

John Deakin Heaton, M.D.

LUGDUNI BATAVORUM
SUMPTIBUS SOCIETATIS.
M.D.CC.XVI.

NICOLAI TULPII

AMSTELODAMENSIS EXCONSULIS

OBSERVATIONES MEDICÆ.

EDITIO QUINTA.

Cui brevis ipſius Authoris vitæ narratio eſt præfixa, ac textuum auctorum illuſtrationibus.

LABORE ET COELI FAVORE.

LUGDUNI BATAVORUM,

Apud { JOH: DU VIVIE, VID. & FIL. C. BOUTESTEYN, ANDR. DYCKHUYSEN, & J. A. LANGERAK.

CIↃ IↃ CCXVI.

AD
PETRUM TULPIUM
FILIUM.

LAtè se pandit, Petre fili, in quo decurris, Medicinæ campus. Percoluêre tamen illum certatim, cùm veteres, tum recentiores, labore tam indefesso, ut vix quicquam ampliùs in eo desideres, præter certas, rariorum affectuum, observationes: utique remedia, infallibili usu comprobata: Quibus equidem confisus, præter tuum, & aliorum studium, haud leviter adjutum iri; decrevi tandem in commune dare, ac publici juris facere, quas tibi soli aliàs destinaveram, observationes. Futuras fortassis Musis tuis, eò gratiores; quò plures earum, vel coràm videris, vel auditione saltem acceperis, à testibus oculatis. Quorum pars magna, utique eorum, quorum hîc passim nomina, in vivis cùm sit, prodibunt fortè, nunc multò securiores, in publicum, quàm illis defunctis. Continent quippe non pauca, ut à communi usu sejugata; attamen verissima. Neque futura minùs ex usu Medicis; quam Geographis, vel America; vel Freta, sive Magellanica, sive Lemeria; nostrâ saltem memoriâ, primùm inventa, Quibus ut non parum il-

lustratur Geographiæ gloria: ita neque hæc exempla, forté dedecori erunt, Arti medicæ, præsertim veræ. Quæ sanè tantum discrepat, à scientiâ umbratili, quantum imaginaria inventa, ab inconcussis, indubitatæ veritatis, fundamentis. Quibus qui innititur, næ is haud facilè contemnet, quin potius obviis ulnis excipiet observationes, quas demonstravit Anatome, verus Medicinæ oculus. Cujus lumine, ut irradiantur intima corporis penetralia: sic producuntur ejusdem beneficio, quasi in claram lucem, abdïtissimæ, occultorum morborum, caussæ: vera mehercules fulcra, ac genuina Artis medicæ stabilimenta. quorum certitudinem siquidem vis penitùs adsertam, conjice oculos in lectissima illa exempla, quæ de rarissimis eventubus, edidêre, qui inter Medicos audiunt sagacissimi. quippe exempla, velut lucidissima specula, repræsentant tam perspicuè aliena facta, ac secula: ut vel cæco appareat, quid imitandum, quid fugiendum. Quâ certè scientiâ nihil Medicis utilius. Amplum enim, ac spatiosum est, in quo navigamus, æquor. Et in illo tot propemodùm vada, quot morbi: & tam frequentes scopuli, quàm scopi. Quorum periculis siquidem te satagas subtrahere, necesse erit cursum dirigere, per lineas, à peritissimis Palinuris notatás, aliàs fluctuabis incertus, instar oberrantis alicujus Euripi. Erisque non tam re, quàm specie, & ad solam pompam, eruditus. Nihil enim potest esse solidum, cui non subest ratio. Multò minus ulla artis decreta firma, quæ non comprobat usus, qui omnium Magistrorum superat præcepta. Ac proinde scitè Æschylus Poëta.

Qui

Qui fructuosa, non qui multa scit, sapit. *Noli itaque pede nimis libero vagari, sed coërce studiorum cursum, intra orbitam rationis, ac usus. Et ut apes, ex floribus, fragrantia mella: sic selige tibi, ex optimis auctoribus, quod sapientiæ rore adspersum, potissimùm facit ad hominis salutem. Certus, nullâ re, Medicum propiùs ad Deum accedere, quâm salute hominibus dandâ. Quam certe Arcton tibi si signes; enavigabis feliciter quamcunque charybdim. Et ubi animum instruxeris verâ, internâque eruditione, dispelles facillimè à te, futiles quisquilias, & confragosas illas, ineptarum disputationum, salebras, quibus dignitas Medica magis obscuratur, quàm illustratur. Quòd si verò animus te ducat ad sectiones anatomicas: cavesis immoreris in externis lineamentis; discende ad interiora, & inquire non tantùm in naturam viscerum; sed præcipuè in loca, ac caussas abstrusorum morborum. Quibus probè cognitis, licebit deinceps, & tuum lumen, in aliorum immittere animos: & ubi ea duntaxat ab oblivionis injuriâ vindicaveris, quæ sciri, cognoscique publicè interest; mereberis optime, non tantùm de arte, quam colis; sed potissimùm de Republicâ, cujus civibus salutariter Medicinam facies. Quæ duo equidem ex animo voveo, qui tibi sum, non minùs affectu, quàm naturâ pater.*

Amstelredami, ad annum salutis humanæ
cIↃ IↃ CXLI. XVI Kalend. Octob.

IN EFFIGIEM
amplissimi Consulis

NICOLAI TULPII,

argenteo numismate expressam.

AMstelidum Consul, medicæ lux Tulpius artis,
Ter duodenorum gloria prima Patrum:
Alba licet superet, crinis candore, ligustra;
Ore nives; animo candidiore viget.
Felici effigie dum vultus pectora monstrat,
Quid sit & exterius, quid sit & intus, habet.

I. Six.

EPITAPHIUM ILLUSTRIS

NICOLAI TULPII,

Amstelodamensis exconsulis.

EGregius pariter pietate, vel arte, vel annis,
Amstelidum Consul Tulpius hîc tegitur:
Nec tegitur; nam clara Viri monumenta super sunt:
Nec, toties vitam qui dedit, omnis obit.

I. Six.

Hic ille utrinque ſospitator TULPIUS
Inſerviendo Sanitati et Patriæ.

L. Viſſcher ſculp.

NICOLAI TULPII
AMSTELODAMENSIS,
dum viveret,
M E D I C I
Experientissimi, Consulis, Curatoris, Scabini Illustrissimi
V I T A.
A B
ABRAHAMO SALOMONO VANDER VOORT, M. D.

Ex diversis monumentis excerpta.

B. L.

Peræ pretium existimavi L.B. non inutile fore in hac Novissima Nobilissimi Tulpii editione præmittere Vitam auctoris. in super in fine operis adjunxi textus Hippocratis Medicorum coryphæi, A. C. celsi Medicinæ literis eleganter Romanis Illustratoris, aliorumque auctorum ab ipso Tulpio quidem allegatorum, at non illustratos, sed meâ curâ hîc adjunctos. Ut tibi L. B. constare possit, qualis extiterit N. Tulpius, sic habeto. prædictus N. Tulpius natus Amstelodami anno millesimo quingentesimo ter-

tio

tio & nonagesimo. A. D. V. id. oct. Patrem habuit qualem dare Honoratissimum ista Patria potuit, Emporii maximi mercatorem magnarium, virum eximium ac opulentum, Petrum Theodori. Vitam & virtutem N. Tulpius a parentibus accepit, cætera sibi ac virtuti suæ debuit; quæ solida demum & vera laus est. Ipse Illustris Tulpius virtute sua adeptus est honores Amplissimos, Auctor suæ nobilitatis, princeps generis, fortunæ faber. Literas sibi potissimum amplectendas persuasissimum habebat: eruditionem enim proximam adveram nobilitatem viam putabat; etsi rem recte nobiscum computamus, eæ solæ sunt quæ hominem supra se, cæterosque quoslibet extollunt mortales, id est vere nobilem efficiunt. Mox igitur ad sapientiæ templum, musarum domicilium, omnis eruditionis matrem & altricem Leydam se contulit, ubi doctissimos piæ memoriæ Viros, Adolphum Vorstium, Heurnium, aliosque salutavit, ac audìvit: dein Doctor Medicinæ designatus, creatus, ac proclamatus fuit. praxin Medicam Amstelodami exercuit summo cum honore ac indefesso labore, consul fuit, dum viveret, Amstelodamensis, & Athenæi curator. Ipsius eximiæ observationes cum adjunctis aureis monitis Medicis, quas nobis ex annosa experientia in æternam memoriam reliquit, impressæ extant pro prima

edi-

editione Ao. 1641. ſequentibus editionibus Ao. 1652, 1672, & 1685. inlucem prolatis acceſſit obſervat. Medic. liber quartus. & ut pluribus prodeſſe poſſent, moribunda quoque manu, ac ipſa negante officium, ore jam pallido, at mentis ſemper compos, in patrium vertit ſermonem. Non opus eſt, L. B. ut multum laudemus, ac commendemus Has Illuſtris Tulpii τοῦ μακαρίτου Obſervationes, quia omnibus Viris, Hippocratico ſtudio incumbentibus, ſatis notæ ſunt. Illas lege, illas fove, illas ama, ſi cupias magnus eſſe Medicus. Sanctum illud caput, nivali canitie ornatum ſemper a nobis venerandum eſt. Habes igitur in hoc precioſo theſauro non confuſe, tanquam in Lapidicinis, ſed ordînate ut in annulo aureo divites gemmas coacervatas. reperies in iſtis Selectis obſervationibus, Laconum brevitatem atticamque perſpicuitatem. hic videbunt & mirabuntur, quos iſta tenet curioſitas, in arteriis calculos, in corde polypos, in veſica capillos, hic deprehendent innoxios cancros, abſciſſos pulmonis abſque periculo lobos: hic obſtupeſcent alium viſu intelligentem verba ſurdum, alium reſpirantem per aures, rurſus mutum loquentem alium: hic legent fractas calvarias, & ſalutarem modioli uſum; Epilepſias ſponte ſanatas, capitiſque dolorem a natura devictum: hic longos ſudores & an-

norum triginta ſanguineum ſputum: hic ejeĉtas ore turundas: hîc matrum intemperies & in fauſtos partus &c. quæ quidem obſervatu difficilia, uſufructuoſa, jucunda perceptu longe etiam plura haberemus, niſi magnum auĉtorem graviores curæ diſtrinxiſſent, & laudem ipſe ſuam ſibi invidiſſet. imo dolendum eſt quod caremus illo libro quem flammis dari juſſerit, in quo erudite docebat nullam in orbe terram ſic eſſe a novercante natura expoſitam, quæ non ſuis malis nativa proferret & genuina, ac propria remedia, quæ cum obvia ſint & congruentia, promptius & certius deſtinatos veluti hoſtes vincere credenda ſunt. ſint hæc in tranſitu diĉta de utilitate obſervationum Tulpii, pergamus ulterius ad ejus vitam. In matrimonium duxit noſter Tulpius Evam Egbertiam van der Voegh, ex cujus prima conjuge ſuſcepit Petrum Medicinæ Doĉtorem, Egbertum Mercatorem, Nicolaum prima juventa florentem præ matura mors abſtulit: niſi quod ex Catharina nepotes ſuſtulit duos, hunc Virum Clariſſimum Henricum Tholinx Juriſconſultum, Petrum, Centurionis Optionem: Neptes itidem duas, Evam & Margaretam. qui quidem omnes patre nati ſunt Viro Ampliſſimo, Arnoldo Tholinx, Medicinæ Doĉtore. Sed nec ex altera conjuge Margareta de Vlaming ab Oudshoorn ſuſceptam omnem
pro-

prolem tollere potuit & educare. Studiis operam dantem amisit Symonem; atque in ipso vitæ ingressu etiam Evam: sola Margareta relicta erat, sui sexus ornamentum, ac conjux Amplissimi Viri, Joannis Sixii, Domini de Vromade, Amstelodamensis, dum viveret, scabini. dum vixit nobilis Tulpius, hoc Symbolo usus est ardentis lucernæ, *aliis inserviendo consumor*. Celebrabat suum Jubilæum solenni convivio octuagenarius senex, exacto Senatorii laboris anno quinquagesimo. Senile ejus corpus afflixit atrophia, abhorrente natura ab omni alimonia: mox secuta est Anasarca, lethali humore per omnia se diffundens, permeans omnes artus, partesque consistentes pessime macerans, ac in fœdas aquas diluens. Cum finis vitæ instabat, secutus est ad quietem volens lubensque in beatorum sedes, qui nec erat mansurus in opere invitus. in ipso enim opere versantem, stantem administrantemque rempublicam, volventemque animo casus patriæ divina jussa deprehenderunt. Quid cessas igitur, domine, quid moraris, inquiebat? mox anheli pectoris singultus audiens, adest, en! inquit, audin illam? & in ipsa voce extinctus est, anno millesimo sexcentesimo septuagesimo quarto, tam tacito animæ decessu, ut spectatores quoque in id intentos falleret. Vixit ceu moriturus aliquando; mortuus est

ceu

ceu æternum victurus: fuit quicquid erat Tulpius, fuit Medicus & Senator duobus & quinquaginta annis; fuit Medicus & sextum ſcabinus; fuit Medicus & quartum Conſul: nec fuit tamen Tulpius; quem non dicam ſibi ſuperſtitem eſſe ac vivere in Marmorea ſtatua, quam habet ſpirantem Sixius ex arte quellini Amſtelodamenſis famigeratiſſimi Sculptoris; in librorum monumentis, quos edidit ipſe; in fama Amſtelodamenſis civitatis ſempiterna: at vivit N. Tulpius in animis noſtris, vivit in pectoribus in pia recordatione virtutum, quas nulla unquam delebit oblivio. Hæc vero ſunt quæ de Tulpio ad poſteros tranſmittimus.

INDEX CAPITUM

LIBRI I.

INDEX CAPITUM.

LIBRI II.

LI-

INDEX CAPITUM.

LIBRI III.

INDEX CAPITUM.

LIBRI IV.

N I-

NICOLAI TULPII OBSERVATIONUM MEDICARUM LIBRI PRIMI

CAPUT I.

Calvaria fracta.

INter calvariæ vulnera, ſicuti eminet; ita difficulter quoque curatur ἔσφλασις Hippocratis. Quæ fit, ubi capitis os, tam finditur, quam medium deſîdet. Cujus vulneris fragmentum, dum premit, pungitque membranas: vel impeditur cerebri motus: vel excitatur inflammatio; vel deliteſcente fragmento, ſub integro oſſe, comprimuntur adeo arcte, inæquales, diſruptarum partium, oræ: ut intercludant omnem exitum, evacuationi aliâs erupturæ: unde homini exitium.

Gravis, decidentis feneſtræ, lapſus depreſſit, fregitque, filio Petri Witſii, ſiniſtra bregmatis oſſa, non procul à futurâ Lambdoide. At fragmenta, quæ inde diſſilierant, deſidebant non modo, ſub limbo circumpoſiti oſſis: ſed infigebantur præterea, tam firmiter, pertuſis, cerebri, membranis: ut nihil omnino humoris, potuerit ex vulnere effluere: necdum eximi rite

 fra-

fragmenta: quin lacerarentur turpiter membranæ; utique cerebrum, illis subjectum.

Ex cujus dilaceratâ medullâ, ademit tantum cottidie chirurgus: quantum recepisset, dimidiatum nucis juglandis putamen. At die tertio auferebantur inde, duo integra cochlearia: sine ullâ tamen (quod dictu mirum) vel mentis offensâ; vel alio aliquo symptomate. Sed die quinto intervenêre febricula, levis sopor, & resolutio lateris dextri, (quamvis plaga infestaret sinistrum) verùm sexto periit vox; & post illam ipsa vita.

Sed cur flaccescit latus oppositum? fit id bifariam: vel circa plagæ initium, vel aliquot diebus post. Siquidem contingit protinus ab inflicto vulnere, propelluntur humores, â violentæ concussionis impetu, ad loca quâm remotissima: sive ad ventriculos cerebri; vel meatum spinali medullæ insculptum. Quò delata penetrans hæc vis, adigit (ut cum Cassio loquar) fluidam hanc materiam; potiùs ad partem oppositam, quàm plagæ vicinam.

Quò tamen, siquidem tenderet humor, nervos resoluturus, retrocederet necessariò, ad motus sui principium; & ad terminum, à quo primùm fuerat depulsus. Cùm contrà motus violentus sequatur motorem: tendátque potiùs ulteriùs, quàm subsistat in propinquo. Sin-uti luce clarius, apparet in clandestinâ, ossis oppositi, fissurâ.

At ſi nervi reſolvantur, aliquandiu poſt inflictum vulnus: veriſimile eſt, ab illatâ vi, humores quidem fuiſſe agitatos, ſed non exiiſſe, ex parte affectâ. Verum illâ paullatim incaleſcente, ſive à putredine, ſive à febre, credibile eſt eoſdem illos humores denuo moveri; & ab exſuſcitato hoc calore, tandem quoque propelli, ad partem oppoſitam: ceu locum maximè remotum, à motus principio: & præcipuè à latere dolente, unde hoſtem ſuum, ſatagit depellere natura.

CAPUT II.

Occulta capitis rima.

QUamvis ferramenta, plerumque adhibeantur calvariæ, vel fractæ, vel fiſſæ; conveniunt nihilominùs, nonnunquam etiam integræ: præſertim ſi metus ſit, diſruptarum venarum. Educitur quippe hac ratione, non tantùm ſanguis effuſus; ſed impediuntur ſimul, inflammatio, putredo, delirium, febris, aliaque exitialia ſymptomata. Sed cur ſcopum hunc non ſemper attingat ars, demonſtratum ibunt, ſequentia exempla.

Jacobus Bexius, ictus à ſclopeto, in occipite, concidit protinùs pronus in terram: foris vix læſus, ſed intus tam vehementer offenſus: ut inciderit illicò, in febrem, ac graves convulſiones. Quibus permoti, perforavimus confeſtim

calvariam, licet extrinſecùs nullas egiſſet rimas. Quo auxilio, elicuimus quidem ſanguinem, ſupra cerebri membranas effuſum: attamen neque feſtina hæc acceleratio, neque remedia ſatis maturè adhibita, tantum potuêre, in præcipiti hoc periculo: quin nihilominus ſexto die perierit æger.

In cujus capite, terebram dum circumageret chirurgus, vidimus, per integrum os, erupiſſe innumeras ſanguinis guttulas: cooperientes, inſtar roris, univerſam calvariam. Quibus ſpongiâ aliquoties deterſis, repellulare continuò & alias: monſtraturas quaſi digito, nihil naturæ eſſe invium: ſed omnia pervia. Neque oſſa ullibi tam ſolida; quin per ea liberè permeet, cùm ſanguis, tum pus.

At diſſecto, poſt obitum, cadavere, licet apparuerit calvaria foris illæſa: oſtendit tamen intus varias fiſſuras: docens ſuo exemplo, quid per infortunium ſuum, velit vir incomparabilis Hippocrates, libro de vulneribus capitis. Verè enim infelices ſunt illi, ad quorum abditos morbos, nec oculi, nec mentis penetrat acies.

Sed præter occultas haſce rimas, videre fuit, prope plagæ locum, extimam cerebri membranam, non minùs lividam, quàm flaccidam: & non uno loco, atro cruore fœdè obductam. At cerebellum erat planè ſyderatum: ceu vero ſphacelo corruptum. Venæ utique paſſim laceræ: & circa baſim cerebri, ac rete mirabile,

tan-

tantum concreti, ſanguinis: ut nullus miraretur, occubuiſſe hominem, tot calamitatibus circumventum.

Verè itaque, verus naturæ genius, ſect. III. aph. XI. coac. prænot. Cerebro ſyderato, alii quidem tertio, alii verò ſeptimo moriuntur die: illos autem ſi effugerint, ſervantur. At quibus ex his diſſectis, invenitur os diſſociatum, illi pereunt. Quâ circumloquutione deſignatur, procul dubio, principium corruptionis. Licet ſphaceli vox, latiùs ſeſe extendat. Qui enim ſervaretur aliâs aliquis, poſt diem ſeptimum? etenim, quod ſemel integrè emortuum, id reviviſcit nunquam. Quippe à privatione, habitus denuò comparari nequit.

Sed quid vult ſibi os diſſociatum? διεϛηκὸς τὸ ὀϛέον? annon corruptionis labem, vitiatæ calvariæ communicatam? cujus indicium fecit, in hoc ægro, diſſoluta illa oſſis laxitas: à quâ promanarunt, guttæ ſanguineæ; quas diximus terebranti chirurgo, præter omnem conſuetudinem, fuiſſe oblatas. Non ſecùs ac gangrænam præcedit, aquoſa curis veſica; & inſequentem ſphacelum, ipſa gangræna.

Quaſi diceret vir inclutus. Siquidem a cerebri vitio, eatenùs immutetur os, ipſi proximè impoſitum: ut diſſolutâ compage, diſcedat evidenter, à naturali ſuâ ſoliditate (quod in hac calvariâ conſpicuè factum) actum erit de vitâ: & neceſſe, hominem mo-

ri; à tam desperatâ, corrupti cerebri, conditione.

CAPUT III.

Fractura ossis cuneiformis.

IN quod ipsum infortunium, modò non in majus, vidimus quoque incidisse, virum septuagenarium, sed ebrium. Qui delapsus ex altiore loco, contraxit in calvariâ, tam amplum vulnus: ut commodè, per ejus hiatum, educeretur, quicquid inhæreret, extimæ cerebri membranæ. Invadentibus ipsum nihilominùs illicò, vertigine, vomitu, ac stupore. Sive à residuâ crapulâ, sive à concusso cerebro. Sed postridie rediit ad se; expers febris, & immunis omnium aliorum symptomatum. Verùm die quarto, exscreatis priùs sputis purulentis, periit, præter omnem spem, ab inopinatâ apoplexia.

Cujus ergò interiora capitis penitiùs perscrutantibus, obtulit se primùm, frequens humor; replens ventriculos cerebri. Sex mox longissima rima; excurrens continuatâ serie, per frontem, oculique foramen, usque ad sellam equinam; prope ossis cuneiformis medium. Quò loci animadvertimus (quod jure, in omnium oculis fuit rarissimum) ingens ossis cuneiformis fragmentum, ita sejugatum à reliquo osse; ut manifestè elevaretur supra quascunque partes circumpositas.

In

In quarum remotiori recessu, cum delitesceret plurimum sanguinis coagulati; verisimile est, ex ejus putredine, prodiisse, postremô vitæ die, quod exscreavit, pus. Sed morbus attonitus, qui ipsum occîdit, traxit originem; partim ex obstructis processubus spinalis medullæ, (qui sunt verum nervorum principium) partim verò, ex angustiâ retis mirabilis: quod constat, ex intricato venarum jugularium, arteriarum carotidum, ac cervicalium concursu. Quibus nobilissimis partibus impeditis; privatur homo, non modò sensu, ac motu, sed ipsâ vitâ: juxta illud Corneli Celsi. Lib. v. cap. XXVI. Servari non potest, cui basis cerebri percussa est. "

CAPUT IV.

Fractura capitis sanata.

PRioribus autem ægris, ut nequicquam perforatum fuit capitis os: eò quod sanguis delitesceret, non tantum sub membranis; sed infra cerebri basim: ubi inevitabilis mortis causa est. Sic contrâ, profuit aliis summoperè terebra: præsertim hærente cruore, ex venis effuso; non tam sub membranis, quàm in obviâ earundem parte.

Juveni, habitanti prope Tyam fluvium, frangebatur lapide, tam inæqualiter calvaria: ut fragmentum hinc urgeret membranas; illinc

verò adhæreret etiamnum integro offi. Quæ dispar fracturæ ratio, in caufsâ fuit; quo minùs, vel festinanter elevaretur fragmentum, cerebro grave: vel prohiberetur convenienter, ne concretus sanguis produceret, aut febres, aut deliria.

Quibus propterea ipsum invadentibus, ivimus protinùs ad modiolum: dissoluturi quàm primùm, tenax illud vinculum; quod fragmentum hoc adligabat offi circumposito. Quo cautè divulso, conquievêre illicò febres, ac deliria: & restitutâ cerebro movendi libertate, evanuere pericula: quæ nobilissimo visceri intentaverat, urgens depressio.

CAPUT V.

Salutaris modioli usus.

SI quæ itaque necessitas, exegerit modiolum; utendum eô maturè: ne à morâ, proveniant, putredo, tetri vapores, pus graveolens, inflammatio, febris, delirium, contractio nervorum, & tandem ipsa mors.

Centurio marinus opiparè cœnatus, & vino largiter obrutus, satagens sub noctem officiosius, quàm id temporis exigebatur, convivas suos dimittere; allisit graviter caput silicibus; & fiscâ longissimè calvariâ, contraxit in eâ rimam satis productam: sed angustiorem, quàm ut per illam, vel debitè se exoneraret cerebrum;

vel

vel convenienter admoverentur necessaria auxilia.

Quibus aditu intercluso, opus fuit, modiolum fissuræ imponere: & exciso osse, haud cunctantur elicere; quidquid vel cerebro, vel membranis foret oneri. Quem scopum etiam feliciter tetigimus. Vix enim medicinæ locum fecerat terebra: quin vidimus protinus, per ossis vacuum, expelli plurimum sanguinis: quo parciùs subinde prodeunte, depressimus aliquoties cerebri membranas specillo: vel compressis naribus, sategimus spiritum sursum adigere: quò expeditiùs onus suum, expelleret oppressum cerebrum.

Excrementum autem hoc, quod natura hîc expulit, per foramen à modiolo relictum: erat planè albicans, ac spumeum. Quam speciem, solent chirurgi ponere, inter optimas, adventantis sanitatis, notas. Eo enim fluxu cessante, increscit protinus caro; vel ab ipso osse, vel à cerebri membranâ. Repleturque paullatim, calvariæ vacuum; à crustâ rubicundâ, transiturâ tandem in callum; ac subiturâ genuinam, ossis ablati, naturam. Quod sagax industtiæ naturæ tentamentum, expressurus Poëta, cecinit non inconcinnè:

- - - rerumque novatrix,
Ex aliis, alias reparat natura figuras,

CAPUT VI.

Morbus attonitus.

JUvenis temulentus, ictus vehementer, in pectore, concidit repente attonitus, in terram, ceu fulmine consternatus: cum spiritu gravi, vomitu frequenti, voce suppressâ, & spumâ tam confertim ex ore emanante, ut intra paucas horas amitteret vitæ usuram.

Cujus inopinati eventus caussa fuit, partim evidens calvariæ rima, à casu exorta: partim verò frequens sanguis, effusus ubertim, cùm supra, tum infra cerebri membranas. sed pulmo habebat plurimas, lividas maculas; adscribendas fortè, vel repentinæ suffocationi; vel nicotianæ crebriùs adsumptæ: quâ plantâ dlcebatur hic juvenis, plus nimio, fuisse delectatus.

Ad suffocationem quidem maculas hasce referre, suadebat, cùm spumæ, tum livoris natura. Spuma quippe (juxta elegantissimum Actuarium) est spiritus, & humorum mixtio. Fitque in morbo attonito; vel ex destillante capitis pituitâ, per aërem rarefactâ: vel ex spirituoso, oppressi pulmonis, vapore. Priorem spumam planè innoxiam declarat cottidianus, spumosæ epilepsiæ, reditus. Sed alterum lethalem, repentina apoplecticorum mors: orta, procul dubio, ex adempto spiritu;

ritu; ſine quo, ne momentum quidem ſubſiſtit homo.

Cujus ſpumæ periculum propterea propoſiturus Cornelius Celſus, ſubjungit ſatis ſcitè. Neque is ad vitam redit, qui ex ſuſpen- " dio, ſpumante ore, detractus eſt. Quippe " hanc ſpumam non producit pulmo, niſi ſummè laborans: ſive à reſolutione humidi, ſibi, cordique inſiti: ſive à ſpiritibus, ob retentos vapores; impeditamque reſpirationem, adeò efferveſcentibus: ut in extremo diſſolutionis metu ſit, calidum innatum. Quam luctam quum deſignet hæc ſpuma; quid mirum eam utique præſagire ineluctabilem mortem? Inducitur enim poſt illam partibus obſeſſis, loco vividi coloris, obſcurus, ac luridus livor. Non ſecùs ac à ſolis occaſu tenebræ; & à flammæ ſuffocatione carbonis nigredo. Livor enim ſequitur vel extinctionem; vel interceptionem ſpiritus, ac caloris vitalis. Ac proinde non temerè Hippocrates, id coacis, aph. LXXII.

Τὰ πιλιδνὰ γενόμενα, ἐν πυρετῷ, σύντομον " θάνατον σημαίναι. "

Livida evenientia, in febre, brevem mor- " tem ſignificant. "

Potuit itaque, hæc repentina ſuffocatio, has quidem produxiſſe maculas: ſed rarius, cum occurrant in eorum pulmonibus, quos occidit morbus attonitus: & contra frequentius,

tius, in illis quibus Nicotiana fuit in delitiis, non inconſultum fortaſſis erit, excutere hîc naturam illius fumi: qui aëri permixtus, & ore attractus, tam benè facit ad multorum palatum: ut eum præferant omnibus epulis: modò non & ipſi ſanitati: quâ tamen humano generi nihil utiliùs.

Extra omnem itaque controverſiæ aleam eſt, Nicotianam potui datam, tantum adverſari ventriculo, ac inteſtinis: quantum prodeſt humido, ac frigido cerebro. Sed dubitatur, utrum fumus ipſius offendat pulmones? calida quippe eſt planta; imò acris, ac vellicans: ſive naturâ, ſive arte. Ex pulvere videlicet euphorbii, pyrethri, piperis, aliorumve acrium aromatum, lucri cauſſâ, à fraudulentis, ac infidis mercatoribus, clanculùm, contortis ipſius foliis, inſperſo. Quorum omnium vapore, veriſimile eſt, non minùs offendi pulmones, quàm à Raphani agreſtis, ac piperis triturà, cerebrum ſternutans.

Immodicus namque calor, ut exhaurit humidum radicale; ſic obſcurat nebuloſus ipſius fumus, non parùm illuſtrem, noſtræ vitæ ſpiritum: imò ſuffocat tam efficaciter calidum innatum: ut inſtar tabidorum (qui ex ſententiâ Galeni, à ſiccitate conſumuntur) planè extenuemur, cum tuſſi perenni, & infatigabili ſpiritus difficultate. Quæ duo arguunt inextricabile, oppreſſi pulmonis, vitium.

A quo

A qno eqnidem plurimos, qui dies, ac noctes cum hac Helenâ transegerant, vidi pessundatos. Moderata certè uti nullibi, sic neque hîc culpantur. Sed modum in hoc fumo si excesseris, defatigaberis à tussi, vitiabitur pulmo, emarcescet animus, & tandem consumetur corpus universum. Vel lentè, si fueris integer, ac valens: vel celeriter, si quid vitii alibi sit in visceribus. Sicuti videre fuit in hoc ægro. Quem eò, procul dubio, citiùs strangulavit morbus attonitus; quò minus potuerit reluctari; & spiritum ab interitu vendicare, exsuccus, ac maculosus pulmo.

CAPUT VII.

Morbus attonitus, à sanguine.

VElut non quilibet morbus attonitus, vel à pituitâ, aut atrâ bile; sed interdum quoque, à sanguine: sic neque occîdit passim apoplexia, fortis, ac stertorosa. quantum enim opis olim animadvertit Hippocrates, ex febre (juxta Galenum) pituitosæ apoplexiæ superveniente: tantum observat etiamnùm insequens ætas, in sanguineâ, cum stertore conjunctâ, à suanguine liberaliter misso. Qui sa- "ni, inquit, capitis dolore, repente corri- "piuntur; & statim muti fiunt, ac stertunt, "in septem diebus moriuntur; nisi febris pre- "henderit, aph. 11. lib. vi.

Juve-

Juvenem pleni habitus, præcipitavit redundans capitis ſanguis, in ſubitam, ac gravem apoplexiam: cum tremore, aphoniâ, ac ſtertore; tribus periculoſiſſimis, hujus morbi, comitibus. quorvm vehementia maturè, quo infringeretur; emittebatur illicò ſanguis, ex brachio dextro, ſed eo lentiùs fluente, quàm ut ſatisfaceret morbi magnitudini: exſolutum fuit utique, eodem ferro, & brachium ſiniſtrum. quo bipartito fluxu aliquandiu continuante, remiſit evidenter ſtertor; traxit commodiùs ſpiritum; & recuperavit brevi priſtinam ſanitatem.

Quid ergo? inquies, ſuadeſne hoc ſtrictè imitari? imò in ſimili neceſſitate intrepidè. verùm multa in præcipiti periculo, rectè fiunt, aliàs tamen omittenda. Quippe vehementi, ac celeri malo, non ſuccurrit, niſi remedium, vel æquè vehemens, vel perinde celer. At ſcrupulum injiciet fortè Cornelius Celſus, aſſerens „ lib. III. capite XXVII. Si omnia membra, re„ ſoluta ſint, ſanguinis detractionem, vel libe„ rare: vel occidere. Sed inculcat non minùs ſeriò idem auctor: ſatiùs eſſe, anceps remedium experiri, quàm nullum. Quamvis anceps non ſit, quod feſtinanter imminutum it ſanguinem, hominem aliàs obruiturum.

Cui ancipiti aleæ, ne iterùm ſubjiceretur hic juvenis; monitus fuit, quolibet Vere, ſanguinem ſibi detrahere: & protinùs occurrere venien-

venienti hosti. sed monitis hisce floccifactis, dedit post biennium, irreparabiles, suæ negligentiæ, pœnas. Sicuti namque disruptis aggeribus, submerguntur prata: sic obruitur quoque facilè cerebrum, à sanguine; præsertim si, vel effringatur, vel enervetur, membraneum illud ostiolum: quod, ad coërcendum sanguinis impetum, internis juguli venis, incomprehensibili artificio à providâ naturâ inditum. Habent quidem & aliæ venæ, similia repagula: sed ut in illis impeditur sanguinis descensus: ita hîc contrà, ejusdem adscensus. Obruerentur aliàs facillimè, à concitati sanguinis, copiâ, repleta, athletarum, corpora.

Caput VIII.

Morbus comitialis spontè sanatus.

PLurima non minùs graviter, quàm verè dixit, uberrimus auctor, Hippocrates: sed nihil majestate ipsius dignius, quàm ingenuum illud. Naturæ morbis medentur. cujus effati dignitatem, ut passim omnes; sic ostendit præcipuè morbus comitialis. quem eradicatum sibi vult natura, utitur modò, variantis ætatis, mutatione; modò verò ulceribus, in capite excitatis; vel excogitans aliud aliquod solers inventum, dissolvit industriè nodum, arti medicæ planè indissolubilem.

Consulis Amstelredamensis filiæ exagita-

tæ

tæ vehementer, à morbo comitiali; & parum, aut nihil auxilii, ab arte, impetranti, ſuppetias tandem tulit officioſa natura: expellens potenter, acrem, periodicæ diſtentionis, cauſſam, à cerebro in ſubjectos, faucium, muſculos. Quibus impeditis, ceſſit quidem, ex toto, morbus comitialis: ſed interim, intumuit haud parùm guttur; periit elocutio; neque deglutiit, niſi admodum graviter.

Sed præcipua moleſtia fuit à ſuppreſsâ voce: quâ caruit, ad ſextum uſque menſem: licèt interim non negligerentur, vel convenientia cathartica; vel requiſita roborantia: inter quæ facilè primas tenuit, oleum, arte chymicâ, è ſuccino elicitum. Quod ſanè plurimùm profuit, recuperandæ voci. Quam iterùm adepta, fecit primum, receptæ locutionis, initium (quod etiam ab aliis, aliâs obſervatum) vocalibus A, & O. Quibus aliquoties ruditer prolatis, profecit brevi tantoperè, ut ante diem quartum decimum, loqueretur, non minus articulaté: ac ſi nunquam obmutuiſſet.

Quod ipſum, benevolæ naturæ, auxilium, etiam in aliis, ſubinde licuit videre: ſed præcipuè in duobus infantibus, quorum epilepſiam ſanavit, per manantia capitis ulcera. Quibus improvidè aliquandò ſuppreſſis, retinebantur non tantum tetri, maligni morbi, vapores: ſed revertebatur ilicò, terribilis hæc nervorum contractio. Neque deſinebat iterùm, niſi remotâ

cica-

cicatrice, reseraretur hiatus, exhalandis fuliginibus, à naturâ destinatus.

En præeuntem naturam, ô Chirurge; monstrat ipsa, quasi digito, salutarem, inustorum ulcerum, usum: ex famâ tuâ erit, imò ex usu ægrorum, si hanc sequaris ducem. Prosunt ulcera arthritidi; expellunt lippitudinem; sed neminem efficaciùs juvant quàm, morbo comitiali, obsessos.

A quo utique adsertum vidi aurifabrum, per squamosas quasdam crustas, fœdum in modum pedis cutem exasperantes, quibus scalpelli apice dextere ablatis, destillare protinus per exilia cutis ulcuscula, freqens, ac acer humor, qui per anfractuosas ambages ad pedes delatus, eo procul dubio descendit sive à capite, genuino hujus mali fonte; sive ab hepate, aliove aliquo inaccesso fomite, secreto alicubi latitante.

CAPUT IX.

Morbus comitialis à splene.

EX acri, quarumlibet partium, vapore, cerebrum vellicante, morbum comitialem excitari, novum non est. Sed parti alicui, tam exquisitum inesse sensum: ut attacta duntaxat, levi, digitorum, apice, protinùs contrahat nervos; id certè summè rarum est. Et præter unum Fernelium (qui ex simili occipitis attactu, vertiginem vidit obortam) vix cuiquam fortassis observatum.

Juvenis Patritius, annorum circiter quindecim, doluit ex pube, tam intolerabiliter; extra omnem ſuſpicionem calculi: ut ibidem loci, neque litum olei amygdalini; neque linteolum eodem madens, foret ferendo. Sed converſo, poſt menſem, omni doloris impetu, à pube, verſus latus ſiniſtrum, unde fortaſſis deſcenderat, deſiit, ex toto, illius partis cruciatus: & ilicò malè habuit lien: & ex ipſius conſortio, cerebrum. Non ſecùs ac aliis, ex pede vulva; ex liene ventriculus; & à ventriculo caput; inſtar cucurbitæ, univerſo corpori, impoſitum.

Noxiam autem materiam, à liene, per venas iliacas, ad ilia, ac pubem deſcendere, vidit olim vir oculatiſſimus Hippocrates: ſed innuit „ id, adeo tecte, ut à paucis obſervetur. Qui ni- „ gra (inquit) vomunt, ad pubem dolent. Lib. Præd. Expulsâ videlicet illuc, acri ſanguinis fæce. Unde certè eſt, quod melancholicis fiant, maximi morbi, ab ilibus. De quorum moleſtâ dilaceratione, non minùs quoque conqueruntur, ſcorbuto qui obnoxii: quibus propterea videntur ilia rumpi: cùm ob continuam humoris eroſionem; tum propter urgentem, dilaceratarum menbranarum, diſtentionem.

Inquirendum itaque curioſe medicis, in naturam humoris, à natura expulſi: & cavendum obnixè, ne facilè regurgitet, à loco ignobili, in partem principem. Satiùs quippe eſt, peſtilentem ejuſcemodi frugem in ſemine

mine comprimere; quàm adultam demetere messem.

Sed ad rem. lien à turgido hoc, atræ bilis, fermento, jam tumidus, diffudit. ilicò, ex se, vapores cerebro tam inimicos: ut Juvenis protinùs concideret, in vehementissimos, morbi comitialis, insultus: excitatos non tantùm à caussâ internâ; sed subinde quoque, ab externâ.

Nam pressâ, vel solo digito, regione lienis, contrahebantur ilicò, omnes nervi: & sequebatur confestim, miserabilis, universi corporis, distentio: lædens, iteratis suis circuitibus, usque eò, mentem jam aliquoties labefactatam: & cumprimis, vim ipsius imaginatricem: ut crederet, se nescio, quem regem: distribuerétque, non minùs largiter, qualiacunque munera; imò integras regiones; ac si reverá, rerum potitus fuisset.

Insidente ipsi, hac, conceptæ majestatis, opinione, adeò profundè: ut summè excandesceret; corripereturque gravissimâ epilepsiâ: si quis majestaris oblitus, ipsum compellasset nomine usitato. Ceu inferius dignitate suâ ratus alio, quàm regio insigniri titulo. Impositis interim familiæ suæ (quæ erat amplissima) promiscuis, quorumcunque animalium, nominibus. Quæ semel data (quod melancholicis proprium) tam firmiter memoriæ mandavit: ut nunquam deinceps, inde exciderint: licet vel longissimè quis peregrè abfuisset.

Quod ſi verò quis, loco urſi, felis, canis, draconis, aut leopardi, deſideraret proprium ſibi reſtitui nomen; eum reddebat ilicò, voti compotem: modò donaretur aliquo munere. quâ facilitate, ab amicis, obſervatâ, redemere, plerique omnes, ignominoſa illa nomina. Eáque donis ipſorum impoſita, retinuit invicem, tam ſtrictè: ut etiam poſt plures menſes, recondaretur nominatim; quod quiſque, vitandæ ignominiæ ergo, obtuliſſet munus.

Inuſitato autem huic morbo, plurima quidem nobiſcum oppoſuit, feliciſſimus Medicus, Joannes Fontanus: ſed nihil præponderavit, vel vino chalybeato; vel veratro nigro. Quorum primum, poſteris quò commendaret Cornelius Celſus, ſcribit expreſſè, animadverſum eſſe, ea animalia, quæ apud fabros ferrarios educuntur, exiguos habere lienes. Conſtabat autem hoc vinum, ex ſequentibus.

℞. Radic. althææ, aſparagi, ſingularum uncias duas; decoquantur, ex aceto vini, & infunde colaturæ, limaturæ chalybis, libram unam, cum dimidiâ, deinde inſolentur, vel macerentur, per biduum, in cineribus calidis, addendo, chalybi exſiccato, & tenuiter trito, vini Rhenani libras quatuor: aquæ meliſſæ libras duas; ligni guajaci raſi unciam mediam, corticum radicum capparum, tamariſci, ceterach, ſerpilli, ſingulorum dragmam, croci Britannici, ſcrupulum; concutiantur cottidiè fortiter, in lagenâ

genâ vitreâ; & ex colaturâ fiat, vinum chalybeatum.

Poſt cujus uſum, inurebatur cruri ſiniſtro ulcus, ſed vix deciderat ipſius cruſta; quin efferveſceret uſque eò, turgida bilis: ut nihil differret à furibundo. Cantillans noctu, taciturnus interdiu, cum vultu ſemper truci, mente perturbatâ, fame inſatiabili, & obſtructione gulæ, tam pertinaci, ut vix ullis remediis reſeraretur iterum: niſi fortè, per clyſteres crebriùs infuſos: utique veratrum nigrum, dejectionis causâ, aliquoties, potui datum.

℞. Corticum radicum capparum, tamariſci, fœniculi, ſingulorum, unciam. Herbarum fumariæ, meliſſæ, boraginis ſingularum manipulum. Seminum melonum, limonum, aniſi, ſingulorum dragmas duas, radicum veratri nigri, dragmas ſex, uvarum paſſarum corinthiacarum uncias quatuor. Decoque ex aqua hordei ad libras duas, & diſſolve in colaturâ, Sirupi roſacei cum ſenâ, uncias quatuor, miſce, fiat potio.

Cujus medicamenti beneficio, licet uberiùs deponeretur atra bilis; peperit tamen ingratus ipſius ſapor, tantum faſtidii: ut neceſſe fuerit, eo derelicto, præparare inſequens catharticum: quod etiam ſummoperè, ipſi in rem fuit.

℞. Foliorum ſenæ mundatorum à ſtipitibus dragmas duas, radicum veratri nigri, ſcrupulos duos, ſeminum limonum, & fœniculi, ſingulorum ſcrupulum, infunde per noctem, in

decocto fumariæ viridis, adde deinde colaturæ, confectionis hamech dragmas duas, Syrupi rosacei solutivi, unciam cum dimidiâ, fiat potiuncula.

Quâ aliquoties propinatâ, ejecit continenter tantum atræ bilis: ut tandem ad se redierit: debellato coutnmacissimo hoste, & expulsâ, gravissimæ epilepsiæ, materiâ, attamen non sine aliquâ mentis labe. Quæ tamen tanti non fuit; quin potuerit deinceps, & literis ritè operam dare: & alia peragere non secùs, atque sanissimus.

CAPUT X.

Morbus comitialis, à vulvâ,

MUlierem prægnantem conjecit malignus vulvæ vapor, in tam acerbas nervorum contractiones: ut pepererit. Ignara tamen partum illum, à se, editum: derogans adhæc fidem, amicis, id uno ore adseverantibus. Ea quippe fuit hujus distentionis vehementia: ut extenderit se, ultra horas novem. Quibus exactis, corripuêre ipsam febris, ac sopor adeò torpidus, à sanguine impetuosiùs sursum rapto: ut tali vena aliquoties fuerit ferienda; antequam iterùm descenderent ipsi menstrua: & cessaret, ex toto, febris, vehementer ipsam exagitans.

In quem inscium partum, ab eodem vulvæ consortio, incidit utique, haud diu post, affinis nostra, Maria Corvina. Sed privabatur hæc

præ-

præterea viſu. Licèt foris nec hebetudinem acies: nec aliud aliquod vitium, oſtenderet externa oculi tunica. Quam cæcitatis ſpeciem ἀμαύρωσιν veteres; & guttam ſerenam appellant recentiorum nonnulli.

Quod vitium ut inſanabile habetur, ſiquidem inſidet ipſi cerebro: ſic curatur etiam difficillimè, quantumvis fiat, ex aliarum partium conſenſu. Ac proinde nequiit etiam in hac ægrâ tolli, niſi per remedia valentiſſima. In quibus excelluêre ampla veſicatoria, internis feminibus admota. Quorum ope retrahebatur, tam potenter, ſanguis, ſurſum vergens: ut recuperatâ, gratiſſimi luminis, uſurâ: evaſerit feliciter perniciosiſſimam illam cæcitatem: quam plerique Medicorum judicaverant habere certam deſperationem.

Sed circumſpecti Medici eſt, præſagire quidem pericula: ſed interim non omittere, quæ ars requirit. Et cur quæſo, deſperaret quis fieri poſſe, quæ hîc facta ſunt? incipe animosè, perge prudenter, & annuet fortè cœptis tuis Deus.

CAPUT XI.

Epilepſia, ſexies cottidie, accedens.

QUod in mari eſt æſtus, ac receſſus: id in morbis vocatur reciprocus circuitus. Quem quò comprehendis minùs: eò admiraris magis. Latet quippe plerumque ipſius cauſſa. Et abſconditi ordinis ratio, defatigat etiam acu-

tissima ingenia. Præsertim quorundam morborum, ea cùm sit conditio: ut cottidie, non semel, atque iterùm, sed interdum quinquies, vel sexies accedant, recedantque. Idque non aliquot menses; sed integros subinde annos, servante quolibet insultu, exactum, reciprocantis periodi, momentum. Uti id nonnunquam videre est, vel in interpolato capitis dolore: vel reciproco artuum tremore, sed nullibi evidentiùs, quàm in periodicâ illâ epilepsia, quam hîc inseram.

Matronæ locupleti, intervenêre, ex ventre diutiùs adstricto, non modò horror, ac febris; verumetiam frequens animi deliquium: accedens primùm quidem promiscuè, & indistinctè; sed mox ordinatè, cùm in accessione, tum in recessione. Quod tamen reciprocans animi deliquium destitit ex toto, post duos menses. Sed ea cum lege, ut illi, è vestigio successerit admirabilis quædam epilepsia: insurgens cottidiè, modò ternis, modò quinis, modò senis circuitibus. quorum impetus fuit subinde adeò efferus: ut opus non semel fuerit, ipsam detineri à quotuor mulieribus.

Suppressâ interim (qualibet accessione) voce; occœcatis oculis; obsurdescentibus auribus, & cessante tam diu, sensuum internorum, functione: donec post horam quartam (is enim terminus cuilibet periodo fuit præfixus) ad se reverteretur: mentis iterùm compos: & pro-

tinus

tinus apta reſpondere, ad quæcunque interrogata. Quæ animi præſentia manſit illi ſemper immota: uſque dum recurreret, iterùm novus inſultus: aboliturus denuò & interiores, & exteriores ſenſus.

Quem tamen reciprocum ordinem immutarunt ſubinde, vel aëris in clementia; vel animi adfectus, vel inopinatum aliquod infortunium. Et prout vel leniretur, vel exacerbaretur hic morbus; pro eo etiam, vel tolerabiliùs, vel deteriùs ſeſe habuêre utique ipſius acceſſiones: modò leves, modò aſperi; nunc plures, mox pauciores.

Quin imò, deficiente fomite, defecit nonnunquam integer aliquis inſultus. Sed commoto iterum corpore, rediit utique facillimè: verùm cum novo invadendi, ac remittendi ordine. Quâ recidivâ frequentiùs ipſi interveniente, vix auſa fuit propterea, mutare unquam cubile ſuum niſi fortè ſub horam, venientis acceſſionis. Ne ſi ſecùs faceret, præcipitaretur denuò, ex motu illo, in novum circuitum. Qui plerumque excurrebat, ultra quartum, quintumve menſem, antequam ipſam iterum deſereret.

Unde factum, ut circa ſummum morbi incrementum, epilepſia hæc habuerit, ſenos circuitus: ſtatis horis, cottidie, & accedentes, & recedentes. Quarum periodorum frequentia, exagitavit uſque eò, defatigatum hocce corpu-

culum: ut tandem inciderit, in acceſſionem longiſſimam: continuantem cottidiè, ſine ullâ intermiſſione, ullove, vel cibi, vel potus uſu, ad horam circiter vigeſimam.

Cui oneri impar, credebat ipſa, jam ad ultima ventum. Sed re planè deſperatâ; apparuit nec opinanti, quaſi, ex machinâ, Deus. Et ſedatâ, poſt diem quintum, intolerabili hac tempeſtate, ſuſtulit, ex toto, productum illum paroxyſmum, relictis duntaxat in locum ipſius, duobus inſultibus: quorum alter durabat ab octavâ matutinâ, in horam undecimam: alter verò, à ſecundâ pomeridianâ, in quintam veſpertinam.

Donec decreſcente paulatim fomite, uſque eo decreverit utriuſque longitudo: ut tandem vix mediam exceſſerint horam. Quâ utique declinante, vidimus, poſt annum ſecundum, conflagrato jam omni igne, terribile hocce incendium, integrè fuiſſe extinctum. Debellatâ, ex toto, pernicioſiſſimâ illa epilepſiâ, quam, trigeſimo octavo ætatis anno, (quem, id temporis, agebat ægra) ceu invincibilem, cum omni antiquitate, crediderat, tota noſtra civitas.

Sed ſummè admirabamur, nunquam ipſi interveniſſe, novum inſultum: quin evidenter ipſum præſagierint, vel concitatæ temporum arteriæ: vel floridus, manuum, ac malarum rubor. Quibus præſciis ſignis, tantam fidem habuit ægra: ut iis apparentibus, certò ſemper

præ-

prædixerit, aliquid monſtri ali, neque ſanè præter rationem: accenſo enim ſanguine mirum haud fuit, motas fuiſſe temporum arterias: tinctam manus, ac faciei cutem: & ex acri, fervidi humoris, vapore, concitatam fuiſſe, novam, contractorum nervorum, periodum.

Quotquot autem accederent Medici, accedebant verò plurimi; omnes contulêre, primo ſaltem acceſſu, morbi hujus cauſſam, in vulvam: ſed intellecto legitimo menſtruorum ordine; & auditâ gutturis libertate, direxêre contrà, conſilia ſua, in lienem, ac atram bilem, in pancreate ſtabulantem. Hæc enim loca, deſignabant perſpicuè, cùm dolor lateris ſiniſtri; tum calor in lumbis evidentior, quàm alibi. Quibus acceſſêre, excreta ſubinde quidem flava, ac porracea; ſed plerumque atra, ac verè nigra: ex quibus, luce clariùs apparuit, cùm lienis, tum pancreatis vitium.

Quarum partium calor, adſtrinxit ipſi, tam pertinaciter alvum: ut totius morbi decurſu, vix quicquam reddiderit ſponte. Ac proinde neceſſe fuit, eam continenter ducere, per cathartica: præſertim per catapotia (clyſteres quippe averſabatur) concinnata, ex granis undecim extracti catholici, & quatuor pilularum nitri Tralliani. Aut tantundem, vel veratri nigri, vel pulveris hieræ Galeni; prout variaret morbi, inclinatio.

Non omiſſis interim illis, quæ longo uſu, iudi-

judicantur, morbo comitiali, apta: quorum tamen tædium, perpulit ipſam aſſiduò, ad eaſdem pilulas: quibus etiam, uſque eò, benedixit miſericors Deus; ut illis propemodùm ſolis, ceſſerit pertinaciſſimus hic morbus. Devictus procul dubio, eò tardiùs; quò minùs dormiverit noctu, & parciùs aleretur interdiu. Semel tantùm capiebat cibum, in die; eumque ſemper, circa octavam veſpertinam: & quâlibet nocte exagitabatur ab indefatigabili vigiliâ: uti interdiu, a periodicis nervorum diſtentionibus: plerumque ita efferis; ut continenter opus fuerit, excarnificatos nervos. illinere leni aliquo cerato: ſed præcipuè in plantâ pedis, á qua, uti incœpit, ita quoque deſiit, graviſſimus hic morbus.

CAPUT XII.

Tremor periodicus.

AT mentio, reciprocantis hujus periodi, ſuggerit mihi, ſimillimum, periodici tremoris, exemplum: conſpectum în Affine noſtrâ, Margaretâ Brentiâ, virgine pallidâ, & habitus planè pituitoſi: quam periodicus hic tremor exagitavit, integrum triennium: facto initio, ab omnibus membris; ſed mox deſinens, in ſola brachia, ac crura: commovens illa non aſſiduò, ſed interpolatis duntaxat vicibus: durante qualibet periodo, ad horas fermè duas: cum gutture rauco, & voce ſuppreſsâ.

Sub

Sub cane verò, & ardente Sirio, contremiſcebant ipſi membra, qualibet ſeſquihorâ: cum reliqua tempora, cottidiè unam ſolummodò cernerent periodum. Sed menſis Martius conveniebat quotannis, cum ordine dierum canicularium. Nonus dies erat ſemper integer, & expers omnis moleſtiæ: præterquam quod in eo, mutaretur aſſiduo, hora inſequentis periodi. Sive ab occultâ aliquâ, illius numeri, proprietate; ſive a ſanguine, illo die, frequentiùs, quàm aliis, emiſſo.

Ipſorum autem circuituum ordo, conveniebat manifeſtè, modò cum maris, modò cum lunæ, modò cum ſolis motu: prout enim horum variaret ratio; pro eo etiam, vel celerius, vel tardius, accedere, & recedere, reciprocantis tremoris, circuitus. Sicuti namque maris motus, pendet à ſole, ac luna: ſic quoque videre fuit, periodicum hunc motum, plurimùm immutari, ab eorundem ſiderum, vel acceſſu, vel receſſu. Quippe hieme erant tremores hi tardi; æſtate contrà celeres: & ſub Sirio, tot propemodùm circuitus; quot horæ: à quo tamen moleſtiſſimo tremore, vidimus tandem, hanc virginem integrè reſtitutam.

CAPUT XIII.

Reciprocus capitis dolor.

ARetæus Cappadox, propoſiturus, lib. 1. de cauſ. diuturn. affect. c. 11. diſcrimen, inter

inter κεφαλαλγίαν, & κεφαλαίαν; asserit adpositè, illam recentem; hanc verò inveteratam, & periodicam. Ejusque circuitus, protrahi, modò ab occasu solis in meridiem; modò invicem a meridie, in vesperum.

Isacium Halmalum infestabat, sub æstatis initium, acerbissimus capitis dolor; invadens, ac discedens cottidie, statis horis, revolutione tam molesta: ut multoties mihi asseveraverit, se vix fore ferendo cruciatum illum, nisi brevi deficeret. Raró enim excurrebat, ultra horam secundam. At reliquum diei erat sine febre, sine lotii intemperie, ullove, pulsantis arteriæ, vitio.

Durabat autem periodicus hic dolor, ad diem quartum decimum: quamvis interim, nequaquam omitterentur, requisita remedia: uti neque cucurbitulæ scarificatæ; vel vesicatoria occipiti admota: à quibus postremis auxiliis, vidimus non tantùm hunc ægrum, sed etiam alios, plurimum emolumenti percepisse: sed præcipuè mercatorem quendam Brabantinum, quolibet Vere, à periodico hoc dolore, tam acriter excruciatum: ut vix palpebras attolleret; nedum verbum ullum proferret, vir alioquin satis verbosus, & minimè tranquillus.

CAPUT XIV.

Convulsio sedentaria.

VIrgini quindecim annorum, divexatæ frequenter, à vulva, intervenit tandem, admirabilis quædam nervorum contractio: invadens ipsam, non nisi sedentem. Stanti quippe, & ambulanti nihil peperit unquam negotii: quocirca libuit, illam vocare, convulsionem sedentariam: non secùs ac Plautus sedentarios appellavit, calceolarios, sutores, ac sartores; & Titus Livius sellularios, qui in sellulis opera sua peragunt.

Caussa, inusitati hujus morbi, insedit proculdubio, cum lumbis, tum ligamentis, vulvam ilei ossibus, utrimque adnectentibus. Motis enim lumbis, & femore, versus sedile inclinato, movebatur evidenter, noxia materia, illic loci stabulans: ex cujus acri vapore, verisimile est, lacessitos fuisse nervos, à spinali medullâ, lumbis concessos: & ex eorum, cum cerebro, consortio, expressam sedentariam hanc convulsionem.

Quam conjecturam confirmavit deinceps curatio. Sustulit namque hanc nervorum distentionem, vehemens exercitium: inducens pernici suo incessu, tantum caloris, exagitatis lumbis: ut discussâ lentâ pituitâ, illic hærente, licuerit virgini domum reversæ, non

modò

modò ſedere ſecurè; verùm etiam molliter decumbere; ſine ullâ noxâ, ullâve nervorum contractione, à quâ in poſterum, integrè quoque ipſam aſſeruit, defatigans hæc laſſitudo, quæ etiam ſummopere ſemper proderit iis, qui à lumbagine (quam noſtras *het ſpit* vocant) infeſtantur.

CAPUT XV.

Præſagium convulſionis periodicæ.

JUvenis melancholicus, adſumpto, ex conſilio cujuſdam chirurgi, euphorbio, corripiebatur primùm horrore inordinatô, ſed mox gravi nervorum contractione. Cujus periodicas revolutiones, licet admodùm tardas, præſagiit ipſus adeò infallibiliter: ut vix ulla ipſum occupaverit, quam non prædixerat adventuram, ante octiduum. Quam præſagæ mentis certitudinem, & vidit, & nobiſcum admiratus fuit, non ſemel, vir erectioris ingenii, Joannes van der Linden.

Imputabat autem æger, præſagium hoc, deſtillationi, à capite in pectus, & inde, in ventriculum deciduæ: ex cujus adventu, judicabat adventuros, convulſionum circuitus. Sed concitabatur hic deſtillationum curſus, ex motu atræ bilis, (quâ redundabat) & ex ejus vaporibus, á frigido cerebro, in aquam converſis, veriſimile eſt; jacta fuiſſe, inuſitati hujus præſagii,

gii, fundamenta: innixa fortè iisdem fulcris, quibus innitebatur centurio ille marinus, quem dixi, librô secundô, prædixisse cordis palpitationem, ex tenui urinâ, aliquot diebus aute, excretâ.

Convulsionum verò harum, ea fuit vehementia: ut concuterent non tantùm corpus, sed perturbarent quoque, usque eò mentem: ut suppressâ voce, cogeretur calamô sententiam suam exprimere: ubi paullum remitteret morbi vis. Quam quo impensiùs infringeret ars, sategit quidem, noxiam causam educere, per medicamenta cathartica: sed morbo inde semper exasperato, confugiendum fuit ad antidota: & imprimis, ad tincturam corallorum, confectionem hyacinthorum, & tandem ad aquam cælestem Matthioli.

Argumentô certè evidenti, convulsionem hanc, originem traxisse à vapore, ex liene, ad cor; & à corde, in cerebrum, elato: cujus vim ubi infregissent antidota; evanuere utique, convulsiones inde ortæ. Sed manente interim caussâ, atrâ videlicet bile, ob fastidita cathartica, licuit quidem morbum, hac ratione, aliquatenùs lenire, sed nequaquam finire. Juxta nobile Hippocratis effatum, Aph. XII. l. II. reli- "
cta in morbis, post indicium solent recidivas "
facere. "

CAPUT XVI.

Viti ſaltus.

TArantulæ ictus, ut inquietudinem, & canis rabidi venenum, aquæ metum: ſic inducit, vel perpetuas choreas, vel indefatigabilem curſum, illa inſaniæ ſpecies, quam Felix Platerus Viti ſaltum nuncupat. Cujus miſerrimi morbi ſpecimen, licuit nobis aliquando videre, prope Cortracum, modicum Flandriæ oppidulum, in homine verè miſero.

Qui dies ac noctes curſitabat, ſubſultu tam pernici, & agitatione tam perenni, ut præ defatigatione deflueret undiquaque ſudoribus: neque tamen propterea, vel tantulùm quieſceret, homo volaticus, & irrequietæ huic revolutioni, tam ſtrictè addictus, ut nunquam ſe dederit ulli quieti, niſi quam invito extorqueret, inevitabilis dormiendi neceſſitas.

CAPUT XVII.

Malleatio.

A Quâ inſaniâ, haud multùm certè abluſit, illa, læſæ imaginationis, ſpecies: quam à mallei ſimilitudine, lubuit malleationem vocare. Nam velut fabri ferrarii, iteratis ictibus, incudem ſuam tundunt: ſic vidimus mulierem Campenſem, inſaniâ hac percitam, percuſſiſſe inde-

indesinenter genu suum; modò dextro, modò verò brachio sinistro: sed ictu tam vehementi, ut quilibet ipsam maximoperè læsisset: nisi verberantis manus impctum fregissent domestici, interposito molliori pulvinari.

Brachium quidem elevabat, ac deprimebat satis distinctè: sed motum ejus inchoatum, vel incitare, vel retardare, non videbatur, in manu ipsius esse, multo minùs integrè cessare, ab hoc feriendi studio. quod sanè lubens intermisisset (jam enim, quinque menses, incudem hanc tutuderat,) nisi ipsam potenter eò pertraxisset, falsa imaginatio: vitiata, procul dubio, à fuliginibus, atræ bilis, per lienis consortium, uberiùs in cerebrum translatis.

Cujus caussæ naturam, equidem dum satagerem penitiùs excutere, cum Egberto Bodæo, & Gerardo Rychio, viris, in artis arcanis, abundè exercitatis, subduxit se claculùm ægra: impediens hac ratione, ne mentis acies profundius dirigeretur in insanam hanc feriendi libidinem: cujus absconditam naturam, nisi nobis invidisset, fugitiva hæc ægra, neque nos sanè invidissemus posteritati.

CAPUT XVIII.

Imaginaria ossium mollities.

VElut non cujusvis est, melancholicis mederi, sic difficulter quoque eradicantur clan-

culùm, ex ipſorum animis imagines, ab atrâ bile, falsò impreſſæ: cujus tamen ingenioſi inventi, nobile ſpecimen, olim editurus, Philodotus medicus reſtituit, plumbeo pileo, cuidam melancholico caput, quod putaverat ſibi, jam diu, amputatum. Quo reſpiciens Cornelius Celſus, ſuadet lib. III. cap. XVIII. inſaniæ huic ſæpiùs aſſentiendum, quàm repugnandum: & non evidenter, ab his, quæ ſtultè dicuntur, ad meliora, mentem ipſorum abducendam.

Inſignis Pictor, infeſtatus aliquandiu, ab atrâ bile, imaginabatur ſibi falsô, cuncta corporis oſſa, adeò mollia, ac flexibilia ſibi eſſe, ut inſtar ſequacis ceræ, facillimè in ſe complicarentur; ſi vel minimum illis inniteretur. Quâ opinione menti penitiùs impreſsâ, continuit ſe integram hiemen in lecto: veritus inde ſi ſurgeret, aliquid ſiniſtri, & certo certius eventuram, quam hactenùs metuerat, deformem oſſium ſuorum, vel potiùs totius corporis conglobationem.

Quo metu intellecto, nolui ipſi adverſari: neque palàm, ſed clàm ſurreptum ire, quam conceperat imaginationem. Aſſerens propterea, mollitiem hanc non latere medicos: quin potiùs jam diu animadverſam ab Incluto Fernelio, lib. II. de abd. rer. cauſſ. & ſicuti cera emollitur, ac induratur: ſic plurimùm in oſſibus etiam poſſe artem medicam, modò morigeros ſe præbeant ægri: Ipſius autem oſſibus, intra triduum, reſtitutum iri priſtinum ſtabilimentum.

Et

Et ante diem ſextum, potentiam quocunque ambulandi; dummodò fuerit dicto audiens.

Quæ promiſſa, dici vix poteſt, quantam excitaverint ſpem recuperandæ ſanitatis: & quàm morigerum reddiderint ipſum, in admtittendis remediis, atræ bili deſtinatis. Quâ convenienter ex corpore depulsâ, exſolvimus & nos facilè fidem noſtram: jubentes ipſum ſurgere, ex cubili: in quo integram hiemem decubuerat. Verùm cum eâ lege, ut duntaxat inſiſteret pedibus; neque procederet vel latum unguem. Secùs ſi faceret, penes ſe culpam futuram. Sexto verò die, me veniam ipſi daturum, quocunque deambulandi. Modò ritè obtemperaret arti.

Quæ certè monita eó fuêre rigidiora, quò minùs expediit ipſi dolum hunc reſciſcere. Qui quò magis lateret, continuavimus tectè, in medicamentis catharticis. Sed appropinquante jam ſecundo triduo; oſtendimus coràm promiſſi veritatem. Factâ non tantùm veniâ, ambulandi per conclave, ſed etiam in publicum prodeundi, & obeundi jugiter, qualiacunque, ſani hominis, munia.

Quâ libertate tantoperè gaviſus fuit; ut ignoraverit quibus encomiis extolleret ſanitatis ſuæ Præſidem. Admiratus hinc artis potentiam; illinc deteſtatus ſuam diffidentiam. Quod tam diu denegaſſet fidem: à quâ tam ſalutare recepiſſet conſilium.

Vidit quidem hic æger robur oſſibus ſuis re-

ſtitutum: vidit rediviva crurum officia: vidit expeditum inceſſum: vidit alia: ſed ſtultam hanc, totius hiemis imaginationem clanculùm ſibi eripi, nec vidit, nec ſenſit, homo cæteroquin minimè ſtupidus, ſed in arte ſuâ abundè ſagax, & vix ulli ſecundus.

CAPUT XIX.

Mola imaginaria.

QUod ipſum inventum, non minùs feliciter quoque ceſſit uxori Salomonis Galeni. Quæ credebat, in vulvâ ſuâ, contineri molam vivam, interimendam à medico. Quam operam ſiquidem ipſi denegaſſet, ſatagens rationibus potiùs, quàm ſagaci aliquo ſtratagemate, ſententiam illam evellere, operam perdidiſſet, neque vel tantulum profuiſſes ægræ. Quam præſtitit clam circumvenire, quàm palam convincere.

Monita itaque fuit, haberet exactam excretorum rationem: & ſi quæ conſpiceret atra: vel nigræ fuligini ſimillima; crederet firmiter jam tum expelli molam ſibi ingratiſſimam. Quibus verbis fidem habens, admiſit haud gravatè, modò veratrum nigrum; modò confectionem hamech, aliave expellendæ ejuſcemodi inſaniæ apta. Quorum ope, atra bile excreta, non dubitavit amplius de molæ ſuæ internecione: certa (uti credebat) ex ejus occiſæ colliquatione, ſequi

qui nigram illam dejectionem : in quam prædixeram diſſolutum iri, vivum illud monſtrum ; quod imaginabatur vulvæ ſuæ incluſum.

A quo licet id temporis feliciter evaſerit : incidit tamen haud diu pòſt, in ſimillimam inſaniam, ſed priore multo graviorem: credens firmiter, ſe fato functam, eâ conditione, à Deo in mundum remiſſam, ut viveret deinceps excors. Corde enim ſuo, à Deo, retento, doluit impensè, aliam eſſe ſibi, quàm aliorum mortalium vitam : quam tamen imaginationem, nulla cùm auferrent ſtratagemata; afflixit quidem ipſam aliquandiu, hæc triſtitia: ſed tandem quoque, licèt tardiùs, diſceſſit : juxta illud elegantiſſimi Juſti Lipſii: Illos ab atrâ bile, curat dies, & quies.

CAPUT XX.

Aquæ metus.

EX venenato canis rabidi morſu oritur terribilis, ac exitialis ille aquæ metus ; quem ὑδροφοβίαν appellant Græci. In quo ſiti enecantur, nec tamen bibunt ægri. Cujus miſeriæ unicum remedium eſt, (ſiquidem credimus Celſo, lib. v. cap. XXVII.) nec opinantem in piſcinam projicere. Præſertim eò ſi deveniant, antequam aquam metuant : alias foret ſpes in anguſto, ex eodem Celſo, Avicenna ac Cælio Aureliano : imò ipſo uſu, efficaciſſimo, omnium rerum, magiſtro.

Quod ipſum auxilium, tanti, in hoc morbo fit noſtratibus, ut eo ſolo fermè contenti, vix expetant aliud. Neque ſanè injuriâ. Sanat quippe mare quoſcunque. Neque vidi hactenùs quenquam (licet viderim plurimos) cui tempeſtivè in mare projecto, quicquam ſiniſtri, poſtmodùm evenerit. Sed ſalutari hoc remedio, vel flocci facto, vel tardè, ac timidè adhibito: dedere multi, irreparabiles, ſupinæ ſuæ incuriæ pœnas: obſeſſi jam tum penitiùs, ob longiorem moram, quàm ut ullâ arte diſpelleretur inevitabile ſtrangulationis periculum.

Viro æſtuanti, ac ſummè irrequieto, incenſum cùm foret guttur, utique impedita deglutitio: intenta præcordia; ſpiritus difficilis; ſitis inexhauſta; & vibrans arteriæ pulſus: imperabatur confeſtim ſanguinis detractio: præter clyſterem, & potiones frigidas: quæ duo poſtrema auxilia, ceu humida, expaveſcebat tam evidenter, ut moverit ſuſpicionem hydrophobiæ, quam deinceps confirmavit certò adeſſe, exile aliquod vulnuſculum: quod ante quintum menſem inflixerat rabida canicula.

Quo neglectui habito, neque tanti facto, ut vel convenienter inde extraheretur conceptum virus, vel propterea proficiſceretur maturè ad mare: proſerpſit ſanè hæc labes tam altè, ut infectis viſceribus, degeneraverit in efferam rabiem, & furorem adeò indomitum, ac belluinum, ut nullis coërceretur repagulis: quin potiùs

tiùs miſerabiliter peſſundaret hominem, cùm per terribiles nervorum contractiones, tum per incendium, ne toto quidem mari, extinguendum.

Adeò ut opus non fuerit, nec huic, nec aliis ægris, (quos equidem vidi ſatis frequentes) mortem maturare, ſive per ſtragula, ſive per culcitram (uti loquitur vulgus) ori impoſitam. Pereunt quippe. per ſe, ſatis celeriter: utpote rarò ſuperſtites, cum aquæ formidine, in diem, vel tertium, vel quartum. Quibus addo, quod equidem neminem hactenùs, vel audiverim latrare, vel viderim mordere; nedum cuiquam detrimento fuiſſe rabidorum ſputa: quæ tamen, ne fortè nocerent, juſſi nihilominùs, curiosè mari ſemper abluere: territus exemplo illius ſartricis, quam Cælius Aurelianus l. III. acut. morb. cap. IX. ſcribit tertio die, in rabiem converſam: quòd linguâ tetigiſſet, pannorum ſuturas, à rabido morſu conſpurcatas.

CAPUT XXI.

Senex rabioſus.

NAuta ſeptuagenarius, demorſus à cane rabido, elicuit minùs maturè virus, brachio ſuo impreſſum: neque demiſit ſe ita in aquam: ut invitus eâ ſatiaretur: in quo tamen Cornelio Celſo, hujus auxilii ſumma. Sed blandiùs, propter ætatem, à liberis habitus, perfundebatur

tur Tyâ fluvio, non minùs leniter, ac si solius cutis immunditiem detersum venissent. Quum tamen expediisset, & penitùs submergere, & inopinatò illo terrore, integré expellere, aquæ metum; ipsum aliâs certò occisurum.

Uti etiam, haud diu post, contigit; proserpente paullatim veneno: & infestante ejus acrimoniâ, primùm quidem brachium læsum: sed mox etiam alas, illi adpositas; à quarum æstu ubi accenderetur cor, occupavit ipsum illicò, non tantum febris, sed tam vehemens faucium siccitas: ut immensùm sitiret: neque tamen vel tantulum biberet, ob formidinem, conceptam non tantùm ex aquæ intuitu, sed ex qualicunque ejus mentione.

Hinc torreri viscera, & præ fervido ardore, tantas intùs excitari angustias, ut demorsus senex rejiceret modò strangula sibi imposita, modò verò exsiliret nudus, ex lecto: exclamans stentoreâ voce, ardentius sibi esse incendium, & urgentiorem sitim: quàm ut posset ab homine tolerari.

Quem tamen fervorem, siquidem satageret bibendo compescere, contremiscebant protinùs omnia membra: & sentiens brachii nervos minùs firmos, ad retinendum poculum, ratiocinabatur secum, adinstar illius Philosophi, qui apud Ætium, tet. II. serm. II. cap. XXIV, describitur se ipsum rogare; quid Cani cum balneo. Quod si verò, tantulum liquoris sorberet,

deci-

decidere illicò poculum à manibus,& exhorrescere usque adeò corpus universum, ut exclamarit, non semel, ô homines quid me cogitis, ad ea, quæ naturæ meæ tantoperè adversa.

Tantum itaque profuit huic seni blandior hæc aquæ ablutio: ut potuerit interdum, licet molestè, bibere: Præsertim circa postremos vitæ dies, in quibus licèt biberit affatim, nequit tamen extinguere incendium,nimis diu inveteratum: multò minùs supprimere convulsiones, quæ haud diu post ipsum jugularunt.

CAPUT XXII.

Catælepsis ex amore.

JUvenis Britannus, impensiùs (ut solet illa ætas) amori indulgens, perculsus fuit adeo vehementer ex inopinatâ matrimonii repulsa: ut obriguerit instar stiptis; sedens in sedili suo κάτοχος, sive detentus, sive congelatus, per integrum diem: retinensque continenter eundem situm, & oculos non minùs apertos; atque olim simillimum adfectum delineavit Galenus, comm. II. in prorh. cap. LV.

A quâ figurâ, ne latum quidem cùm recederet unguem: jurasses certò, te statuam potiùs quam hominem videre. Adeò quippe fuêre omnia non modò rigida, sed planè immobilia. Verùm ubi exclamaretur, altâ voce; rem ipsius meliori esse loco, & cupitam habiturum amicam;

cam: modò ad ſe reverteretur, proſiliit confeſtim ex ſedili, & quaſi excitatus ex profundiore ſomno, rediit actutùm ad ſe, diſruptis protinùs illis vinculis, quibus ipſum arctè illigaverat, tenaciſſima hæc catoche.

CAPUT XXIII.

Pollicis Tremor, à detractione ſanguinis.

FAbro cuidam ferrario, nunquam feriebatur brachii vena, quin contremiſceret protinùs, vel manus integra; vel ſaltem pollex ejus lateris, è quo ſanguis fuit emiſſus. Cujus tremoris cauſſa, procul dubio fuit, cùm à ſpiritibus evanidis, tum ab innata, humidioris cerebri, imbecillitate: quæ duo in hoc ægro fuere tam magna, ut ipſum tandem præcipitaverint in lethalem apoplexiam. Cujus indicium, uti hîc fecit pollicis tremor, ita alibi deſignat eandem, vel palpebræ, vel labii palpitatio. Verè itaque, „ vir ingenioſus Actuarius: Tremor fit à natu- „ ra, partim victrice, partim verò victâ. Lib. I. meth. cap. XVI.

Cognoſcenda itaque medicis, non tantùm, communis, ſed præcipuè, propria cujuſque natura: ἰδιοσυνκρασίαν vocant Græci: quam qui perſpectam habet, is demùm verè medetur. Penetravit quippe ad naturæ penetralia: & edoctus, ex ſimili ſcintillà, ingens incendium in iiſdem ædibus, aliquando excitatum: contemnit

mnit haud facilè parva initia: ſed metuit inde magnos progreſſus: & conſpicit providè, quaſi ex altiori ſpeculâ, ex tremulo pollice, exitiale, morbi attoniti, periculum.

CAPUT XXIV.

Hydrocephalus.

HUmor capitis hydropem inducturus, inflat, & extendit interdum tam latè nobile hoc mentis palatium: ut in ætate tenellâ, nonnunquam excedat magnitudinem virilem. Deliteſcente aquâ, non minus extra, quàm intra calvariam: & utrobique, modò ſuprà, modò infra membranas: obvolventes, vel cerebrum, vel calvariam ipſi circumpoſitam.

Puer quinquennis, diſſectus in valetudinario publico, congeſſerat in capite tantum liquoris, ut vitiatâ naturali figurâ, tantoperè inter ſe deſciſcerent diſſoluta oſſa: ut dilatata ipſorum compages, haud parùm diſcreparet, à virili magnitudine. Cui oneri impar cùm foret, exile corpuſculum, cogebatur, vel perpetuò deſidere; vel aſſiduò incumbere cubili: ſaltem eouſque, dum finem miſeriæ imponeret mors.

Quâ defunctus, oſtendit, in capite ſuo detineri, quinque aquæ libras: quibus effuſis, fuêre omnia adeò vacua, ac inania: ut plerique medicorum præſentium, ſed præproperè, judicaverint hîc conſpici, caput ſine cerebro. At oculi acie,

li acie, illuc penitus directâ, vidimus ſatis perſpicuè, cerebrum non defuiſſe: ſed amiſsâ figurà globosâ, induiſſe formam convexi fornicis: & ab exuberante aquâ, ſequacem ipſius medullam adeò fuiſſe diſtentam: ut inſtar alicujus craſſioris membranæ, adhæreſceret undique, arcuatæ, diſſolutorum oſſium, circumferentiæ.

Mirabantur autem ſummoperè, qui ſectioni intererant, Medici, qui, ex tam deformi cerebro, & medullâ adeó extentâ, ac irriguâ, prodierint (quod tamen ſanctè adſeverabat pueri pater) integra mentis munia. Quum in aliis, vel ſolius figuræ vitium, inducat, ſive morbum attonitum, ſive lethargum, vel fatuitatem, vel inſanabilem aliquam amentiam.

Aliis verò ſuggeſſit, confuſa hæc, intricati cerebri, congeries, inexpugnabile argumentum, adverſus diſtincta illa loca: quæ nonnulli adſignant, cuilibet animæ facultati. Alii viciſſim credebant, hîc confirmari dogma Ariſtotelis: aſſerentis cerebrum, non mentis ergò, ſed refrigerandi cordis causâ, conſtructum. Et prout quiſque, vel amore, vel ſtudio fuit, in hanc, illamve partem; pro eo, etiam extulit, rejecitve, vel hujus, vel illius ſententiam.

Sed exercitatiores, confugiebant, ad ingenuum illud: Quantum eſt, quod neſcimus! velut namque in aliis, ſic certè credibile eſt, potiſſimùm nos cæcutire, in genuino cerebri regimine: cujus opera multò fortaſſis ſunt divinio-

viniora: quàm quiſpiam hactenus, ſuo comprehendit captu.

CAPUT XXV.

Hydrocephalus dimidiati capitis.

SIcuti autem priori puero, totum caput: ita protuberat aliis, duntaxat media ipſius pars: hærente liquore, vel in dextro; vel ſiniſtro cerebri ventriculo. In quorum alterutro, memini me bis vidiſſe, ultra duas aquæ libras, incluſas tam ſtrictè uni iſti parti; ut altera foret, planè illæſa, ac integra.

Inuſſerat quidem hiſce capitibus, ulcera chirurgus; & diſſecuerat non uno loco, cutem: ſed utrumque, æquè improſperè; exſtillante humore, magis guttatim: quàm tum effusè; ut levaret cerebrum: & exhauriret fontem, vitalem calorem, aliâs certò, extincturum.

CAPUT XXVI.

Polypus narium.

POſt frequentes deſtillationes, occupavit uxorem æditui, divi Adolphi, inſignis polypus: colore albus, & ſubſtantiâ pituitoſus; ſed obturans narem utramque, at imprimis ſiniſtram: cum ſpiritu difficili, & continuô ſuffocationis metu. Conſpiciebatur quippe, non tantùm in naribus; verùm etiam in gutture; cum

Tab, 1.
Polÿpus
8
1
c
b
7
2
6
4
a
3
5
123.45678. pedes
a. incipiens carcinoma
b.c.d. venę

cum duplici carunculâ: alterâ albá, ac leni; alterâ verò lividâ, ac durâ, imò parum diſtante, à naturâ carcinomatis. Sed in ſeo diſcrepabant evidenter: quod diſparem, præ ſe, ferrent figuram: quæ enim in illa humanum ventriculum; illa expreſſit non malè in hac, formam ovi columbini.

Suadentibus itaque, celerem remediorum uſum, hinc præcipiti carcinomatis metu; illinc verô æſtuantium faucium fervore; & humoribus acriùs nares jam erodentibus: tentatum fuit impedimentum hoc inde extrahere. Sed fractis magis, quàm eductis illinc carunculis, arrepta fuit deinde forcipe, illa pars; quam diximus in faucibus carcinoma minari. Quâ potentiùs vellicatâ, ſequebatur protinùs integer polypus: cum òmnibus ſuis pediculis, tam in naribus, quàm guttere conſpicuis.

Quem inopinatum eventum, quantùm mirarentur amici: tantùm invicem exhorruit ipſa ægra. Verita hoc improviſo raptu, totum palatum ſibi eripi. Sed reverſa, paulò pòſt, ad ſe, gaviſa fuit impensè, quod careret jam illo impedimento: quo conjecta fuerat, non modo in urgentem ſpiritus difficultatem: verùm in perniciſſimum, præſentis ſtrangulationis, periculum.

Erant autem huic polypo (cui vel à piſce marino; vel à pedum frequentia nomen) octoni pedes, incipientes ſinguli, inſtar pyrorum, à

D tereti

tereti pediculo: orto ab excrescentiæ hujus centro. Unde quoque prodière venæ: per ipsam dispersæ. Pedes autem, quos carunculas vocant medici, plurimùm inter se discrepabant. Qui enim in naribus erant oblongi: illi ipsi fuêre in faucibus rotundi. Sed omnes erant tecti membraneo velamento, sub quo continebatur concreta pituita. In plerisque mollis, ac pellucida, instar pulpæ pruni albi: in aliis verò dura, ac opaca ad instar cornu adusti.

Argumentò certè evidenti, metuendum non tantùm, à lividis, ac melancholicis: sed etiam à polypis albis, ac pituitosis. Præcipuè si vel à fervido sanguine; vel ab æstu, intùs conclusô, degenerent in naturam carcinomatis: uti hîc evidenter factum. Errant itaque non leviter, qui judicant polypum pituitosum, carere omni periculô. Quod plerumque quidem verum; sed nec promiscuè, nec indifferenter.

Sed dicat quis? annon fortuitum hocce tentamentum? & inopinata hæc polypi, per fauces eductio? imò ita, ut etiam alios noverim, quos hoc exemplum docuit, idem in aliis quoque experiri. Neque sanè minore cum felicitate. Juxta illud Poëte Manilii:

Per varios usus artem experientia fecit,
Exemplo monstrante viam.

Quòd si verò lubeat medicamentis rem tentare, confugiendum erit ad pulverem vitrioli calcinati, colcothar vocant Chymyci: vel ad radi-

radicem hermodactyli albi, exceptam aut melle rosato, aut aquâ sabinæ. Quibus remediis corrugatur magis, quàm aperitur polypi tunica. Nec penetrat hic pulvis per angustiam, prope nasi finem, ab excrescentiâ hac, obturatam.

Unde tamen, nisi eduxeris caruncula, illic stabulantes: luxuriabit continenter eadem hæc seges. Et ex affluxu novi humoris, intumescet assiduo, quæ in exsiccatâ tunicâ remanserat, pulpa. Nisi fortè involucrum ipsius, sit adeò teres, ac molle: ut à pulvere hoc, absumatur non minus pulpa, quàm tunica illam succingens. Quem ipsius successum, alicubi, aliqui experti, credidêre propterea, sed satis temerè, pulverem commemoratum, ubique locorum idem pollere, & infallibiliter sanare, quemcunque polypum.

CAPUT XXVII.

Polypus Cordis.

CRedidit Galenus, interiora cordis nullum pati tumorem, quin protinus fatisceret homo. Sed indefessa, insequentis ætatis, indagatio, invenit tamen non semel, in ipsius ventriculis, non unum tumoris genus. Imò glandulas, carnem, ossa, pinguedinem, & interdùm ulcera. Ut sileam nunc aliorum experimenta, confirmabit id abundè, mirabilis illa excrescentia: quam juxta mecum, in sinistro cordis sinu,

Tab. II. *Polypus cordis*

aa Rami polypi.
bb polypus.
ccc pedes polypi.
dddd cordis fibræ.
e mucro cordis.
fff Arteria aorta dilatata.
ggg latus cordis.
hhh Arteria venosa.
expansa.
iii tres valuulæ.

invenêre præcipui, noſtræ civitatis, medici: indigitantes eam uno ore, polypum cordis. Surgente vocis etymo, aliquatenùs quidem à pedum frequentiâ: ſed potiſſimùm, à formæ, ac materiæ ſimilitudine.

Momma Baxius, homo trepidus, ac hebes, occiſus repentè, à morbo attonito, obtulit ſecanti chirurgo, cerebrum adeò flaccidum; & membranas ipſius, tam frequenti pituitâ perfuſas: ut opus fuerit, eam ſpongiâ detergere. Quâ eâdem pituitâ, replebantur utique & venæ, per cerebrum diſperſæ; nec minùs, ſinus falciformis: & quidem utrobique, tantâ copiâ, ac lentore: ut inde potuerit extrahi, inſtar longioris alicujus fili.

Movente hac concretâ pituitâ, non levem polypi ſuſpicionem: ſed quem, id temporis fruſtrà quæſitum ivimus in naribus: illum offendimus deinceps inſcii, in ſiniſtro cordis ventriculo: in quo ſimile quid etiam, animadvertit vir diligens, Caſparus Bauhinus: ſed ex materiâ adiposâ: cum noſter polypus fuerit, à concretâ pituitâ. Uti videre eſt, in appendice operis anatomici.

Sed antequam hunc polypum pleniùs deſcripſerim: ſatiùs erit tantiſper adhuc immorari, in pituitoſo hoc cerebro: in cujus ventriculis invenimus, non tantùm plurimum aquæ (quod attonitis familiare) ſed ſpinalem medullam ita humidam, imò udam: ut neceſſe fuerit,

rit, exuberantes liquores, priùs ſpongiâ abſorbere: antequam licuit inquirere, in naturam nobiliſſimæ hujus partis.

Quam medius fidius, longè invenimus aliam, quàm hactenùs expreſsêre ſpecioſæ, anatomicorum tabulæ. Involvebatur autem, hæc medulla, ſacræ fiſtulæ incluſa, tribus tunicis: quarum cuilibet ſuæ inerant venæ: ſed in duabus propinquioribus, tam eleganti ordine diſperſæ: ut ad amuſſim exprimerent, variegatum marmor.

Nervorum autem paria, prodibant ex cervice, non diſtincta, ac ſejugata: uti quidem delineantur: ſed tranſibant plerumque per idem foramen, modò quini, vel ſeni; modò verò deni nervi. At in thorace diſpar fuit ratio: prodeuntibus illic nervis ſeparatim, quorum principium etiam tantùm diſcrepabat ab exitu: ut nervus, tranſiturus, per foramen quintæ vertebræ, inciperet plerumque circa primam, aut ſecundam. Quem ordinem etiam in aliis paſſim vidimus obſervatum.

Sed prope os ſacrum, quæſivimus quidem curioſè, ſed non invenimus, piloſa illa filamenta; quæ depingit Andreas Laurentius, ſcriptor alioqui minimè infidus. Occurrêre quidem nobis nervi, illic magis, quàm alibi diſſoluti: ſed interim compacti, & tam preſsè uniti: ut ab aquâ tepidâ, (licèt aliquandiu, in illa detinerentur) nequaquam ita diffluerent, conglome-

rata

rata ipſorum compages: uti idem aſſerit auctor. Niſi fortè intellexerit, per filamenta ſua, teretes illos nervos: in quos diſpeſcitur evidenter, extrema ſpinalis hujus medullæ pars.

Sed ad polypum ut revertar conſtabat is, ex albâ, ac concretâ pituitâ, incluſâ membraneo involucro: & inhærens ſuis radicibus, carneis cordis fibris, aſſurgebat bifido trunco, obturatum non minùs arteriam aortam, quàm venoſam. Quarum nobiliſſimarum viarum obſtacula impedimento fuêre: ne deinceps vel aërem liberè attraheret; vel fuligines debitè expelleret cor. Nedum exactè ſe clauderent valvulæ, poſt egreſſum ſpiritus vitalis. Cui tamen uſui, illas ibidem loci deſtinavit ſollicita natura.

Unde factum, ut partim, ob excluſum aërem; partim verò ob retentas fuligines; & ſpiritus, plus æquo, diſſipatos: infirmaretur, uſque eo, cordis robur: ut nequiverit ampliùs ſuum officium facere: multò minùs ſpiritus, vitales (ut par erat) quibuſcunque partibus impartiri. Quorum calore ac fotu ubi carendum fuit: refrixit inde confeſtim corpus: emarcuit animus: & torpuit tam vehementer cerebrum: ut tandem perierit, à graviſſimâ apoplexiâ.

CAPUT XXVIII.

Oculi procidentia.

MAlè vocant nonnulli, quamlibet oculi procidentiam, five πρόπτωσιν, five σαφύλωμα Pauli Æginetæ lib. III. cap. XXII. & lib. VI. cap. XIX. Loquitur quippe illic, de illâ procidentiæ ſpecie, quam produxit, vel rupta, vel elevata oculi tunica: cujus etiam meminit Cornelius Celſus, lib. VII. cap. VII. in ipſo (in-„ quit) oculo, attollitur nonnunquam ſumma „ tunica: ſive ruptis, intus, aliquibus membra-„ nis, ſive laxatis, & ſimilis figura fit acino: un-„ de id σαφύλωμα Græci vocant.

At longè aliud procidentiæ genus, contigit nobis ſubindè videre, poſt Victorem Trincavellium, ac Fabricium Hildanum: qui idem quoque memoriæ conſecrarunt. Protuberantiam videlicet, non membranæ uveæ; elevatæ, vel inſtar acini, vel capitis muſcæ: ſed tumorem totius oculi; effundentem ſe tam latê, ex ſede ſuâ, ut deturpet faciem univerſam.

Quem deformem, excidentis oculi, prolapſum; ſiquidem lubet reducere ad nomen aliquod antiquitati uſitatum: videbis eum Paulo Æginetæ ἐκπιεσμὸν vocari; l. III. cap. XXII. „ Exprimuntur (inquit) oculi, & exerti perma-„ nent: cauſa eſt, vel ſtrangulatus, vel dolores, „ qui frequenter accidunt, ex partu: quos ſol-„ vunt uteri purgationes.

Sed

Sed Aëtio, ac Cornelio Celſo, vocatur idem vitium πρόπτωσις tumor vidilicet, ob magnum" inflamationis metum, oculos ſede ſuâ pro-" pellens. Celſus lib. VI. cap. VI. verùm addit Aë-" tius, procidere uſque eo oculum; ut à palpe-" bris contegi haut poſſit: imò vergere interdum" ad malas, & ipſa ſupercilia. Lib. VII. cap. XXIV."

Ex ſuppreſſis menſtruis, inciderat filia cujuſdam vitriarii, in immodicum narium profluvium: quo intempeſtivè, ab iracundiá, ſubpreſſo; convertebatur protinùs, omnis, impediti ſanguinis, impetus, in oculum dextrum; qui inde uſque adeò intumuit: ut ſede ſuâ propulſus, deformaverit, mirum in modum, totam faciem. Cujus vitium uti auferret, nihil non nobiſcum molitus fuit, vir jure magni nominis, Vopiſcus Plempius; ſed ſucceſſu minùs proſpero.

Induerat quippe jam tum naturam carcinomatis, cum cute lividâ, tubere inæquali, & pure tam acri: ut vitiata forent înde narium oſſa; & vires præterea, adeò fractæ: ut nihil profuerint etiam ſaluberrima conſilia: niſi fortè lubuiſſet oculum excidere: quod tamen crudele auxilium, licet ſuccedat nonnunquam feliciter: equidem haud facilè ſuaſerim: niſi conſtent vires.

At enim, ſublatâ è vivis ægrâ, vidimus evidenter procidentiam hanc originem traxiſſe, ex tumore ponè oculum deliteſcente: quo adaper-

to, occurrebant paſſim venæ laceræ; membranæ diſtentæ; oſſa carie infecta; & tantum ſanguinis cùm extra, tum intra cerebrum, effuſum: ut nulli mirum videretur, periiſſe virginem, tot hoſtibus circumventam.

Inconſideratè itaque agit, quiſquis ſatagit coërcere, qualecunque ſanguinis profluvium: diſtinguenda ſunt cautè loca: & vitanda obnixè, quæ hîc ſignantur, brevia: ſatiùs enim naturam liberare, quàm onerare: & præſtat interdum, ſanguinem aliquamdiu fluere: quàm indiſcriminatim inhibere.

Quòd ſi verò procidentia hæc originem traxerit ex lue venerea (uti interdum fit) ex re ægrorum fuerit, aquâ mercuriali, aliove aliquo Mercurii litu, partem attingere, cujus deforme vitium feliciſſimè hoc remedio ſuperatum iri videbis.

CAPUT XXIX.

Encanthis cancroſa.

E'γκανθις eſt Cornelio Celſo, ac Paulo Æginetæ, tuberculum, enaſcens, in oculi angulo: quem κανθὸν nominat, Ruffus Epheſius lib. II. cap, v. dividitur autem in benignam, ac concroſam. Illa ut occurrit frequenter, ſic hæc non niſi rariſſimè.

Vidimus tamen eam, luce clarius in naupego Hornano: cui, ex fluxu lachrymali per oleum vitrio-

vitrioli, intempestivè suppresso, usque eò luxuriavit glandula, à narium parte, oculis adposita: ut ejus excrescentia cooperierit, non tantùm malam: sed degeneraverit quoque in perniciosissimum carcinoma. Quod tentavit quidem filo comprehendere, & convenienter ferro exscindere Cornelius Sasboutius, lithotomus, ac chirurgus satis felix: sed acquisiverat jam tum eam malignitatem hic tumor: ut vix potuerit attingi, quin protinùs, profunderet plurimum sanguinis: ac proinde necesse fuit: solis lenientibus uti: quibus exitium ægri magis fuit dilatum, quàm ablatum. Viderint itaque illi, quibus acria medicamenta in frequenti usu: quam facilè committatur error: nullâ arte deinceps emendabilis.

CAPUT XXX.

Vulnus pupillæ sanatum.

QUantumvis raro, vidit tamen indefessus naturæ perscrutator Galenus, renasci homini, aqueum humorem: ex oculo, per vulnus effusum: lib. 1. sympt. caus. cap. 11. vidêre ipsum deinceps & alii: sed feliciores utrisque sunt illi, id in se, qui vident ipsi.

Sagitta decidens ex altiori loco, discidit cujusdam equitis filio, tam latè pupillam: ut effunderetur non tantùm aquâ, oculo inclusa: sed concideret quoque membrana uvea: hebescente in-

te inde uſque eó viſus acie, ut ne admotum quidem candelæ conſpiceret lumen.

Unde plurimùm conſternari parentes; & frequentiùs ingemiſcere familiares: ſed proſtratos haud parum ereximus, eorum exemplo: quibus regenerata aqua, reſtituiſſet, amiſſi luminis, uſuram, ac proinde non abjiciendum animum: ſed ex aliis exemplum capiendum, nobis quod ex uſu ſiet. Non minùs virium eſſe naturæ nunc, quàm olim. Eandem manere rerum faciem; ſecula quidem, & perſonas interire; ſed cauſas, & eventus identidem recurrere.

Quæ profecto monita, tantum valuere, apud ægrum: ut nihil non admiſerit remediorum: inter quæ primas facile tenuêre, collyria, cùm anodyna, tum exſiccantia: quibus ſimiliter uſque adeò benedixit Deus: ut inductâ vulneri cicatrice, brevi ſuccreverit iterùm oculo, aqua deperdita: & pulsâ caligine, redierit rurſus, gratiſſimum viſus, officium: verùm naturali imbecillius: ob cicatricem, uveæ, à vulnere, relictum.

CAPUT XXXI.

Cæcitas à veneno.

INter cæcitatis genera; eminet evidenter ἀμαυρωσις, ſive obſcuratio viſus. Quæ duplex eſt; altera cerebro propria; altera verò, à conſortio aliarum partium: prior ſpecis, ut eſt plane

planè immedicabilis; ſic contrà curatur interdum poſterior. Potiſſima autem, hujus cæcitaris, cauſſa ſtatuitur, humor turgens: vel à bile flavâ, aut atrâ; vel à veneno potui dato. Manente in hac cæcitate, pupillâ ſemper clarâ, ac pellucidâ: licèt interim nihil cernat oculus: ob vitium, nervo viſorio, intrinſecus objectum: vel ab humore eò uberiùs affluente; vel à cerebro, plus æquo, agitato.

Non temerè ergò Dictator noſter, Hippocrates, lib. I. præd. ὄμματος κατάκλεισις, ἐν ὀξέσι, κακόν. Oculi occluſio, in acutis, mala. "Siquidem enim à bile flavâ, verâ, plerorumque acutorum morborum, cauſsâ, lædatur cerebrum, non modò, quâ ſimilare: verùm obturentur, quoque organa, viſui deſtinata: videbis ejuſcemodi ægro, aut raró, aut nunquam reſtitui, ademptum viſus lumen.

Vultis hanc rem clariùs, legite, ſed non perfunctoriè, aph, III. lib. II. coac, cap. XXIV. ἐν τοῖσι μανιώδεσι, σπασμός ἐπιγινόμενος ἀμαύρωσιν ἔχει. Quaſi diceret, convulſionem, quam maniæ induxit bilis atra, privare hominem, omni, lucis, uſurâ. Quippe ἀμαὺρον ipſi appellatur, non quodlibet obſcurum: ſed, quod vel extinctioni eſt proximum; vel quod caret omni lumine. Non ſecùs ac Lucianus, ἀμαύρον λυχνίδιον, deficientem lucernam: & ipſe Hippocrates, πνεῦμα ἀμαύρον, ſpiritum ita obſcurum, & evanidum; ut ſit verus, mortis, index.

Vir

Vir olim ſplendidus, ſed, id temporis, inops, exceptus hilariore convivio, incaluit uſque adeò, à vino: ut inſtar muſti, dolia ſua rumpentis, quoquo verſus exitum molirentur humores, plus nimio, in ipſo concitati. Quærentes exitum, modò per vomitum, modò per dejectionem alvi; modò verò per nares; è quibus ut effusè perfluxit ſanguis: ſic doluit impensè caput: cum febre intensâ; præcordiis æſtuantibus; ſpiritu gravi; oculis flammeis; & mente tam vehementer perturbatâ: ut vel cæcus vidiſſet, bilem ipſi ſummoperè turgere.

Cujus impetuoſum, quò infringeremus, raptum, infudimus ilicò Clyſterem; & exſolutâ priùs brachii venâ, propinavimus medicamenta, cùm cathartica, tum in temperiem corrigentia. Quorum ope, inhibita quidem fuit, ſed non tam ſtrictè, effera hæc vis; quin converterit ſe nihilominus, in nervum opticum: inducendo illi peſſimam illam cæcitatis ſpeciem: quam ἀμαύρωσιν nominant Græci. In quâ, licèt omnia oculo ſint pura, nihil tamen vident ægri. Vide Galenum comm. II. in prorh. cap. II. & Aëtium terr. II. ſerm. III. cap. XLVIII.

Cui pertinaciſſimo vitio, quantumvis protinùs, animosè, cum Roberto Verhoevio, ac Nicolao Fontano, obviam itum: cùm per ferrum candens; tum per ſtibium potui datum; utique per cucurbitulas ſcarificatas; ſternutamenta valida; filum, per cervicem, trajectum; & ſangui-

guisugas; affixas non minùs temporum, quàm oculorum venis. Nequit tamen redintegrari visus: sive ob morbum penitiùs jam impressum: sive ob vehementiam alicujùs veneni: quod æger adseverabat medicis, à se adsumtum. Cujus, licet voluerit, exactam haberi rationem: nequiit tamen eò unquam perduci, ut ejus exprimeret naturam; nedum à quo datum: satagens clam potiùs mussitare, quâm palam detegere, injuriam sibi illatam.

CAPUT XXXII.

Dolor capitis, à natura devictus.

CORnelius Tector, vir pleni habitus, excarnificatus aliquandiu, ab intolerabili capitis dolore: contorquebatur tandem, tam vehementer, à contractione nervorum: ut nihil proficiente arte medicâ, necesse fuerit implorare naturæ opem; quæ etiam tam sedulas tulit suppetias; ut pulso, per nares, plurimo pure, brevi liberaverit hominem, non tantùm à dolore; verùm etiam à pertinaci, horribilis illius convulsionis, causâ. Juxta illud Hippocratis: Capite dolenti, & vehementer laboranti, pus-" vel aqua, vel sanguis, per nares, aut aures ef-" fluens, morbum solvit lib. VI. aph. X. "

Quòd ipsum, benignæ naturæ, auxilium, etiam aliis vidimus allatum: cùm per porriginem, tum per vermes, à naribus, excretos.

Quos

Quos hic licèt ſilentio præterierim, non poſſum tamen non meminiſſe, ſalutaris illius porriginis, quæ affinem Caſparis Barlæi, ſummi, noſtri ſeculi, cùm Oratoris, tum Poëtæ, liberavit officiosè, ab inveteratâ cephalæâ: expulsâ, per inſenſibilia cutis foramina, viſcidâ pituita: adhæreſcente, inſtar glutinis, capillorum radicibus: & producente, paullatim, veram porriginem: defædantem quidem caput; ſed vindicantem interim ipſum, à dolore, aliâs invincibili.

Diſcant hinc medici, naturam imitari, & obſervare, cum judicio; quantopere, in capitis dolore, ex uſu ſint, cùm ſternutamenta, in tempore mota; tum ulcera capiti, maturè inuſta: natura quippe dux optima: nec facilè errat, ipſius qui inſiſtit veſtigiis. Illâ flante, proſperè navigat æger: & interdum, ipsà duce incredibilia peragit medicus. Uti ſcitè Seneca: Naturam ſequentibus omnia facilia, & expedita ſunt: contra illam viventibus, non alia vita eſt, quàm contra aquam navigantibus.

CAPUT XXXIII.

Dolor, inter caput, ac pedem, reciprocus.

VApores à pede, ad cerebrum adſcendere, ibidemque morbum comitialem producere, novum non eſt. Sed eundem dolorem, à pede, in caput, & à capite, identidem in pedem, reci-

reciproco cursu, revolvi: id certè, non nisi paucissimis observatum.

Uxorem fabri lignarii, excruciavit aliquandiu acerbissimus dolor: proserpens, cum manifesto caloris sensu, modò à pede, in caput; modò verò, à capite, in pedis pollicem: in quem ubi descendisset, jussimus ilicò, cucurbitulam illic imponi: ad eliciendum volaticum illum spiritum: qui tam pernici cursu, permeaverat cottidiè corpus universum: eòque extracto, vidimus ilico cessare reciprocos illos circuitus: & ægram multò convenientiùs liberatam, quàm rusticos illos, quos Galenus, lib. III. de loc. aff. cap. VII. testatur evasisse mortem: amputato illo, quem vipera momorderat, digito.

CAPUT XXXIV.

Pedes Talpini, Capiti humano, innati.

INeffabilem, dissimilium, similitudinem; & uniformem, diversorum formam, offert quidem nobis aliquatenùs, mundus universus: Sed multò, evidentiùs, incomprehensibilis consensus; & admirabilis, singularum partium, inter se, harmonia. Cujus ea vis est: ut terrestria aquatilium; & volatica, terrestrium imitentur naturam. Neque quicquam sit uni elemento ita proprium: quin id ipsum, communicet utique cum aliis obsequiosa natura.

Sic exhibet mare coralli arborem; avium pe-

des ornuthopidum; earundem roſtrum geranium; pulmonem, pulmonaria; teſtes, Satyrium; & colem, phallus. At homo, animal perfectiſſimum, licet contineat in ſe, omnium animantium, formas: raro tamen fert, præ ſe, aliorum figuras. Niſi fortè, vel erante natura, in prima conformatione: unde fiunt monſtra: vel eâdem irritatâ, à diutinis abſceſſibus, quorum putredo offert nonnunquam medicorum oculis, mirificas, imò prodigioſas rerum figuras. Velut videre eſt, apud Galenum, lib. XIV. meth. cap. XII.

Pauperculæ, ab Eccleſiâ, enutritæ, obſidebatur caput undiquaque, à manantibus, ac ſordidis illis ulceribus, quæ ἀχῶρες Græcis vocantur. Quibus ſummam cutem diſrumpentibus, conſpurcantur omnia ſanie. Sed quod ſummè admirabile, excrevit hic, ex quolibet ejuſcemodi ulcere, neſcio quæ durior cartilago: figura, ac colore, talpæ pedi, ad admuſſim ſimilis: cooperiens capitis cutem, inſtar porriginis.

Quam deformitatem, quò auferret ars, uſa fuit præter cathartica, ac fomenta, partim exſiccantia, partim detergentia, ipſo ferro candente: cujus beneficio, demetebat, inſtar falcis, luxuriantem hanc meſſem. Quæ tamen paulò poſt, iterùm repullulavit: ſed ea fuit inopis hujus mulieris ſordites: ut maluerit retinere deforme hoc vitium, egeſtati ſuæ fortè

non

non inutile: quàm convenienter iterùm ab eo liberari.

CAPUT XXXV.

Respiratio per aures.

LAtitant in ore humano, duo augusti ductus; adscendentes utrimque, ad latera maxillæ versus aures, inter processum mastoideum, ac stiliformem, supra glandulam superiorem juxta gulæ principium positam; quarum ingenito aëri ut advehunt pabulum: sic concedunt interdum exitum per aures, spiritui; ob gutturis angustiam, aliàs hominem certò suffocaturo. Uti id bis à nobis observatum, in illâ respiratione, quæ non trahitur, nisi rectâ cervice: ὀρθόπνοιαν vocant Græci: à cujus periculosissimi morbi, suffocatione, equidem vidi duos ægros liberatos: effuso spiritu, per vias jam commemoratas.

Quod auxilii genus, fortè quoque animadvertit olim Alcmæon Crotoniates: asserens propterea, capras auribus spirare. Non quod crederet, illis omne spirandi officium, esse ab auribus: sed quod notaverit nonnunquam, hac viâ, non leve levamentum accedere pulmonibus, à spiritus difficultate oppressis.

Docet utique hæc ipsa via: cur surdi acutiùs audiant, aperto, quàm occluso ore. Adscendit quippe per illam, cum aëre, etiam sonus: in-

veniens interdum aurem, intus non tantum læſam; quantum videtur indicare externa ſurditas. Quibus addo, per hos ipſos ductus, offendi interdum, non parùm illorum aures: quos plus æquo infirmavit lues venerea: quibus aures ſubinde adeò ſunt teneræ: ut eas lædat non tantùm aër frigidus: ſed etiam qualiſcunque ſtrepitus, inæqualiùs per os, ad aures tranſiens.

Quid quod hic quoque videre ſit, cur ſurdos non minus recreent ſternutamenta, quàm medicamenta ſalivam ex ore elicientia. ne dicam eos etiam gravius audire quibus hic ductus quocumque modo in ore obturatur, ſive à palati tumore, ſive à glandularum prope quas excurrit, incremento, à quo memini me in virgine Rotêrodamenſi vidiſſe præter ſurditatem, etiam obortum fuiſſe moleſtiſſimum auris tinnitum, ob retentos procul dubio vapores, per ductum hunc antea emiſſos. vis plura de hos auris meatu, adi Bartholomæum Euſtachium libro de auditus organo.

CAPUT XXXVI.

Mors à dente genuino.

DOlor dentium, quàm parvi inexpertis, tam magni fit expertis: idemque & rideretur, & defletur. Quin imò, ſunt qui credant, maximum hoc tormentum, ſemper eſſe in-

innoxium. Sed crede ô medice eventibus: & videbis inde, non ſemel produci: vel inemendabilem faciei deformitatem; vel certam mortem.

Goſvino Hallio, medico Amſtelredamenſi, erupêre tam moleſte, dentes genùini: ut opus fuerit illorum eruptionem accelerare, inciſis, ſcalpello, gingivis. Sed tantum abfuit, ut inde vel citiùs emerſerint dentes; vel placatus ſit dolor: ut potiùs cuncta inde ruerint in pejus: excitatis, ab inciſione, non modó febribus, ac vigiliis: ſed etiam deliriis adeò efferis; ut dies noctesque præ furore, diſcurrerit per conclave: antequam miſerrimo dolori finem impoſuerit mors.

CAPUT XXXVII.

Ulcera palati.

ULcera palati occupant, vel os, vel carnem: priora ut ſunt inſanabilia; ſic curantur ægerrimè poſteriora. Vidimus id evidentiſſimè, in Piſtore Alberto: cui ampliſſimum carnis ulcus, in palato, ubi ſanaſſet chirurgus: credidit illicò, homo glorioſus, quæcunque palati ulcera, etiam cum oſſis carie, feliciter ſibi ceſſura. Sed obſervata, minus diſtinctè, diſpari, horum ulcerum, naturâ; excidit non ſemel ſpe ſuâ; neque tetigit perpetuò, ad quem collimabat, ſcopum.

Quod enim ulcus, in musculis palati sanatur: id manet immedicabile, in osse. Ac proinde haud mirum, si in parte declivi, ac semper madidâ operam luserit: licèt uteretur remediis, aliâs satis ingeniosis: aquâ videlicet sublimati: infractâ cum syrupo rosaceo. Quâ, vitiatis ossibus, admotâ, erupit ilicò ex illis albicans quædam spuma; quà aliquoties detersâ, separavit deinde partes cariosas; per oleum cinamomi, mixtum cum oleo sublimati. Quo remedio equidem. in segregandis celeriter ossibus, nec vidi, nec legi, quicquam convenientius.

Nequiit tamen, vel carnem inducere, dissitis, ulceris, oris; vel ex vitiato osse, tantum calli, elicere: ut obturaret commodè amplum foraminis hiatum. Sed necesse habuit, tandem confugere, ad argenteam illam laminam; quam ejuscemodi ulceribus, cum adnexâ spongiâ, jubent imponi, quotquot de re chirurgicâ, scripsere, auctores.

CAPUT XXXVIII.

Prolapsus palati.

HActenus quidem, vel omnino præteritus, vel levi saltem brachio, percursus fuit, à medicis, prolapsus palati. Vitium tamen non minus grave quam rarum. Cujus origo est, à destillatione humoris, deprimente usque eò, musculos sub finem palati sitos: ut præ pondere,

dere, prolapsi, præcludant viam spiritui, cùm per os, tum per nares erupturo.

Quæ angustia, necessariò pessundat hominem, nisi dictum, ac factum scalpello tumorem pertuderis: evacuatoque humore illic concluso, aperueris confestim viam, accedenti, ac recedenti spiritui necessariam. Vidi equidem tumorem hunc, in palato, adeò celeri, ac pernici cursu, aliquando exortum: ut vix licuerit cogitare, de gargarismate: nedum de aliis auxiliis; præterquam de solâ scalpelli incisione: quâ dextrè, & festinanter, id temporis, institutâ, vidimus non modò effluxisse inde, plurimum aquæ: sed detumescente palato, protinùs ad se rediisse, hominem extinctioni jam proximum.

CAPUT XXXIX.

Vox à febre, intercepta.

MAlum Hippocrati est, in febribus, obmutescere. Sed silentium hoc vocat, vel ἀφωνίαν, vel ἀναυδίαν. posteriore autem verbo, intelligit, impedimentum sermonis, ortum: cùm à resolutione, instrumentorum voci inservientium; tum ab eorundem exsiccatione. Resolutio verò, ut fit, à destillante pituitâ: sic exsiccatio, à calore febrili: arefaciente interiorem laryngis rimam. Quod vitium judicatur quidem grave; sed non certò exitiale.

At ἀφωνία ſignificat ipſi, privationem vocis inductam: vel à graviore cerebri morbo; vel ab omnimoda ſpirituum diſſipatione. Quam ſpeciem propterea, pluris faciunt medici: ut pote cum majore periculo conjunctam. Vultis utriuſque diſcrimen? ἀφωνίας exemplum dabunt, graviſſima apoplexia; & funeſta illa virium reſolutio: quæ in febribus continuis, privat hominem, non minùs vitâ, quâm voce. At ἀναυδίαν proponet perſpicuè, quæ hîc intexitur, hiſtoria.

Puerulus biennis, obſeſſus à febre continuâ, incidit repente in ἀναυδίαν, ſive eam vocis interceptionem: quam infert, partim humor à cerebro uberiùs deſtillans; partim verò, calor febrilis; exſiccans tantoperè, interiorem laryngis rimam; verum vocis organum: ut nequiverit ampliùs voces formare. Muſculos autem laryngis, utique nervos vocales, ſic fuiſſe affectos; docebant evidenter, hinc febres intenſæ: illinc verò, præter ſputa frequentia, tuſſis permanens; & aſſidua faucium irritatio. Quibus ab arte debellatis, ceſſit actutum, pertinax hoc ſilentium: quod ultra diem quartum decimum, vocem ipſi integrè ſuppreſſerat.

CAPUT XL.

Idem silentium, à pituita.

ELisæ Germanæ, destillabat quotannis, tam frequens humor, à capite, in nervos voci destinatos: ut propter eorum impedimentum, obmutesceret subinde, non aliquot dies, verùm integros interdum menses. Non quidem semper, sine aliquo vulvæ vitio: sed inhærente plerumque, potissimâ silentii causa, in humore, musculos laryngis, plus æquo, resolvente.

Fuit quippe is, huic puellæ, adeò frequens: ut sputa inde prodeuntia, replerent cottidiè, aliquot pelves. Quo cursu deinceps, vel sponte, vel arte impeditô, contrahebantur illicò, non tantùm omnes nervi: sed suppressa voce, obmurmurantibus intestinis, & interruptâ spiritus libertate, sequebatur protinùs, tam vehemens cordis palpitatio: ac si ipsa actutùm, pessum ivisset.

Cujus angustiæ evitandæ ergo, monebatur semper, seriò abstinere ab omni sermone, licet interdum forte potuisset eloqui. Siquidem enim, vel minimum satageret proferre verbum; contremiscere ilicò omnes artus; concitari abdomen: peturbari spiritus; imò trahi in consensum, pleraque omnia membra, quibus surculos suos impertiunt nervi, sexti paris. Qui se

dispergunt latissimè, non tantùm per pectus; verùm per omnia abdominis viscera.

Habuit quidem, interea temporis, hæc ægra satis exactam sui rationem, neque intermisit unquam, vel decoctum sarsæparillæ, vel pulveres capiti impositos; vel ulcera artibus inusta; nedum catapotia, dejectionis causà, data. Sed ea fuit cùm viscerum inbecillitas; tum nervorum laxitas: ut facilè iterum impegerit, in eundem lapidem: raròque transegerit integrum annum: quin inciderit aliquoties vel in graves nervorum contractiones; vel in commemoratam vocis suppressionem.

CAPUT XLI.

Mutus loquens.

IOannes (cui muti cognomen imposuit infortunium) petiturus Italiam, incidit in pyratas Turcicos: quorum religioni nomen dare, quum renueret; adnixi fuêre homines feroces, linguam, propterea radicitùs ipsi evellere: sed per plagam, ex vulgi sententia, sub mento inflictam. Verùm eâ crudelitate, minùs ex voto, ipsis succedente, detruncarunt ipsi deinceps, totam illam partem, quâ lingua homini volubilis est; eâque ademptâ, privarunt Juvenem omni voce.

Quâ tres ampliùs annos ubi caruisset; evenit fortè, ut intempestâ nocte, admodùm percelle-

re-

retur, ab inopinato fulgure: cujus perniciſſimum lumen, cælitus immiſſum, perſtrinxit uſque eò, pavidum ipſius animum: ut inde ipſi, non ſecùs ac olim Crœſi filio, diſſolveretur violenter, tenax illud vinculum, quod ipſum ſermonis uſu, hactenus privaverat.

Quem tamen, ubi vidit ſibi reſtitutum, vix credidit ſibi ipſe loquenti; nedum ipſi alii. Commovit quippe hæc inexſpectata ipſius vox, uſque eò totam familiam: ut inde protinus abortierit, juvencula, ipſi cohabitans. Quo rumore latius, deinceps ſeſe diffundente, ivimus & nos tandem Weſopum, modicum Hollandiæ oppidum: ſpectatum coràm, inſolitæ hujus rei novitatem: famâ certè ſuâ, nequaquam inferiorem.

Qui enim integrum triennium obmutuerat, ob mutilatam mediam linguæ partem; eum audivimus, cum eodem vitio, non tantùm diſtinctè loquentem: ſed etiam accuratè pronunciantem, quaſcunque literas conſonantes: quarum tamen enunciationem, ſolius linguæ apici, attribuunt ſagaciores naturæ indagatores.

Sermo quippe non formatur ſine motu: nec conſonantes literæ ſine linguæ apice. Quatenùs enim lingua volubilis, eatenus diſtinguit vocem, in verba: & prout allidit, vel ad dentes, vel ad palatum, aut labia: pro eo, creditur etiam eruditis, diſcernere vocabula; & modulari concinnè ſermonis ſonum.

Ac

Ac proinde haud mirum, læſa tam evidenter lingua, genuino, dearticulatæ vocis, inſtrumento, læſam utique fuiſſe, & ipſam vocem: ſed eandem, poſt triennii obmuteſcentiam, manente linguâ, perinde mutilatâ, integrè ipſi nihilominùs rediiſſe: id ſanè excedit omnium eruditorum captum: potuit quippe non modò, expeditè clamare, (id enim & aliis integrum fuit, poſt abſciſſam, reſolutam, vel ligatam linguam) ſed diſtinxit quoque perſpicuè, vocem in vocabula: & eloquutus fuit omnia admodùm articulatè.

Sed ut explicem me clariùs, quoad repagulum, à fulgure diſruptum: aſſeveravit mihi candidè, ſe protinus à fulgure, percepiſſe majorem motum, in muſculis linguæ. Quaſi ſublato jam, inæquali illo coalitu, quem ſub mento reliquerat, vulnus ibidem à pyratis ruditer ſanatum, Verum deglutitio (cui non minùs, quám elocutioni inſervit lingua) manſit ipſi perinde impedita: adeò ut ingenuè conqueſtus ſit, ne tantulum, quidem alimenti, etiam tum temporis tranſmittere gulam: niſi id in eam intruderet, violento, digitorum ſuorum, adminiculo. Vide Evagrium hiſtor. Eccleſiaſt. lib. IV. cap. XIV. & B. Gregorium lib. III. Dialog. cap. XXXII.

CA-

CAPUT XLII.
Gula resoluta.

POst vomitum, vertiginem, ac ſpaſmum cynicum, reſolvebantur, ſub autumni finem mulieri quinquagenariæ, tam pertinaciter muſculi deglutitionis: ut gulâ propterea flacceſcente, ne guttulam quidem deinceps potuerit tranſmittere: licet nec dolor, nec tumor, nedum ulla ipſam urgeret anguſtia.

Quod reſolutæ gulæ impedimentum; ablaturi medici, intruſere faucibus, plumam acribus medicamentis imbutam, ex ſententiâ Aëtii. Sed illa non elicuit adeò pituitam muſculis impactam, ut potiùs conjecerit ægram, in præſens ſuffocationis periculum. Integra enim deglutitio, quantum deprimit gulam, tantum elevat invicem caput aſperæ arteriæ: & dilatando ipſius rimam, efficit, ut ob adſumptum cibum, non anguſtiùs, ſed liberiùs trahatur ſpiritus. In reſoluta autem gulâ, contrâ quum fiat, mirum profectò non eſt ægram hanc propemodùm fuiſſe ſuffocatam: à plumâ, obturante, non minùs laryngem, quàm gulam.

Quarum profectò partium anguſtia, in cauſsâ fuit, quò minùs deinceps voluerit admittere, ſalutarem illum tubulum, quem in ſimili neceſſitate, deſcribit Hieronymus Capovaccius, lib. I. cap. LIV. Cujus ope, licuiſſet fortaſſis,

per

per os, jurulenta ventriculo infundere: eâque ratione vitam, si non integrè, aliquandiu salem ipsi prorogare.

Quo auxilio obstinatè repudiato, sategimus tamen, quâ licuit, vires ipsius tueri: & cùm non posset id convenienter fieri per os: infudimus tandem idem illud jus, per alvum, beneficio clysteris. Quod remedii genus, quantumvis plurimi fiat, Abenzoari, Oribasio, imò ipsi Celso: tantum tamen haud profuit huic mulieri: ut propterea, licet infunderetur intestinis satis detersis, extenderit vitam, ultra diem septimum: in quo diem suum obiit.

CAPUT XLIII.

Inedia undecim dierum.

„HOmini (inquit Plinius) non ante septi-
„mum lethalis inedia: durasse, & ultra
„undecimum, plerosque certum est. Brevioris temporis specimen, ut edidit ægra commemorata: sic exhibet longioris, horribilis illa tragædia: quam non ita pridem, conspexit India Occidentalis, in septem Britannis: quibus necessitas famem fecit: undecim dierum. Velut nobis sincerè relatum, à testibus oculatis: qui hæc ipsa ventorum ludibria, & humaniter navibus suis excepêre: & officiosè, ad suos reduxêre.

Septem Britanni accinxerant se, in insula Chri-

Christophoriana, unius solummodò noctis itineri: ultra quam etiam non extenderant commeatum. At interveniens tempestas abripuit imparatos, longiùs in mare: quám ut potuerint reverti, ad portum destinatum, ante diem septimum decimum.

Quo tempore pepercêre quidem, tam impensè, cibo uni nocti duntaxat destinato: ut suffecerit ipsis in diem quintum: verùm eo utique transacto, luctandum fuit reliquos undecim dies, cum omnimodâ inediâ: quæ eò ipsis fuit gravior; quò ardentiùs, id temporis æstuarit sol: & vehementiùs exsucca ipsorum guttura, exarefecerit, exhalans, incalescentis maris, salsedo.

Cujus intricati erroris, nullum finem promittente spatioso mari, adigebantur tandem (ô durum necessitatis telum!) ancipiti sorti committere; cujus carne urgentem famem; & quo sanguine compescerent inexplebilem sitim. Sed jacta alea, (quis eventum hunc non miretur!) destinavit primæ cædi, primum, hujus lanienæ, auctorem. Non secùs, ac olim Phalaris, teste ipsius epistolà, æneo tauro inclusit Perillum, primum crudelissimi illius inventi fabricatorem.

Sed, quod summè mireris, fuit hic vir, non magis promptus in dando, quàm imperterritus, in sustinendo, ferocis sui consilii, eventu. Addens confidenter meticulosis animum; &

obte-

obteſtans, non ſemel, perterritos: præſidium ab audaciâ mutuandum. Audaces fortunam juvare. Neque ullum ipſis, deinceps reſtare effugium: niſi dictum ac factum, fugientem vitam ſtiterint humanâ carne. Se lubenter fortunæ ceſſurum: imo beneficii loco accepturum; ſiquidem vel mortuus amicis proſit.

Idem olim, etiam ab aliis, in ſimili infortunio, nonnunquam factitatum: ſic matres devoraſſe ſuos fætus; uxores maritos, liberos parentes; imò alibi, alios ſe ipſos; alios verò filios ſuos, ob hanc ipſam cauſſam, præcipitaſſe in ardentem rogum. Ac proinde nullam legem neceſſitati hactenus poſitam: quin cuique liberum eſſe; quod invito extorquet inevitabile infortunium.

Quâ oratione: ut non parum lenivit horrendi facinoris atrocitatem: ſic erexit utique, uſque eò flaccidos ipſorum animos: ut tandem reperiretur aliquis, ſorte tamen priùs ductus, qui petierit animosè perorantis jugulum: & intulerit vim volenti. Cujus cadaveris (horreſco referens) expetiit quilibet illorum, tam præproperè, fruſtum: ut vix potuerit, tam feſtinantur dividi. Reſpuentibus interim, nec carnem famelicis dentibus; nec ſanguinem ſitibundo ventriculo; nedum inexpiabile hocce facinus animo; à neceſſitate jam planè devicto: juxta illud Satyrici.

Membra aliena fame lacerabant, eſſe parati
Et ſua.

Re-

Reperiebatur tamen inter ipſos aliquis, qui ob arctiorem, cum occiſo familiaritatem, averſatus Thyeſtéam hanc cænam, noluit fieri tanti facinoris reus: certus, quidvis potiùs perpeti, quàm ſe polluere, tam amico ſanguine. Quæ ſententia obſtinatè retenta, conjecit ipſum, poſtridie ejus diei, in rabiem tam ſævam: ut eâ percitus, ſe ipſum præcipitem dederit in mare.

Sed qui aderant ſocii, non patiebantur, tam inopportuno tempore, famelicis ſuis dentibus, tam deſideratum eripi bolum. At concepta rabies, vitiaverat jam tum, ita ipſius ſanguinem: uti carnes venis circumpoſitas: ut in univerſo corpore, vix quicquam foret eſui aptum, præter exta: quibus ſolis videbatur id relictum, quod faceret, ad avida ipſorum palata.

At tandem miſertus, miſerrimi hujus erroris Deus, deduxit ipſorum naviculam, ad inſulam Martiniam: in quâ à præſidio Belgico, & humaniter excepti; & benignè ad ſuos reducti fuêre. Sed vix attigerant terram, quin accuſarentur protinùs, à prætore, homicidii: ſed diluente crimen inevitabili neceſſitate, dedit ipſis brevi veniam ipſorum judex: (Ut cum Juvenale loquar,)

dira, atque immania paſſis;
Et quibus ipſorum poterant ignoſcere manes.
Quorum corporibus veſcebantur.

CAPUT XLIV.

Lethalis gulæ tumor.

INter æſophagum, ac aſperam arteriam, inſinuat ſe nonnunquam durus, & exitialis quidam tumor: modò foris conſpicuus; modò verò intus deliteſcens. Primùm autem coarctat, ſed mox occludit gulam: & quidem tam ſtricte; ut denegato alimentis omni tranſitu, certò peſſundet hominem.

Cauſam autem agnoſcit, vel pituitam, vel ſuccum melancholicum: & prout, ſive hic, ſive ille humor uberiùs redundet; pro eo etiam augetur, imminuiturve diſcrimen, in quod præcipitat ægros. Pituitoſum tumorem ut interdum; ſic nunquam domabis illum ab atrâ bile. Præſertim ſi occupet mollem, aſperæ arteriæ, partem. Cujus flexiles membranæ, ut ponè facile deprimuntur: ſic antè reſiſtunt potenter, huic tumori, cartilaginei illi annuli: quos inſtar ſcuti, nobiliſſimæ huic fiſtulæ, præpoſuit ſollicita natura.

Signa ejus ſunt, gulæ anguſtia; ſpiritus difficilis; gutturis fervor; ſputa ſalſa; ac perennis ſalivæ ſcreatus. Ipſa autem pars affecta, digito depreſſa, oſtendit tumorem magis latum, quàm elatum: qui quantò deliteſcit penitiùs, tantò magis coarctat, cùm gulam, tum aſperam arteriam: adeò, ut interdum, nec detur ſpiritui exitus;

tus; nec alimentis, conveniens in ventriculum, ingreſſus.

Viduæ, cujuſdam naupegi, ſuccrevit paullatim, ex deſtillatione, humilis, ac latus tumor: inſidens firmiter lateri, aſperæ arteriæ, paulum ſupra jugulum. Hinc impediri evidenter ſpiritus,& tandem tantoperè deglutitiones: ut circa ſummum tumoris incrementum, vix quicquam ampliùs tranſmiſerit gula: niſi fortè exiguas aliquas, lactis vaccini, guttulas: quarum ope nequaquam ubi reſtaurarentur debitè, vires majoris opis indigæ: emarcuit neceſſariò corpus; & exceſſit ipſa, non invita, è vitâ.

Diſſecto autem cadavere, & denudatâ convenienter cute, offendimus hunc tumorem, ad inſtar carcinomatis,colore lividum,& radicibus diffuſum, per quamcunque colli partem. Potiſſimum verò circa gulam: premendo eam tam arctè,ut ex complicatis ipſius tunicis, excreſcerent intus, varia filamenta: obturantia, intricatâ ſuâ texturâ, uſque eô, perviam hanc fiſtulam: ut ne ferreum quidem ſpecillum, per eam, nobis licuerit, tranſmittere.

Intumuerant adhæc, à perenni pituitæ curſu, tam vehementer glandulæ, in medio thorace, gulæ extrinſecùs adpoſitæ:ut nemo miraretur ampliùs, mulierem hanc incidiſſe non modò in ſummas anguſtias, verùm in famem inexpugnabilem, & noviſſimè in ineluctabilem mortem.

Sed exceſſit omnem admirationem, arteria cervicalis; tam ampla, ac lata; ut in ſe facillimè recepiſſet duos digitos: ſed interim planè vacua, & omni humore deſtituta. Calor quippe arteriæ, à carcinomate impreſſus, attraxerat eò plus ſanguinis, quàm ipſa fuit recipiendo. Unde veriſimile eſt tunicas ipſius, præter conſuetudinem, fuiſſe diſtentas.

At humorem attractum, abſorpſit deinde tam validè, idem incendium indies increſcens: ut arteriâ integrè inanitâ, induceretur inde inevitabilis illa moriendi neceſſitas: quam tectiùs videtur innuere, Auctor libri de corde, aſſerens „non inconſideratè, Vaſa cordis eſſe fontes hu„manæ naturæ: & flumina, quibus totum cor„pus irrigatur: hæc vitam conferre: ſed ſi exſic„centur, hominem perire.

Quam eandem κενεαγγείην ſive omnimodam vaſorum inanitionem contigit mihi deinceps non minus evidenter quoque videre in emaciato exſucci, ac vere ἐξαίμου enuchi cadavere: cujus arteriam cruralem offendimus, ut extrinſecùs ſummè duram: ſic intùs aſperam, inæqualem, & omni ſanguine deſtitutam. Sed prioris agræ arteriam, ut exhauſerat incendium, à carcinomate ipſi penitiùs impreſſum: ſic inaniverat eunuchum ſeptuagenaria ſenectus. Cujus tamen inanitionis, lubuit eò longiorem hîc facere mentionem: quo deinceps diligentiùs penſicularetur, ab illis,

illis, qui cæteris, ut otio, ſic eruditione præpollent.

CAPUT XLV.

Idem tumor à pituitâ.

VIdua locupletis alicujus mercatoris, obſeſſa ab eodem hoc tumore, ſed à pituitâ, curabatur deinceps admodùm proſperè; cùm per catapotia, tum decocta chinæ: ſed potiſſimùm per continuam gargariſationem: elicientem non tantum, pituitam faucibus impactam: ſed compeſcentem præterea, fervorem gutturis, tumori huic ſummè noxium.

℞. Maſſæ pilularum agarici. Extracti catholici, ſingularum ſcrupulum. Guttæ gambæ ſcrupulum medium. Croci, maſticis, ſingulorum grana quinque. Fiant pilulæ XII. dentur III.

℞. Florum roſarum rubrarum, ſambuci, nymphææ albæ, ſingulorum manipulum. Decoquantur ex aquâ plantaginis, & adde colaturæ libræ uni, cum dimidiâ, aceti ſambucini uncias tres, fiat gargariſatio.

CAPUT XLVI.

Strumarum anatome.

VAriæ ſunt ſtrumarum ſpecies: ſive à loco, ſive à materiâ. Externæ diu ſunt innoxiæ:

ſed internæ brevi periculoſæ. Fiunt autem vel ex pituitâ ſolà; vel permixta, cum ſanguine, ac atra bile. Quorum humorum concurſus, ſiquidem exſiccetur, à præaſſante æſtu, producitur nonnunquam in ſtrumis, vel gypſum: vel verus calculus.

Struma à ſanguine, ac pituitâ, vertitur facile in pus: ſed eò quæ non tendit, elice illam, cum involucro, cui includitur: ſed potiùs conjunctim, quàm ſegregatim. Cavendo obnixè, ne quæ remaneant reliquiæ: quas tamen tolles deinceps pulvere mercurii præcipitati, cautè illis inſperſo. Sed maxima moleſtia erit, à ſeminibus, ſub qualibet ſtrumâ, clanculum deliteſcentibus: quæ licèt mole ſint exilia; neque multum diſcrepantia, à formâ ſeminum lupinorum: producunt tamen perniciosiſſimam, inexpugnabilium ſtrumarum, ſegetem.

Semina autem hæc, obtulit nobis aliquando, orphanotrophium publicum, in collo puellæ, ab hoc morbo ſuffocatæ. Erant verò hæc adeò frequentia: ut non quina, aut ſena; ſed interdum dena, vel vicena occurrerent, in eodem loco. Sed eo ſemper ordine: ut majora incumberent minoribus: declinante ſenſim, uſque eò, ipſorum magnitudine; ut tandem vix æquarent ſemen ſeſaminum: incluſa nihilominùs quælibet ſuâ tunicâ: & apta producere majorem ſtrumâm. Manentibus itaque hiſce ſemi-

ni-

nibus, repullulant continenter eadem ſtrumarum germina.

CAPUT XLVII.

Cancer quinquaginta annos innoxius.

CAncer occultus, latet ſæpè diu, ſine offenſà: ſed irritatus exedit cutem: eaque ſive ſpontè, ſive curantis imperitiâ, adapertâ, coërcetur deinceps nullis repagulis: ſed inſtar ſævientis feræ, depaſcitur quicquid obvium. Et quò liberiùs exhalet vapor, illi incluſus: eò impenſiùs quoque affluit humor, tumorem adaucturus. Ad cujus intima, ſiquidem penetret, circumfluus aër, à tunicis antea excluſus: inſequitur illicò, & major putredo; & uberior, partis affectæ, luxuries. Quam ſi ſatagas, vel ferro, vel acribus inhibere medicamentis, idem facis, ac ſi primo vere, coneris rurſus in gyrum redigere, quem ſemel diſſolveris, conglomeratarum araneolarum, globum.

Blanda quippe remedia, ut nihil proſunt, ſic nocent ſummè acria: & quò plus puris, eo penitius deſcendit virus; ſeca itaque maturè: vel blandire prudenter. Et ſi lubet, audi Cornelium Celſum, expolientem ſuâ dolabrâ, aphoriſmum XXVIII. lib. VI. Plerique (inquit) nullam vim " adhibendo, quâ tollere id malum tentent; ſed " imponendo, tantum, lenia medicamenta quæ " quaſi blandiuntur; quò minùs ad ultimam "

 ſene- "

„ſenectutem perveniant, non prohibentur. l.
„CXXVIII.

Filia Goropii Becani, medici olim Antverpienſis, tulit in ſiniſtris temporibus, quinquaginta ampliùs annos, durum, ac inæquale carcinoma: ſed ſine ulcere, ullâve gravi noxa. Verùm increſcente paullatim, poſt tot annos, cùm dolore, tum pruritu, ſive ex adversâ, mariti ſui Caſparis Conjetti, fortunâ; ſive ab atrà bile eò uberiùs effuſâ: impoſuit tumori improvidê, ex conſilio empyrici, neſcio quæ adurentia medicamenta.

Quibus cutem erodentibus, concitabatur non modò malum hactenus quietum: ſed degenerabat brevi, in carcinoma ulceratum: cum labiis inuerſis, cruſtâ cinereâ, ſinu deformi, tubere inæquali, colore livido, ſanie cadaveroſa, dolore, vigiliis, animi deliquiis, ardore, pruritu, aliiſque conclamati cancri notis. Quibus nulla cùm prodeſſet medicina: applicuit tandem blandiens hoc ceratum: quod uſus comprobavit, qualicunque carcinomati, ſummè utile.

℞. Olei roſati uncias duas, ceræ albæ dragmas ſex, plumbi uſti, ac loti, unciam mediam, oleum cum cerâ liquefiat; & addito plumbo, agitentur ſex horas, in mortario plumbeo, ut fiat ceratum.

Præter quod, vidimus ulceratis cancris, utique ab aliis feliciter admoveri, pulverem con-

cin-

cinnatum, ex plumbo liquefacto, tum mercurio vivo: cui ſiquidem tantillum mercurii vitæ inſperſeris, rediges omnia in pulverem friabilem: ulcerato cancro adprimè utilem.

CAPUT XLVIII.

Arteriotomia.

SApientiæ profeſſor, dolens graviter, ex capite, ob impetum ſanguinis vitalis eò converſum, adhibuit quidem plurima remedia, ſed fermè incaſſum. Sed emiſſo tandem ſanguine ex temporidus, convaluit ex toto. Erat autem is colore floridus; ſed ſubſtantiâ adeo tenuis, ac levis; ut inſtar ſpongiæ, ſero ſuo innataret: ſuperficies verò illius, non minùs glabra, ac ſplendicans, ac ſi tecta fuiſſet, à telâ pingui: reliqua autem textura tam erat rara: ut vix attingeretur à cultri acie, quin protinùs diſciſceret in varias partes.

Inciditur autem arteria, unico ictu, non ſecùs ac vena: ſed cavendum obnixè, ne vel nimis effusê proſiliat ſanguis: vel minùs ſtrictè occludatur vulnus. Cui propterea imponendum, linamentum, expreſſum ex aquâ frigidâ; cum albo ovi, bolo armeniæ, ac mannâ thuris. Quæ ne decidant, urgendum impoſitum linamentum, laminâ plumbeâ, panno lineo involutâ. Eaque ratione, & brevi coit, & ſolidè glutinatur diducta arteriæ pars, licèt id, ob perennem

arteriæ motum, vix veriſimile ſit Cornelio Celſo, operum chirurgicorum aliâs non imperito. vide Ambroſium Pareum lib. XVI. cap. IV. & proſperum Alpinum Medicin. Ægypt. lib. II. cap. XII,

CAPUT XLIX.

Sanguis ex dente.

UT moleſtum, ſic quoque periculoſum, ſanguinem profluere, ex oculis, auribus, ac dentibus, ſive quoad ipſas venas, arteriaſve; ex quibus facilè plus effluit, quàm partes, quibus deſtinantur, ſint ferendo: ſive quod remedia, profluvio huic neceſſaria, ægerrimè perducantur, ad loca diviſorum vaſorum.

Mulier locuples, dedita, plus æquo, poculis, concitavit ſibi inde, tantum ſanguinis impetum, verſus caput: ut reſeratæ dentium venæ, effuderint cottidiè, plurimum ſanguinis. Licèt illis, non ſemel cruſtam inuſſerit chirurgus: per calcinatum vitrioli pulverem quem colcothar vocant Chymici.

Cujus vi parùm, aut nihil proficiente; ivimus ad pulverem illum adſtringentem: quem ſummoperè commendant Chirurgi noſtri: ſive in membris amputatis; ſive in ſupprimendo, qualicunque ſanguinis fluxu. Præſertim ſi imponatur laceris venis, arteriiſve, cum exſiccato il-

lo

lo majore fungo, quem bovist vocant aromatarii.

℞. Boli Armeniæ, uncias quatuor, calcis vivæ, vitrioli usti, aluminis usti, singulorum sesquiunciam, lapidis hæmatitidis, aloës lucidæ, sanguinis draconis, terræ Lemniæ, croci Martis, mumiæ, singulorum unciam mediam, masticis, thuris, olibani singulorum dragmam. Fiat pulvis.

Cui plurima acria (quæ consulto omisimus) quum forent permixta, supprimebatur quidem sanguis, ex dente proruens, sed exasperabatur inde tantoperè guttur: ut necesse fuerit, eo omisso, solum fungum denti intrudere: cujus beneficio, etiam felicissimè vidimus coërcitum, impetuosum hoc sanguinis profluvium.

CAPUT L.

Vulnus asperæ arteriæ.

JUvenem, ab atrâ bile, aliquandiu adflictum, offendit tam vehementer, inopinata, quarundam nuptiarum, repulsa; ut vitæ pertæsus, violentas sibi ipse intulerit manus. præcisus ferro obviis, asperæ arteriæ, cartilaginibus, sed intactis, mollibus illis tunicis, quæ fistulam hanc ponè alligant subjectæ gulæ: illæsis utique venis jugularibus; & arteriis carotidibus, lateri, asperæ arteriæ, utrimque adpositis.

Quæ

Quæ plaga, licèt non vitâ, privavit ſaltem ipſum voce; quod ſpiritus denegaretur (ut loquitur Galenus. lib. 1. de loc. aff.) proprio vocis inſtrumento. Cui incommodo feſtinanter, opem uti ferret chirurgus, conſuit dexterrimè filo diductas vulneris oras: ſatagens hac ratione inhibere evanidum ſpiritum. Sed ea fuit impotentis hujus juvenis temeritas: ut diſruperit iterùm ſuturam: & reſerato vulnere, præcipitaverit ſe ſatis improvidè, in idem; modò non in majus vitæ periculum.

Quippe tam inæqualiter dilaceraverat diſruptas oras: ut vix licuerit eas denuò conſuere: ſed neceſſe fuerit, illis imponere utrimque emplaſtrum fabrili glutine illitum: & filo per illud adacto, conjungere hians vulnus, & ex mutuo illo attactu, tandem producere ſolidam cicatricem. Ad quam etiam pervenit grave hoc vulnus, intra primum menſem, licet interea loci, aliquoties rurſus adnixus ſit, diſſolvere conſuta hæc fila: & quâ potuit, remorari vulneris coalitum: ſed emplaſtra hæc ſemel debitè accreta, inhæſere firmiùs: quàm ut avellerentur deinceps, ſine ipsâ cute.

Quo ingenioſo invento, ſanatum quidem fuit vulnus; ſed nequaquam furor, menti, ab iracundia, penitiùs impreſſus. Qui tamen tandem degeneravit, in eam, læſæ imaginationis labem: ut crederet, crura ſua deſtitui ſuris: ac proinde, facilè quid ſiniſtri, ſibi eventurum: ſiqui-

ſiquidem iis innixus, conaretur per conclave ambulare. Quippe carere ſe illo adminiculo, (ſuras intelligebat) quod hominem detineret, in æquilibrio.

Quam falſam imaginationem, induſtrio ſtratagemate, quò eriperem: juſſi ſuras percuti, inopinato ictu; quarum dolorem evidenter ubi percepit; vidit, luce clariùs, ſe illis minimè carere: quin potiùs convaluit, ab eo tempore: neque remanſit ipſi deinceps, ex periculoſo hoc, aſperæ arteriæ, vulnere, quicquam vitii, præterquam quod in concentu muſico, cogeretur ſubmiſſiùs paullò canere, quàm ante plagam inflictam.

CAPUT LI.

Angina interna.

VAria ſunt anginæ genera, ſed nullum perniciosius illo; quod produxit, vel vertebra introrsùm luxata; vel inflammatio muſculorum interioris laryngis. Quorum profundus tumor, ſiquidem coarctet anguſtum, aſperæ arteriæ, caput; & ligulam illi inſculptam (quæ ſunt proxima vocis inſtrumenta) ſupprimitur non tantùm vox: ſed præcluditur quoque via ſpiritui; vel potiùs ipſi vitæ. Quæ ſine ſpiritu nulli diu, durabilis. Ac proinde non inconſideratè, Hippôcrates lib. III. prog. latens angi- "
na, vel primo, vel ſecundo die, lethalis. "

Nauta

Nauta pleni habitus, correptus intempestâ nocte, ab urgente faucium angustiâ, traxit ilicò spiritum adeò difficulter: ut excitatâ febre, & accenso gutture, inciderit protinùs in grave suspirium, spiritum turbidum, imò ipsam mortem. Cujus periculo, quò subtraheretur, nihil non molitum: sed urgentior fuit necessitas; & vehementior, ab incluso spiritu, strangulatus: quàm ut juverint ipsum, vel sanguis maturè ex utroque brachio detractus: vel incisa ranula: vel cucurbitulæ, gargarisationes, clysteres, cataplasmata aliaque satis celeriter adhibita.

Anginam autem hanc, sine ullo tumore, in ore, conspicuo, tam parùm, cum juverint salubria hæc remedia: ec quid igitur sperandum? si quis, præteritis improvidè, remediis universalibus, ferierit confestim ranulas. Quibus præproperè exsolutis elicitur quidem frequens sanguis, sed non tam ex parte affectâ, quam à corpore universo. Per truncum videlicet venæ jugularis, cujus sanguis, attractus uberiùs, versus locum, per se, satis angustum suffocat facilè hominem. Uti, ejus infortunii, exempla aliquando nobis visa.

Sed ne quem lateat diutiùs, natura spiritus turbidi, seu πνεύματος θολερȢ, conspecti evidenter in hoc ægro. Sciendum Hippocrati nihil familiarius esse, quàm certam, alicujus morbi, desperationem designare, cùm per πνεῦμα

ἀμαυ-

ἀμαυρόν, id eſt, obſcurum; tum per πνεῦμα θολερόν, ſive ſpiritum turbidum.

Obſcurum autem ut vocat ſpiritum, extinctioni proximum: ſic turbidum, qui ab admixtis, vel vaporibus, vel etiam humoribus, adeò craſſus, ac tenebricoſus evaſit; ut amiſſa verà ſpiritus naturà, quæ conſiſtit in æthereo ſplendore, ac inviſibili halitu; non exhilaret ampliùs cor; multò minus digerat convenienter aërem inſpiratum; vel ſegreget debitè fuligines: ſed conſpiciatur efferri turbulento impetu; & foras prodire, adinſtar alicujus fumi, elati vehementiore turbine, ſive ab udis, atriſque ceſpitibus, ſive à ſuffocatis carbonibus.

Fatiſcit quippe ſub tali ſpiritu cor: & debilitatur eatenùs calor vitalis: ut fuligines ſive retentæ, ſive ſpiritui perperam permixtæ, vel opprimant, vel interimant hominem. Quo adſpectu dixit fortè Hippocrates lib. 1. prædict.

"In acutis, tenues ſudores, circa caput, malum: ſed præcipuè, cum urinis nigris, ac ſpiritu turbido."

Quaſi diceret, ſiquidem vires ita ſint debiles; ut non moveant ſudores, præterquam in capite; & accedat præterea urina, quæ nigredinem contraxit, vel ab extinctione calidi innati: vel ab atrà bile illi uberiùs immixtâ: periculum eſt, ne pereat æger. Sed ſi præter commemorata, adverſæ valetudinis, vitia, videri utique, in ipſo, ſpiritum turbidum: actum eſt, & ne ſalus qui-

quidem ipſa, talem ſervaverit hominem. Fit enim ſpiritus turbidus non niſi in extremâ luctâ, in quâ dum ſatagit anima impedire, quâ poteſt, ſui diſſolutionem, concitat violento impetu, quicquid in corpore, mobile eſt.

Et permixtis limpido ſpiritui, vel craſſis fuliginibus, vel atrâ bile, aut ſanguine qualicunque, reddit eum ſummè turbidum; excitando, præter craſſiorem aliquem halitum, inæqualem, ac ſonoram illam, agitati ſpiritus, difficultatem: quam in moribundis, interdum confundit cum ſtertore, medicorum vulgus.

A quo tamen ſiquidem lubet, diſtinguere turbidum hunc ſpiritum: obſerva cum judicio, ſonitum vel hominis, ab apoplexiâ; vel bovis, à lanione morientis. Quorum pectora poſt obitum ſi reſeres, videbis aſperam arteriam, ſpumoſo ſanguine, ubique obſitam; ceu veras, turbati ſpiritus, reliquias. Quas, procul dubio, quoque intellexit Poëta, ubi cecinit:

Ecce autem duro, fumans, ſub vomere taurus.
Concidit, & miſtum ſpumis, vomit ore cruorem:

CAPUT LII.

Ranula.

RAnula ſub linguâ excreſcens, peperit juveni Gallo, tantum, negotii, ut vix potuerit eloqui, nedum deglutire, vel ſpiritum commodò

modè ducere. Cujus angustiæ ergò, decreverat Chirurgus scalpello elicere pituitam illic conclusam: sed induruerat jam firmiùs, quàm ut inde effluxisset. Ac proinde mutatâ sententiâ, consumpsit eandem deinceps, ferramento candente; impediendo simul, ne identidem reverteretur.

At verò, si mollis, ac sequax sit ranulæ materia, (quod facilè attactu dignoscitur) noli de exustione cogitare; sed excide duntaxat summam ipsius tunicam; & effluet spontè, vel exprimetur saltem digito, lympida, ac viscida quædam pituita; simillima albo ovi; recens, ex effractâ, testâ excidenti.

CAPUT LIII.

Cancer Mammarum.

MObilis cancri, ut unicum remedium est, tempestiva sectio; sic citra illam, inextricabilis error. Nisi enim præcidatur, præcidit vitæ filum. Sed vitandæ sunt curiosè, alæ, aurium glandulæ, & venæ majores: in quarum confragosis locis, sæpè plus nocet, quàm prodest incisio, ne dixerim illam ægros non semel miserandum in modum actutum pessum dedisse.

Ancillæ Coymanni, increvit, ex ictu, in mammâ sinistrâ, ingens tumor: inclinans quasi in naturam carcinomatis; cum dolore, æstu,

livore, ac pruritu. Sed ne eo malignitatis deveniret, decrevimus eum potius ſcalpello exſcindere. Quod etiam dexterrimè curatum, à Chirurgo Lugdunenſi, qui inciſa duntaxat cute, tuberculum hoc, involucro ſuo incluſum, tam dexterè digito ſuo, ſegregavit à circum poſitâ pinguedine: ut nihil detraxerit muſculis ſubjectis: & nihilominus integrè exſtirpaverit malum.

Quam curandi viam, etiam ab aliis, aliâs vidimus ſatis feliciter decurſam: ſed ſi contigerit aliquas reliquias intus manſiſſe, expedit quidem illas radicitùs deinceps evellere: per pulverem Mercurii præcipitati: ſed videndum attentè, ne æger inducatur in periculoſam ſalivationem: & ars, in indelebilem ignominiam.

CAPUT LIV.

Evanidæ mammarum puſtulæ.

MEnſtruis minùs convenienter fluentibus, expullularunt mulieri obeſæ, ac pingui, in mammis, quoties ſugeret, plurimæ puſtulæ: ita evanidæ, ut ablactato infante, identidem protinùs diſſiparentur. Planè eâdem ratione, quâ ſimillimam efflorescentiam, olim deſcripſit, Vir oculatiſſimus Hippocrates, lib. II. epid. ſect. II. Aſſerens, lactanti apparuiſſe puſtulas, in corporis habitu: ſed ſub æſtatem, ubi lactare deſiit, denuò ſubſediſſe.

CA-

CAPUT LV.

Livor ex tussi.

Filius senatoris, Henrici Hudde, tussiit aliquando, tam vehementer: ut retracto spiritu, & excluso aëre incideret in præsentissimum suffocationis periculum. Dispersis jam tum, per habitum corporis, lividis quibusdam maculis: simillimis exanthemati pestilentiali.

Sed momentanea ipsarum eruptio, utique præcedens tussis, docuere satis luculenter, colorem illum provenisse, non tam à contagio; quàm ab imminente, spiritus vitalis, extinctione. Quo intereunte, mirum non est, perire utique partibus vividum colorem: & illi è vestigio, succedere luridum, ac emortuum livorem. Est enim spiritus vitalis (siquidem credimus Francisco Verulamio) aura composita ex flammâ, & aëre. Ac proinde, eo suffocato, sive ob motus, sive refrigerii, aut alimenti defectum, videre est, cutem ilicò nigrescere, aut lividis maculis perfundi: non secus, ac carbones, ab excluso aëre, violenter extinctos.

CAPUT LVI.

Epilepsia puerilis.

Infans in cunis vagiens, acerbissimis epilepsiæ insultubus ad desperationem Medicorum

adflictus, convaluit tamen præter omnem ſpem, cùm per admotam podici ſanguiſugam, tum per inuſtum nuchæ ulcuſculum, interpolatumque uſum ſyruporum partim ex carthamo & pœonia, partim vero è roremarino.

CAPUT LVII.

Cutis laxa.

JUveni Hiſpano vidimus cutem, in univerſo corporis habitu, adeo fuiſſe laxam, ut præter alia loca, quæ ſilentio prætereo, illam quæ jugulum obſidet, citra ullam moleſtiam, extenderet ultra os, & nares; ſicuti illam, quæ in humeri articulo, non modo ad genas, verum etiam per integram faciem, inſtar latioris alicujus veli.

CAPUT LVIII.

Lac coagulato ſanguini innatans.

GIſelberto Dino, lacti impendio nimis dedito, ſtatus corporis in eam pedetentim excrevit molem; ut præter exuberans ſanguini è naribus profluvium, indiguerit præterea non levi ejuſdem detractione ex brachio. Sed quod ſumme mirum, loco ſeri, innatabat utrique ſanguini, licet laudabili, & rite coagulato albiſſimum lac. Nec odore, nedum ſapore vel tantillum à lacte vaccino diſcrepans. Sed cur id

in

in ſanguinis officina, tam parum, aut nihil immutatum? ruminent id ſecum, quibus & plus otii, & elimatior mens. Nos ex re ægri judicavimus ipſum à lacte deterrere, niſi mallet à morbo attonito, aliquando obrui, cujus vi tamen haud longè poſt inopinatò ſuccubuit.

CAPUT LIX.

Inteſtinorum calculus.

VIdua peritiſſimi alicujus Medici, annos nata ſeptuaginta, ac plurimum mali, ab acerrimo ventris cruciatu, aliquandiu perpeſſa, excrevit tandem per alvum calculum ut oblongum, ſic ponderantem ſeſquinciam.

NICOLAI TULPII OBSERVATIONUM MEDICARUM LIBRI SECUNDI

Caput I.

Dolor pleuriticus à bile.

Dolor pleuriticus, alius audit ſpurius, alius legitimus: exſurgente utriuſque diſcrimine, vel à materiâ, vel loco diſpari. Legitimum (qui occurrit omnium rariſſimè) excitat pleura; ut accenſa, ſic diſtenta, ab uberiore, calidi ſanguinis, affluxu. Sed ſpurius occupat varia loca, & agnoſcit varias ſui cauſas: fitque non tantùm à bile, ac pituitâ; verùm etiam à ſpiritu, membranam diſtendente.

Licet verò ſanguis, hunc dolorem producturus, plerumque ſeſe effundat in pectus; per venam thoracicam, prope papillam, introrſum vergentem: quò loci etiam frequentiſſimè obſervatur acutus hic lateris morbus. Contingit tamen non rarò, eundem dolorem occupare, vel humerum, vel jugulum, vel dorſum, vel alia thoracis loca: quæ non minùs cinguntur à membranâ pleurâ; quàm coſtæ, pectoris laterâ tegentes.

Ut

Utut autem diſcrepent, diſparia hæc loca, manet tamen unicum, qualiscunque doloris, remedium: ſanguis mature miſſus. Et quidem toties, quoties extorſerit inevitabilis neceſſitas. Quæ ſæpè adeò præceps eſt, in pernici hoc morbo: ut grande ſit paucarum horarum momentum. Et quod veſperi facilè curaſſes; id in crepuſculo, plerunque videas immedicabile, & cum certâ deſperatione conjunctum.

Ac proinde ſi uſpiam, hîc ſaltem acri circumſpectione opus eſt. Ne præpoſtera, emittendi ſanguinis, formido inducat prægnantes, puerperas, ac pueros, in periculoſum pectoris ſuppuratum: à quo certè liberantur pauciſſimi. Quæ enim hæc dementia eſt? Primùm metuis exile brachii vulnuſculum, & leve alicujus ſanguinis diſpendium: deinde verò incidis ſecurè ipſum thoracem: & elicis inde, non aliquot ſanguinis uncias: verùm integras pelves purè refertas: interdum per aliquot menſes, ſed ſæpiùs, per plures annos.

Vita hæc vada ô Medice. Satius quippe eſt, prudenter vitam prorogare, quàm timidè mortem maturare. Improvida namque ſolicitudo, ſævitia adeò eſt, non lenitas: nedum ſecuritas, ſed ſpecioſa temeritas. Secanda itaque vena, cuicunque ætati, ac ſexui: maxime ſi conſtent vires, & auxilium hoc expoſcat imperiosè, inevitabilis neceſſitas. Juxta illud Cel-

„ ſi. In præcipiti periculo, fiunt multa, aliàs
„ omittenda.

Filiam Tabellarii Colonienſis corripuit, circa Veris initium: acutus lateris dolor, prope papillam ſiniſtram; ex impetu ſanguinis, illuc confertim converſo. Aderant autem ilicò febris intenſa, ſpiritus gravis, & urgens pectoris fervor; at die ſecundo frequens ſanguinis ſputum: & eo poſtridiè præpropere ſuppreſſo, tanta, oppreſſi pulmonis, anguſtia: ut ex ore ipſius elideretur non tantùm evidens ſibilus: ſed contremiſceret inſuper totum corpus, ad quemlibet, attracti, aut emiſſi ſpiritus, motum.

At die quarto efferbuit febris, & prodiêre ſputa non minùs cruenta, quàm flava: quinto verò, nihil à pectore, ſed plurima, ab alvo. quâ ſexto iterùm ſuppreſsâ exſcreavit rurſus frequenter, ſudavit largiter, & evaſit omnem dolorem. At ſeptimo continuabat ſudor, utique ſcreatus, cum ſomno blandiſſimo, uſque in undecimum: in quo integrè diſceſſit acerbiſſimus hic morbus.

In quo, ter venam ferierat Chirurgus: licet aliis idem auxilium, modò quinquies, modò adhibeatur octies. Neque tantùm corporibus valentibus, verùm interdum quoque, prægnantibus, puerperis, ac pueris ſive trimis, ſive quadrimis. Quorum certè intolerabilem lateris dolorem, niſi tolleret interdum ſanguis, ex

bra-

brachio, emissus: qui evaderent thoracis suppuratum? imò perforationem musculorum intercostalium, & ipsius pleuræ? quæ necessariò requiritur; ubi pus in thorace collectum, minùs convenienter expellit pulmo. Animosè itaque, ex Hippocrate, Cornelius Celsus. "Vehementi morbo, non succurrit, nisi remedium "æquè vehemens. "

CAPUT II.

Sanguis, octies puerperæ, missus.

UXori Casparis Walendalii, insurrexit, octavo, à partu, die, acerbissimus lateris dolor: repetens identidem, tot insultibus; ut necesse fuerit, ter pedis, & quinquies brachii exsolvere venas: antequam compesceretur iterum, sanguis, à suppressis menstruis, sursum raptus. Sed ea fuit ipsi, virium constantia: ut, præter sanguinem toties detractum, sustinuerit etiam insuper ingens alvi profluvium, antequam integre, evicerit hunc morbum.

CAPUT III.

Pleuritis, sanguinem venis, subtrahens.

UXor Martini Collensis, mulier macra, ac summè biliosa, obsessa à lateris morbo, expetiit summoperè detractionem sanguinis: sed

ſed eâ maturè ſatis inſtituta, retrahebatur tam potenter ſanguis, verſus thoracem, ab acerrimo ipſius dolore: ut vix quicquam illius erumperet, ex venâ incisâ. Sed ubi imperatum fuit ægræ, per validiorem tuſſim, reciproco curſu, ſanguinem à thorace iterùm, verſus brachium propellere: vidimus eum liberaliùs proſiliiſſe, & ægram brevi, à dolore liberatam.

Siquidèm itaque ſimili quis involvatur procellâ, confugiendum protinùs ad hoc ipſum aſylum: excitanda ilicò tuſſis, & repellendus eâ ratione ſanguis, ad brachium. Quod inventum equidem vidi, multis deinceps, admodum feliciter ſucceſſiſſe: tollit quippe, quod aliàs tolleret hominem.

CAPUT IV.

Pleuritis ſuppurata.

VIduæ ſexrgenariæ, in lateris morbo, minùs maturè, cùm exſolveretur brachium: collegit inde plurimum puris, in thorace: cujus onus, quò expelleret officioſa natura, demonſtravit tandem quaſi digito, locum; inter coſtas, evidenter protuberantem: quem ubi perforavit Chirurgus, manſit ægra exitio ſuo ſuperſtes: & ejecit cottidiè, per inflictum vulnus, fœtidum, ac ſordidum pus.

Quam, lateris ſuppurati, inciſionem, equidem

dem frequenter vidi inſtitutam: interdum quidem proſperè, ſed pluries infeliciter. Sive quod adimat pulmoni motum: ſive quod tam diu plerumque continuet: ut vix id ſufferant vires; vel corporis totius; vel pectoris ſolius: cujus viſcera uſque eò infirmat frigidus ac indigeſtus aër: ut rarò evadent mortem, quibus hâc viâ pus elicitur.

CAPUT V.

Legitima thoracis ſectio.

QUod ſi tamen pus, incumbens ſepto tranſverſo, reddiderit ſpiritum admodùm difficilem, jubent Medici latus incidi; ſed de ſectionis loco, magnus ſententiarum conflictus eſt. Eligentibus aliis interſtitium quartæ, ac quintæ: aliis verò, tertiæ, ac quartæ coſtæ. Sed poſterior ſententia præponderat evidenter: educendo convenientiſſimè, quicquid diaphragmati negotium parit.

Sed diſpar eſt vivi, ac mortui hominis ratio: quippe in viventibus, elevatur diaphragma: multò altiùs, quàm in mortuis. Sed in diutinâ ſuppuratione, languet, vel potiùs emoritur tantoperè, vis expultrix: ut multò faciliùs expellat onus ſuum, per viam declivem, quam ſublimem. Vidit id aliquando valetudinarium publicum, in homine verè infelici; cui viventi, nihil puris ſubduxit ſuperior: ſed

plu-

plurimum ſectio inferior, poſt mortem inſtituta.

Dirige itaque curſum tuum, ô Medice, per lineas hic ſignatas: & excipe gratè, quod præfertur lumen. Sed ſeca maturè, conſtantibus viribus, & integris viſceribus: aliàs educes quidem pus, vel cruorem: ſed neutiquam ex periculo ægrum. Ac proinde non temere monuit „ prudentiæ genius, Hippocrates. Tabeſcentes „ citò inurendos. aph. VIII. lib. VI. ſect. VII. epid.

CAPUT VI.

Pus thoracis per umbilicum.

MAgni quidem facienda, ſalutaria Medici; ſed non minoris, naturæ auxilia: quibus juvat nonnunquam, humanâ ope deſtitutos. Satagens nihil non tentare, antequam diſſolvatur nobilis humanæ fabicæ compages. Præcluſa viâ ſuperiore, decurrit inferiorem: eâque ſimiliter impeditâ, deflectit altrinſecùs. Nihil quippe ipſi eſt invium. Quin potiùs omnia pervadit, dummodò in libertatem aſſerat hominem.

Sponſæ pleuriticæ ſeriùs opem imploranti, ademit quidem ſanguinem deinceps Chirurgus: ſed neutiquam dolorem, nedum tuſſim, & pus: in quod ſe converterat inflammatio pleuræ; minùs maturè, per detractionem ſanguinis, adjuta. In quo urgente vitæ periculo, varia

varia quidem tentavit ars, ſed fermè incaſſum. Tandem verò, manum operi admovit officioſa natura: & excitavit primùm quidem, inſignem abſceſſum in alis: ſed deinde ſimilem, imò majorem prope umbilicum: per quas vias expulit ipſa quidem lentè; attamen adeò ſalubriter, pus in thorace contentum: ut priſtinam ſanitatem, brevi inde, recuperaverit ægra.

CAPUT VII.

Rara, difficilis ſpiritus, cauſſa.

CIvis Amſtelredamenſis, ſeptem ampliùs annos, divexatus ab inde fatigabili tuſſi, traxit continenter ſpiritum, adeò difficulter: ut corpus ipſi ſummoperè emarcuerit. Sed ejecto tandem, per vehementiſſimam tuſſim, putamine, nucis avellanæ: duxit ilicò ſpiritum commodiùs; & evaſit celerrimè, quod vitæ intentabatur, periculum.

Inhæſerat autem hoc putamen (quod adæquabat unguem humanum) circa caput aſperæ arteriæ: uti ſatis diſtinctè indicavit æger. Forte prope illum locum, in quo aureum nummum, ſcribit ultra biennium delituiſſe, Philippus Hechſteterus, obſ. decad. VI. caſ. X.

CAPUT VIII.

Marcor ostreis sanatus.

MEdicus meticulosus, veritus, ob imbecillitatem, venam ferire Catharinæ Geriæ, acerbissimè ex latere dolenti, auxit tantopere, febrem; utique inflammationem, in membranâ costas succingente, conceptam: ut ex retorridi sanguinis æstu, ipsa non secùs emarcuerit; ac si laborasset, immedicabili tabe. Quam etiam non obscure videbantur designare, sputa ita frequentia, ac sordida: ut copiâ, capacem pelvim; & fœtore, spatiosum facilè replevissent conclave.

Re autem ipsius, jam planè desperatâ, & morbo, ultra quartum mensem, in ipsam sævientè; apparuit ipsi, quasi ex machina Deus, Excitando, nescio quod, crudorum ostreorum condesiderium. Quod eò quoque lubentiùs concessimus, quò minùs hactenus profuissent, potiones concinnatæ, ex humidis, ac frigidis herbis.

Quâ spe etiam minimè excidimus. Vix enim comederat cruda hæc ostrea, quin protinùs imminuerentur non tantùm calor, ac febris: sed etiam usque eò perniciosissimus hic morbus: ut brevi integrè convaluerit. Extincto, ab algido, ac viscido ostreorum succo, pertinacissimo illo incendio; quo, procul dubio,

bio, conflagraſſet miſerrimè univerſum ipſius corpus.

Non temere itaque Celſus. Quos ratio non " reſtituit, adjuvat temeritas. Neque certè in- " conſideratè agere videtur, qui circumſpectè cedit naturæ inclinationibus: & obliquat prudenter ſinus, ubi non licet, rectum tenere curſum. Satiùs quippe eſt, anceps remedium experi- " ri, quàm nullum. Dubia namque ſpes, cer- " tâ deſperatione potior. "

CAPUT IX.

Idem ſucceſſus; à ſolâ naturâ.

JOannes vander Wielen, Vir pleni habitus, procidens fortè in terram, licet non videretur, plurimum offendiſſe latus declive: incidit tamen poſt aliquot menſes, in inſignem ejus partis dolorem, cum tuſſi in defatigabili, febre intensâ, & ſputis adeò cruentis, ac fœtidis; ut nonnunquam anima defecerit; & obortum ſit inde, tantum ciborum faſtidium: ut exhauſtis viribus, & emaciato corpore, crederetur certò certiùs peſſum iturus.

Sed eâ fuit fortitudine, ut hæc incommoda fuerit ferendo, ultra quartum menſem: ſub cujus finem, enavigavit feliciter periculoſam hancce charybdim. In quam tamen, haud diu poſt, bis iterum incidit, ob latus, purulentis ſuccis, rurſus repletum. Quibus ſurſum pro-

rum

rum pentibus, dici vix poteſt, quantus fœtor in ore, & quàm vehemens anguſtia fuerit, circa præcordia.

A quibus tamen ubi ipſum, poſt aliquot, menſium, curriculum, denuò vidimus, uſque eò aſſertum: ut potuerit iterum in publicum prodire: & liberè obire, quæcunque, ſani hominis, officia: mirati certè, non parùm fuimus, qui prodierint, ex thorace, jam ter, tot cruenta, ac ſordida ſputa, ſine inſequente tabe. Sed judicavimus fortè, non præter rationem: pus illud non delituiſſe in pulmonibus. Sed per eos duntaxat tranſiiſſe. Dolebat enim ſemper in latere ſiniſtro: à quo ubi ſecerneretur pus ſuperfluum: invenit fortè pulmonis viſcus adeò validum; ut potuerit illic tranſire ſine evidente labe, ullove ſanitatis diſpendio.

CAPUT X.

Vomica pulmonis.

VOmicam (teſte Galeno, lib. 1. de locis aff.) ut facilè concipit pulmo: viſcus flaccidum, ac putredini ſumme obnoxium: ſic conſpicitur illa, vix ullibi locorum, frequentiùs, quàm in noſtrâ Bataviâ. Sive ob alimenta humida; ſive ob aërem uliginoſum; vel loca, plerunque pluvia, ac irrigua.

Latet hoc vitium, inter initia, adeò clanculum: ut vix ulla ſui proferat indicia: præter tuſſicu-

ſiculam, primùm ſiccam, ſed mox humidam. Quâ aliquamdiu continuante, trahitur difficulter ſpiritus; deficit anima; & emarceſcit paulatim corpus: licet interim, nec pus, nec ſanguinem præ ſe ferant ſputa. Sed ſi rumpatur, nec opinanti, vomica: occiditur dictum ac factum homo. Vel ſi manſerit aliquandiu exitio ſuo ſuperſtes: conſumitur tamen lentè, à febriculâ; ſive ob pus; ſive ob ſanguinem, per thoracis interiora, effuſum.

Eliæ Trippio, graviùs reſpiranti, & crebriùs tuſſienti, concidere tantopere vires: ſine ullâ, vel ſanguinis, vel puris excretione: ut nequiverit ampliùs in publicum prodire. Quo languore indies increſcente, diſrumpebatur tandem vomica: cujus reſeratio, proſtravit uſque eo, debile ipſius corpus: ut amiſſo omni colore, ac decore, compoſuerit ſe protinus, ad mortem: quam etiam haud diu poſt oppetiit: cum ſputis, non minùs cruentis, quàm fœtidis.

Quem tragicum eventum, etiam aliis à ſimili vomicâ, vidimus uſu veniſſe: ſed præcipuè præclaro Senatori, Petro Opmerio: cui adeò exitialis fuit, diſrupta thoracis vomica: ut intra biduum ipſum occiderint, cùm dolor eruptionem præcedens; tum pus eam inſequens. Quæ duo, tam inopinato intervenere ipſi, febre continuâ laboranti: ut ſummoperè miraretur, inexſpectatum illum eventum.

Aſſerens religiosè, ſe nullas, inſidiantis vo-

micæ, animadvertiſſe notas: nedum tuſſiculam, aut ullum, inceſſus ſui, incommodum. Attamen ſe ſatis evidenter nunc videre: inexſpectatum illud pus, non heri atque hodie, ſed diu ante fuiſſe collectum: conſtare ſibi abundè, res, & eventus humanos, ſæpè latere, in altâ nocte. Et ut ferrum rubigo, ita abſconditas cauſſas, tectè nonnunquam conſumere homines, nihil ſequiùs cogitantes.

CAPUT XI.

Sputum ſanguinis, triginta annorum.

SPutum ſanguinis à ſpulmone, ut non perinde occidit, ſic neque inducit æquè celeriter tabem. Quæ enim alios decimo, illa ipſa invadit alios, anno demùm trigeſimo. quocirca inconſideratè facit, quiſquis præproperè animum proſternit, ſanguinem exſpuentibus.

Pauci quidem evadunt, impendentem calamitatem: ſed differtur ſæpè tamdiu; ut nihil mortem magis maturet, quàm importunum præſagium. Non inconcinnè itaque Aretæus „lib. II. cap. II. Sanguinis ἀναγωγὴν, ſive re„jectionem, vel à principe viſcere, vel à venis „majoribus, valdè lethalem eſſe: at a pulmo„ne, non æquè cito interimere. Sed tandem deſinere, in ἐμπύημα, ſive veram phthiſim.

Pictor Rychius, obnoxius à puero, acri, ac ſalſæ deſtillationi: exſpuit plurimum ſanguinis,

an-

annos ampliùs triginta. In quibus tamen licuit ipſi, modò in Britanniam trajicere; modò verò in Hiſpaniam, ac Galliam iter facere. Sed reſerebatur tandem, tam latè, volatico homini dehiſcens vena: ut ne ſalus quidem ipſa, ipſum ſervaſſet.

Quod ipſum, validioris naturæ, robur licuit etiam videre, in genero ſenioris Berrovici, quem ſanguinis ſputum, utique non præcipitavit in tabem, niſi poſt annum demùm vigeſimum. Sed fuit illa, id temporis, ipſi adeò gravis: ut ſputa ori propinqua, non ſemel iterùm reciderint, in thoracis vacuum: per exeſos, ac conſumptos pulmones.

Procul dubiò, in ipſum diaphragma: ubi etiam percepit evidentem ponderis ſenſum. Quod certè grave, conſumpti pulmonis, vitium, equidem lubens coram conſpexiſſem: Sed deterruit, à ſectione, fœtor tabidus: noxius fortè non minus Medicis, quàm ipſis conſanguineis.

CAPUT XII.

Surculus, venæ arterioſæ, expectoratus.

FRanciſco Epiſcopio, juveni macro, ac tereti, exedit acris, ac ferinus humor, à capite deſtillans, non tantùm molle pulmonis viſcus: ſed etiam venas illi incluſas: à quibus ubi concitaretur frequens ſanguinis profluvium; erupit

pit tandem, præter omnem ſpem, ingens venæ arterioſæ ſurculus: adæquans longitudine ſuâ, digitum auricularem.

Quâ inopinatâ excretione, adeò perterritus fuit hic Juvenis: ut metuerit inde mortem repentinam. Quæ tamen ipſi non intervenit niſi poſt anni curriculum. Exſolutâ enim brachii venâ, ſupprimebatur ilicò ſanguis, ex pectore emanans. Et facto, hac ratione, medicinæ loco, adhibebantur tam feliciter remedia: ut potuerit iterum in Zelandiam proficiſci; & ubique locorum mercaturam exercere.

Sed exacto hoc anno, revolvebatur identidem, ex iiſdem deſtillationibus, in idem ſanguinis ſputum. Et ex illo in fœtidum pus, & tandem in exitale pulmonis ulcus. A quo qui perit, is verè ſentit ſe perire. Nam ſi quæpiam, tabidorum certè mors, excarnificat homines, & lentè, & miſerandum in modum.

CAPUT XIII.

Integra vena, à pulmone, rejecta.

NAvarchus Amſtelredamenſis, qui diu in mari vixerat, contraxit ætate jam maturus, ex perenni deſtillatione, tuſſim magis terrâ, quàm mari moleſtam. Quâ, per biennium, flaccidos pulmones exagitante, defecit tandem viſ-

Vas pulmonis expectoratum.

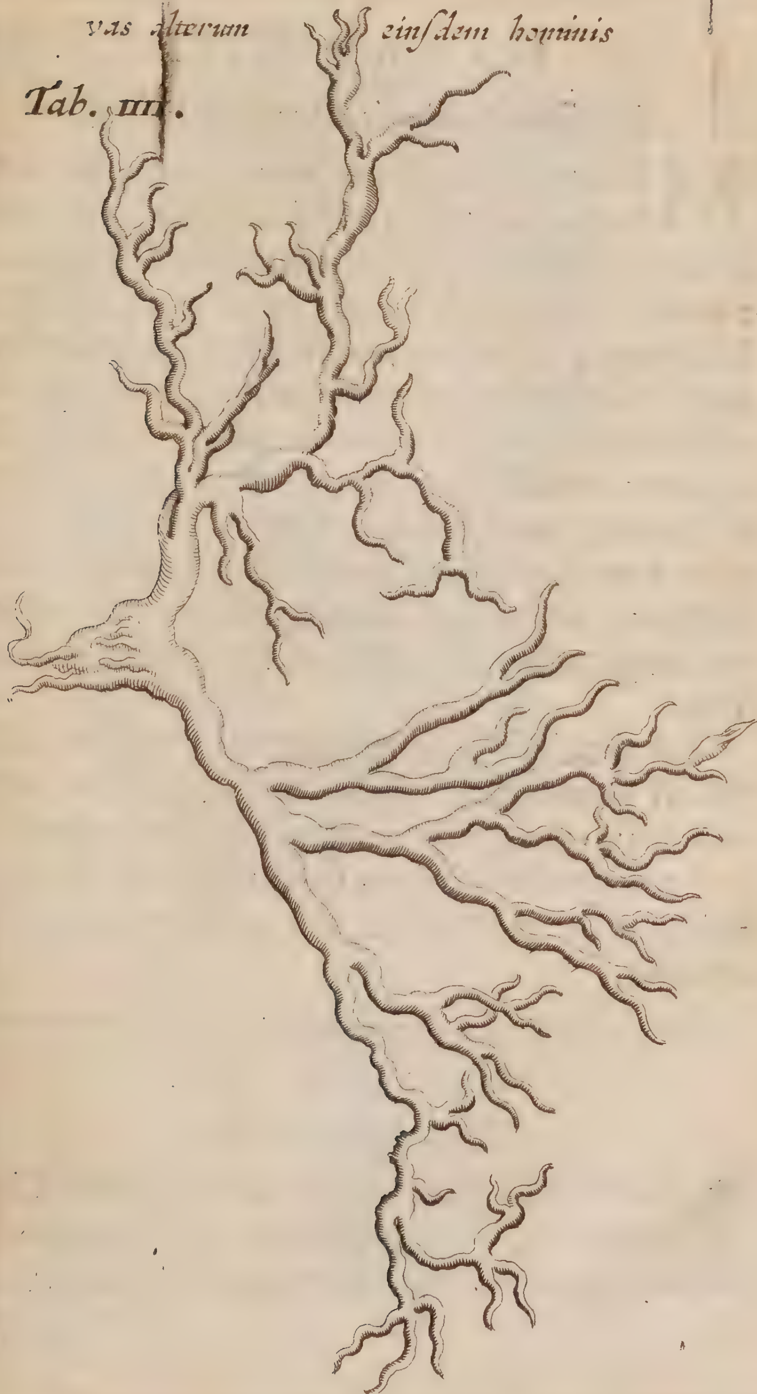
Tab. III.

viſcus hoc, plus nimio laceſſitum. Et effudit, ex inopinato, non tantùm ſanguinem, ſed præterea duos inſignes venarum ramos; adæquantes ſingulos expanſæ manus magnitudinem. Prodibant autem ſeparati, ab omni parenchymate: oſtendentes non minùs diſtinctè, extrema ſua lineamenta: ac ſi otioſus anatomicus removiſſet, circumpoſiti viſceris, impedimentum.

Argumento certè evidenti, totum pulmonem fuiſſe vitiatum. Ac proinde haud mirum; excretis hiſce ſurculis, effudiſſe ipſum, ipſam cum ſanguine vitam. At verò mirabantur Medici, tantam parenchymatis diſſolutionem, ſine prævio pure. Quod ipſum fortè, non minùs quoque mirabuntur poſteri: licet nec viſuri, nec lecturi ſimile exemplum, in ullis Medicorum monumentis. Sed ut altiſſima flumina, minimo labuntur ſono; ſic eveniunt homini ſubindè, maxima infortunia; ſine turbulentis præſagiis.

Divulſas autem haſce venas, ceu miraculum inauditum, equidem coram vidi, publicè examinari, à Præceptore meo Petro Pawio planè eâdem formâ, quâ illas cœlo ſuo expreſſit ſculptor: in eâ, quam huic operi attexui, tabellâ. Quam mihi dodo dedit, Vir officioſus Egbertus Bodæus, qui ægro huic medicinam fecit, cum Viro, profundæ eruditionis, Sebaſtiano Egberto, Conſule Amſtelredamenſi.

vas alterum eiusdem hominis
Tab. IIII.

CAPUT XIV.

Frustum pulmonis fauces occludens.

MEdicus abundè eruditus, divexatus crebriùs, à tussi, articulorum dolore, cibi fastidio, aliisque, destillantis pituitæ, incommodis, confugit tandem, quasi pertæsus molestiarum, ad antimonium, ceu sacram anchoram. Cujus usu, elicuit quidem pituitam ex ventriculo: sed offendit interim usque eò pulmones: ut dissolutâ ipsorum compage, erupeverit ab ore, non tantùm frequens sanguis: verùm tam ingens pulmonis frustrum: ut inde dictum, ac factum obierit. Adæquabat quippe longitudine septem: ut latitudine digitos tres.

En speciosam illorum artem, quibus nihil stibio familiariùs: quàm facilè lædunt acria medicamenta: nisi dentur acri circumspectione? præsertim si viscera sint imbecillia: & vires effractæ, ab antecedentium morborum, vehementiâ.

CAPUT XV.

Turunda ore rejecta.

NObilis Danus, vulneratus in bello Germanico, & negligentiùs à Chirurgo habitus, attraxit in thoracis vacuum, turundam

plagæ

Pars pulmonis expectorata.
Tab. v.

plagæ impoſitam. Sed poſt menſem ſextum excreavit eandem iterùm per os. Sed quâ viâ difficile dictu. Valuit tamen deinceps ſatis pancraticè: & ſuſtinuit ſatis animosè, quibus equidem in ipſo præfui, variolas.

Si ſapis, fuge hunc ſcopulum chirurge. Et conſtringe potiùs filo, linamenta; quæ immittes in lubricum pectoris vulnus. Quo reſiſtant potentiùs thoracis ſuctui: qui interdum tam validus eſt: ut per exilia, diaphragmatis foramina, attraxerit nonnunquam in ſe, non modò ventriculum: verùm etiam non exiguam, inteſtini coli, partem. Teſte Ambroſio Pareo, lib. IX. cap. XXX.

CAPUT XVI.

Hydrops Thoracis.

PUero trimo, ferebatur, ab humido capite, tam frequens deſtillatio in ſubjectos pulmones: ut præter tuſſim, ac febriculam, contraxerit inde ſummam ſpiritus difficultatem, profundum ſoporem; & tam frequens animi deliquium: ut tandem repentè, migraverit è vita.

Quâ defunctus, obtulit medicorum oculis, pectus aquâ refertum; & pulmones non tantùm flaccidos; ſed ſiniſtram cordis auriculam, variis ulceribus exeſam. A quorum eructante fœtore, defecit procul dubio; frequentius ipſi ani-

animus. cujus deliquium etiam aliis, ex ſimili cauſſa, vidimus contigiſſe: ſed præcipuè cuidam furi, quem propterea, ceu puſillanimem vituperaverant, qui cum ipſo verſabantur, nebulones.

Sed viderint hîc eruditi. Utrùm non oporteat, ad inſenſilem horum ulcerum diſruptionem, referre repentinas illas mortes: de quibus loquitur Hippocrates, inquiens, qui exol-“ vuntur ſæpè, ac vehementer, ſine evidenti cau-“ ſâ, repentè moriuntur. Lib. II. aph. XLI. “

CAPUT XVII.

Pulmo præciſus.

PEtro Antonio, infligebatur, prope urbem Brielam, ingens vulnus, ſub papilla ſiniſtrâ. Sed eo, ob temulentiam flocci facto, neque imploratâ, alicujus ope; erupit poſtridiè, ex hiantè vulnere, non exigua pulmonis pars: adæquans magnitudine ſuâ, tres tranſverſos digitos.

Quod grave infortunium, non permovit tamen hominem temerarium: plagam hanc cum curâ habere. Sed contulit ſe nihilominùs, ſatis inconſiderate Amſtelredamum, bidui itinere, inde diſtans. Nec coërcens pendulam pulmonis partem faſciis; nec implens vulnus linamentis, uſque dum reficeretur, in noſtro valetudinario.

In

In quo ilicò imperatum, emortuam pulmonis partem, filo priùs constrictam, forfice excidere. Coälescente residuo lobo, in ipso vulnere. Cujus oræ coäluerant tam firmiter, intra diem quartum decimum: ut vix quicquam impedimenti manserit, præter levem tussiculam: interpolatis vicibus duntaxat molestam. Partem autem hanc lanci impositam vidimus pendere, circiter tres uncias. Grande mehercules pondus, in viscere tam raro, ac levi.

Creditum hactenùs, ut non servatur, cui pulmo medius vulneratur: ita utique vix restitui, qualemcunque ipsius plagam. Sed usus, qui omninm magistrorum superat præcepta, docet evidenter, nihil hic trepidandum. Sed cautè decurrendam semitam, quam nobis præivêre veteres. „Præcide (inquit Celsus) quicquid ex „Jocinore, liene, aut pulmone extremo de-„pendet. l. v. c. xxvi.

Sed quorsum retentus, præcisus pulmo, in coalescente vulnere? ne ex laceris, retractæ partis, venis, flueret frequens sanguis versus septum transversum: eóque in pus converso, sequeretur inde misera illa mors: quam suo more, id est, tectè innuit Hippocrates in coacis „prænotionibus, asserens: Vulneris thoraci in-„flicti, siquidem extima pars sanetur; inter-„na verò nequaquam; suppurationis pericu-„lum esse.

At dicat quis? annon vulneris oræ, ample-

xæ

xæ pulmonis extremum impedivere evidenter liberum ipſius motum? excitaruntque propterea gravem ſpiritus difficultatem? ſed reſpondeo, pulmonem paucis corporibus eſſe omnino liberum: ſed plerùmque agglutinari, vel huic, vel illi coſtæ. Neque tamen propterea, evidenter lædi reſpirationem: niſi accreverit ubique locorum. Quod incommodum non ſemel videre theatra anatomica.

At huic homini (velut oſtendit ſectio, poſt ſexennium ipſi adhibita) accreverat duntaxat pulmo, in ipsâ plagâ: quocirca etiam nihil percepit inde incommodi; præter levem tuſſiculam. Sed non ita moleſtam: quin potuerit, cum illâ, non tantùm quocunque locorum navigare: verùm etiam continenter popinis, ac comeſſationibus intereſſe, homo diſſolutiſſimæ vitæ.

CAPUT XVIII.

Vulnus Cordis.

SCitè ſedulus quorumcunque eventuum obſervator Galenus, lib.v.de loc.aff.c.1. "Cordis vulnus in aliquem ventriculorum, jugulat "celeriter hominem. Præſertim ſi lædatur ſini- "ſter. At vir eximius, ac nobis notiſſimus, Nicolaus Mullerus, vidit cum plagâ ventriculi dextri: vitam cuidam prorogari, ſine internecione: ultra diem quintum decimum.

Quod

Quod tamen, miraculo, quàm vero propius videretur; nisi viri integerrimi auctoritatem confirmaret testimonium publicum, insertum, operibus chirurgicis, Danielis Sennerti lib. v. part. IV. cap. III. Sed nobis suffecerit, in medium, intemeratâ fide, produxisse, exemplum; cujusdam occisi, qui biduum vixit, post evidens vulnus, inflictum, cordi, diaphragmati, ventriculo, ac Jocinori.

Extra portam Antonianam, ivêre nobiscum, plurimi Medici; spectatum cadaver cujusdam hominis, interempti à duobus vulneribus: penetrante altero, per hepar, ac ventriculum in septum transversum: Altero verò per membranas mediastinas, & involucrum cordis, in profundissimum dextri ventriculi recessum. Cum tam effusâ sanguinis copiâ: ut illi undiquaque innataret nobilissimum hoc viscus: quod tamen fuit adeò validum: ut extenderit huic homini vitam, usque in finem diei secundi.

CAPUT XIX.

Cordis palpitatio, à liene.

COrdis palpitatio, non unam ut agnoscit causam: sic fit quoque vel à vulvæ, vel à lienis vitio. Quarum partium vapores, turbant nonnunquam tam potenter cor: Ut exsuscitatâ vi suâ pulsificâ, nihil non moliatur, quò expellat

pellat fuligines sibi summè inimicas. Quam reciprocam, acceleratorum ictuum, frequentiam, palpitationem vocant Medici. Cujus licet variæ sint caussæ; fit tamen illa, quam producit lien, potissimùm, ex præassatâ atra bile: cujus vapor, inducit vehementissimum hunc morbum: uti clarè docet, Vir jurè magnus, Victor Trincavellius, lib. VI. partic. aff. cap. XII.

Adriano Roestio, præfecto marino, excitabat induratus lien, tam algidum, malæ sinistræ torporem: ut nullis remediis potuerit calor, iterùm in cutem evocari. Unde paullatim obsideri cor: & à tetro, malignæ bilis, halitu, tam frequentes produci palpitationes: ut æger tandem inciderit, in Lethalem gangrænam.

Sed vix accessëre unquam palpitationes; quin triduo antè potuit illas præsagire: ex crudo, ac tenui, quod id temporis; reddebatur, lotio. Non secùs, atque Hippocrates, ex pellucidâ, ac albâ urinâ urgens phrenitidis periculum: ob bilem, uti interpretatus Galenus, sursum raptam. lib. IV. aph. LXXII.

CAPUT XX.

Ira puerperis noxia.

IRa, quæ nonnullis furor brevis est; illa præcipitat alios, in perniciosam paralysim. Præcipuè verò, puerperas, ac senes: è quorum imbe-

imbecilli cerebro, destillat facilè humor: ab ebulliente bile, proximâ iracundiæ caussâ, non tam dissolutus, quam propulsus in principium spinalis medullæ. Ex cujus impedimento, vel resolvuntur omnes; vel saltem alterutrius lateris nervi.

Intempestiva Iracundia, conjecit uxorem Solimani, protinùs â partu, in paralysim lateris sinistri. Quâ utcunque devictâ, obsidebatur ilicò latus oppositum. Sed eo utique convalescente, non recuperavit tamen ipsa pristinam sanitatem; sed luctata fuit deinceps, toto vitæ suæ tempore, cum adversâ valetudine.

Sed maximè, cum foret imprægnata. Quo tempore adfligebatur, non modò, à molestâ ventriculi anorexiâ: verùm à tam pertinaci ciborum fastidio: ut nihil omninò, id temporis, comederêt. Quæ inusitata inedia, adeò non consumpsit, sed auxit plurimùm ventriculi pituitam: exsuscitando ex illa, insignem picam, priori abstinentiæ planè contrariam.

Cujus aculeo, indigus ventriculus, indesinenter stimulatus, appetiit avidissimè, nihil præter acetaria cruda; ac rhombos Rigenses, sale, ac fumo induratos. Quod rude, ac indigestum cibariorum genus adpetiit utique non minùs insatiabiliter, quàm concoxit salubriter: non aliquot diebus, sed integris sex mensibus.

At hujus alimenti, paulò pòst, itidem pertæsa,

tæſa, abſtinuit deinde obſtinatè ab omni cibo. Sed quem reſpuit domi ſuæ faſtidiosè, illum ipſum admiſit, lubentiſſimè apud amicos: quibuſcum, propterea vixit ſatis pancraticè. Sed domum ubi reverteretur, revolvebatur ilicò, in eandem, qualiumcunque ciborum, abſtinentiam.

Quâ aliquandiu continuante, acquiſivit ſanguis ipſius, præſertim circa vulvam ſtabulans, tam acrem ſalſedinem: ut inciderit inde in immodicum menſtruorum profluvium. Cum febre, delirio, aphthis, ſingultu, aliiſque aduſti, ac incenſi corporis affectibus; à quibus tandem inſurrexêre terribiles, morbi comitialis, inſultus, ita certè graves: ut brevi amiſerit vitæ ſuæ uſuram.

CAPUT XXI.

Vomitus bilis atræ.

ADpoſitè ex Hippocrate, Cornelius Celſus, & is conſumitur, cui protinùs in re- " centi morbo, bilis atra, vel infra, vel ſuprà, " ſeſe oſtendit. Cujus effati veritatem demon- " ſtrat, non quælibet ſucci melancholici, excretio: utpote quæ interdum ex uſu eſt. Sed potiſſimùm illa bilis atra: quam produxêre, vel lienis atonia, ventriculi intemperies, vel inteſtina, ſive inflammata, ſive ſyderata. Quæ autem à diſſoluto lienis tono, illa præſagit len-

tam: uti quæ ab inflammato inteſtino, citam mortem.

Aurifabrum Brabantinum, diu divexatum, à præcordiorum anguſtiâ, pancreatis obſtructione, liene indurato, & noviſſimè, ab efferâ, atræ bilis, ebullitione; invaſit tandem tam impetuoſa, ejuſdem bilis ſupra, infraque excretio; ut dejectis inde viribus, cogeretur ante menſem ſecundum, vitam cum morte, commutare.

Effluebat autem hæc bilis, per utramque viam, tam effusè: ut omnes miraremur, hinc ejus copiam: illinc verò vires, tanto profluvio pares. Erant quippe dejectiones hæ, ſine ullâ fermè intermiſſione: & ita nigræ; ut atro ſanguini, ac lutoſo paludis cœno, forent ſimillimæ. Quibus tamen indeſinenter, ut fluctus fluctum, ſeſe trudentibus: exceſſit tandem æger, haud invitus, è vitâ.

CAPUT XXII.

Vomitus octodecim menſium.

VIrgo nubilis, evomuit, ob ſimile ſplenis vitium, ultra decem menſes; non tantùm atra: verùm etiam qualiacunque cibaria. Attamen ſine evidenti virium jacturâ. Cujus rei cauſa procul dubio, fuit, quòd cottidiè aliquid chyli remanſerit in ventriculo: quo deinceps, in ſanguinem, ac alimentalem ſuccum converſo:

verſo: fovebantur uſque eò corporis vires: ut tamdiu ſuſtinuerint perennem hunc vomitum.

Quam conjecturam confirmarunt perſpicuè, cùm formata alvi excreta, veræ, retenti chyli, reliquiæ: tum chyloſus ille vomitus, qui ante menſem decimum octavum, integrè conſumpſit, quicquid à priore nutricatu, corpori ſupererat. Sicuti enim exſtirpantur olera, ab radice, exciſa: ſic perit homo, genio ſuo defraudatus.

Quod profectò clariſſimè apparuit in hac virgine: cujus corpus nutricatu ſuo deſtitutum, vidimus protinùs incidiſſe, in febrem continuam, morbum comitialem, aphoniam, profuſa menſtrua, aliaque tot, ac tam vehementia ſanitatis, turbamenta; ut ne robuſtiſſimus quidem athleta, illis omnibus fuiſſet par.

CAPUT XXIII.

Vomitus pituitæ concretæ.

JUvenis octodecim annorum, conqueſtus aliquandiu, de inſigni ventriculi dolore; evomuit tandem ingens concretæ pituitæ fruſtum: longum quatuor, at latum digitos duos, intùs albicans inſtar caſei recentis: at foris obductum tenui involucro. Quâ mole excretâ, rediit ilico ad ſe, expers non modò doloris, ſed pronus

iterum in cibum; quem hactenùs summoperè fastidiverat.

Similes autem massas jam tertiùm vidi excretas: & quamvis crediderim conglomerationem hanc vel à caseo, vel uberiore lactis usu originem ducere: affirmarunt tamen omnes, se ab utroque alimento perinde abhorruisse. Ac proinde necesse erit, caussam ipsius statuere, lentam, ac viscidam pituitam, sensim in ventriculo, concretam. Quam siquidem lubet auferre. utendum, vel oxymelite scyllitico: vel aquâ destillatâ, ex centaurio minore, jam ad putredinem redacto. Quo liquore, non inciditur tantùm: sed expellitur potenter, quicquid ventriculo negotium parit.

CAPUT XXIV.

Prægnans edens, mille quadringentos. haleces.

MUlier Daventriensis, imprægnata delectabatur tam impensè halecibus salitis: ut ante partum; comederit, mille, ac quadringentos. Attamen sine ventriculi offensâ, ullove sanitatis dispendio. Fuit tamen ipsa bis noxia; in se, ac in infantem. In se, quòd nequiverit refrænare, immodicum hoc salsamentorum desiderium. In infantem verò: quòd ipsius appetitum mancipaverit, adeò strictè huic servituti: ut cùm necdum posset verbis; ex-

expetierit tamen ejulatu, haleces: quibus ſe tam effusè dederat mater: plus æquo. ſibi ;indulgens.

Eſtur autem hic piſciculus, vel crudus, vel ignem expertus. Si modò crudum ſit, quod ſal rite coxit. Quippe lege, apud nos, cautum eſt: ne quis ſalſamenta hæc venum exponat, ante decimum à ſaliturâ diem. Eatenùs enim creduntur eſui inepta: ſed elapſo hoc circuitu, judicantur ſalubria: utpote adepta jam à ſale, illam, cum coloris mutationem, tum ſaporis maturitatem: quam requirit publica cenſura.

Atqui certè, ſi lubet, halecum naturam propiùs intueri, videbis eos, inducere quidem ſitim, ſed nunquam cruditatem, niſi ultra ſatietatem adſumptos. Debitè namque ſaliti, & opportunè dati, adeò non nocent, ut etiam ſummè proſint ſupino ſtomacho: juvando coctionem, detergendo pituitam, movendo alvum, & reſtituendo homini, amiſſum cibi deſiderium.

Ac proinde non vanè noſtrates, ut à Sole nebulas; ſic ab halecibus diſſipari morbos. Imò nunquam magis ſterilem eſſe Medicorum meſſem, quàm ſub horum adventum. Unde fortè obtinuit, inveteratus ille mos, excipiendi hunc annuum ſoſpitatorem, non tam obviis ulnis, quàm coronis viridibus, per compita, in quibus vel eſtur, vel venum exponitur, paſſim ſuſpenſis.

CAPUT XXV.

Calculus Arterialis.

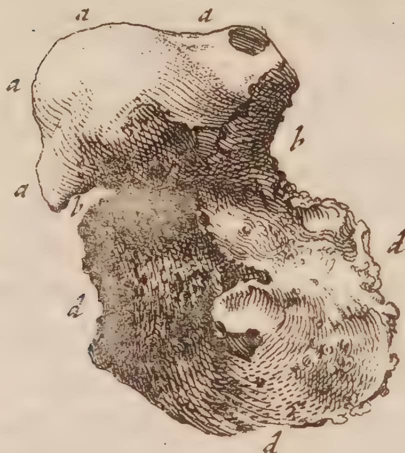
CAlculum, ubivis locorum, in homine reperiri, certum eſt. Vidit eum ex vulvâ erumpere Hippocrates; ex pulmone Galenus; à capite Hollerius; ab inteſtinis Trincavellius; ex liene, ac fellis veſiculâ, ut alii; ſic nos ex linguâ, ac colli glandulis. Sed calculum in arteriis qui invenerit, equidem hactenùs inveni neminem: ac proinde operæ pretium facturus videor, ſiquidem ejus exemplum, ut inauditum, attamen veriſſimum, huic operi inſeruero.

Johannes Arminius, Pharmacopolæ miniſter, ob adverſam valetudinem, frequentibus medicamentis, à puero, magis imbutus, quam adjutus; devenit tandem, in tam vehementem cordis palpitationem, & irrequietum, agitati viſceris, impetum: ut verberantis ictus, diſtinctè nonnunquam audirentur, præ foribus conclavis, in quo, id temporis, decumberet.

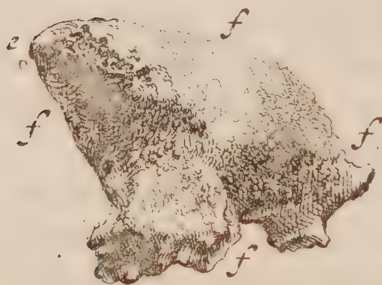
Quibus acceſsêre, frequens animi deliquium; præcordiorum anguſtia; ſpiritus difficultas; pulſus intermittens; urina nunc flava, modò nigra, modò cruenta, vel muco, aut arenulis perfuſa. Sed ulteriùs proſerpente morbo, incidit quoque in anorexiam ventriculi;

Calculus arteriæ aortæ

Tab. VI.

calculus ureterem obstruens. in fratre ilius. cui arteria fuit calculosa.

a. a. a. a. caput calculi protuberans extra arteriam
b. b. collum a divisa arteriâ cinctum
d d d. pars arteriæ inclusa

e. apex calculi
f f f f. corpus calculi.

culi; cum crebro vomitu, jocinore indurato; abdomine intenſo; cruribus tumidis; & tantâ aquæ copiâ: ut neceſſe habuerit, ultimum obire diem.

Quorum ſymptomatum ergò, ubi diſſecaretur cadaver; interfuêre præter reliquos, Augerius Clutius, inclutus Botanicus: & Juſtus Copyrius, tum Medicus, ſed poſtmodùm Sacerdos. Erat autem omentum putridum, ac cruentum: ſed Jecur magnum, & plurimâ pituitâ refertum. At reliqua viſcera ita parva: ut lien vix dimidiatam manum: ventriculus vix inteſtini jejuni: & veſicula fellis vix articuli digiti adæquaret magnitudinem.

Veſica urinaria erat admodùm corrugata, & præ torrido æſtu, planè nigra. In pancreate verò omnia dura, at in pulmone nihil non aridum, ac maculoſum; cor contrà magnum, ac amplum; ſed ſine pericardio, ullove, vel minimo ipſius veſtigio. Inteſtina verò innatabant aquis: ut pulmo bili flavæ.

In rene dextro, latitabant plures calculi: partim rubri, partim nigri: quos inter, unus cæteris major, obturabat integrè ureteris principium. At prope renem ſiniſtrum, dedit ſe nobis in conſpectum, inauditum illud calculi genus: quod à loco, cui inhæſit, lubet vocare arteriale.

Inſidebat quippe firmiter, illi, arteriæ aortæ, ramo, qui vergit ad glandulam Euſtachii, ſiniſtro

nistro reni impositam. Disruperat autem caput ipsius (ita appellamus, rotundam illam excrescentiam: quæ cum angustiore collo, haud malè refert, caput implumis pipionis) arteriæ tunicam: latitante reliquo corpore, in dilatatâ ipsius, fistulâ. Sed ita ut vulneris oræ minimè hiarent: verùm contraherentur, tam arctè circa ipsiùs collum: ut vix guttula sanguinis potuerit illinc effluere.

At vero, protuberans hæc pars, quam caput vocamus, ut reliquo calculi corpore fuit durior: sic discrepavit quoque parùm à silice. Sed quod delituit in arteriâ, erat mollius: foris quidem, ob adustam, melancholici succi, miscellam, nigrum: sed intus, albicans, ac concretæ pituitæ simile. At capitis color fuit ex flavo cinereus: adinstar lapidis bezoar, ex occidentali Indiâ delati. Totus autem lapis referebat ad amussim, implumen aviculam: sed lanci impositus ponderabat dragmas duas.

CAPUT XXVI.

Fibræ Jocinoris vulneratæ.

CRedidit Cornelius Celsus, servari non " posse, cui Jocinoris portæ percussæ: uti- " que vix ad sanitatem pervenire, cui crassum e- " jusdem visceris vùlneratur: sed plagam minùs " exitialem, ubi mucro non descendit ad gran- " des venas. Ex minoribus quippe effunditur "

minus ſanguinis : attamen licet tardiùs, occidit tamen ipſarum vulnus hominem.

Facilè namque effluit, ex parte declivi, plus ſanguinis: & diſſipatur impenſiùs calor, Jocinori neceſſarius: quàm ferendo ſit, ſine evidenti incommodo, calida ſanguinis officina. Ac proinde non de nihilo eſt, quod Galenus (diligens aliàs obſervator) nullibi locorum aſſerat, abſciſſam Jocinioris fibram, fuiſſe ſanatam. Niſi fortè in commentario, in aph. XVIII. lib. VI. Sed refert illic aliorum duntaxat animadverſiones, quibus etiam manifeſtè fidem derogat.

Lictor imperterritus, injecturus vincula audaciſſimo cuidam nebuloni, ictus fuit bipenni, in infimâ Jocinoris fibrâ. Cujus exſtillans ſanguis, in pus converſus, conjecit ipſum in lentam febriculam : utique tam vehementem univerſi corporis marcorem ; ut conficeretur, ante diem quadrageſimum.

Quo cadavere, juſſu prætoris, deinceps diſſecto, invenimus ſub vulneratâ fibrâ, plurimum graveolentis puris, collectum. Ex cujus fœtore, inſurrexit, procul dubio, quæ ipſum conſumpſit, febris. Planè adinſtar eorum, quos peſſundat lenta tabes.

CA-

CAPUT XXVII.

Pus Jocinioris, per os, ac alvum.

JUvenis, ductâ recens uxore, doluit acerbè, ex inflammato Jocinore: sed ignarus malum hoc indigere celeri sanguinis detractione, distulit eam tamdiu, usque dum inflammatio converteretur in pus: quod primùm quidem excrevit per alvum: sed sub finem morbi, æquè liberaliter per os.

A quo, quantumvis licet satageret ars, obnixè arcere fœdam hanc illuviem, lusit tamen operam: nequivitque ægrum asserere, à periculo, quod ipsum haud diu pòst, miserrimè, pessundedit. Sed quærat quis, quâ viâ iverit, ab intestinis ad os? annon per venam cavam? cujus propagines, ut Jocinoris vitia communicant intestinis: sic verisimile est, easdem, ejusdem visceris pus, transtulisse utique in pulmones; & per illos, in ipsum os: meliori certè usui, à providâ naturâ, destinatum. Vide Galenum, lib. VI. loc. aff. cap. IV.

CAPUT XXVIII.

Lien verberans.

NIhil in arte medicâ notius, quàm lienem subinde pulsare, seu potiùs concitatas ipsius arterias. Sed ipsum hoc viscus, costas tam vali-

validè ferire: ut vapulantium ſonitus è longinquo audiatur, id certè novum, & fortè hactenùs inauditum.

Nicolao Fabro, viro induſtrio, ſed ab atrâ bile frequentiùs afflicto, fecit nonnunquam induratus lien, tam vehementem impetum, in coſtas circumpoſitas; ut ex urgentiore illo alliſu, non modò doleret ipſus: verùm verberum ſonitum, perſpicuè exaudirent, etiam longiſſimè, ab ipſo remoti. Et quidem tam diſtinctè: ut numeraverint non ſemel ſingula verbera: & admotâ manu etiam coràm tetigerint, quoſcunque, ferientis lienis, ictus.

Quorum reciprocum ſonitum, equidem memini, cum Henrico Salio Medico Ultrajectino, ſatis diſtinctè audiviſſe, licet id temporis ab ipſo receſſiſſemus, ultra triginta pedes. Sed prout vel uberiùs, vel parciùs redundaret bilis atra; pro eo etiam, vel intendebatur, vel remittebat horum ictuum vehementia. Adeò ut evacuato convenienter corpore, nonnunquam integre ceſſarent hæc verbera: ſed eo rurſus impuro, increvêre identidem uſque eò; ut cogeretur aliquoties implorare opem medicam, antequam liberaretur; à vitio alias ineluctabili.

In cujus naturam equidem lubenter inquiſiviſſem, niſi cadaver denegaſſet defuncti vidua: cogens, quò non licuit oculi, eò ſaltem ingenii penetrare acie. Excitati itaque fuere hi ictus,

cum

cùm à motu atræ bilis: tùm à ſpiritu, ſanguini arterioſo, incluſo. Quæ duo acquiſivêre tantùm virium; ob prohibitam tranſpirationem; & adſtrictam, arteriarum ſpleneticarum, obſtructionem: ut potuerint non modò elevare, ſed movere ſatis commodè grave, ac induratum lienis corpus.

Virtus quippe unita multum poteſt. Exemplo ſint, tonitru, tormenta bellica, caſtaneæ carbonibus impoſitæ. In quibus luce clariùs apparet, quid valeat ſpiritus incluſus; & quam vim producat materia, à calore rarefacta. Calor namque generat motum: eumque tantò potentiorem, quantò ipſus coërcetur anguſtiùs. Sicuti id videre eſt, in flammâ, quæ ob calorem perpetim movetur. Neque minùs in liquore fervente arctò alicubi incluſo; à cujus motu contremiſcit evidenter lebes, in quo ebullit.

At verò, ut caloris eſt, materiam in quam agit, ita attenuare; ut requirat ampliorem locum, niſi impediatur. Sic dilatat in nobis omnia ſpiritus; niſi obſtiterit circumpoſiti corporis denſitas. A qua repercuſſus ſpiritus, ubi ſe non diffundit latiùs, reſilit neceſſario (uti in prohibità flammâ conſpicuum) & excitans motum reciprocum, concutit valido iſto recurſu, quicquid adnititur prohibere naturalem ipſius expanſionem. Quali certè motus genere, credibile eſt, concitatum fuiſſe, hujus ægri lienem,

nem. Viſcus alias in homine, ſuâpte naturâ, immobile, ac quietum.

Sed unde reciprocus ictuum ordo? annon à motu cordis? cujus ſyſtole, ac diaſtole ut corpori univerſo: ſic communicantur potiſſimùm illis arteriis: quæ circa lienem adeò ſunt frequentes; ut Adrianus Spigelius, diligens mehercules Anatomicus; non temerè dixerit, illas illic quadruplo plures eſſe, quàm venas. Fabric. human. lib. VIII. cap. XIII.

Sed quid produxit ſonum? nonne dura lienis compages? durum namque renititur. Dum mollia, ut duæ ſpongiæ, nullum edant ſonitum. Siquidem itaque ſonorus fuerit lien. Induruit neceſſariò extima ipſius ſuperficies: Ejuſque denſitate coëgit ſpiritum in arctum: & per reciprocum ipſius motum, fuit procul dubio elevatus, ac coſtis alliſus, cartilaginoſus lienis ambitus. Excitans agitatione hac, illum ſonum, quem juxta mecum, audivêre quam plurimi.

Extimum autem lienis, licet nequaquam licuerit hîc videre induratum; vidimus tamen id haud diu pòſt, in eunucho quodam tam denſa, ac durà cartilagine incruſtatum. Ut inde adimeretur inſtar craſſioris alicujus corticis. Qualem, cartilaginoſi lienis, conditionem utique delineavit nobis Vir ſagaciſſimus, Realdus Columbus, lib. XV.

CA-

CAPUT XXIX.

Lien disruptus.

QUàm incertus Medicis, verus lienis usus; tam certum ipsis vulnerati periculum: maximè si acies penetret ad majores arterias. Sed quis vidit unquam, molle hocce lienis viscus, medium diffindi, ab ictu foris illato? Videtur certè simile quid literis consignasse Hieronymus ab Aquapendente. De empyrico quodam, percutiente malleo suo, tam vehementer, indurati lienis scirrhum: ut ipsus rimas; & æger vapulans ageret animam. Lib. operat. chirurg. cap. LII.

Sed loquitur Aquapendens, de liene indurato: cùm nostra exempla in medium adductura sint lienes verè molles. Quanto autem fragilius durum molli: tanto utique rarius erit, observare fissuram, in liene leni, quàm duro.

Inter ludicra puerilia, ictus fuit scipione, in regione lienis, Juvenis quatuordecim annorum; cum insigni dolore, ac tam frequenti animi deliquio: ut postridie ejus diei, vitam cum morte commutaverit; licet foris nullum conspiceretur vulnus. Quo etiam caruit textor ille, quem à simili ictu, inopinatè vidit occisum Oudekerka, pagus mille passuum, ab Amstelredamo distans.

Vidi-

Vidimus autem in utroque cadavere, lienem ut mollem: sic in gibbâ parte, in quâ tamen ictum exceperat, illæsum: ut in cavâ, contrà evidenter fissum: vel potiùs amplâ rimâ tantum dilaceratum: ut in illa, facilè duos occultasses digitos. Mirabantur certè quàm plurimi, cur rimas egerit, & non potiùs cesserit ictui, molle, ac pendulum hoc viscus. Sed quid non læderet penetrans baculi vis? imò quid resisteret pernicissimo impetui? quem tam valide adegit verberans manus: ut ne ipsus quidem aër, innoxiè sustinuisset, tam subitam ipsius vehementiam.

CAPUT XXX.

Magnus lien.

MAgno lieni, os graveolens, putridas gingivas, sanguinis eruptionem, ac cruris ulcera, attribuit passim prior ætas. Ac proinde credidêre nonnulli, hoc nomine assiduè signari, vel stomacacem Plinii: vel scorbutum nostratem. Sed distinguunt perperàm, inter morbum auctæ magnitudinis, & ulcus, seu partem à putredine vitiatam.

Utroque enim vitio laborat lien. Sed signa à veteribus commemorata indicant magis putredinem, quàm magnitudinem auctam. atra quippe bile, circa lienem putrescente, vitiatur non tantùm os: sed erumpunt utique varices: &

& læduntur tantoperè crura: ut meminerim vidiſſe, in anu quartanariâ, à putrida hac bile, ultra viginti ulcera: non minùs profundè cruribus impreſſa, ac ſi candens ea inuſſiſſet ferrum.

Infans concionatoris pagani, malè habitus à nutrice, & loco lactis, altus graviore cibo, quàm tenella ætas fuit ferendo; collegit inde, plurimum lenti, ac viſcidi ſucci; infarcientis uſque eò anguſtas, meſenterii, pancreatis, ac lienis venas; ut inde viſcus illud ſummoperè intumeſcens, diſtenderit non tantùm abdomen ac lumbos: ſed emaciaverit etiam corpus univerſum; adinſtar rapacis alicujus fiſci, plus nimio ditati, ex immodicis, tributorum, exactionibus.

Verùm ſublatâ obſtructione, & imminutâ uberioris ſucci copia, decrevit tam manifeſtè diſtentum hocce viſcus: ut luce clarius, apparuerit; tumorem hunc non tam fuiſſe, a malâ conformatione, quàm à redundante alimento. Quo proinde ſubducto, renutriebatur iterum infans. Neque apparuêre interim unquam, illa ſigna, quæ magno lieni attribuit Hippocrates. lib. II. prædict.

CAPUT XXXI.

Sanguis cutem tranſudans.

VIrgini annoſæ, ſed ſummè melancholicæ, ob induratum lienem, emolliens ceratum

impoſitum, elicuit tantum ſanguinis, per exilia cutis foramina: ut neceſſe fuerit, cum viro erudito, Arnoldo Tholingio, impetum ipſius ſeriò compeſcere: cùm per ea, quæ extinguunt fervorem atræ bilis: tum per inſpiſſantia cutem. Quibus certè ſubſidiis, niſi maturè obviam itum fuiſſet, currenti ſanguini: miſerè certè peſſum iviſſet, quam jam fermè conſumpſerat carcinoma mammas exulcerans.

CAPUT XXXII.

Steatoma meſenterii.

AQuam intercutem, inprimis quidem Jocinori acceptum ferunt Medici: ſed deinceps non minùs & illis partibus, à quibus tantoperè læditur, nobilis hæc ſanguinis officina: ut loco alimentalis ſucci, nihil proferat, præter iners, ac inutile ſerum. Quam ſanè labem, potiſſimùm illi adſpergunt, pulmo, ſplen, meſenterium, vulva, teſtes muliebres, aliaque viſcera, præſertim ulceribus infecta.

Equidem, ut alia ſilentio nunc involvam, memini à ſolo meſenterii ulcere, jam quinquies hunc morbum, mihi viſum. Sed fit interdum quoque, ab ejuſdem partis ſteatomate, ſine ulcere. ex ſolâ, luxuriantium glandularum, protuberantiâ; plerumque cum aquà; ſed interdum, quoque, licet rariſſimè, ſine illâ.

Filio

Filio Calandrini, excrevit abdomen, intra biennium, in eam molem: ut crederetur firmiter laborare aquâ inter cutem. Sed ſectio cadaveri deinceps adhibita, invênit tamen illic nihil liquoris: verùm ingens ſolummodò ſteatoma: quod ex meſenterii glandulis, excreſcens, devenerat in eam magnitudinem: ut bilanci impoſitum, ponderaret ultra libras octodecim.

Jocinore interim, liene, ac ventriculo integris, ac illæſis. Sed pancreas erat pingue, ac ponderoſum. Et alterutrum latus, rene ſuo deſtitutum, cujus vicem cùm gereret meſenterium: effuſum fuit illuc tantum liquoris: ut glandulæ ipſius, à redundante illo ſero, plus æquo intumeſcentes, repleverint tandem ventrem univerſum; ſed ſine ullis, collectæ aquæ, notis.

CAPUT XXXIIII.

Steatoma, cum ulcere, & aquâ.

SImilem propemodùm rerum faciem, exhibuit utique aliquandò nobis, abdomen cujuſdam virginis, diſtentum gemino tumore. Quem rudes, ac inſcitæ obſtetrices, cùm attribuerent vulvæ, accuſarunt inſontem impudicitiæ: confiſæ gemellos ab ipſa geſtari. Sed calumniam hanc diſſipavit anatome, poſt inſtituta.

Utpote, quæ nec fœtum, nec gemellos in utero, ſed in meſenterio, duo duntaxat invenerit ſteatomata: quorum alterum erat imputre; alterum verò à pure ita vitiatum, ut effuderit non tantùm, plurimum ſaniei, & aquæ in abdominis vacuum: ſed exederit præterea, uſque eò, uteri fundum, ut non fuiſſet recipiendo fœtui.

CAPUT XXXIV.

Hydrops à veſiculis meſenterii.

QUam verò aquam, prioribus ægris induxêre ſteatomata meſenterii: illam ipſam, in ſequenti muliere, excitarunt, innumeræ, ejuſdem partis, aquoſæ puſtulæ. Quas elegantiſſimè licet deſcripſerit, Vir ingenioſus Aretæus Cappadox; fatetur tamen ingenuè, ſe ignorare genuinam earundem vel originem, vel cauſſam. l. 11. de ſig. diut. morb. cap. 1.

Filia, celebris cujuſdam pharmacopolæ, diſſecta poſt obitum, ob aquam intercutem, oſtendit in meſenterio ſuo, inſignem tumorem, ponderantem libras viginti. Tectum quidem extrinſecùs membraneo involucro; ſed intus refertum pluribus veſiculis, lympidâ aquâ diſtentis.

Increvit autem hæc moles tam lentè: ut moverit ſuſpicionem prægnationis. Sed elapſo partus tempore, conflixit deinceps integrum trien-

triennium, cum miſerrimâ hydropis ſpecie: adeò ut vix unquam ſpiritum liberè traxerit: ſive ob copiam aquæ: ſive ob Jecur diaphragmati, non ſolùm onerosum; ſed firmiter accretum.

Plurima quidem nobiſcum molitus fuit, in contumaciſſimo hoc morbo, Franciſcus Vicquius, ob longa itinera, ac diutina ſtudia, in Medicinâ abundè exercitatus. Verùm ut Gubernator, non ſemper ſuperat quamcunque tempeſtatis vim: ita neque Medicus, morbum immedicabilem.

Quem in numerum ſanè, aliquis non immeritò retulerit, hanc, de quâ loquimur, aquam intercutem. Ruptis quippe nonnullis hydatidibus, manent tamen plurimæ illæſæ. Quibus utique à ſcalpello, ventrem perforante, pertuſis; latitant nihilominùs & aliæ, foturæ continenter, perennem, inextricabilis hydropis, cauſſam.

CAPUT XXXV.

Tympanites cum aſcite.

CReber ſpiritus, cum aquâ, ubi diſtenderent abdomen Matthæi Antonii; τυμπανίτης vocatur Græcis. Satêgit ipſe, pro virili parte, corrigere alliatis, illam intemperiem, vel potiùs imbecillitatem, quæ ponitur mali cauſa. Sed accendit illis uſque eò lienem obſtructum:

utique bilem atram (quâ redundabat) per ſe, ſatis turgidam: ut per reſeratas, ventriculi, ac lienis venas, eruperit ipſi, ſupra, infraque, tam frequens cruor: ut dictum ac factum peſſum iviſſet: niſi impetum illius ilicò frænaſſent, cùm ſanguis maturè miſſus; tum pulvis carallorum, aliaque inſpiſſantia, actutùm potui data.

Quorum ope ſuperavit quidem tempeſtatem, ab allio improvidè excitatam: ſed nequaquam imbecillitatem viſcerum: nedum ſpiritum, vel aquam, cujus tympanites nunquam eſt expers. Factâ autem poſt mortem ſecandi copiâ: vidimus perſpicuè, quàm inconſideratè dentur ſæpenumerò hydropicis alliata, aliave potentiora vina. Intumuerat quippe lien: exaruerat jecur retorridum: inteſtina erant ſyderata; ren putridus; & in ventre, ultra triginta aquæ libræ.

Memini aliquandò in ſimili hydrope, non diſſimilem ſtoliditatem vidiſſe, in quodam empyrico: qui neſcio cujus imbecillitatis ergò, conſuluit, cujuſdam ſenatoris, viduæ, continuum uſum vini malvatici: ſed quò gratior foret mulieri locupleti, aſſidua illius adſumptio: replevit ſcutellam tam frequentibus auri bracteolis: ut judicaſſes te alicujus Midæ videre potum. Sed inflammavit hoc vinum utique, uſque adeò viſcera: ut os, non modò repleretur aphthis; ſed ignoraret ipſa, præ ſiccitate, quo

ſe

ſe verteret: donec miſeriæ finem invenerit, magis Mors, quam Medicus.

CAPUT XXXVI.

Morbus regius, cum hydrope.

AT mentio retorridi hujus Jocinoris, ſuggerit exemplum cujuſdam mulieris, diſſectæ, in valetudinario publico, coram inſigni Poëta Samuele Coſtero, ejuſdem loci Medico. In cujus cadavere, invenimus Jecur aridum, atrum, exſuccum; & inſtar corrugati corii, ita in ſe contractum: ut vix æquaret geminum pugnum.

Quo Jocinore, novaculà, inciſo, excernebatur inde aduſta, ac fœculenta amurca: ſimilior atramento nigerrimo, quam rubicundo ſanguini. At loca citima tingebantur bile flavâ (laboraverat quippe hydrope, cum morbo regio.) Sed cutis, & muſculi, imò omnia abdominis viſcera, fuêre uſque eò, à bilis colore, & aquæ madore immutata: ut nihil ſani in ipſis apparuerit.

Quæſivimus quidem in deformi, ac torrefacto hoc Jocinore, ſatis curioſè, rimas illas; quas celeberrimus Medicus, Joannes Fernelius credidit nonnunquam apparere, in hydropicorum hepate. lib. VI. partic. morb. cap. VIII. Sed quæſitas nequaquam invenimus. Licet viſcus hoc fuerit tam ſiccum: ut

si ullibi; hic saltem, in conspectum sese dedissent.

Sed quid dicemus de illis, qui omnem aquam intercutem imputant, infrigidato Jocinòri? Sive frigus illud (ut cum scholis loquar) sit positivum: sive privativum; sequens intemperiem calidam: quæ consumendo necessarium calidi innati pabulum, efficit jecur frigidum. Quale certè frigoris genus, difficulter imaginari est, in Jocinore, ita exusto, à retorrido calore: ut etiam post mortem, manserint in ipso, evidentissima, ardentis incendii vestigia. Sanguis videlicet ignitus; & ab ustione ita niger; ut nihil discreparet ab atramento. Possent hîc fortè plures rationes in medium adferri; sed quid verbis opus est? ubi tam infallibilia sensuum testimonia.

Qui nisi sint veri, ratio quoque falsa sit omnis.

CAPUT XXXVII.

Abscessus mesenterii, à partu disruptus.

MUlierem prægnantem, quam, ob continuantem dolorem, crediderat obstetrix gemellos parituram: vidimus, post obitum, in mesenterio, habuisse abscessum, disruptum, à violentia partus. Et ex ejus effuso pure, intestina fuisse non tantùm erosa, sed verè syderata. Colon autem tam liberè bili flavæ innatans: ut licuisset eam cochleari indè eximere.

Quam

Quam profectò bilis affluentiam, frequentiùs hîc loci, quùm animadvertant Anatomici: veriſimile eſt, eam tranſudare paullatim, per tunicas folliculi fellis: huic inteſtino, quàm aliis viciniores. Quapropter malè ſibi conſulunt illi: qui præ nimio ſtudio, validiùs comprimunt Jecur. Exprimit quippe prona hæc, flexi corporis, incurvatio bilem. Quæ ut interdùm pungit, ac vellicat extimam inteſtini tunicam: ſic inſinuat ſeſe nonnunquam inter utramque. Excarnificans tam miſerè, ægrum hac ratione obſeſſum: ut millies exoptet mori antequam eò felicitatis pervenerit. Quam triſtiſſimam cataſtrophen, equidem aliquando memini uſu veniſſe Juveni Bredanenſi, miſerandum in modum ab hac lanienâ occiſo.

Noli itaque, ô Medice, illorum ſententiæ inconſideratè accedere; qui ſolis calidis medentur cuicunque colico dolori. Neceſſe eſt turpiter interdum ipſos hallucinari. Reſpice attentè ad oblati morbi cauſſam. Et tolle potiùs, quàm augeas inflammationem, ab effuſa bile, inteſtinis communicatam.

CAPUT XXXVIII.

Venetris diſſectio.

DIſſectio ventris hydropici, quam παρακέντεσιν vocant Græci; antiquum quidem eſt remedium, ſed admodùm anceps. Diſplicuit

cuit id olim Erasistrato: neque etiamnum placet omnibus. Utpote rarò utile, & sæpiùs noxium. Damnum autem ipsius ut irreparabile: sic auxilium erit infidum. Quippe non tam curat, quàm curationi viam facit. Exhauriendo magis aquam, quàm ipsum fontem.

Quocirca faciliùs invenies manum secantis; quàm verum, vel ordinem, vel secandi tempus: nedum exactam, educendi humoris, copiam. Quæ tamen nisi convenerit, ad amussim, cum viribus, ab infido morbo labefactatis; necesse est perire, quisquis vitam suam commiserit tam ancipiti aleæ: in quâ tam fortuitum est vincere; quàm necesse perdere.

Sed dicat quis: neminemne, ex artis lege, secari? nisi constet priùs de virium robore: ac viscerum integritate. Sed cui viscera valida: & vires illæsæ, eum rarò adfligit aqua intercutem. Et si adfligat, consumitur plerumque tantum temporis in medicamentis aquam, per alvum, ducentibus: ut vix cogitetur de scalpello: nisi ubi viscera jam sint, præ morbi longitudine, vitiata.

Quod remedium propterea seriùs adhibitum, maturat magis, quàm differt mortem. Effluens namque humor quantum imminuit, debilem, hydropici corporis, calorem; tantum dissipat quoque spiritus, plus nimio evanidos. Imò quò celeriùs profluat aqua à sectione: eò citiùs

citiùs abrumpitur utique filum vitæ, aliàs diutiùs fortaſſis duraturæ.

Paupercula aſcite laborans; judicata plurium Medicorum calculis, ſatis ferendo ſectionem ventris; admiſit chirurgum abundè circumſpectum; à quo licet vitaretur ritè tendinum concurſus; neque emitteretur plus aquæ, quàm par erat; nequiit tamen ipſa ſoſpes evadere. Sed accensà graviore febre, ſive ex motu; ſive ob aquam eductam; incidit poſtridie ejus diei, in ſudorem primùm quidem calidum, ſed mox frigidum, & ex eo, haud diu poſt, in ipſam mortem.

Quem ſiniſtrum eventum etiam in aliis videre fuit: ſed præcipuè in virgine quadam florentis ætatis: quam aqua aliquotiens ordinatè educta, tam impensè exhilaravit: ut videretur certò certiùs, inde convalitura: niſi nocte tertiâ, vacillante illâ manu, cujus cuſtodiæ vulnus, id temporis, erat commiſſum; tam latè ſeſe reſeraſſet plaga ventri inciſa: ut non fuerit in manu Medici, vel reſarcire vires plus æquo diſſipatas: vel cohibere profluvium; multò minùs effugientem vitam.

Sed quid dicendum, de plagis, quas hydropicorum cruribus, circa talum, cum Cornelio Celſo, incidunt nonnulli? proſunt quidem aliquibus, ſed nocent pluribus. Præſertim ſi jam corrupta ſint viſcera. Exſtillat quidem per illas aqua; & videtur quidem in ſpeciem abſor-

beri

beri hydrops: Sed re ipsâ, latitans in ipsis visceribus, inducit cruri inciso, vel ulcus insanabile; vel lethalem gangrænam. Quocirca neque hoc remedio inconsideratè utendum. Nisi enim valida fuerint crura; & probè constent corpori vires; non sustinebunt innoxiè, acrem, totiùs ventris, colluviem, in unam derivari partem.

CAPUT XXXIX.

Perforatio scroti.

NIcolaus Hasselarius, strenuus militum præfectus, nullum non movit lapidem quò liberararetur ab aquâ; tam copiosè, ex Hydropico ventre, in scrotum transmissâ: ut pars illa, accederet propemodum ad virilis capitis, magnitudinem. Tandem verò operi isti, operam navavit chirurgus Hebræus: qui vitatis curiosè venarum surculis, tam dextrè, argenteâ acu, perforavit utramque scroti partem: ut cottidiè, inde fermè exstillarint octo, vel decem, liquoris, unciæ. Quibus eductis, obturabantur foramina, pulvere florum sambuci, & chamæmeli, excepto oleo rosato, ac vitello ovi. Quo remedio tollebatur non minùs dolor; quàm calor, ab inflammatione cuti impressus.

Quo certè substillo, quantumvis plurimum aquæ subduceretur scroto, nihilo tamen felicior fuit æger. Manente enim Jocinoris vitio: man-

manſit venter æquè diſtentus: ſpiritus non minùs difficilis: & anguſtia utique diaphragmatis tam intolerabilis: ut remedium hoc, quam vis dexterrimè adminiſtratum; parum tamen, aut nihil ipſi profuerit.

Etſi interim non negem: perforatione hac, ob imbecillitatem, intermiſſâ; non dico ſcrotum, ſed ventrem totum, uſque eò protinùs intumuiſſe: ut non modò non potuerit in cubili decumbere: ſed ne quidem in ſedili deſidere, donec tandem ergaſtulo ſuo cederet, laſſa, ac ærumnarum ſuarum pertæſa anima.

CAPUT XL.

Mors ex depreſſo ventre.

HYdrops dividitur trifariam veteribus, in Tympanitidem, anaſarcam, & aſcitem. Quibus quartam ſpeciem ſatagit addere, Vir ingenioſus, Hercules Saxonia. Quam aſſerit oriri, ex ſanguine recens, in ventrem effuſo. Cujus exemplum teſtatur, à ſe, ac Hieronymo Mercuriali, viſum, in quodam hernioſo: qui ex repentino hoc tumore, emortuus, nullam oſtendit ejus cauſſam: præter decem, vel quatuordecim ſanguinis Libras, in ventre concluſas; ſine omni omninò aquâ. Pract. medic. lib. III. cap. XXXII.

Quam eandem utique cauſſam: & nos procul dnbio vidiſſemus, in duobus ægris, à ſimili tumo-

tumore interemptis: nisi ipsorum cadavera denegassent propinqui. horum alterum compresserant duæ naves, inter se violenter collisæ: alterius verò ventrem elevaverat tam impensè, pronus in terram casus: ut videretur ascite correptus. à quo tamen ipsum separarunt, cùm tumor subitus; tum mors ita repentina: ut uterque animam efflaverit ante diem tertium.

Verisimile itaque fuit, hos repentinos ventris tumores fuisse, vel à sanguine, ex disruptis venis effuso; vel ex spiritu disruptorum intestinorum. Quale tumoris genus videtur, in duobus ægris, animadvertisse Antonius Benivenius, observ. cap. LXXI. Sed tumores illos, de quibus hîc loquimur, ad aquam referre, haud videtur certè rationi consonum.

CAPUT XLI.

Volvulus ex ira.

„ MOrbus tenuioris intestini, quem εἰλεὸν
„ nominant, occidit, nisi resolutus sit, in-
„ quit Celsus, ante septimum. Sed ortus, ab inflammatis intestinis, consumit hominem multo celeriùs. Accensa quippe intestina, ut facilè emoriuntur; sic amittunt victa, facillimè sensum doloris: & præcipitant ægrum, non tam in sudorem frigidum, quàm ipsam mortem.

Uxor

Uxor Mercatoris, dolens acerbè, circa umbilicum, ob bilem, præ iracundiâ, liberaliùs in tenuia inteſtina effuſam, incidit ilicò in inſignem præcordiorum anguſtiam, ſitim immenſam, alvum tardam, & præter crebrum, ac exilem arteriæ pulſum, in tantum gutturis ardorem; & tam indefatigabilem vigiliam: ut die tertio refrixerit ipſi corpus univerſum: cum viſcido madore, vomitu bilis æruginoſæ, & tandem lethali, omnium nervorum, contractione.

Sed inteſtinis hactenùs acutè dolentibus, perierat priùs omnis doloris ſenſus. Nemo enim " (ut Senecæ verbis id efferam) poteſt valdè do-" lere, & diu. Sed indolentia hæc, arguebat, hujus fiſtulæ mortem. Ac proinde, quæ in aliis Ilei ſpeciebus, obſtinatè ſupprimitur, illa ipſa dejectio ſequebatur hîc ſpontè. Sed mali augurii eſt, dolorem hac ratione deliniri; & alvum, ex indolentiâ fieri citam. Niſi enim Victrix natura, in ordinem iterum redegerit, inverſum inteſtinorum motum: qui iliacis familiaris eſt; & nihilominùs plurima vergant deorſum: certum eſt illic aliquid monſtri ali; neque duplici hac viâ, tam auferri, quàm augeri vitæ periculum.

At enim quò conſtet clariùs; Qui ſe habeat Natura inteſtinorum. Sciendum illa, in viventibus, continenter in gyrum redigi. Et inſtar alicujus lumbrici, per indefatigabiles circumvolu-

volutiones, ac ſinuoſa volumina, lentè ab illis, deorſum propelli, quicquid in ſe concludunt. Quem motum vocat Galenus periſtalticum, ſive compreſſivum.

Qui manet animalibus, non tantùm quamdiu moventur, vel, cor, vel auriculæ ipſi utrimque adpoſitæ. Sed etiam longè pòſt. Videlicet, donec ſe movet ſpiritus arteriis incluſus. Cujus motum obſervavimus, in morientibus, longè diutiùs permanere; quàm illum, quem habent auriculæ cordis. Quibus hactenùs, ſed perperam, ultimus fuit attributus motus.

Inſitum autem hunc motum, quo inteſtina naturaliter, quaſi conglobato agmine deorſum tendunt, lædit evidenter obſtructio. Sive illa ſit à lenta pituitâ: ſive ab immiſſione, unius inteſtini, in aliud; ſive etiam ab inflammatione: de quâ agit hocce exemplum. Remoratúrque non modò naturalem, expulſionis, motum: verùm inducit contrarium. Qui incipiens, à convulſione, muſculi circularis, ano circumpoſiti, trahit omnia ſurſum; rejiciendo per os, quæ, ex naturæ lege, tenderent deorſum.

Velut clarè videre eſt, apud Galenum comm. XXXIII. l. III. de vict. morb. acut. Quo-„circa non temerè Hippocrates. Ab Ileo vomi-„tus, vel ſingultus, vel convulſio, vel delirium, „malum. lib. VII. aph. X. Quibus certè ſiquidem

dem lubet addere, alvum, ſub finem morbi, lubricam, inteſtina indolentia: & ſudorem frigidum: habebis omnes, deſperatæ inflammationis, notas. Emortua namque inteſtina, deſtinant hominem cædi. Et quo minùs doloris, eò plus dejectionis, & maturiùs interemptus homo.

CAPUT XLII.

Genuinum lati lumbrici caput.

LAtum lumbricum deſcripsêre quidem quamplurimi, at ſemper mutilum, & tantùm capite tenus. quod tamen hîc ipſi imponitur. Non fictum, aut pictum, ſed genuinum ac pro ut id ipſum, dum corpori etiamnum inhæreret à Franciſco Vicquio, Arnoldo Tholingio aliiſque quam pluribus Medicis indubiæ fidei coràm conſpectum. Idque non ſemel atque iterum, ſed tertium, quippe toties inſectum hoc excrevit uxor Gulielmi Smitii. Modò quidem fruſtulatim & mutilum, ſed iterim ter integrum, & omnibus numeris abſolutum. erat autem caput hoc non minùs acutum quàm planum, & ore admodum exili planè eâdem formâ quâ ejus iconem dum adhuc reperet æri incîdit Salomon Saverius artis ejus abundè peritus.

Inſectum autem hocce (ſiquidem credimus Galeno comm. in aph. XXVI. lib. III.) extendit

Lumbricus latus

Tab. VII.

fig. 1

e

a. caput integrum.
b. caput alterum sed fractum.
cc. loca pervia
d. nigra macula.
e. cauda.

fig. 2

vera vermiculi magnitudo

Vermicul⁹ emictus a vitreo perspicillo auct⁹.

a. caput
b.b. duo cornicula
c cauda
dd. venter
eeeeee. pedes

fig. 3

alius vermis emict⁹

dit ſeſe nonnunquam per univerſa inteſtina, proditque rariſſime integrum, ſed frequentius in varia fruſta diviſum, idque interpolatis vicibus, modò per unum, modò verò etiam per plurium annorum curriculum. referentibus ſingulis particulis nunc quinque aut decem, & interdum viciſſim viginti aut plures ulnas, qualia fruſta memini aliquando à nobis in Theatro anatomico omnium oculis expoſita, quæ certe eo ſunt majora, quo alvus magis ſtimuletur ab acriore aut hieræ Logadii, aut trochiſcorum alhandal, aut pilularum Tralliani ſtimulo, quibus medicamentis ad expellendum hunc hoſtem potiſſimùm utimur.

CAPUT XLIII.

Iſchuria lunatica.

HEnrico Ainſwordo, Theologo Britanno, ſupprimebatur urina, quolibet fermè plenilunio: cum inſigni anguſtiâ, & evidenti totius corporis incendio. Neque excernebatur illa iterùm; niſi vel declinante lunâ; vel exſolutâ brachii venâ. Verùm ſanguinem toties mittere, quotiens Luna orbem ſuum complens, ſuppimeret ipſi lotium: non videbatur è re ægri. Qui propterea aliquotiens, tulit patienter, quot nequiit altrinſecùs evitari, malum.

Cujus rarus, & inuſitatus rumor, ut exci-

tavit varia, cùm noſtratium, tum Britannorum Medicorum ingenia: invenit tamen neminem tam ſagaci judicio: ut potuerit reddere genuinam, reciprocantis hujus periodi, rationem: nedum ſubiti, illius auxilii; quod æger dictum, ac factum percepit, à ſanguine ex brachio miſſo.

Sala anatome, poſt obitum inſtituta, eruit illic feliciter veritatem in profundum demerſam: & oſtendit diſtinctè, qui anguſta, renis ſiniſtri, pelvis, excreviſſet in eam amplitudinem, ut ſuppleret commodè vicem, veſicæ uniariæ. Quæ propterea tam fuit vacua, quàm ren repletus.

Quæ collectio urinæ, majoribus venis adeò vicina, procul dubio, in cauſa fuit, quod tam promptè fluxerit ipſi lotium, ſimulac feriretur brachii vena. Nam velut œnopolæ, ſpiritu ſuprà priùs emiſſo, facilè vinum infra eliciunt, ex repletis doliis: ſic reſerantur quoque renes, ubi vel minimum, ſpirituoſi ſanguinis adimitur tumidis brachii venis. Ex quarum inciſione, vident propterea peritiores, Medici, non tam ſiſti, quàm promoveri ſæpè mulieribus, ſuppreſſa menſtrua.

Sed quid dicendum, de lunæ conſenſu? quæ uti reliquis dominatur aquis: ſic videtur quoque vim ſuam exſeruiſſe, in lotium hujus venerabilis Theologi. Cujus urinam, in rene detentam, ſuppreſſit intumeſcens hoc ſidus, longè faci-

faciliùs, & disperſit ſuppreſſam fortè multò celeriùs, per vicinas venas; quàm ſi delituiſſet in remotioris veſicæ receptaculo.

A quâ periodicâ, reciprocantis urinæ, revolutione, credibile utique eſt proveniſſe, quas ſingulis pleniluniis, patiebatur, cùm febres, tum anguſtias. Quibuſcum plerumque conflictabatur ad diem quintum; antequam ex toto liberaretur. Sed ſanguine, ex brachio, emiſſo, reſolvebatur ilicò frænum, lotium ſupprimens. Quantumvis veſica præter hoc impedimentum, in ſe præterea contineret, duos inſignes calculos. Uti quoque folliculus fellis, ſed parvos, nigros, teretes, &, inſtar pumicis, raros.

Quantum verò huic Theologo profuit, ſanguis ex brachio detractus, tantùm juvere alios, in ſimili urinæ ſuppreſſione, vel ſanguis ubertim è naribus profluens; vel frequens macularum, in habitu corporis, eruptio. Quibus duobus auxiliis ſanitatem ſuam aliquando recuperavit, Juvenis quidam, cui integros octodecim dies ſtagnaverat urina.

CAPUT XLIV.

Calculus Renum.

PLumarum venditor, emortuus ob renum, ac pectoris vitia, habuit in utroque rene inſignem calculum: diſpergentem ſe, quadru-

plici ramo, inſtar crucis, per univerſum renem: adeò ut non potuiſſet inde eximi, niſi decerpſiſſes fruſtulatim totum ipſius parenchyma. Viderint igitur illi, qui ſatis ſpeciosè docent, ex inciſis renibus calculos eximere: quam turpi ignominiæ proſtituerent, & ſe & artem ſuam; ſiquidem aliquando inciderent in calculum, tam ſirmiter renibus innatum.

Sed in thorace vidimus, tres aquæ libras. pulmonem coſtis adnatum. & cor, non tantum pericardio ſuo deſtitutum; ſed exprimens præterea, extima ſui parte, naturam palleſcentis ſevi. Quem colorem ipſi, procul dubio, impreſſerat aqua in thorace contenta. uti luce clariùs videre eſt, in eorum muſculis, quos occidit, vel λευκοφλεγματία, vel ἀνασάρκα.

CAPUT XLV.

Calculus Ureterem obturans.

QUàm utile foret ægris, quemcunque curari: tam glorioſum utique eſſet Medicis, ſingula futura prædicere; ſed latent ſæpè penitiùs morbi; & pertinaces ipſorum cauſſæ, adnectuntur nonnunquam arctiùs corpori: quàm ut poſſis ſemper, vel infallibiliter præſagire eventum: vel integrè expellere, qualemcunque morbum.

Margareta Nicola, vidua quadraginta annorum,

rum, infestata aliquandiu, à dolore lumborum, procidit tandem, in crudele, calculi renalis tormentum: cum vomitu, febre, menstruis inordinatis, urinæ difficultate, & interdum, tantâ ejus suppressione, ut totos octodecim dies, nihil lotii reddiderit: unde excitabatur ipsi, ex sero sursùm recurrente, primùm sopor: sed mox tam gravis nervorum contractio: ut cogeretur vitam cum morte commutare.

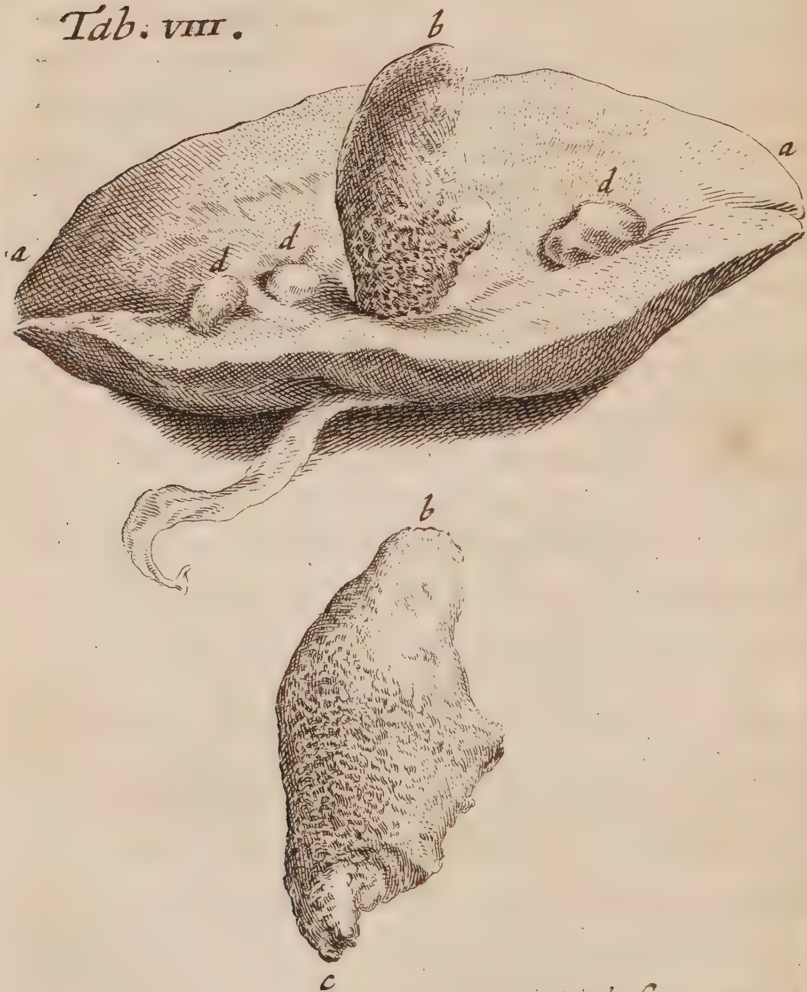
Dissecto autem cadavere, apparuit ren sinister, ut extrinsecùs lividus, ac tumidus: sic intus frequenti aquâ, & pluribus calculis infarctus. Quorum maximus insinuaverat se, acuto suo apice, tam longè in ureteris principium: ut id integrè occluderetur; neque permitteretur illac descendere quicquam lotii. Licet potui darentur plurima, aquam ducentia.

Basi enim cùm foret latiore, quàm ut permearet commodè, angustum hunc ductum, necesse fuit, quò plus urgeretur ab affluente sero, tanto quoque impensius intercludere transitum urinæ, à renibus descendenti. Præsertim cùm oppositi renis ureter, non minùs utique occluderetur, à latiore aliquo lapide, instar operculi, ipsius principio, imposito. Quæ duo obstacula conspicuè omnibus ostensa, vindicarunt artem ab ignominiâ: & inculcarunt efficaciter:

Non esse in Medico, semper relevetur ut æger.

Calculus renis

Tab. VIII.

a. a. renis forma
b. calculus ureteri infix.9
c. apex calculi.
d.d. calculi dispersi.

Sed dicat quis: quem terminum ponunt Medici, morti, exſurgenti à ſuppreſſo lotio? annon alios citiùs, alios verò occidit tardiùs? Valentia corpora ut interdum excurrunt diem vigeſimum: ſic attingunt infirma, vix ſeptimum, vel octavum. Certum eſt, aliquos duraſſe ad undecimum, & tamen, ex toto, iterùm convaluiſſe. Sed poſt illum diem, equidem certè vidi neminem enavigaſſe, periculoſum hoc ſyrtium æquor.

Quamvis enim cedat dolor, & fluat iterùm lotium: reddidit tamen diuturnior illa mora, urinam, interea loci, uſque adeò acrem, & veſicam ita effœtam: ut ne præſtantiſſima quidem medicamenta, poſſint ab interitu vendicare, naturam, hac ratione, non fictè, ac ſimulate, ſed plenè emortuam.

CAPUT XLVI.

Diabetes.

JUvenis Patritius, ob calculum, in pueritiâ ſibi exciſum, perhorruit uſque adeò, crudelem, hujus tormenti recidivam: ut nulla non admitteret remedia, dummodò cierent lotium. Quo tamen impenſiùs fluente, ob continuum uſum, vini malvatici, cum ſemine urticæ, præparati: contraxêre inde incaleſcentes renes, tantam imbecillitatem: ut diſſoluto ipſorum tono, inciderint in diabetem: ſive tam

vehementem, currentis urinæ tranſitum: ut cottidie emingerentur circiter ſex liquoris libræ.

Quo perenni profluvio, ultra tertium menſem continuante, emarcuit ſummopère corpus, cum lentâ febriculà, ſiti inexhauſtâ, vigiliâ indefatigabili, & tandem totius compagis, ac omnium viſcerum diſſolutione tam evidenti: ut verè fuerit in ipſo videre: quid argutus Aretæus intelligat, per colliquationem illam, in quam dicit reſolvi, carnes, & membra eorum, qui diabete laborant. lib. II. diut. aff. cap. II.

Eſt autem διαβήτης (ut cum Paulo Æginetâ loquar) velox tranſitus eorum quæ bibuntur. Adfectus certè adprimè rarus. Quem Galenus duntaxat bis: & Victor Trincavellius, ſpatio quadraginta annorum, ter ſolummodò vidit. Et nos annis viginti quinque, in frequentibus ægris, bis improſperè; & ſemel feliciter, in anu ſexagenariâ, ante diem quartum decimum, ſanatâ.

Cauſſa ipſius eſt, imbecillitas renum. Sive eam induxerit frigus, poſt potum refrigeratum: uti in Abbatiſſa Venetâ, & Cardinalis Piſani fratre, animadvertit Victor Trincavellius. Sive calor, excitans non modò ſitim, ſed irritans præterea, vim attractricem renum, velut decrevêre, Paulus Ægineta, Alexander Trallianus, Avicenna, & Aretæus. lib. I. de ſig. diut. morb. cap. II.

Ubi

Ubi expreſsè ſtatuitur, morbum hunc excitari, à dipſace, viperâ venenatâ. Quam Dioſcorides, & Aëtius Cauſum appellant. Sive, quod commorſi ab illâ, infeſtentur febre ardente, ſicuti loquitur Galenus, libro de theriacâ, ad Piſonem. Sive, quod producat, (ut vult Dioſcorides) ſitim adeò inexhauſtam: ut nullâ compeſcatur aquâ. Quæ omnia maximum, cùm arguant incendium, mirum certè non eſt: æſtuantem calorem, poni à Medicis, inter cauſſas, diabetis, uti hîc à nobis, quoque factitatum.

CAPUT XLVII.

Mictus Lapidoſus.

ANus ſeptuagenaria, defatigata aliquandiu, à febre, ac dolore lumborum, minxit tandem, unico impetu, quaſi relaxatis renum repagulis, trecentos ampliùs calculos. Quem eundem numerum, licuit quoque videre, in uxore cujuſdam præfecti, ſocietatis Indiæ occidentalis: quæ diſploſis utique tot tormentis, vixit deinceps, expers omnis belli.

CAPUT XLVIII.

Membrana lapidescens.

GErbreghta Rotaria, credita â calculo obsessa, eminxit tandem membranam satis amplam: obductam exilibus lapillis: sed in medio ita perforatam: ut per hiatum illum commodè excerneretur urina. Reliquerat autem hæc membrana varia sui, in vesicâ urinariâ, fragmenta. A quibus antequam se liberaret Natura, peperit ægræ tantum negotii: ut resolutis vesicæ nervis, inciderit in involuntarium urinæ profluvium. Quod vitium tamen deinceps, evicere medicamenta roborandis nervis dicata.

CAPUT XLIX.

Mictus vermis cruenti.

VOlcardus Aita, Vir pleni habitus, excrevit utique à vesicâ, simillimam membranam: & præter illam, corpore jam plenè emaciato, vermem teretem: colore adeò rubrum: ut videretur, solo quasi sanguine altus. In quem etiam totus resolvebatur, post mortem flaccescens.

Momorderat autem hic vermis, tam acriter, quasi sanguinem sitiens, cùm renes, tum membranas, ac venas illis vicinas: ut vix à lachrymis

mis sibi temperarit, vir cæteroquin durus: & à domesticis ærumnis abundè exercitatus. Ac proinde haud facilè erraret is, qui insectum hoc referret, inter illa animalia: quæ veteres θηρία, sive ferina appellant. Quod instar ferarum depascantur nostra viscera: infesta non minùs naturæ humanæ, quàm perniciosissima venena.

Uti perspicuè videre fuit in hoc ægro. Cui pestiferum hoc animal, adeò fuit exitiale: ut etiam, ne mortuo quidem potuerit supervivere. Quippe illo excreto, concidêre ilicò vires: & post illas, tam celeriter, residuum, emaciati corporis, robur: ut vix ossibus ulteriùs hærens, amiserit brevi, gratissimæ lucis usuram.

CAPUT L.

Undeviginti vermiculi emicti.

EXimius, nostræ Reipublicæ, Medicus eminxit, post febrem tertianam, intra octiduum, undeviginti vermiculos: sine dolore, ullâve urinæ difficultate, sed cum lotio, à bile, tincto; & pituitâ in fundo subsidente. Erant autem hi vermiculi, inter illos, qui putri caseo, innascuntur, & ascarides, medii. Ab obtuso, ac lato capite (cui protuberabant duo cornicula) sensim desinentes, in acuminatam caudam. Cujus extremus apex ni-

nigricabat, in viventibus admodùm perspicuè.

At in convexâ parte, sive dorso, fuere rotundi, ac glabri. In ventre verò depressi, rugosi, & instar millipedum, innumeris pedibus donati. Uti verè exprimit figura minor: conveniens ad amussim, cum genuinâ ipsorum formâ, ac magnitudine, quæ tamen veritus, ne oculos lectorum facilè fallerent; sategi ex illis, & alteram, majorem illam figuram elicere, per perspicillum illud; quod (auctâ insigniter specierum magnitudine) significantiùs demonstrat latentia, exilium corpusculorum, lineamenta; & minutias aliàs invisibiles. Vide tabulæ septimæ figuram secundam.

Quas eò delineavi accuratiùs; quo propiùs videntur convenire, cum illo vermiculo, quem Vir diligens Ambrosius Pareus, asserit olim excretum, à solertissimo Hippocratis Interprete, Ludovico Dureto, ex difficili morbo, convalescente, lib. XIX. cap. III.

CAPUT LI.

Cottidianus vermium mictus.

MUlier annorum quinquaginta, infestata crebriùs partim à pituitâ, ex capite, destillante: partim verò ab indefatigabili lumborum cruciatu; excrevit, sub finem morbi, singulis diebus, vel quinos, vel senos vermiculos:

co-

colore ut albos, ſic neque formâ diſſimiles illis, quos profert caſeus putris. fuêre tamen duo, inter illos, ita magni: ut æquârint longitudine digiti articulum. Ut eleganter exprimit figura, à Cælatore, æri inciſa.

Ne autem putredo, vera vermiculorum cauſſa, ulteriùs proſerperet, pluresque, quàm renes, aut veſicam, inficeret partes: ſategimus per ſequentia remedia, opem ferre; quibus etiam fontem hunc integrè exhauſimus.

℞. Conſervæ abſinthii Romani, uncias duas, radic. helenii conditarum unciam, corticum citri conditorum unciam mediam, pulveris hieræ picræ ſcrupulum unum, olei vitrioli dragmam mediam. Miſce, fiat conditum.

℞. Maſſæ pilularum nitri Tralliani. Pulveris hieræ picræ, ſingularum ſcrupulum medium, olei vitrioli, guttas quatuor. Miſce, fiant pilulæ quatuor.

℞. Radicum helenii unciam mediam, bryoniæ dragmas duas, raphani agreſtis uncias tres, herbarum, abrotani, rutæ, abſinthii, ſingularum manipulum, centaurii minoris, chamædrios, ſingularum manipulum medium, ſeminum limonum, & portulacæ ſingulorum unciam mediam, foliorum ſenæ mundatorum à ſtipitibus dragmas tres. Decoquantur ſecundùm artem, & adde libris duabus colaturæ, ſyrupi è quinque radicibus oxymellis ſcyllitici, ſingulorum uncias duas, è limonibus unciam unam,

unam, olei vitrioli ſcrupulum, & fiat potio. Vide tabul. VII. fig. III.

CAPUT LII.

Periodicus capillorum mictus.

MIctum capillorum, ſive τριχίασιν, conſpexêre Medicorum aliqui, ſed admodum pauci. At quis reciprocantem ipſius periodum? quam nobis evidentiſſimè obtulit filius, Conſulis Hornani: afflictus quatuor ampliùs annos, ab hoc inuſitato capillorum mictu, qui ipſi identidem revertebatur, quolibet decimo quarto die, cum inſigni urinæ difficultate, & tantâ, perturbati corporis, inquietudine, ut vix ſe contineret in cubili.

Æquantibus ſingulis pilis, modò medium, modò verò digitum integrum. Sed muco ita involutis, ut raró ſeparatim, ſed plerumque prodierint conglobatim. Durante qualibet acceſſione dies fermè quatuor: in quibus licet continenter, & moleſtè redderet urinam: tranſegit tamen reliquos dies, ſine ullo cruciatu, ullove capillorum mictu, uſque dum poſtliminiò repeteret, conſueta reciprocandi ratio.

CA-

CAPUT LIII.

Ulcus vesicæ sanatum.

SAra Sadelar, divexata miserandum in modum, à sordido, ac acri vesicæ ulcere, fecit quidem periculum, terebinthinæ cypriæ, ligni nephritici, chalybis, aquæ mulsæ, aliorumque cum siccantium, tum detergentium remediorum, quæ longior usus comprobaverat esse, sanando ulceri, efficacissima. Quibus tamen omnibus, parùm, aut nihil proficientibus, confugit tandem ad aquam fontis Spadani: cujus certè continuo usu, debellavit tam feliciter deploratum illud vesicæ ulcus: ut summe obstupuerint, quibus id videbatur habere certam desperationem.

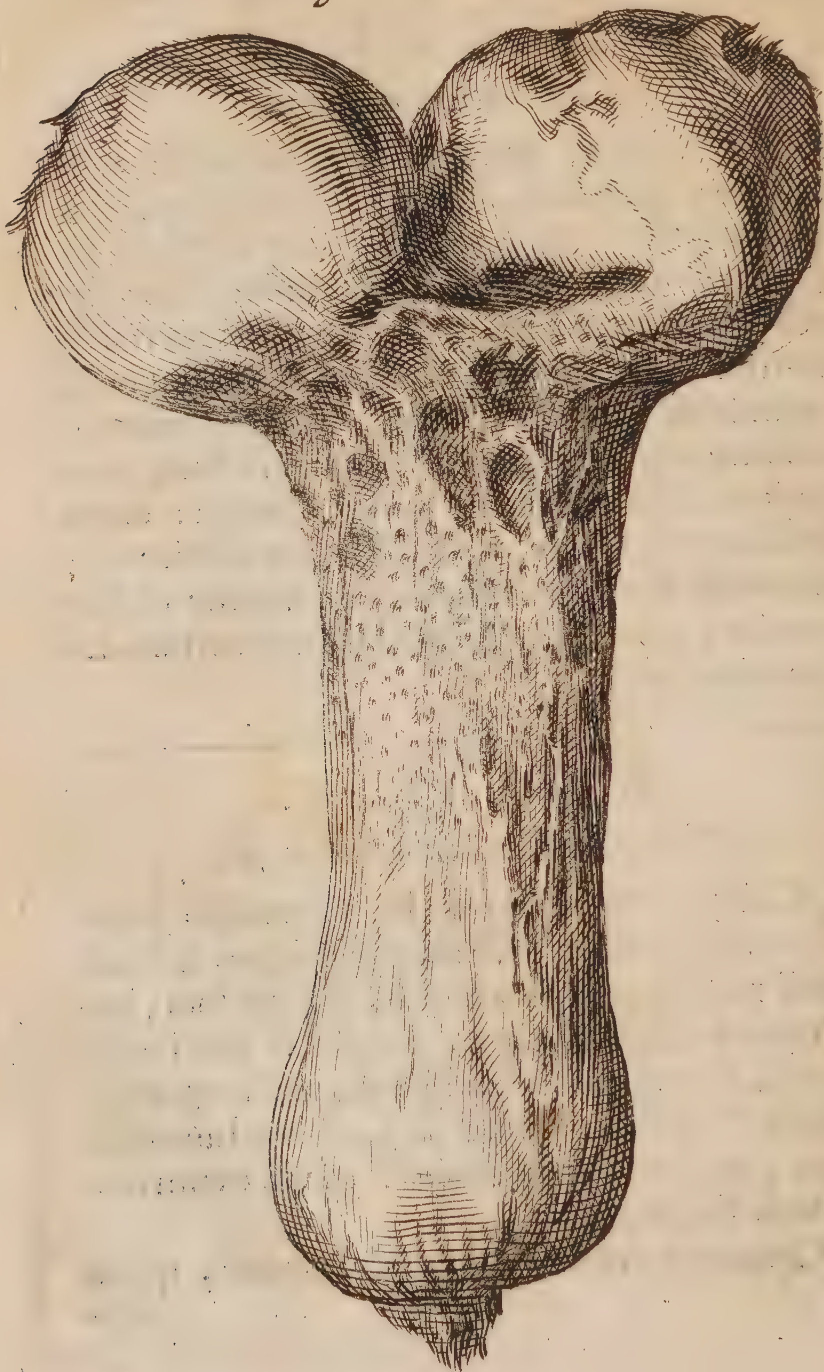
CAPUT LIV.

Terrestris Coles cum Coleis suis.

SCiscitanti mihi aliquando, in arenoso Joannis Sixii Generi mei alneto, aliquos Adriani Junii phallos, quos noveram, ibidem loci, impendio nimis luxuriare, obtulit se nec inopinanti, & præter omnem spem, nescio quis terrestris Coles cum Coleis suis, adeo ad amussim cum pene virili conveniens: ut vix ovum ovo videris similius.

Quocirca veritus sum ejus iconem, quam

Coles Terrestris Cum Coleis.

curaveram jam æri incîdi, huic operi inſerere, ſatius exiſtimans Satyricam hancce laſcivientis naturæ luxuriem, ſolis Medicorum quorundam oculis, verecundè, & clanculum, intra privatos parietes exponere, quàm in publicum edere, & liberam cuilibet ejus copiam facere.

Erat autem Caulis ſive ſcapus ipſius teres, & exactè rotundus, extrinſecus quidem glaber ac levis, potiſſimùm recens ex terra erutus, ſed intus totus fungoſus, & aliquandiu adſervatus, corrugatus, & pluribus ſcrobiculis quaſi exeſus. Longitudo penis ut fuit novem, ſic teſtium ambitus duntaxat quatuor transverſorum digitorum. ſumma cuſpis tegebatur quidem capillari aliquo tubere, ſed deficiebant glans, corona, præputium ac fræ-num. vis ſimile quid, lege ultimam epiſtolam lib. III. Andreæ Matthioli, & quæ hîc vides, oculo pudico.

NICOLAI TULPII OBSERVATIONUM MEDICARUM LIBRI TERTII

CAPUT I.

Misera virginis gibbosæ conditio.

DISPAREM humanæ vitæ conditionem, ut passim alia; sic demonstrat potissimùm, inusitata quorundam morborum atrocitas: sæviens nonnunquam adeò immensum in nonnullos: ut vix suppetant verba, quibus exprimas debitè ineffabilem ipsorum miseriam. Qualia infortunia equidem vidi plurima. Sed non possum hîc non meminisse trium ægrorum; quorum certè ferox calamitas, & formidabile tormentum, excussissent lachrymas, vel infensissimo hosti.

Virgo gibbosa redigebatur paullatim, cùm à difficili spiritu, tum ab aquâ intercute, in eas angustias: ut nec potuerit sedere, nec decumbere, nedum (quod tamen moliebatur) corpus suum, quasi in æquilibrio suspendere, ex lineo subligaculo. Unde factum, ut coacta sit, sese provolvere in genua, ac cubitos: eoque prono situ, integrum ampliùs mensem, sustine-

re

re gravem, ponderosi corporis, molem. Sed non sine evidenti excoriatione cutis, ob continuum articulorum attritum.

Ex quo, inversi corporis, positu, dici non potest, quantum intumuerit facies; quam formam genæ; & quæ non tubera acquisiverint palpebræ. Ut sileam nunc, summum illud vitæ tædium; quod conceptum, ex intolerabili hac miseriâ, nescio quos non gemitus; & quæ non expressit lamenta. Adeò ut vocarit, modò illos felices, qui semel duntaxat morerentur: modò verò qui mortui placidè quiescerent; quùm sibi, quasi in pœnam daretur: & continenter mori, & nihilominus nunquam quiescere.

Exclamans propterea, nullum suæ miseriæ dari finem. Verùm alium ex alio necti errorem; Ejusque perplexo reti, tam strictè vitam suam intricatam detineri, ut licet vivendum sit, ignoret tamen, ulteriùs vivendi rationem. Se non ampliùs liberè, sed precariò vivere. Dummodò vivere sit, ire cottidie, quasi ad proprias exsequias. Et accipere à morte, plus detrimenti, quàm solatii.

Quæ lamenta ut magna; fuêre tamen neutiquam morbo graviora. Siquidem enim decumberet supina, obstabat ilicò gibbus. Si prona, urgebat tam vehemens, oppressi spiritus difficultas: ut videretur dictum, ac factum pessum ire. At si inclinaret in alterutrum latus:

profluebat illicò illuc tantum aquæ, ex hydropico ventre, ut maluerit millies mori; quàm tam acerbam vivere vitam.

CAPUT II.

Vesica, à calculo, consumpta.

IN quam eandem rerum desperationem, utique incidit Juvenis quidam Harlemensis, miserandum certè in modum excarnificatus, à duobus calculis, in vesicâ urinariâ clanculùm latitantibus. Quippe ita absorpserat illos, frequens vesicæ mucus: ut nequiverint eos digitis explorare, nedum ferro convenienter exscindere lithotomi.

Unde factum, ut continuo suo attritu, non modò abraserint; verùm integrè consumpserint membraneas vesicæ tunicas. Illæso solummodò, vel potiùs, aliquatenùs adhuc superstite, musculoso ipsius collo. Quod cùm non foret continendo lotio, diffudit se illud necessariò per vicina intestina: excitans illic ut dolorem acrem; sic continuam meiendi difficultatem; & exitialem nervorum contractionem.

Sive ob exquisitum intestinorum sensum: sive insignem retentæ urinæ acrimoniam, quæ certè tam acerbè pupugit, laceras, ulceratæ vesicæ, oras: & accensas, vicinarum partium tunicas: uti quoque lumborum nervos: Ut præ in-

insuperabili doloris cruciatu, contraxerit non tantùm extremam maciem: sed oppetierit quoque miserrimam mortem.

Quâ tamen, priusquam defungeretur, coactus fuit integrum annum sedendo transigere, & non heri, atque hodie, sed continenter caput ita sublime habere: ut nunquam id licuerit ipsi, in pulvinar inclinare: quin dictum ac factum distraherentur, vel omnes; vel certè illi nervi, qui aut caput versus scapulas trahunt: aut rectam, & immobilem reddunt cervicem. Quam priorem speciem, ut ὀπιθοτονον; sic insequentem τέτανον, sive rigorem appellant Medici.

Quorum sanè sævissimorum tormentorum crudelitatem, tam impensè perhorruit hic Juvenis: ut fugerit, cane pejus & angue, qualecunque decumbendi genus. Malueritque perpetim confligere, cum ineluctabili dormiendi necessitate: quàm tam acrem perpeti dolorem: & tantis molestiis redimere, tam irrequietam, fatiscentium membrorum quietem. Quorum tamen securitati, tandem consuluit mors.

In cujus luctâ, contigit quidem succumbere, sed non decumbere. Quod tamen bis fuit conatus, sed bis utique repulsus, cùm ob indefatigabilem dolorem, tum ob atroces nervorum contractiones; quæ cerrè intervenêre tam frequenter: ut necesse habuerit parêre inevitabili

necessitati; & invisam vitam finire, si non decumbendo, saltem sedendo.

Inspectis autem post obitum, miserrimi hujus cadaveris extis, vidimus duos insignes, in vesicâ, calculos, sed muco, ac puri penitiùs immersos: quàm ut ipsorum durities potuerit à lithotomi digitis attingi. In quo tamen maximum artis illius momentum. Ipsa verò vesica, adeò à calculis fuit attrita: & à pure tam fœdè consumpta: ut urina destituta proprio receptaculo, fluctuaverit liberè per universa intestina.

Quorum sinuosi anfractus acriùs ubi vellicarentur, communicabant ilicò malum suum, nervis à spinali medullâ oriundis: & illi viscissim ipsi cerebro. Cujus præternaturalis contractio; incurvavit non semel, tam vehementer hujus juvenis dorsi spinam: ut universum corpus, videretur, instar alicujus globi, retrorsum conglomerari.

Deprimentibus interim duobus hisce calculis, usque eò rectum intestinum: ut coarctatum produxerit plurima membranosa filamenta: intertexentia tam arctè interiorem ipsius fistulam: ut nihil excretorum potuerit ampliùs transmittere. Planè eâdem ratione, quâ similia filamenta vidimus obstruxisse gulam, à carcinomate coarctatam.

CAPUT III.

Gangræna umbilici.

MUlier annos nata quinquaginta, contraxit, ex acerbiſſimo ventris dolore, inſignem gangrænam: depaſcentem tam truculenter medium abdomen: ut conſumpto umbilico, & perforato peritonæo, denudaverit non modò meſenterium, ac inteſtina: ſed exederit præterea, pleraque ventris exta. Horrendum mehercules ſpectaculum; & teterrimum, deteſtandæ calamitatis, armamentarium.

Cujus abominanda laniena objiciebat oculis, hinc hiulcum cutis, muſculorum, peritonæi, ac omenti foramen: illinc verò cruentas, exulceratarum partium, oras: lacera, deformis menſenterii, vaſa: & quæcunque ventris viſcera, à pure, ſanie, ac effuſis cibi reliquiis, tam fœdè conſpurcata: ut nihil vel acerbiùs unquam tulerit; vel exſecrabiliùs viderit quiſpiam mortalium.

Equidem certè, ut ingenuè fatear, neſcio quam non potiùs feram admiſiſſet hæc ægra: quàm talem aquilam: quæ non tantùm depaſcebatur cor; (ut de Prometheo fabulantur Poëtæ) ſed præterea etiam pleraque ventris exta. Imò quicquid in inferiora hac culinâ, nutriendo corpori, deſtinavit ſagax, ac officioſa

natura. Sed complicatis tragicis hiſce aulæis, properemus potiùs ad tempe, minùs ſaltem inamœna.

CAPUT IV.

Lapides bezoartici, in homine.

ADmiranda, ludentis Naturæ, opera, ut paſſim mundus univerſus: ſic oſtendit inprimis homo, animal verè divinum. In quo uti continentur omnium quaſi animantium formæ: ita vix quicquam complectitur major mundus; cujus figuram non exprimat ad amuſſim, fœcundum hocce, totius univerſi, compendium.

Joannes de With, Senator Amſtelredamenſis, enecatus à calculo, & ſectus deinde à chirurgo, habuit in veſica ſua viginti novem calculos, figurâ, ac magnitudine inter ſe, ut diſpares: ſic formâ, glabritie, ac lævitate adeò invicem ſimiles: & tam propè convenientes cum lapide bezoartico, quem fert India orientalis: ut facilè, vel oculatiſſimo impoſuiſſet aromatario.

Latitabat autem unuſquiſque, involutus proprio receptaculo; & quidem tam tectè: ut circa initium, crediderit chirurgus, nihil calculorum illic detineri. Cujuſmodi cavernoſis cuniculis, teſtantur Brouerdus, & Raphael Thorius, inhæſiſſe utique innumeros calculos, in

ru-

rugosâ, Isacii Casauboni, vesicâ, sed non in sacculllo illo subtus adhærente, quam asserunt uno ore, fuisse, sine calculo. Licet secus videatur indicare Joannes Riolanus, Anthropograph. lib. II. cap. XXVIII. Vide Johan. Beverovicium in Spicilegio, de calculo.

Lapides verò hosce, ceu industrium, sagacis naturæ, opus, ubi intueretur Cornelius Sasboutius; qui omnem ætatem triverat in exsecandis calculis; asseruit sanctè, inter innumerum illum, quem viderat calculorum numerum, occurrisse quidem subindè, miras, lascivientis naturæ, figuras, verùm hactenùs nullam, in quam tantùm operæ posuisset, polydædala rerum parens, Natura.

CAPUT V.

Calculus vesicæ adnatus.

VElut calvariæ fractæ nihil perniciosius est, occultâ, oppositi ossis, rimâ: sic summè nocet vesicæ urinariæ, calculus ipsi adnatus. Quem sive tollas, sive relinquas, perinde occîdis ægrum. Cujus periculosæ accretionis specimen, licuit aliquando videre, in cadavere cujusdam viri Brabantini. Cujus Vesica continuit calculum membranâ involutum; & fibris suis tam strictè vesicæ tunicis adligatum: ut vix inde avelleretur sine manifestâ dilaceratione.

Quam

Quam eandem calamitatem, ſed eventu triſtiore, dicitur quoque vidiſſe Vetus Amſtela, pagus ad mille paſſuum Amſtelredamo diſſidens, in ruſtico verè infelici. Cui lithotomus ademptурus calculum, extraxit ſimul & ipſam veſicam. Utpote calculo, tot, & tam tenacibus vinculis accretam: ut nequiverit ullâ arte, ab eo ſeparari. Ac proinde conjecit in præſens periculum non minùs vitam ægri: quàm famam curantis.

Viderint itaque hîc Lithotomi, quàm facile decipiat ipſos candela cerea: & quàm parùm fidendum, penicillo ferreo, tantandi gratiâ, in veſicam immiſſo. Quippe renitens durities, eſt ipſis, infallibile, præſentis calculi indicium. At calculus tunicâ ſuâ obductus, nec reluctatur tactui: nec percuſſus edit ſonitum. Quocirca non credendum ſolis hiſce experimentis: ſed vocanda ſunt in ſubſidium etiam alia ſigna: confirmantia vacillantem ipſorum certitudinem.

Sed quid faciet Lithotomus, inveniens ejuſcemodi calculos, incisâ jam urethrâ, & dilatato ritè veſicæ collo? tollet, an relinquet? tollet ſequaces, & relinquet reluctantes. Neque enim omnes involucro incluſi adnaſcuntur veſicæ, ſed quidam illorum fluctuant liberè. Prodeuntque non minùs facile; ac ſi nullâ tegerentur membranâ. Uti equidem bis vidi, in duabus mulieribus, quæ ejuſce-

modi

modi calculos, & sponte, & prospere excrevêre.

Quod si verò, vesica sit male conformata, sive ob membraneum septum eam intus dividens; Uti videre Casparus Bauhinus, & Volcherus Cojiter; Sive ob ἔκφυσιν illi adhærentem, qualem habuit Vir inusitatæ eruditionis, Isacius Casaubonus; Sive ob membranas ipsius complicatas, & pubis ossi arctiùs accretas, quam ut possit sectio institui, sine evidenti vesicæ offensâ: Qualem hujus partis positum equidem aliquando observavi, in filio cujusdam mercatoris, sectioni jam destinato. Tum certè non minore circumspectione opus, erit; uti videre fuit in exemplo hîc inserto.

In quo, ingloriam certè operam collocasset lithotomus, aliâs minimè inexercitatus: Nisi perterritus, à perverso hoc vesicæ situ, sustulisset prudenter manum de tabula: consulens utiliter, non minùs pueri saluti, quàm suo honori: Latitabat namque hic calculus, (uti quidem docuit anatome) tam perplexo errore, contortæ huic vesicæ implicitus: ut ne ipsus quidem Æsculapius eum inde exemisset, sine manifesto vitæ discrimine.

CAPUT VI.

Calculus vesicâ arctè circumdatus.

VIr maturæ ætatis aliquoties seriò admonitus, noluit tamen sibi exsecari calculum. Non, quòd vereretur (uti quidem præ-sè ferebat) vitæ jacturam: sed ne videretur familiam suam fraudare necessario suo fulcro. Quæ sententia ubi stetit: Increscere interim malum: insectari acerbiùs tormenta: & vires indies ita fatiscere: ut obsolescente corporis usu, cogeretur vitam cum morte commutare.

Altero rene, à putredine, jam consumpto, altero verò, ab aquâ ita distento: ut videretur supplere vicem vesicæ. Quam etiam vidimus planè vacuam: & omni liquore destitutam. At ureteres tam amplos, ob calculos illac crebriùs transeuntes: ut in se, haud gravatè admisissent digitum humanum.

Ipsa autem vesica continuit duos calculos: à corrugatis ipsius tunicis tam arctè circumdatos: ut præter illos, vix unciam recepisset liquoris. Quæ inusitata ipsius angustia peperit, procul dubio, ipsi, non modò crebram urinæ difficultatem: verùm etiam continuum dolorem: ortum ex fervidâ, præ assatæ urinæ, acrimoniâ: erodente assiduò, intentas vesicæ membranas.

Quas

Quas ſiquidem, præter commemorata incommoda, acriùs etiam urgeret, aſperioris calculi, attritus, excarnificabatur certè uſque eo miſerrimus hicce homo; ut præ tormenti magnitudine, neſciverit multoties quò ſe verteret, non ſatagens ampliùs ſuos demereri: ſed inviſæ vitæ tantoperè jam pertæſus, ut exuto omni illo amore, quem circa mali initium, diximus, inſtar voraginis, abſorpſiſſe qualecunque calculi tormentum, diſceſſerit non invitus, è vita.

CAPUT VII.

Calculus, trium unicarum, ſponte excretus.

CAthalina Pannemaker, agens annum octuageſimum nonum, ubi integrum triennium tuliſſet animosè, in veſicâ urinariâ, calculum ponderantem tres uncias, cum duabus dragmis, enixa fuit tandem feliciſſiè lapideum hunc fœtum, cum duobus conchyliis, foris itidem lapideâ cruſtâ obductis. Auſa fortaſſis ipſa plus ſpontè, quàm in tali ætate aggreſſus fuiſſet, ne exercitatiſſimus quidem lithotomus.

Sed fuit hæc virago, præter ætatem, vegeta: & tantâ virium conſtantiâ: ut tulerit non tantùm foriter longum hoc calculi tormentum: ſed ſuſtinuerit etiam deinceps non minùs

Calculus vesicæ

Tab. IX.

a. calculus
b. b. prominentia
c.c. duo couchilia

nus animosè, molestam illam, effluentis lotii, incontinentiam, quæ solet sequi vesicam, tanto molimine, distentam. Prodiens cottidie in publicum; & frequentans non minus conciones sacras, ac si nihil vitii fuisset perpessa. Uti cum stupore nobiscum vidit exercitatissimus nostræ Reipublicæ Medicus Jacobus Barra, quicum vetulæ huic medicinam fecimus.

CAPUT VIII.

Modus eximendi calculum, ex urethrà.

CAlculum verò, quem mulier, ob brevius vesicæ collum, facilè; illum excernit mas, propter longiorem colem, difficillimè. Sed si contigerit, lapidem aliquem, tam firmiter urethræ inhærere: ut intercludat urinæ transitum, confugiunt ilicò Medici ad triplex remediorum genus. Scalpellum, uncum, vel suctum. Eorumque ope educuntur nonnunquam, ex angustâ hac fistulâ calculi, ut magni, sic interdum maximè obluctantes.

Sed suctus cæteris plurimùm præpollet. Utpote tutissimè, eliciens calculos etiam asperrimos; cùm à sectione relinquatur plerumque inæqualis cicatrix, & uncus non parùm exasperet glabram urethræ tunicam. Verùm si calculus immoretur prope glandem, seca intrepidè, certus cicatricis asperitatem non tam reformi-

dandam, in carnoſo colis fine, quàm in medio membranarum ductu.

At verò, præter triplicem hanc calculos educendi viam, excogitarunt Medici Ægyptii & quartam: cujus ope eliciunt calculos, ſine inciſione, non tantùm ex urethrâ, verum etiam ex ipſa veſica; dilatando duntaxat colem per inflatum ſpiritum; qui ne penetret ad interiora, comprimunt arctâ manu, extremum pudendi. Et propulſo paullatim calculo, per digitum ano immiſſum, ad latiorem uretham, adigunt eum lentè verſus præputium. Quò ubi pervenit, removetur confeſtim cannula, quæ coli ſpiritum inſufflavit. Eaque ratione educuntur ab illis calculi, magnitudinis nuclei olivæ. Vide Proſperum Alpinum medicinæ Ægyptiæ lib. III. cap. XIV.

Cnjuſmodi certè lapides, etiam ſine tali molimine, cottidie apud nos prodeunt, vel ſponte, vel arte eliciti. Præſertim ſuctu, vel unco. Et nonnunquam ſolius catheteris beneficio. Cujus periculum, non ita pridem facturus lithotomus, perduxit ſolo cathetere, lapidem veſicæ, æquantem nucleum olivæ, ultra medium urethræ. Quò loci, ubi inhæreret firmiùs, quàm ut ſequererur trahentis manum; incîdit ſubtus colem; & educto illic calculo, liberabat ægrum feliciſſimè, ab omni cruciatu.

Siquidem autem incruentum hoc Ægyptiorum

rum experimentum, opitularetur promiſcuè cuicunque calculo, ſive magno, ſive parvo (quod tamen minimè teſtatur Proſper Alpinus) ex uſu certe foret, uſum illius, in uſum trahere. Sed colis virilis ductus anguſtior eſt, quàm ut tranſmittat cujuſmodicunque calculos. Neque enim dilatatur urethra perinde mari, ac vulva mulieri. Ac proinde toto cœlo erant: qui Medicinæ canditatis paſſim inculcant, Colem non minùs ampliari poſſe, ab arte, vel ſpiritu illi inflato, quàm vulvam, à naturâ mulieribus prægnantibus, obſtetricante.

CAPUT IX.

Turunda lapideſcens.

ADoleſcens temerarius, fretus Juvenili robore, ivit, in Indiâ occidentali, venatum Urum, ſive taurum ſylveſtrem: ferox profectò, & indomitum animal. Verùm venatione infeliciter ſuccedente, ictus fuit graviter à tauri cornu; tranſeunte vulnere, per peritonæum, uſque in vacuum veſicæ urinariæ.

Cujus dilaceratæ tunicæ, plurimùm ubi colligerent puris; immiſit illis chirurgus, detergendi cauſſà, ampliorem turundam: concinnatam ex complicatis filis. Quod linamenti genus, creditur eſſe Hippocratis ἔμμοτον, lib. V. aph. XLVII. Evênit autem, ſive ægri

incuriâ; ſive curantis negligentiâ, ut turundam hanc in ſe attraxerit veſica: obducens eam primùm muco, deinde verò concreto calculo.

Unde occludi paullatim vulnus; emingi continenter pus; & collum veſicæ; urgeri tam perenni mejendi difficultate cœpit; ut inde moveretur non levis ſuſpicio, latitantis alicujus calculi. Quem etiam tandem ipſi exſcidit lithotomus, æquantem magnitudine pugnum humanum: & continentem in ſe, turundam illam, quam diximus chirurgo clanculum fuiſſe ſubductam. Erat autem hic lapis, ut fragilis: ſic accretus duntaxat, ex pure indurato. Attamen liberatus hic Juvenis à ponderosà hac mole, evaſit ilicò inextricabile illud periculum, quod ipſum aliàs, miſerandum in modum confeciſſet.

En vada, ac brevia, quæ vites chirurge. Adnecte prudenter faſciam, linamentis immittendis in plagas, ad interiora penetrantes. Sed præcipua ſit, thoracis, ventris, ac veſicæ, cura. Quæ niſi cordi fuerit, incides, procul dubio, in acutos ignominiæ murices: & præcipitabis ægros, tuæ diligentiæ commiſſos, in inextricabilem errorem.

CAPUT X.

Lethalis ani tumor.

PEriculoſa uti ſunt, duriora tubera, inter gulam, ac aſperam arteriam ſeſe inſinuantia: ſic neque ſine evidenti diſcrimine eſt ille tumor: qui hæret maribus inter veſicam, & inteſtinum rectum: & fœminis inter eaſdem partes, ac vulvam intermediam. Præſertim ſi adultus, nec matureſcat maturè; nec effundat tempeſtivè pus in ſe contentum. Intercludit quippe, mole ſuâ, exitum excretis illâc erupturis; Impediendo rigidè, ne deſcendat alvus: profluat vulva: vel lotium deponat veſica. Quæ impedimenta occîdunt infallibiliter hominem.

Sutoris uxori, excrevit, ſexageſimo ætatis anno, ingens tumor, inter alvum, ac vulvam. Sed loco penitiore, quàm ut eò vel penetrarent medicamenta pus moventia: vel ferrum, abſceſſum aperiens. Unde factum, ut indies latiùs ſeſe extendens, perveneri t tandem, ad eam magnitudinem: ut ſuppreſſerit; juxta alvum, ac veſicam. Quarum partium cùm non potuerit carere uſu, carendum fuit dulciſſimæ lucis uſurâ.

CAPUT XI.

Dolor ani, quartâ horâ, à solutâ alvo.

QUantum homini prodest moderata; tantum nocet invicem immodica sanguinis profusio; præcipuè ex ani venis. Quæ distentæ acri, ac fervido sanguine, nisi maturè sese exonerent; excitant sæpenumerò, vel perniciosa ulcera: vel dolorem sive continuum sive periodicum; Sed raró ita ordinatum, ut invadat definitâ aliquâ horâ. Quas tamen interpolatas vices, uti contigit nobis videre, in morbis aliis; sic etiam observavimus easdem, in reciproco harum venarum dolore.

Jacobus Scipio, Vir procerus, sed ventriculi imbecillioris, & lienis summè obstructi, doluit insigniter circa anum, quâlibet quartâ horâ, post exsolutam alvum. Quùm alios idem dolor soleat invadere protinùs, à dejectione. Cujus moræ caussa, procul dubio, rejicienda est, in lentam illam pituitam, quam frigidus ventriculus continenter immiscuit atræ bili, venis hæmorrhoidalibus inhærenti.

Sed cur accessit hic dolor præcisè horâ quartâ, à dejectione? annon ex naturâ bilis atræ? quæ uti movetur die quarto: ita fotassis & horâ quartâ? nisi lubeat fortè recurrere; & reciprocum hunc ordinem referre, ad abstrusam aliquam caussam. Quam equidem in tantis te-

ne-

nebris, lubens diſcutiendam relinquam ſagacioribus ingeniis.

Erat autem hic dolor, adeò acerbus: ut vix fuerit ferendo æger: quocirca nihil non tentatum, quò opitularemur homini. Sed præcipuum auxilium tulêre ſanguiſugæ ano adpoſitæ. Quæ exſugendo ſanguinem, venas diſtendentem, abſorpsêre ſimul malignum virus, anum ſummè excrucians.

CAPUT XII.

Lumbricus ex inguine.

SArtoris uxori, vivus lumbricus, ex inguinis ubi erupit abſceſſu; veritus fuit chirurgus, inde eventurum immedicabile inteſtinorum ulcus. Sed benedixit Deus tam clementer, detergentibus, ac conſolidantibus medicamentis, ſuprà, infraque adhibitis; ut repleto convenienter ulceris vacuo; & glutinatis debitè hiantibus inteſtinorum tunicis, brevi evaſerit ex periculoſo hoc ſyrtium æquore.

CAPUT XIII.

Perículoſa hernia ſanata.

NIhil herniæ inteſtinali pernicioſius eſt, quàm ſtercus per os reddi. Arguit quippe hæc regurgitatio, manifeſtam motus periſtaltici offenſam. In quo cùm conſiſtat verum

inteſtinorum ſtabilimentum, mirum non eſt, ſi eo labefactato, peſſum eat homo. Licet interdum reperiantur nonnulli adeò validi: ut devictâ tam exitiali noxâ, adipiſcantur iterùm priſtinam ſanitatem. Quod tamen albo corvo rarius.

Nautæ, ex hiberno naufragio diu madido, ac frigido, intendebantur tantoperè à ſpiritu, inteſtina, plus æquo refrigerata: ut dilatato peritonæi proceſſu, deſcenderint non modò in inguina, verùm in ipſum ſcrotum. Unde difficulter retrò compulſa; ſive ob diſtendentem ſpiritum, ſive induratum ſtercus; læſere non parùm motum periſtalticum. Et cùm non poſſent ſe infrà exonerare, ejecere ſupra per os, cùm bilem flavam; tum ſordida alvi excrementa.

Quæ præter naturalis excretio, aliquandiu continuans, licet videretur habere certam deſperationem: vidimus tamen die tertio decimo, inteſtîna hæc, à Cornelio Sasboutio, ritè in locum ſuum reducta: & ægrum quantumvis ſummè debilem, imò morti jam vicinum, præter omnem ſpem, enavigaſſe feliciter, periculoſam hanc charybdim.

CAPUT XIV.

Sapientia Juvenilis.

QUo proſpero ſucceſſu utique fruitus fuit, locuples quidem ſapientiæ candidatus: qui

qui juveniliter prudens, neſcio quæ non in medium attulerit argumenta: quò evitaret remedia herniæ ſuæ convenientia. Aſſerens propterea, ſe quidem videre diſcrimen neglecti morbi: & pœnas, quas daret, ob contempta remedia. Quin imò ipſam mortem haud improvisò ſibi interventuram.

Quippe mortem omnibus promiſcuè proponi. Rem ſibi eſſe ſatis lautam; ac proindè obitum ſuum, nemini detrimento, quin potiùs multis uſui futurum. magnam fortunam, magnum decere animum. Se jam ſatis philoſophiæ ſacris operatum; & abundè ſcire, non perpetuò timendum, quod ſemel faciendum.

Mortem etiam non terrere ſapientem, ſed quâvis vitâ eſſe obtabiliorem. Imò ſtultum, ſomno delectari, & mortem perhorreſcere. Se quidem juvenem videri; ſed ſenem interim eſſe, quiſvis perveniſſet, ad extremum ſui fati. Iviſſe aliàs alios, quò neceſſitas vocarit. Iturum & ſe, quamcunque viam ingrederetur morbus: à quo id temporis obſidebatur.

Vitam circæis illecebris ſucatam, fallere quidem imperiti vulgi ſenſus; ſed Philoſophi ſupercilio nihil indignius. Quocirca ſe beneficii loco accepturum, ſi poſſet maturam oppetere mortem. Et brevitate vitæ ſuperare incommoda: quæ fortè adferret inſequens ætas.

Quæ tamen ſpecioſa fiducia oppidò quàm

brevi destituit hunc philosophum; ubi vidit, futiles suas argutias difflari, à stercore per os erumpente. Et gloriosam illam linguam continenter perfundi fœdâ alvi illuvie: & cor majoribus infestari angustiis, quàm unquam conceperat animo.

Quæ certe tam vehementem, in ipsum, fecere impetum: ut lubens exuerit umbratilem philosophum. Et obtestatus sit obnixè amicos; nullis parcerent sumptibus: sed quidvis largirentur Medicis: imò mediam divitiarùm suarum partem: modò vendicaretur ab angustiis, quas intentabat urgens hicce morbus.

Plurima quidem improvida sibi excidisse: sed nunquam cogitasse, tam acerba fore mortis spicula. Neque tam imbellia tela, quæ imaginaria Philosophia opponeret morti. Se quidvis remedii admissurum, & nihil non acturum, modò liberaretur à præsentissimo hocce vitæ periculo.

Quibus lamentis permoti amici, permovêre tandem, sed non sine insigni mercede, Cornelium Sasboutium, ut manum operi admoverit, & feliciter reposuerit huic juveni intestina. Quibus in ventrem reductis, dici vix potest quantâ lætitia perfusus sit hic Philosophus: & quâ alacritate numeraverit pretium, quo amissam sanitatem redemerat. Ostendens verè suo exemplo; Vasa inania maximè tinnire. Et ante

te victoriam, facile triumphum cani. Sed viros fortes, in ipso opere, esse acres; at ante id placidos.

CAPUT XV.

Præposternm silentium.

QUàm necesse Medicis, inquirere avidè, in naturam, ac morem morbi: tam utile ægris omnia nudè detegere. Nocet quippe silentium; sed magis simulata veritas. plures namque curat, cui plures fidunt. Et optimè medetur, cui optima notitia. Ecquis enim telis suis attingeret, quem non conspicit, scopum? pugnat certe Andabatarum more quisquis cum ignoto luctatur morbo. agunt nonnulli subdolè cum Medico: sed ludentes tali ludo, ludunt de proprio corio.

Vidua, Juveni cuidam desponsa, sentiens, ob intestinum, in inguina, prolapsum, ventrem nihil ampliùs excernere; sategit omni ope eum movere. sed spe suâ frustrata, confugit tandem, sed seriùs ad Medicum, à quo tamen fortè fuisset adjuta, modò candidè revelasset, quam subdolè subticuit, naturam sui morbi.

Sed verita, ne sponsus fortè rescisceret, quâ laborabat, herniam: maluit eam clam habere, quàm suæ consulere securitati. Ignara, in Medicinâ, maxima esse temporum momenta. Et occasionem semel elapsam, difficulter postli-

mi-

miniò repeti. Quod præpoſterum judicium deploravit quidem ipſa deinceps ſeriò, ſed ſerò.

Jam enim computruerant inteſtina: & reducta in abdominis vacuum; adeò non ſuſtulêre malum: ut potiùs occiderint ipſam ægram. Quale infortunium nimis certè quàm familiare eſt, inteſtinis; vel tardè, vel violenter repoſitis.

CAPUT XVI.

Immoderatus Clyſteris uſus.

FIliolæ Gulielmi Evervini, infudit Pharmacopolæ uxor, ob inteſtina à ſpiritu diſtenta, tam frequentes clyſteres: ut in ventre, poſt obitum diſſecto, vix pugillus ſtercoris ſuperfuerit. Argumento certè evidenti, immoderato clyſterum uſu, non ſemper ſubduci ſuperflua: ſed interdùm quoque neceſſaria: quæ tandem cederent indigæ naturæ in utile alimentum. Sine cujus perenni adminiculo, conſumitur neceſſariò homo, & exhauritur tandem uberrimus, noſtræ vitæ, fons.

CAPUT XVII.

Interior inteſtini tunica, excreta.

DΥσεντερία, (quam tormina vocat Celſus,) expellit ab inteſtinis, modò cruorem, cum

cum quibuſdam mucoſis: modò opima, ac pinguia: modò ramenta tunicæ interioris: modò verò quædam carnoſa: qualia vidit Vir diligens, Hercules Saxonia æquantia ulnæ longitudinem. Uti nos integram, inteſtini recti, membranam.

Helmerus Chriſtianus, excruciatus impenſè, ab acribus inteſtinornum torminibus, ſenſit ex fervidâ illa bile, adeò exulcerari ſibi inteſtina: ut intra octidui curriculum, excreverit infrâ, integram illam tunicam: quæ inteſtinum rectum intùs obvelat. Propellebatur autem illa, non confeſtim in pelvim: ſed adhæreſcens firmiter podici, nequiit inde convenienter ſeparari, ante exactum biduum.

Quod inſolitum, pendulæ tunicæ, ſpectaculum, perterruit uſque eò familiares; ut vererentur, ne utique prociderent & reliqua inteſtina. Sed re accuratius perpensâ, ereximus perperàm proſtratos.& convocatis in auxilium, ob affectus magnitudinem, pluribus Medicis, decrevimus communi conſilio, primùm auferre abraſam inteſtini tunicam: deinde præter cottidianam, aquæ mulſæ, infuſionem, lacera inteſtina frequenter abluere, clyſtere inſequente; cujus ope etiam, ex toto, tandem convaluit.

℞. Herbarum, veronicæ, agrimoniæ, centaurii minoris, ſcordii, ſingularum manipulum medium. Mercurialis, parietariæ, ſingularum

larum pugillum. Decoquantur ex quâ plantaginis, & vino rubro. & admisce deinde colaturæ unciis sex. Succi apii palustris, mellis mercurialis, singulorum unciam. Myrrhæ, aloës pulveratarum singularum dragmam. Misce, fiat clyster.

CAPUT XVIII.

Adeps cottidie ab alvo prodiens.

Alithæa Erpicomia, mulier gracilis, ac tenera, afflicta frequentius, sive à febre tertianâ, sive ab obstructo liene, excrevit tandem singulis diebus, quatuordecim amplius menses, plurimùm flavescentis adipis: incumbentis stercori, instar butyri liquefacti. Sed eâ plerumque copiâ: ut potuisset, modò quis illum collegisset, replere aliquot vascula.

Carbonibus injectus edebat flammam satis lucidam. & remanens aliquandiu in excretis refrigeratis, concrescebat instar durioris adipis. Verùm, quod summè admirandum, prodibat semper, sine torminibus, sine macie, nedum febre colliquativâ, quam tamen plerique medicorum, credebant, in primo accessu, infallibiliter se animadversuros; edocti fortassis à Galeno, pinguia excrementa fieri, à febre fundente pinguedinem. comm. III. in lib. epid. III. C. LXXII.

Sed ægram coram intuiti, animadvertêre ip-

ipſam non modò non emaciatam; Verùm integram à febre; & potiſſimùm illâ ſpecie, quam ſibi fuerant imaginati. Latitante tamen in ventre ipſius occulto aliquo calore, diſſolvente, procul dubio, quem hîc deſcripſimus, adipem. Pinguis quippe excretio producitur ex colliquatione: & illa invicem ex calore immoderato. Vide Galenum lib. VII. comm. in aph. XXXV. ſed diſſolutio carnis, indiget æſtu ferventiſſimo. Juxta eundem comm. III. in lib. III. epid. cap. LXXII.

At unde quæſo deſcendit hic adeps? non certe ab interiore inteſtinorum membranâ. uti quidem perperàm opinantur. nullus enim illic loci adeps. Sed adhæret duntaxat externæ coli tunicæ. Per cujus adapertos poros, licet credant Viri eruditi, in dyſenteriâ tranſudare quædam pinguia: veriſimile tamen propterea non eſt, cottidianam hanc, tot menſium, adipis excretionem proveniſſe, ab externâ coli tunicâ.

Quin deſcendit potiùs, ex ſententia Galeni, vel ex toto corpore, vel meſenterio, omento, pancreate, aliâve opimâ ventris parte. Doluiſſet namque aliàs impenſiùs: laboraſſet utique graviore morbo: neque manſiſſet tam proſperâ, ac illibatâ valetudine etiam poſt ſextum decimum, ab excretione, annum. Uti etiamnum juxta mecum vident Medici, qui illi, id temporis, medicinam fecêre.

CAPUT XIX.

Idem adeps, ab alvo, ac veſicâ.

SEd quid dicimus, de Margaretâ Appelmaniâ, hoſpitâ publicâ? quæ ſeptuageſimo ætatis anno, excrevit ſimillimum adipem: cum per inteſtina, tum per veſicam? itidem ſine febre, macie, aut fluxu colliquativo. Sed non ſine immoderato illo ventris calore, à quo derivavimus, prioris exempli, colliquationem. Acceſſit tamen huic ſub finem morbi evidens febris: cujus æſtu anile hocce corpuſculum adeò emarcuit: ut mors in ipsâ, vix quicquam, repererit, præter exſuccum, ac aridum cadaver.

CAPUT XX.

Vulnus, latioris inteſtini, ſanatum.

ORtâ fortè inter ebrios rixâ, vulnerabatur graviter, cùm in pectore, tum in ventre, inſignis decoctor Joannes Schram. Penetrante cultri acie, in latius, lateris dextri, inteſtinum. Quod licet ultra triginta horas pependerit, extra corpus, jam abundè refrigeratum: reductum tamen tandem in locum ſuum, rediit nihilominus ad priſtinam temperiem, ſine ullo corruptionis metu; ſicuti inculcat Galenus, ſatis adpoſitè lib. VI. aph. LVIII.

Pro-

Profluentibus interim cottidie, per vulneris hiatum, partim fæcibus alvinis, partim crudis, ac indigestis cibariis. Quibus quantumvis, pro innatâ ingluvie, nimis quàm frequenter se obrueret hic helluo; agglutinabatur tamen non minùs prosperè intestini vulnus; ac si habuisset exactissimam vitæ suæ rationem.

At verò, sanato quidem intestino, sed disjunctis interim, discissi peritonæi, oris, incidit tandem, in plagæ loco, in insignem, prolabentium intestinorum, herniam. Quæ negligentiùs habita, degeneravit sexto anno, post inflictam plagam, in tam vehementem gangrænam: ut brevi occiderit hominem, suæ sanitatis verè socordem.

Chirurgus autem, qui vulneri præerat, satagens id invenire in ipsis intestinis: & deinceps fibula, vel potiùs suturâ connectere disjunctas ipsius oras: ampliavit non modò plagam: sed eduxit satis confidenter intestina quâ licuit, ex abdomine. Quæ inconsiderata ipsius temeritas, tantum abest, ut invenerit plagæ locum: & asseruerit ægrum ab herniâ: ut induxerit potiùs intestinis cùm dolorem intolerabilem: tum frigus propemodùm insuperabile.

Sed dicat quis? cur tam difficilis inventu læsus intestinorum locus? an quia perpetim moventur, & vix momentum servent illum situm; quem invênit ingrediens cultri acies? sive ob naturam motus peristaltici: sive ob adsum-

ptum alimentum; vel ſpiritum ipſa inæqualiter intendentem. Quibus accedit, quod in obeſis corporibus, reperiatur interdùm tantum carnis, ac pinguedinis in abdomine: ut chirurgo nec oculis, neç digitis liceat ad inteſtina penetrare, nedum acum eò perducere, vel filum ita circumagere: ut requirit illa ſuendi ratio; quam ſatis ſpeciosè, in inteſtinorum vulnere deſcribit Ambroſius Parçus lib. IX. cap. XXXIV.

Verum enimverò, diſſecto poſt mortem hoc cadavere, vidimus evidenter veram obitus cauſſam fuiſſe, ſyderatam herniam. Sed vulnus, ante annos ſex, inflictum coaluerat tam densâ, ac firmâ cicatrice: ut vix guttula liquoris per illud ampliùs tranſudaſſet. Inſidebat autem id, in ſupremâ, inteſtini coli, regione: prope membraneum illud ligamentum, quod per longitudinem ipſius excurrens, quaſi robur, ac ſtabilimentum concedit anfractuoſæ ipſius fiſtulæ.

CAPUT XXI.

Valvula inteſtinalis.

AT crebra hæc inteſtinorum mentio, ſuggerit hîc mihi valvulam illam inteſtinalem: quam aliquoties in theatro anatomico pròpalàm oſtenſam, expedit tandem publici juris facere. Non quò elevem alicujus authoritatem

tem: ſed ut vindicem fideliter, ab ablivionis injuriâ, veritatem; nimis diu, in profundum demerſam.

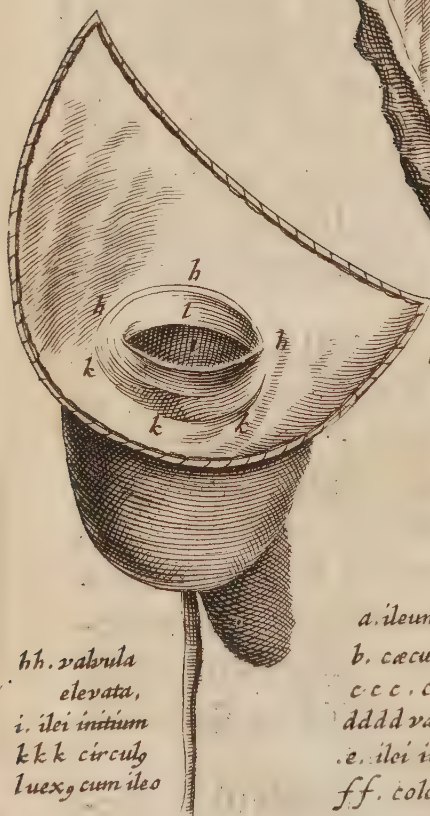
Eſt itaque hæc valvula, non tantùm (ut videtur indicare exterior apparatus) annulus villoſus, abſolvens integrum circulum: qui animatus inſtar orificii ventriculi, urgente neceſſitate, ſeſe vel aperit, vel claudit; ſed talis potiùs circulus, ex quo dependet membrana, lata duos digitos; & ita conformata, ut præter animæ vim, cuicunque viventi parti inſitam; etiam figuræ beneficio, apta ſit occludere Ilei inteſtini egreſſum. Ante quem pendet, inſtar cortinæ; vel veli alicujus laxioris. Cujus ſimilitudinis ergò vocatur propterea, haud inconcinnè, à Conſtantio Varolio Ilei operculum, quaſi tegens, & operiens ipſius orificium. anatom. lib. III. cap. III.

Si quid enim excretorum ab Ileo effluit, attollit ſe; concedens illis liberum tranſitum. at ceſſante affluxu concidit ilicò; impediens expreſsè, ne quid revertatur iterum, à colo, aut cœco, ad ileum. Planè adinſtar noſtratium cataractarum, quarum repagula ſpontè non minùs aperiuntur, quàm clauduntur. Quarumque bipatentes Januæ ita conformantur: ut tantum pateant refluxi, cedendo; quantum renituntur fluxui, obluctando.

Imò, quò quid validiùs hanc valvulam premit, eò reprimit ipſa potentiùs. tam arcte ſub-

valvula intestinalis

Tab. X:

hh. valvula elevata,
i. ilei initium
kkk circulus
l uexus cum ileo

a. ileum intestinũ
b. cæcum
ccc. colon
dddd valvula pendula
e. ilei ingressus
ff. colon divisum
gg interior coli tunica

inde occlusa: ut ne tenuissimum quidem transmiserit spiritum. Nisi fortè robur, ac stabilimen ipsius, vel à morbo, vel ab humidâ aliquâ intemperie flaccescat. Velut id aliquandò perspicuè à nobis observatum, in muliere hydropicâ: cui, præ nimio madore, uti reliqua exta, sic quoque acquisiverat hæc valvula tantam mollitiem: ut vix potuerit manibus tractari: nedum illud officium corpori facere, cui ipsam destinaverat sollicita, ac provida natura.

Pendula autem, hujus valvulæ, membrana, ut crassa, ac duplex est: sic quoque apparet oblonga, lata, & si extendatur, semicircularis. Sed latitudo ipsi admodum dispar est. Etenim quâ ileo respicit, diffundit se laxe, adæquans fermè duos digitos transversos. Sed quo longior hinc recessus; eò utique arctatur pressiùs. Adeo, ut circa intestini medium (eò usque enim excurrit) vel prorsus obliteretur; & desinat in membraneum illum ambitum: qui intrinsecùs disterminat intestinum colon, à cœco. Ex quâ inæquali latitudine, sequitur necessariò semicircularis illa forma, quam proponit valvula, arte extenta. Uti exprimit fideliter minor figura.

Membrana verò hæc, adnectitur superiùs villoso illi circulo, qui colon finit. Sed subtus firmatur, vel potiùs detinetur validè (quod tamen non patebit nisi sagaci investigatori) a duabus exilibus membranulis: prodeuntibus

utrimque ex latere, illius orificii, per quod tenuia inteſtina ſeſe exonerant in laxiora. Quorum vinculorum uſus eſt, impedire, ne valvula facilè vacillet. Alligant quippe ipſam Ileo. Ne ſejugata, ob multiformes corporis agitationes, vel divellatur continenter: vel diſtracta aliquatenùs, excidat protinùs ſuis ſedibus.

Sed inferior Valvulæ pars fluctuat liberè. Quò ſe expeditiùs, cùm attolat, tum deprimat. In quo conſiſtit totum officium, quod corpori humano præſtat, volubilis hæc pars. Cujus, adducto fræno, niſi coërceretur cottidiana ſtercoris regurgitatio: erumperet neceſſariò quolibet momento, per os, abominanda ventris cloaca: conſpurcatâ indeſinenter illâ parte, quâ divinitatis ſuæ ſemina, aliis communicat anima rationalis.

Quippe ita à Naturâ comparatum eſt. Ut licet à ſuperioribus partibus oriantur inteſtina tenuia: deſcendant tamen propterea non rectà deorſum: ſed expellant excrementa ſua ſurſum: ob ſinuoſa inteſtinorum volumina. Præcipuè verò circa locum hujus valvulæ. Sine cujus impedimento reverteretur ſtercus facilè ad os. Gravia namque naturâ ſuâ feruntut deorſum, maximè in viâ lubricâ, ac declivi: quibus accedit, quod inteſtina tendant continenter deorſum, per motum periſtalticum. Cujus naturam deſcripturus Galenus, aſſerit ſatis diſtinctè ciborum delationem per inteſtina fieri, inteſtinis

ſtinis circa ipſos, ſeſe contrahentibus. Comment. v. lib. epid. VI. cap. XXVII.

Quem naturalem inteſtinorum motum, promovent tam ſeriò, dùm ſeptum tranſverſum; tum muſculi abdomini incumbentes: ut inclinata coli fiſtula, vix ulla excreta, ab Ileo ſibi tradita, foret retinendo: niſi nutanti, ac pronæ ipſorum revolutioni, providè obviam iviſſet, interpoſitum hujus valvulæ obſtaculum.

O fortunatos aulicos, ſi tali, contra relapſum, cuſtodiâ, firmaretur fluxa ipſorum potentia. Non deciderent certè tam facilè à ſummis ad ima. Neque momentanea intervalla attollerent, dejicerentque, tam frequenter idem, lubricæ dignitatis, faſtigium: fiduciamque alienâ vi innixam.

Sed de his alii, nos in Medicâ maneamus palæſtrâ. Vis itaque invenire inſigne hoc, induſtriæ naturæ, artificium? exſcinde tranſverſè, ex inteſtinis ſtercore etiamnum repletis, utramque cùm Ilei, tum coli extremitatem. Et conſpicies, in ejus medio, valvulam commemoratam. Potiſſimùm verò ſi infuderis aquam, per abſciſſam Ilei partem: quam liberè tranſibit, quicquid liquoris illi obtuleris.

At illam, quam infundes per colon, ſiſtet ilicò valvula. Quam propiùs quò conſpicias, divide ſcalpello coli tunicas, ab aquâ etiamnum diſtentas. Et facto initio, à loco Ileo oppoſito,

deducêris paullatim, ad ipſam valvulam. Quâ vel minimùm elevatâ, effluet ilico, quicquid liquoris fuit remorata. Velut ſategimus adumbrare in majore figurâ: in quâ accuratè delineatur pendula valvulæ membrana.

Cujus craſſitiem; latitudinem; nexum cum inteſtino colo; ac fibroſa vincula: quibus utrimque Ileo ſubtus adligatur, ſiquidem lubet attentè conſiderare: penetrabis, procul dubio, in abſconditam, hujus arcani, naturam. Et non poteris non celebrare divinam providentiam: & eximia illa ſapientiæ monumenta; quæ in nobis profuſiſſimè conſtituit Deus.

CAPUT XXII.

Convulſio abdominis.

RArò contrahuntur homini abdominis nervi. Attamen frequentiùs, quàm animadvertant Medici nonnulli: confiſi, neſcio quâ imprudentiâ, quemcunque ventris dolorem, vel fieri à bile acri; vel ob ſpiritum, intendentem inteſtinum colon. Verùm inæqualis ventris diſtentio, & adſtricta, rigidorum muſculorum, contractio, arguunt ſatis perſpicuè, nervos magis, quàm inteſtina pati. Aliàs non contraheretur venter tam inæqualiter: neque latera apparerent tam obliqua: vel muſculi recti adeò rectâ introrſum incurvati. Uti luce clariùs

rius videre est, in hac, de quâ hîc loquimur, convulsione.

Matronæ locupleti coacervavit frigidus, ac humidus ventriculus, tantum crudioris pituitæ: ut saliva ex ore decidua, repleret cottidie pelvim satis capacem. Sed eo fluxu ad intestina converso, vidimus illa protinùs adeò flaccida: ut levissimo medicamenti stimulo irritata, excreverint subinde effusissimè. Imò interdum vicies, ex quinis granis radicis mechoacanæ. Quæ tamen, redundantis humoris, copia, (nisi illam interdum exhaurirent medicamenta) insinuabat sese sensim, in sensiles illos nervos, quos spinalis medulla dispergit cùm per membranam ventrem succingentem; tum per musculos illi proximè incumbentes.

Quibus, à crudâ hac materia, obsessis, excarnificabat ipsam subinde tanta abdominis convulsio, quanta potuit esse maxima. Imò interdùm ita effera, ac ferox: ut venter videretur, præ cruciatu, quasi disrumpi. Præsertim si foret gravida. Sed noctu semper acerbiùs quàm interdiu. Qui tamen urgens dolor vix unquam ipsam deseruit, nisi expurgatâ ritè causâ, per radicem mechoacanam: vel discusso acri ipsius vapore, utique & spiritu præcordia distendente, sive per mithridatium, sub noctem potui datum: sive per clysterem, ante tormentum hoc, maturè infusum.

Quæ curandi ratio evincit certè evidentissimè, inusitatam hanc abdominis convulsionem, originem sumere ex crudâ, ac flatulentâ pituitâ. Ex qua eundem affectum utique derivat Philippus Heghsteterus, qui ipsum latissimè descripsit observatione primâ, decadis quintæ.

CAPUT XXIIII.

Abscessus inguinum à vulvâ.

UT mares in inguina deponunt jocinoris, ac lienis onera: sic mulieres præterea quicquid redundat circa vulvam. Via autem per quam decurrit immunda hæcce illuvies, statuitur ab Anatomicis, inferius uteri ligamentum. Quod utrinque descendit in glandulas inguinales. In quibus uti mulieribus interdum apparent tumores, à lue venerâ: sic occurrunt quoque in ipsis, ibidem loci, vel omenti, vel intestinorum herniæ.

Ac proinde non temerè Cornelius Celsus, lib. IV. cap. IV. Si mulieri, cum menstrua non feruntur, sanguis ex ore exit; commodissimum est, cucurbitulam incisis inguinibus ejus admovere. Vis caussam? vix ullibi locorum, accedes vel propiùs ad vulvam; vel avertes efficacius; efferum illum impetum, quem sanguis uterinus facit, in partes septo transverso superiores. Et præcipuè in caput,

put, quod inſtar cucurbitæ corpori imponitur.

Carbaſia, Vidua honeſta, incidit ex pravo corporis habitu, in menſtrua inordinata: & album uteri fluorem. Quæ duo infirmarunt uſque eò vulvam: ut collectâ magnâ ſorditie, depoſuerit tandem colluviem ſuam, in inguina. Quorum immundus abſceſſus, in pus converſus, monſtrabat Medicis, quaſi digito, fontem horum ſordium eſſe vulvam. Quâ etiam deterſâ, fuit ilicò huic ægræ, non tantum meliuſculè: ſed evaſit integrè, ex ſalebris, in quibus hactenùs egerat vitam, longè miſerrimam.

CAPUT XXIV.

Tabes dorſalis.

TAbes dorſalis, ſeu φθίσεις νωτίας, duplex eſt Hipppocrati. Altera ab immodicâ Venere, lib. II. de morbis. Altero verò, à deſtillatione in ſpinam dorſi, lib. de glandulis. Quam utramque ſpeciem lubuit Balduino Ronſæo lumbaginem vocare. Quamquam hæc vox deſignet Feſto, ſolam lumborum imbecillitatem. Præter quam tamen in tabe dorſali videre eſt, cùm dolorem continuum; tum marcorem inſuperabilem. Quorum naturam minùs ſignificanter cùm exprimat lumborum imbecillitas: ſatiùs erit, ſtare ab antiquitatis ſententiâ, quàm temerè ab eâ deſciſcere.

Do-

Dolorem autem hîc parit, acida pituita; dilacerans magnoperè, vel membranam, quæ ſpinalem medullam proximè cingit: vel ipſos nervos inde oriundos. Sed ſi obſtruantur venæ, aut arteriæ: ſive à lumbis, ſive à cervice huc delatæ: vel ob conſtringens frigus, à nimiâ venere illis impreſſum: ſive ob prolapſum craſſioris pituitæ (cujus maximam copiam equidem aliquandò illic conſpexi.) eripitur ægro, non modò conſenſus inter ſuperiores, inferioreſque corporis partes: verùm redditur præterea ſterilis, propter interceptam, decidui ſeminis, materiam.

Neque marceſcit ſolùm ipſa ſpinalis medulla, quæ obſtruitur: ſed contabeſcit utique cum illâ corpus univerſum; communicato paullatim malo, hinc per nervos cerebro; illinc per arterias cordi; uti per venas Jocinori. Quorum nobiliſſimorum viſcerum functione, evidenter læsâ: torpet neceſſariò corpus; marceſcit animus; & conſumitur miſerabiliter homo.

In qua tergeminâ, nervorum, venarum, ac arteriarum viâ, invenire quoque eſt viam; inducentem, vel febrem convulſioni; vel convulſionem febri. Siquidem febris ſupervenit convulſioni; diſcutit (ut cum Galeno loquar) æſtuans cordis calor, illud frigus: quod lenta, ac viſcida pituita impreſſerat, nervis ſpinalis medullæ.

Quod

Quod ſi verò convulſio ſequatur febrem; vel exaruit ſpinæ medulla, præ febrili incendio; vel acris, fervidæ bilis, vapor, ab accenſo corde, per arterias, illuc effuſus, pupugit tam rigidè ſenſiles ipſius membranas: ut inde ſequatur exitialis nervorum contractio. Potiſſimùm ſi vires exhauſerit præcedens febris. De quâ propterea ſatis; circumſpectè Hippocrates. lib. II. aph. XXVI. πυρετὸν ἐπὶ σπασμῷ βέλτιον γίνεσθαι ἢ σπασμὸν ἐπὶ πυρετῷ. Febrem convulſioni ſupervenire, ſatiùs eſt, quàm convulſionem febri.

Samueli Verſpretio elevabat impurus lien, tot vapores verſus cerebrum: ut inde deſtillaverit iterùm plurimum acrioris pituitæ, primùm quidem in occipitium, ac cervicem: ſed mox inde, in ſpinæ medullam: & potiſſimum in lumbos, ilia, ac coxæ articulum. Quarum partium immanis dolor excruciavit ipſum tormento tam indefatigabili: ut amiſſo omni colore, ac decore, inciderit in lentam febriculam: conſumentem ipſum, morte adeò tardâ, ac miſerâ: ut ante ejus acceſſum, non ſemel exoptaverit, languentem emittere animam, & reluctantem exſpuere ſpiritum. Quod ipſum etiam, in hoc morbo obſervavit, Auctor libri de glandulis.

Sed ferendum fuit, quod non licuit mutare. Præſertim. Labe hac, jam penitiùs infixâ, quam ut ceſſerit vel tempori, vel reme-

diis

diis etiam convenientissimis. Argumento certè evidenti, pervicaci, sacræ hujus fistulæ, tabi, auxilia medica esse, non solùm infirma, sed ausim dicere, nulla.

CAPUT XXV.

Coxæ dolor abscessu sanatus.

UXor generosi alicujus equitis, depositura à partu, prægnationis reliquias, excrevit duntaxat, purum putum sanguinem; eumque tam copiosum, ut infirmatis viribus, & exhausto impensè calido innato, tantam inde imbecillitatem contraxerint artus, genio suo fraudati: ut nequiverint à se depellere destillationes, quas nimis quàm frequenter, ipsis transmitteret refrigeratum cerebrum.

Sed præ cæteris infestabatur summoperè coxa: quam trium mensium curiculo, tam miserabiliter excarnificavit acerbissimus dolor: ut aliquando coacta sit, totos quadraginta dies, eidem incumbere loco. Neque vel latum unguem inde recedere: quin protinùs deficeret anima: distraherentur nervi: & obrigeret, instar alicujus stipitis, corpus universum.

Ac proinde cubandum fuit assiduò, in latus obsessum: & quidem tam strictè; ut nunquam licuerit illi supponere culcitram plumeam: nedum cubile permutare: vel tantisper insidere.

sedili

ſedili molliori. Exorto interim, ex adſtrictiſſimo hoc decubitu, tam ardente pruritu, circa coxæ articulum: ut ipſa inde vereretur, non tam gangrænam, quàm omnimodam, depreſſæ partis, corruptionem.

Paruit tamen neceſſitati; & ceſſit, licet invita, dolori inexorabili. Cujus crudelem cruciatum, ubi ne tantulum quidem imminutum irent etiam valentiſſima remedia; tulit tandem ſuppetias Deus, expulſo immedicabili hoc dolore, per inſignem femoris abſceſſum. In quo tantum puris fuit collectum: ut inde, primo eruptionis die, profluxerint ultra decem vaſcula.

Quibus aliquoties deinceps repletis, habuit ipſa tandem tolerabiliùs, & devicto malo, tædii pleniſſimo, recuperavit iterùm corpus habiliſſimum. Quod licet macies ita labefactaverat, ut piguerit vel loqui, vel ſe movere; peperit tamen ipſa poſtmodùm gemellos; vivens non minùs proſperè, quàm unquam ante inflictum infortunium. Verè itaque Galenus, ex Hippocrate, acutos morbos ut per excretionem, ſic" longos judicari per abſceſſum. Prog. lib. II." ſect. LXV.

Sed viderint hîc eruditi, utrum κέδματα ſignificent Hippocrati, vel hunc affectum, vel ejus cauſſam, vel utrumque. Galenus certè comm. in lib. VI. epid. ſect. V. aph. XXII. dicit clarè. Κέδματα Hippocrati eſſe diuturnas "

de-

„ defluxiones in articulos; & præcipuè in co-
„ xam. Idemque fermè Hesychius, Erotianus,
„ & alii.

Cum quibus etiam facere videtur ipsus Hippocrates, asserens loco, commemorato, κεδματον, τὰς ἐν τοῖσιν ὠσὶν ὄπισθεν, φλέβας χά-
„ζειν. Quod interpretatur Hieronymus mer-
„curialis, influxionibus ad coxam: venas retro
„aures secato. quo impediatur scilicet fluxus
„ ad coxam tendens. Nam ad ipsum morbum, coxæ jam infixum, parum profectò faceret sanguis, pone aures, emissus. Quem etiam, ejus ergò, à nemine suâ ætate, id loci, detra-ctum affirmat Galenus.

At libro de aëre, locis, & aquis legimus ex-
„presse. ὑπὸ τῆς ἱππασίης, αὐτέους κέδματα λαμ-
„βάνει, ἅτε ἀεὶ κρεμαμένων ἀπὸ τῶν ἵππων τοῖς ποσίν.
„Ab equitatione apprehendunt illos κέδματα:
„nimirum semper propendentibus, ex equis, eo-
„rum cruribus. Ubi κέδματα significant vel
„destillationem: vel morbum inde ortum.

Verùm, libro de locis in homine, indicat eadem hæc vox, ipsum morbum à destillatione inductum. Neque tamen propterea verum coxæ dolorem. A quo illic loci evidentissimè separatur. Quasi significans quidem similem,
„ sed nequaquam eundem affectum. Ac
„ proinde addit satis considerate. ἢν δὲ ὀλίγον
„ῥεύσῃ, ἰσχιάδα, καὶ κέδματα ἐποίησεν, ἐπὴν ῥέον
„παύσηται. Id est, si parùm fluxerit, producit
do-

dolorem iſchiadicum; & κέδματα, ſive diutur-"
num articulorum dolorem, ubi fluere deſiit."
Sed ſufficiat nobis, monſtraſſe hunc fontem ſitientibus, aperiant eum latiùs, quibus plus otii.

CAPUT XXVI.

Coxa ferramento exuſta.

JAcobus Vincus, Legatùs, id temporis, Principis Lansbergii, collapſus in ſimilem coxæ dolorem, nihil non molitus fuit, quò evaderet hunc cruciatum. Sed remediis parùm, aut nihil proficientibus, neque affulgente ullâ ſanitatis ſpe, ullove, ſalutaris abſceſſus, indicio: decrevit vehementi morbo ſuccurrere remedio æquè vehementi; & maturè devenire ad ferramenta candentia, ceu ultimum, inveterati morbi, remedium. Vide Hippocratem, lib. VI. aph. LX. Et Celſum l. IV. cap. XXII.

Fecitque animoſus hic Juvenis, chirurgo copiam adurendi, non tam cutem coxæ impoſitam; quàm exulcerandi eodem ferro carnem, ad ipſum uſque os. Satagens hac ratione, elicere materiam deliteſcentem, ſub membranâ oſſi circumdatâ. Cui operi operam ſatis rigidè dante chirurgo, dici vix poteſt, quâ fortitudine, vel potiùs animi patientiâ, pertulerit hic æger candens hocce ferramentum: non curſim, ſed lentâ manu, femori identidem impoſitum.

Quæ inusitata crudelitas, perterruit magis fermè Medicos, quàm ipsum ægrum. Cui stabat sententia, quidvis potiùs semel perpeti; quàm perpetim torqueri, à tam immani carnifice. A quo tamen ipsum, ex toto, vendicavit crudelis hæc medicina. Non quidem per dolorem; qui, per se, dolorem non tollit, velut distinctè docet Galenus, lib. VI. epid. comm. II. sect. IX. Sed per perenne, profundi ulceris, profluvium. Quod sanè tamdiu servavit, donec evacuatâ omni materiâ, fuerit extra omnem recidivæ metum.

CAPUT XXVII.

Vulnus spinalis medullæ.

VUlnera lethalia dividuntur bifariam: quædam occîdunt semper: quædam verô frequenter. Prout vel penitiùs descendunt, vel gravioribus implicantur affectibus. Priori speciei adnumerat Celsus, vulnus spinalis medullæ. Cujus periculum propterea propositurus, „asserit: Servari non posse, cui spinæ medulla „percussa est.

Filius Lamberti Erpenii, ictus pugione, in spinæ medullâ, concidit repentè in terram cum alvi, ac vesicæ excretionibus ita impeditis: ut nihil inde redderetur, nisi elicitum, à vehementissimis catharticis. A quibus tamen paulò pòst, ne tantulum quidem movebantur hæ par-

partes: redditæ ſenſim ita ſtupidæ; imò, ob reſolutos nervos, illis deſtinatos, tam inſenſiles; ut nullis obedierint remediis.

A quâ omnimodâ ventris ſuppreſſione, intumuêre non modò inteſtina, à ſpiritu, ac retentis excretis impensè intenta: ſed propter oppreſſa viſcera, accendebatur uſque eò cor: & diſtendebantur tantoperè nervi: ut inciderit inde non modò in vehementem febrem; ſed in tam frequens animi deliquium: ut primùm ſudaverit affatim: mox verò alſerit ipſi, totus corporis habitus. Et quidem hæc omnia adeò celeriter; ut tertio, poſt inflictum vulnus, die exceſſerit è vitâ; frigido madore undiquaque obſitus.

CAPUT XXVIII.

Fiſtula inſanabilis.

Filia, pictoris Nicolai Æliæ, infeſtata aliquandiu, acerbo lumborum dolore, incidit tandem in moleſtam inguinis fiſtulam: quæ perenni ſuo curſu, uſque eò conſumpſit tenelli corpuſculi vires: ut brevi exceſſetit è vitâ, Cujus mortis cauſam inquiſitura anatome, invenit evidentem cariem in coſtâ ſpuriâ: emittentem continenter in ſubjectas carnes, tantum acrioris ichoris: ut illis eroſis, prodierit inde fiſtula, ut longa, & anfractuoſa: ſic eludens quamcunque opem medicam.

Quam artis impotentiam, non raró quoque videre eſt, in fiſtulis prope anum exortis. Quarum principium excurrit nonnunquam altiſſimè: ſive ad lumbos; ſive thoracis vertebras; imò interdùm, ad ipſas ſcapulas: quas ſcutula operta vocat Cornelius Celſus. Quibus in locis, equidem non ſemel offendi, fontem remotiſſimarum, & immedicabilium fiſtularum.

Quarum inacceſſa caries, quo minùs exploretur ſpecillo, impedit tortuoſus ipſarum flexus. Qui etiam remoratur clyſteres eluendo ulceri dicatos. Excluditque manum, exemturam os, intus vitiatum. Quo tamen minùs maturè ſublato, tollitur immaturâ morte homo. & obſtat obnixè, ne à Medico ſanetur fiſtula, à remotiore carie originem trahens.

Cujus oras, licet forfice diducas, & amplies (quod tamen ad cutaneas fiſtulas ſummè utile) operam nihilominùs ludes: nec pervenies unquam ad remotiſſimum, ſinuoſorum flexuum, principium. à quò deſcendunt tot ramuli, & tam frequentes rivuli, per profundiores muſculos, ac tendines: ut licet ſpecillum vel dexterrimè immittatur in tortuoſam ejuſcemodi fiſtulam: neutiquam tamen attingat: nedum immutet, vel tollat cariem, genuinam, perennis ulceris, cauſſam.

CA-

CAPUT XXIX.

Lethalis lumborum tumor.

MUlieribus gravidis, ut plurimum damni dant, repentinus terror; & inopinatum infortunium, ſiç nihil æquè illas offendit, atque importuna repulſa; aut gravior aliquis lapſus: lædens impensè, vel hanc, vel illam corporis partem. Cujus offenſam, licet flocci ſæpenumerò faciant prægnantes, plurimum tamen detrimenti capit inde fœtus, etiam debitè formatus. Quem talia infortunia tam turpiter nonnunquam deformant, in ipsâ vulvâ: ut nulla arte id poſtmodùm diſpellas. In quo certè apparet imperveſtigabilis Dei potentia. Cui æquè facile eſt, hominem immutare, aç formare.

Paupercula, ſeptimo menſe, pragnans, cecidit ſupina in lumbos: ſed ſine evidenti cutis noxâ. At infans in lucem editus habuit inſignem tumorem, in lumbis: quo adaperto, effluxit ipſi quidem frequens aqua: ſed non minùs ipſa vita. Quâ ſublatâ, vidimus ſpinæ vertebras ut laceras; ſic latè, à ſe invicem diſparatas. & nervos, ſpinalis medullæ, tam perplexo errore, per tumorem diſperſos: ut vix ullibi poſuiſſes ſcalpellum, ſine manifeſto vitæ periculo. Quam calamitatem ſiquidem reformides, chirurge, cave ſis impro-

vidè unquam aperias, quod tam facilè occidit hominem.

Obtulit ſe nobis, haud diu pòſt, ſimillimus tumor: ſed diſſolutus in ipſo partu: eventu tamen æquè infelici: cùm ob gangrænam, conſumentem ilicò effractas, laceri tumoris, oras, tum ob denudatos nervos, per tumorem paſſim diſperſos, quos circumfluus aër, adeò immutaverat: ut non licuerit infanti vitam prorogare, ultra diem tertium.

Sed notent chirurgi periculum, quod hîc animadverſum, in lumbis; utique evitandum, in molli illo tumore, qui inſidet nonnunquam dilatatis calvariæ ſuturis. In quem novacula directa, lædit facillimè cerebrum, illic effuſum. Et nihil ſequiùs cogitans, noces illi, cui veneras auxilio. Quoad ejus itaque, in tantis tenebris fieri poterit, utere acri circumſpectione: & confuge potiùs in tumore, tam ancipiti, ad emplaſtra, ac fomenta diſcutientia: quàm ad ſectionem, vitæ humanæ adeò pernicioſam.

CAPUT XXX.

Spina dorſi bifida.

ADdam duobus hiſce exemplis & tertium; ſed accuratiori bilance, ab anatome, penſiculatum. Tumorem videlicet rapiformem, ibidem loci, fœtui, in vulvâ, enatum: ob rapam, prægnanti matri, improvidè denegatam,

Spina bifida

Tab. XI.

fig. 1

fig. 1
a. Spina dorsi
bbbb. Spina bifida
c. Cavum tumoris.

fig. 2
d.d. Spina exempta
eee. divisio spinæ
f. cavum tumoris

tam. Cujus repulsæ ergò, lumbos suos ubi percussit, mulier animi impotens, læsit tantoperè tenellum, fœtus sui corpusculum: ut inde, in lumbis, enata sit ipsi, insignis rapa. Quam angustiori pediculo innixam, quò auferret chirurgus: constrinxit eam arctissimo filo: deinde satagens emortuam scalpello excidere. Verùm antequam res eò devenit, jam emoriebatur infans.

Cujus defuncti cadaver ubi perscrutata fuit anatome; vidimus spinæ medullam planè laceram; & nervorum propagines tam variè, per tumorem dispersas: ut non fuerit in manu medicâ, excrescentiam hanc, quocunque modò, demere: quin protinùs demeretur & ægro vita. à quâ sævitiâ propterea sedulò absterrendi erunt chirurgi; quotiens se offeret simillimus tumor: jam sexies nobis visus.

Dispescebatur autem vitiata hæc spina, in duas æquales partes: ab ultimâ thoracis vertebrâ, usque in latera, ossis innominati. Tegente hiulcum hunc hiatum peritonæo: per cujus membranas, dispergebantur copiosissimi nervi, extra orbitam suam, delati. Quam divisæ spinæ figuram, ut summè deformem, curavi tamen exactè æri incidî: ne tumorem hunc improvidè aperiant chirurgi: sed vitent obnixè ignominiam, infallibiliter inde ipsis eventuram.

CA-

CAPUT XXXI.

Vulva bili innatans.

ADpoſitè profectò, Aretæus Cappadox, lib. acut. II. cap. XL. In mediis ilibus " mulierum, vulva poſita eſt: muliebre viſcus, " animalis fermè naturam adeptum. Movetur " quippe per ſe, vel verſus illia, ac jecur: vel thoracem, aut alia viſcera. In quibus excitat ſæpenumerò infinita incommoda: defatigantia nonnunquam ingenia etiam acutiſſima. Sed prout variant ipſius morbi, ac ſymptomata: pro eo etiam diſcrepat frequenter ipſius ſitus. Modò uni loco rigidè adſtrictus; modò verò vagus. Quæ diſcrimina producuntur à ligamentis ipſius, vel intenſis, vel remiſſis. Quorum ope cùm adligetur vel ilibus, vel inguinibus; ſequitur neceſſariò, ad illorum motum, vel ſurſum vel deorſum, vel obliquè trahi vagum, ac errans hocce viſcus.

Vultis evidens fluctuantis hujus motus exemplum? conſiderate attentè, formidabiles uteri ſuffocationes. Sed potiſſimum, inſignem illum tumorem, quem in anu noſtri gerontotrophii, juxta mecum vidêre Medici quam plurimi. Elevabat is latus dextrum, ipſo illo loco, quem jocinori deſtinavit Natura: cum tubere manifeſto; & dolore ſatis vehementi: imò cum tanta partis gravitate, ac diſtentione: ut multi

crediderint, ipſum jocinoris viſcus, in eam excreviſſe molem.

Sed ſcalpellum, poſt mortem, cadaveri adhibitum, docuit luce clariùs, tumorem hunc, non jocinori, ſed vulvæ adſcribendum. Relaxatis namque ligamentis, attraxerat illa tantum bilis vitellinæ in ſe: ut inde diſtenta, adæquaret caput pueri, vel bimi, vel trimi. Innatans etiam eidem bili: quam inſtar alicujus gelatinæ, per inteſtina vidimus ubertim effuſam. a cujus, congelatæ maſſæ, lentore ut originem traxit morbus, duodecim annos ægram infeſtans: ſic veriſimile eſt, continuum ipſius dolorem fuiſſe, ex acri eroſione bilis.

Quæ etiam plurimum damni dederat & reliquis extis, ſed inprimis meſenterio, cujus membranas impensè inflammaverat; uti quoque, & veſicam pure repletam. Non vanè ergò Celſus: Medicinam eſſe artem conjecturalem: & conjecturæ rationem talem: ut cùm ſæpiùs aliquando reſponderit; interdùm tamen fallat nos. & ne fluctues ſemper incertus, firma te anatome. Quæ licet parùm proſit mortuis, plurimum tamen juvat viventes: inciſuros aliâs facile, in ſimilia infortunia. Quocirca verè idem Cornelius Celſus: Incidere mortuorum corpora diſcentibus neceſſarium Auſim equidem addere, etiam Medicinam facientibus.

CAPUT XXXII.

Hydrops uteri.

AEtius defcripturus,contrac. med. tetr. IV. fer. IV. cap. LXXIX. hydropem uteri, afferit generari aliquando in ipfo, corpufcula quæ-" dam veficæ fellis fimilia. In quibus humor col-" ligitur, qui effufus, vifcidus, ac aquofus eft. " Quales veficæ interdùm quoque occurrunt in " mefenterio, præfertim eorum, quos peffundedit hydrops. Sed exprimit hic auctor propriè illam, molæ uterinæ, fpeciem: quam fcriptores alii nominant aquofam. Cujus fpecimen, equidem bis junioribus Medicis oftendi.

Uxor Philippi Borealis, afflicta aliquandiu menftruis inordinatis, peperit tandem, nefcio quam pinguem maffam: continentem in fe, innumeras veficulas: refertas partim aquâ croceà; partim folo fpiritu. Excernebatur autem, non confertim, fed fruftulatim. Sed partes hæ fuêre tam frequentes, ut repleverint fermè integram ejufcemodi fitulam, quâ aquam hauriunt mulieres noftrates.

Quâ molâ excretâ, effluxit utique tantum aquæ, ac fanguinis, ab irritatâ vulvâ: ut defecerit crebriùs anima. Quæ virium proftratio, etiam occupavit aliam illam mulierem, quam vidi fimillimam depofuiffe molam. Sed utraque convenienter refocillata, recuperavit brevi pri-

fti-

ſtinam ſanitatem. Pariendo deinceps non minùs proſperè, ac ſi nihil vitii inde manſiſſet vulvæ.

CAPUT XXXIII.

Fungus ex vulvâ exciſus.

FUngum, primùm quidem indolentem vident Medici; ſed mox non ſine alicujus doloris ſenſu. Qui eò plerumque fit gravior: quò plus æſtuet, à præaſſatâ bile. Cujus uberior affluxus, excitat in ipſo non modò dolorem, pruritum, ac inflammationem, ſed interdum utique livorem, & poſt illum, veram carcinomatis naturam. Uti evidenter demonſtrant mammæ, lingua, labia, guttur, vulva; aliæve partes; vel raræ, ac teretes: vel glandulis ita refertæ; ut facilè degenerent in fungos: proximum carcinomatis, ſubjectum.

Ex cancroſo oris fungo, ſequitur, præter ardoris, ac doloris ſenſum, frequens, ac moleſtum illud ſputum: quod Hippocrates in coacis prænotionibus, c. XVI. aph. XXXVI. πτυελισμὸν vocat. Cujus naturam aſſerit in eo „ conſiſtere: Quod præcedat pus, ex thorace e„ rupturum. Sed in uliginosâ noſtrâ Hollandiâ, terminat plerumque, ceu fidiſſima criſis, febres etiam vehementiſſimas. Utique variolas internas, & interdum contumaciſſimos, obſtructi lienis, affectus. In quibus nonnunquam ejuſ-

ejuſcemodi ptyeliſmus excurrit, ultra menſis curriculum.

Quod ſi verò fungus aliquis vulvam occupet: irritat illam continenter; & effundit menſtrua ipſius non minùs copiosè, ac ſi inſtaret verus partus: à quo tamen fixus hic tumor minimè quùm expellatur: neceſſe eſt tandem confugere ad ſcalpellum; & ejus ope radicitùs evellere: quod nequiit exſtirpare irritus ejuſcemodi partus.

Sed artis eſt, talem ſectionem vel audere, vel ritè perficere, in tam obſcuris tenebris. In quibus tamen equidem illam bis vidi, non minùs securè inſtitutam: & fungum ejus loci à Bernardo Ollulario, chirurgo dexterrimo: ſine ullius partis offensâ, non ſecùs ex vulvâ exciſum: ac ſi ſub dio, & in loco maximè obvio ſcalpellum ſuum direxiſſet.

Matrona pia, ac verecunda, laceſſita aliquandiu ab immodico menſtruorum profluvio, incidit tandem in urgentem urinæ difficultatem: & ex illâ, quaſi in veri partus conamina. à quibus licet nihil expelleretur ſolidi; dilatabatur tamen inde uſque eò anguſtum vulvæ os: ut obſtetrix in auxilium vocata, potuerit illic ſentire fungum vulvæ tam firmiter, baſi ſuâ, adnatum; ut nullâ vi inde dimoveretur.

Quâ propterea deſperatâ, itum fuit ad chirurgum, jam nominatum: qui (exploratâ convenienter tumoris naturâ) ſcalpellum ſuum

nec

nec timidè dimisit in sinum pudoris: nec infeliciter excîdit fungum hunc uteri; æquantem magnitudine suâ ovum gallinaceum. Mirabantur amici præsentes, hinc fiduciam ægræ, aliâs maximè verecundæ: illinc verò, non minus audaciam secantis, aggredientis tantâ animi præsentiâ, tam inauditum, ac insolens opus.

Cujus ope, ubi exemisset fungosam hanc excrescentiam, cessabant illicò dolores, menstrua inordinata, sed præcipuè indefatigabiles illi conatus, quibus continenter stimulabatur uterus, ad expellendum onus, plus æquo sibi molestum; quod tamen post anni curriculum sensit iterum illic increscere. Sed mutabatur brevi in pus; quo cum, frustulatim ubi excideret, liberavit ipsam a repetendâ sectione, sed nequaquam à continuo fætore, vehementibus angustiis, & frequentibus animi deliquiis. Quorum symptomatum ergò, necesse habuit deinceps integrum decennium, immundam hancce vulvæ illuviem, aliquoties abluere per insequentem clysterem.

℞. Herbarum, plantaginis, boni Henrici, singularum manipulum. Solani, pyrolæ, veronicæ, singularnm manipulum medium. Seminum lactucæ, cydoniorum, singulorum dragmas duas. Decoquantur ex aquâ hordei, admiscendo novem ipsius unciis, succi semper vivi majoris unciam unam, mellis rosac. uncias

duas,

duas, myrrhæ dragnam mediam, miſce, fiat clyſter uterinùs.

CAPUT XXXIV.

Major fungus ibidem exciſus.

GErtruda Turrita, vidua quinquagenaria, geſtans in utero, extra omnem prægnationis ſuſpicionem, ſimilem, vel potius majorem fungum: cum pari partus conamine, neque diſpari menſtruorum profluvio: uſa fuit ejuſdem chirurgi operâ; ſed ſucceſſu feliciore. Subduxit namque illi, ſine ullo recidivæ metu, tumorem hunc adeò magnum: ut æquaret pugnum humanum. Foris craſsâ, ac densâ membranâ obvolutum; ſed intus album, inſtar adenum, vel teſticulorem virilium.

Venæ autem, quæ diſpergebantur per excreſcentiam hanc, continebant ſanguinem adeò obſcurum, ac nigrum: ut, procul dubio, brevi degeneraſſet, in naturam carcinomatis. Cujus ſpecimen memini me aliquandò propalàm oſtendiſſe Medicis, ac obſtetricibus: in vulvâ cujuſdam mulieris, à cancro uterino, crudelem in modum, occiſæ.

Quæ, in vivis dum foret, conquerebatur aſſiduè, non modò de inordinatis menſtruis, vago pruritu, ac oberrante ardore, ſed potiſſimùm de crebris animi deliquiis: quæ tam frequenter ipſam invaſêre: ut tandem miſerrimè

ab

Excrescentia uteri.

Tab. XII.

a a a a basis utero adnata
b.b.b.b. pars gibba

ab illis obrueretur, factâ Medicis officiosâ cadaveris copiâ.

In cujus vulvâ, vidimus delituiſſe tumorem, ut lividum, ac atrum: ſic cruore, ac ſanie undiquaque perfuſum. Adhæreſcebat autem membraneis ſuis filamentis, tam arctè, vulvæ tunicis, ut non potuiſſet inde eximi, ſine ſcalpelli auxilio. Vide Victorem Trincavellum lib. XI. cap. XV. Aretæum acut. lib. II. cap. XI. & Hieronymum ab Aquapendente operat. chirurgi: cap. LXXXV.

CAPUT XXXV.

Τειβὰς, *ſive fricatrix.*

QUamvis virga muliebris (quæ κλειτορὶς vocatur Ruffo Epheſio lib. I. c. XIII.) deliteſcat communiter, in ſinu pudoris. Prodit tamen hæc ipſa quibuſdam ſubinde, tam longè foràs: ut, aut credantur imperitis commigraſſe in viros: aut ſatagant ipſæ propterea, laſciviùs cum aliis verſari mulieribus. Quâ nefariâ libidine quæ ſe polluunt, vocantur Græcis τειβάδες; & Latinis fricatrices. Quas ſcribit Cælius aurelianus, lubentius miſceri cum fœminis, quàm cum maribus, lib. IV. tard. paſſ. cap. IX.

Henrica Schuria, mulier virilis animi, pertæſa ſexus ſui, induit veſtes viriles: & profecta in militiam, meruit aliquandiu, in obſidio-

Q ne

ne Sylvæ Ducis, ſub Frederico Henrico, celſiſſimo Arauſionenſium Principe. Sed domum reverſa accuſabatur perditæ libidinis: ob clitoridem extra ſinum pudoris, adeò interdum ſeſe efferentem: ut conata fuerit non ſemel, libidinoſiùs laſcivire, cum aliis mulieribus (quod κλειτορίζειν appellant Græci) imò illas ita atterere, ac fricare (quod τρίβειν nominant iidem) ut cuidam viduæ, cujus deſiderio impensè flagrabat, uſque eò placuerit deteſtanda ipſius impudicitia: ut (niſi per leges ſtetiſſet) lubens ipſi nupſiſſet. Ne dicam lubentiùs, quam marito ſuo, jam defuncto; ex quo tamen ſex ſuſceperat liberos.

Habuit autem hæc τριβάς, naturalia ſua, ſaltem quod ad externam faciem, haud aliter conformata, ac aliæ mulieres. Sed intus percipiebatur evidenter (uti quidem teſtabantur tres obſtetrices) paulò ante urinæ iter, glanduloſa aliqua caruncula, quam clitoridem vocant Medici. Quæ licet in aliis fœminis, vix unguis exprimat magnitudinem; dicebatur tamen in ſalaci hac fricatrice, accedere ad longitudinem dimidiati digiti; & craſſitudine ſuâ, haud malè referre colem puerilem.

At verò, licet clitoris hæc, foris nullum ſui perpetuò faceret indicium: apparebat tamen interdum, præſertim ubi vel difficulter micturîret; vel percita Veneris æſtro, raperetur impenſiùs, in illicitam hancce cupidinem. Quo tem-

tempore dicebatur hæc glandula, extra naturalia ipsius protuberare, vel adinstar dimidiati digiti: vel interdum etiam longiùs: pro ut vel majore, vel minore, in mulieres, exardesceret amore.

Quod impudicum mulierum genus, scribit celebris Jurisconsultus Joannes Paponius morte puniendum. l. XXII. tit. VII. arest. II. sed hæc τριβὰς, clementiorem nacta Judicem, cædebatur duntaxat virgis, & relegata in exilium, separabatur longissimè à nequitiæ suæ consorte: videlicet illâ viduâ, quâ cum libidinosius vixerat. Quâ utique punitâ, sed in urbe retentâ, videbatur abundè dissolvi illicitus, detestandæ libidinis, thalamus.

CAPUT XXXVI.

Menstrua puellæ quadrimæ.

MEnstrua ut raro feruntur mulieri, post annum quinquagesimum: sic vix proveniunt ante annum quartum decimum. Quamvis non desint, quibus profluvium hoc intervenerit vel octavo, vel nono ætatis anno. Uti vidit Joannes Fernelius pathol. lib. VI. cap. XVI. imò interdum etiam quinto. Teste Hercule Saxonia pract. l. VI. cap. XXIII.

Quibus annis, vident etiam Medici, nonnullas virgines incidere, in vehementissimas uteri suffocationes; & nonnunquam in proflu-

via menstruorum adeò effera: ut non minùs indigeant ope medicâ, ac si forent adultæ, & plenis nubiles annis.

Sed supra fidem propemodùm est, filia cujusdam tabellarii, cui à quarto, in octavum ætatis annum periodicè ubi fluxissent menstrua: accidit fortè, ut illis suppressis, omnis ipsorum sanguis conversus sit in caput. Producens illic primùm quidem dolorem dentis; sed mox sordidum, ac sinuosum gingivarum ulcus: & tam pertinacem inferioris maxillæ cariem: ut non nisi tardissimè potuerit ulceris cavum carne iterùm impleri, & convenienter cicatrice obduci. Licet nihil non molitus sit nobiscum, Vir sedulus, Daniel Arminius, Societati Indicæ à Medicinis.

CAPUT XXXVII.

Partus monstri bicipitis.

INter partus vitia, sicuti grave, infans in pedes conversus: *ἄγελιππαν* vocant Græci: sic gravissimum, eosdem pedes esse, vel plures duobus: vel situ dispares. Quam deformitatis speciem obtulit nobis aliquando, sutoris uxor. Quæ paritura Biceps monstrum; enixa fuit primùm duos pedes: sed tertius præter omnem naturæ legem, natibus innatus, injecit tantum moræ partioni: ut necesse habuerit, præter obstetrices, implorare opem chi-

Monstrum biceps.

Tab. XIII.

chirurgicam: quò, unco ferreo, extraheretur è vulvâ, renitens hocce monſtrum.

Erat autem, id (uti etiam proponit ſchema æri inciſum) biceps: cum tribus brachiis; totidem pedibus; quatuor manibus; & duabus papillis, natibus utrimque impoſitis. Deforme profectò ſpectaculum. Attamen obſtetricibus inſigne documentum, opitulandum cuicunque partui; & deficiente manus auxilio, confugiendum maturè ad uncum ferreum: ceu ſacram anchoram, & ultimum, difficilis partus, remedium. Velut præter Hippocratem, planiùs liquet, ex Latino ipſius Genio, Cornelio Celſo, lib. VII. cap. XXXII.

CAPUT XXXVIII.

Diſſectio Monſtri bicipitis.

SEd quid omitterem hîc, ſimillimum monſtrum, coram Magiſtratu, in curiâ à nobis diſſectum? puellam videlicet bicipitem: cum tribus pedibus, ſed brachiis quatuor. Artubus verò, ac capitibus, ut ſeparatis à ſe invicem: ſic ventribus contrà, ac thoracibus, tam arctè in unum coalitis: ut ne lynceis quidem oculis, ullum, in illis, obſervaſſes diſcrimen.

Diſſectâ, autem monſtri hujus, cute, apparuit conſpicuè (licet pridie ejus diei, lucem primùm adſpexiſſet) ſub illâ, plurimum albicantis adipis. Quamvis ſecùs videatur, in recenti ejuſ-

ejuſmodi fœtu obſervaſſe, diligentiſſimus alioqui anatomicus, Caſparus Bauhinus. Jecur erat ipſi duplex, cum duplici fellis veſiculâ. Et venæ ipſius tam perplexo errore, inter ſe intricatæ.

ac confuſæ: ut non licuerit quicquam, diſtinctè ſaltem, in illis notare.

Thoraci erant duo corda ſejugata: incluſa tamen uno involucro, & innatantia eidem

aquæ. Sed cuilibet ſuus erat pulmo. At in ventre una duntaxat vulva, unuſque lien: ſed is adeò rubicundus, ac floridus: ut videretur accedere ad naturam Jocinoris. Vaſa autem umbilicalia deſinere hinc in diffiſſam Jocinoris portam: illinc verò bifido ductu, in arterias iliacas, & veſicæ fundum. Quarum partium diſtributio delectabat ſummoperè Magiſtratum. Quod ex illâ clarè conſpiceretur; qui vitam, ac alimentum, à matre traheret fœtus, vulvæ etiamnum incluſus.

CAPUT XXXIX.

Coles incurvatus.

CIvi Campenſi, Veneri operam daturo, incurveſcebat continuò, tam rigidè media colis pars: ut cogeretur multoties ab incepto deſiſtere. Sed ſine dolore, ullove nodulo, quem huic affectui, ſolent promiſcuè tribuere, qui de illo ſcripſere, Medici. Niſi fortè nodulum vocent, non conglomeratum aliquod tuberculum: ſed exilem duritiem; impedientem, ſi non integrè, attamen aliquatenùs, muſculos colis dilatationi deſtinatos. Quale certè impedimentum in hoc ægro fuit obſervare: ſed vix dignum noduli nomine.

Quod tamen obſtaculum, ſive fuerit à frigore, ſive ab affluxu alicujus humoris, in cauſsâ fuit; quò minùs, vel æqualiter eri-

ge-

geretur coles: vel inchoatà libidine, ex voto, frueretur æger. Cui incommodo opem obnixè imploranti, consuluit mecum, Vir eruditus, Gerardus Rychius: ut præmissis ritè catharticis, uteretur nonnunquam balneo humido, ac oleo leni.

Quorum remediorum eventum licet inviderit utrique nostrum, loci remotioris distantia: credibile tamen est, spiritum, partem hanc plus nimio distendentem, lentissimè fuisse discussum. præsertim, cùm hoc ipsum, in eâdem hac colis incurvatione, (quæ flatulentæ convulsionis species est) luce clariùs deinceps licuerit videre, in viro maturæ ætatis: non nisi admodùm tardè, etiam per optima remedia, ab hoc vitio, liberato.

CAPUT XL.

Pediculi pubis.

JUveni Brabantino, plurimum vagi, & oberrantis pruritus, in pube ubi fieret; vidimus tandem illîc tectè delituisse, aliquos pediculos: figurâ rotundos, sed in dorso nigrâ maculâ notatos. Ad hæc pedibus suis, cuti tam firmiter accretos: ut nequiverint inde avelli, sine scalpello. Quæ tamen sordida, ac immunda colluvies, ne semel sublata, iterùm facilè recurreret, imparata fuêre insequentia remedia,

dia, quibus etiam radicitùs evulſum fuit moleſtiſſimum hocce malum.

℞. Succi foliorum azari, dragmas duas cum dimidiâ. Oxymellis ſimplicis unciam mediam. Aquæ hordei uncias duas, miſce, fiat vomitorium. Quo ubi elicuiſſemus pituitam in ventriculo ſtabulantem: movimus deinde alvum: & impoſuimus feliciter loco affecto, fomenta, ac linimenta ſubtus notata.

℞. Ariſtolochiæ rotundæ unciam. veratri albi unciam mediam. Herbarum abſinthii, marrubii, abrotani ſingularum manipulum. Seminum lupinorum, & ſtaphyſagriæ, unciam mediam. Nitri dragmas duas, coquantur ex lixivio diluto; & admixtis colaturæ libris duabus, aceti ſcyllitici unciis quâtuor, fiat fotus. Quo convenienter deterſo, illinebatur pubis regio hocce unguento.

℞. Seminis ſtaphyſagriæ, unciam mediam. Radicum veratri albi, aluminis, ſingulorum dragmam. Argenti vivi ſublimati ſcrupulum. Saponis nigri dragmas duas. Axungiæ porcinæ quantum ſufficit. Miſce, & fiat litus.

CAPUT XLI.

Mors ex flore calcis.

VIr ſplendidus, cœnatus opiparè, incidit repentè, cum totâ familiâ, quæ eidem accubuerat menſæ, in vertiginem, ardorem gut-

gutturis, vomitum, præcordiorum anguſtiam, aliaque præſentis veneni indicia. E quibus ſuccreſcere protinùs neſcio quas non ſuſpiciones. Sed eventus, fidus rei incertæ interpres, docuit perſpicuè: nec ab Ancillâ, conjectâ, tamen in vincula: nec ab alio aliquo, cibariis quicquam malitiosè fuiſſe permixtum. Verùm ſpontè, ex pariete recens illito, in patinam decidiſſe, ſulphuream illam calcis effloreſcentiam, quæ copioſiſſimè ſtabulabatur illîc loci, ubi id temporis adſervata fuêre, cupedia, ſecundis menſis deſtinata.

Factum quidem fuit, ſatis ſedulum periculum: utrum in cibo jam diſſoluto, reperiretur vel arſenicum; vel argentum ſublimatum. (Quæ duo veneni genera noſtratibus potiſſimùm nota.) Sed nec apparuit in vaſis fundo, conglomeratus arſenici pulvis. Nec tingebatur albo colore, aurum ſuſpecto liquori aliquoties immiſſum. Quorum neutro oculis occurrente, judicatum fuit, deteriorem hanc cibi conditionem, veriſimiliter originem traxiſſe, ex commemorato calcis flore.

Ex cujus igneâ vi, mirum certè haud fuerit, accenſas fuiſſe fauces, perturbatum ventriculum, eroſa inteſtina, contractos, præ ſiccitate, nervos: aliaque excitata, quæ nunquam conſpiciuntur, niſi ab exurente ardore. Qui profectò in hoc calcis flore, adeò clarè ſe in conſpectum dedit, ut intra paucas horas peſſum de-

derit infantem ejuſdem familiæ, aliâs ſatis valentem. Evadentibus reliquis, vel per vomitum materiæ noxiæ; vel citam alvum; vel per antidota, diſcutientia malignos, acrioris veneni, vapores.

Sed, præ cæteris, miratu digna fuit, Materfamilias, alioquin ita debilis, ac infirma: ut quæ antea quinquies peperiſſet fœtum mortuum: jam contra fuerit tam valida, ac conſtans: ut intoxicata non modo, non abortierit: ſed veneno celerrimè per vomitum rejecto, evaſerit quaſi prima, præſentiſſimum hocce, intentatæ mortis, periculum. Enixa deinceps, quem, id temporis, geſtabat fætum, non minùs proſperê, ac ſi nihil veneni adſumſiſſet.

Calcem autem tam acriter urere, & eroſione ſuâ, tam acerbè pungere inteſtina, utique præcordia illis impoſita, docuit manifeſtè Dioſcorides lib. v. cap. xci. & lib. vi. cap. xxix. ſed videbitur fortaſſis illîc loqui, de calce vivâ: Quùm flos ipſius, cujus hîc meminimus, progerminet ab intritâ.

Verùm reſponſio facilis eſt. Ablutione videlicet calcis, infringi quidem aliquatenùs, ſummam illam ipſius adurendi vim. Intritæ tamen nihilominùs permanere tantum ardoris: ut inde elevetur acerrimus ille flos, qui inſtar candidiſſimæ nivis, inveſtit recentes parietes. Cui quantum ſit acredinis, licuit aliquando videre in ore equi, Collegæ noſtri Joannis Fontani, ex ſi-

ſimili calcis efflorefcentiâ, tot veſicis, ac tam urente æſtu, inflammato: ut cogeretur propterea, abſtinere quàm longiſſimè, ab omni paſtu.

CAPUT XLII.

Sudor ſeptem annorum.

HOmini ut robur conciliat, æquabilis ſolidorum, ac fluidorum harmonia: ſic diſſolvit ipſius vires diſſonans eorundem concentus. Potiſſimùm à naturæ lege, ſi deſciſcant humores: ſive utiles, ſive excrementitii. Quorum in numero primas facilè tenet ſudor. Cujus immoderatum profluvium, labefactat propterea impensè corpus univerſum.

Virgini malè natæ, fuêre ab ineunte ætate, ob ſudores prægnanti matri crebriùs permotos, adeò pervia, ac patula cutis ſpiracula: ut continenter fermè maduerint; cum tam profuſo, ac perenni, diffluentis ſudoris, curſu; ut cottidiè indiguerit tribus, quatuorve induſiis, ad detergendum madorem, cuti indeſinenter inhærentem. Quod immodicum ſudoris effluvium, divexavit ipſam, non aliquot menſes, ſed ſeptem ampliùs annos. Licet interim minimè omitterentur remedia convenientiſſima. Adeò difficulter eradicatur morbis hæreditarius.

CA-

CAPUT XLIII.

Excoriatio, ab oleo Vitrioli.

FAmulus chirurgi, curaturus, ſuo more, dolorem dentium, infudit nubili Virgini, ſive conſideratè, ſive improvidè, tantum olei vitrioli, in os: ut deſcendens in gulam, exeſerit non ſolùm, quaſcunque faucium partes: ſed accenderit præterea ventriculum, jecur, & potiſſimùm venarum, arteriarumque ſanguinem. Cujus exurens incendium extorſit Medicis, præter infinita refrigerantia; ac plurima cathartica, frequentes ſanguinis detractiones: antequam aliquatenùs domaretur effera hæc fera: conſumptura aliâs innocentiſſimam virginem.

Sed incendio intus utcunque reſtincto, effundebatur tamen calor, inſtar exundantis maris, tanto impetu, in habitum corporis: ut exesâ colli, ac faciei cute, defædaverit ſummè corpus univerſum; imprimens mammis, pectori ventri, brachiis, ac cruribus tot cinereas cruſtas, ac tam fœda ulcera: ut vix quicquam manſerit ipſi, vel glabrum, vel veteris pulchritudinis particepes.

Quam deformem cutis formam, imminuêre quidem deinceps aliquatenùs remedia. Sed non ita, quin remanſerint illi aliquæ maculæ, & turpia cicatricum veſtigia. Uti quoque

que in viſceribus ſcintillæ prioris incendii. Quibus vel minimum, à calidorum uſu, iterùm accenſis, incidebat protinùs in recidivam: corporis habitum iterum turpiter fœdantem. Sed potiſſimùm internos digitorum apices: qui non ſecùs ipſi flaveſcebant, ac ſi croco fuiſſent infecti.

CAPUT XLIV.

Exedens, præcordiorum herpes.

HErpes præcordia exedens, conſtat ex pluribus puſtulis, modò in unum conglomeratis; modò evidenter ſejugatis. Hærent autem illæ, in extimo diaphragmatis ambitu, inflammantes non tantùm; ſed exedentes, ardore ſuo, uſque eò cutem: ut cuilibet ulcuſculo ſua inſideat eſchara. Quâ vel ſpontè, vel arte decidente imminuitur manifeſtè, non minùs exurens dolor: quàm moleſtus ille pruritus, qui puſtulas haſce aſſiduò comitatur.

Creditur autem hoc vitium, occidere hominem, ſiquidem circulum ſuum abſolvit. Quod tamen non fit, niſi admodùm raró. Equidem ſaltem vidi hoc malum frequenter: ſed ſemper inæqualiter diſperſum; ac nemini exitiale. Aſſerit tamen id Plinius lib. XXVI. cap. XI. dicens, ignis ſacri plura eſſe genera. Inter quæ " medium hominem ambiens Zoſter appellatur: " & enecat, ſi cinxerit. Quod infortunium vidit " veriſi-

verisimiliter, licet non addat expressè, Joannes Langius, in Marchione Brandenburgensi, ab hoc affectu occiso; epistolâ XXXII. Scribonio Largo vocatur hoc vitium, cap. CVI. Zona: & nostratibus ommeloop, sive ambitus. Quod variis circulis, variè dispersis, hominem aliquatenùs ambit.

Vir pleni habitus, & calidioris jocinoris, doluit vehementer circa præcordia: cum acri pruritu, insigni dolore, & frequentibus, conglomeratarum pustularum, circulis. Rubente cute vicinâ, & pustulis primum utique rubris; sed mox albicantibus, & in quâlibet earum crusta nigrâ, quam escharam vocant Medici. Quâ, convenienti litu, separatâ, degenerabat quælibet in humidum ulcusculum: cum acri dolore, sudore effuso, & interdùm tam impetuoso, virulentæ materiæ raptu ad interiora: ut animus aliquoties, non secùs deficeret: ac si ipsum occupasset contagiosa aliqua pestilentia. Cujus sororem equidem popterea soleo appellare, perniciosum hocce herpetis genus.

Nam sicuti illa carbones majores: sic producit hoc minores. Exigitque uterque morbus, ut cathartica æquè blanda: ita antidota non minùs efficacia. Sed in eo discrepant; quod herpetis labes duntaxat uni, pestis verò noxia sit omnibus: occidens plerosque; herpes contrà non nisi paucissimos.

Re-

Remedia verò hujus eruptionis consistunt, in corrigendâ intemperie, visceribus conceptâ: expellendâ leniter bile; roborando corde, & infringendis tetris vaporibus, visceribus continenter affusis. Sed foris sufficit plerumque, unguentum rosatum, mixtum cum argento vivo præcipitato. Sed si escharæ siccitas, ac molestissimus pruritus non tollantur hoc litu; expedit confugere vel ad unguentum basilicum: vel leniens, ac humectans aliquod cataplasma.

CAPUT XLV.

Pulsus arteriæ, extra carpum, explorandus.

POlydædala natura imprimit nonnunquam homini, non modò foris, figuras adventitias, ac perversas: sed distribuit etiam interiora pro libitu. Modò certis quasi adstricta legibus: modò verò vaga, & dispescens aliter, atque aliter, cùm ipsa viscera; tum ejusdem ordinis vasa, videlicet nervos, venas, vel arterias.

Maria Godofreda, uxor Prætoris Gulielmi Verdœsii, habuit in manus suæ carpo, tam exilem, ac teretem arteriæ ramulum: ut ex ejus motu, vix quicquam licuerit præsagire sive de robore, sive imbecillitate cordis. Sed natura collocaverat in manus dorso, inter pollicem,

ac indicem, arteriam: quæ aliis communiter fertur, per interiora carpi. Quocirca necesse fuit, si quid foret judicandum, de virium constantià: confugere à carpo, ad arteriam in extimâ manu positam.

Quem naturæ lusum, equidem etiam in aliis, subinde animadverti: sed evidentissimè in quodam nostræ Reipublicæ Senatore. Quem hujus erroris ergò, judicabat aliquando, celebris alioqui Medicus pestilentiâ infectum. Licet id temporis pancraticè valeret. Sed imposuit Viro eximio inusitatus hicce naturæ lusus. Quem ubi vidit, cecinit ilicò palinodiam: & partæsus præproperi judicii: docuit suo exemplo: Nihil consiliis medicis tam esse inimicum, quàm celeritatem.

CAPUT XLVI.

Gangræna universalis.

SEni fatuo, neque heri, atque hodie, sed diutissimè debili, fatiscebant tandem usque eò, cùm languidum cor; tum effœtus partium calor: ut à minimâ corporis offensà, sequeretur protinùs perniciosissima gangræna. Dispergens se per iners hocce corpus, tam liberè, ac latè: ut id, intra paucos dies, consumpserit universum.

Non licebat illi, vel natibus insidere; vel cubito incumbere: nedum calcem pavimento im-

imponere, vel ſcapulam in parietem inclinare: quin protinùs extingueretur calor: & à gangrænâ obſideretur non minùs pars premens, quàm preſſa. Quæ labes, tam præpete pennâ, corpus univerſum ubi pervolaret: vidimus brevi, vix ullam partem intactam: quin omnia jam emortua, ante quam verè emoreretur, miſerrimum hocce, laſcivientis mortis, ludibrium.

CAPUT XLVII.

Gangræna pedis.

LUcas Sincus, Geometer Amſtelredamenſis, contraxit ex penuriâ caloris innati, gangrænam pedis ſiniſtri. Cujus digitis, à parte ſanâ, jam avulſis, obtulit nonnunquam, homo, naturâ jocabundus, chirurgo ſuo; ubi jam meliuſculè ipſi foret, pedem dextrum: quaſi recreandi cauſâ.

Sed eo, eâdem labe, paulò pòſt, itidem infecto; deſeruit illum illicò intempeſtiva hæcce hilaritas. & quaſi deſperatâ, jam tum, omni ſalute, credidit firmiter, pœnam hanc cœlitùs ſibi immitti: quod tam intempeſtivè joculatus fuiſſet. Quæ certè triſtitia non deſeruit ipſum, antequam deſereret ipſa vita. Adeò periculoſum, in ſeriis nugari.

Infortunium autem, quod ipſum oppreſſit, circumvenit plerumque, quoſcunque à ſimili

gangræna detentos. Neque fuit fortaſſis, ipſius conditio, eò deploratior: quod peccatum hoc peccaſſet: ſed quia cordis robur fuit imbecillius, quàm ut convenienter ab interitu vendicaret pedes: ceu longiſſimè, à ſe remotos. Quarum partium exitium, propterea indicium facit circumſpectis Medicis, brevi utique peſſum iturum, & totum hominem.

CAPUT XLVIII.

Sphacelus brachii, à febre.

MAriæ Norottæ, à febre ardente, impensè extorrefactæ, effudit ſe, circa ſeptuageſimum, ætatis ſuæ, annum, tanto impetu, peſtifer morbi humor, in brachium ſiniſtrum: ut facto initio, à commiſſurâ humeri, præcipitaretur, unâ nocte, in immedicabilem ſphacelum: uſque ad extremos digitorum apices. Cum tantâ protinùs cutis nigredine, & tam exſucco, atræ carnis, ſquallore: ac ſi integrum menſem, expoſitum fuiſſet, retorrido, urentis Solis, æſtui. Sicuti cum ſtupore juxta mecum vidit, exercitatiſſimus Medicus, Franciſcus Vicquius.

Quicum ſimillimum infortunium, aliquot annis poſt, etiam in aliâ quâdam obſervavimus muliere, ſed eventu, æquè infelici. Noli itaque, ò chirurge, ejuſcemodi brachia inconſideratè incidere. Satagens vel calorem in cutem

de-

denuò evocare: vel medicinæ locum facere. Quod enim ſemel emortuum, id nunquam redit ad vitam.

Et licet malum videatur nonnunquam ſtare, ac ſcalpellum exigere: vires tamen, à malignâ febre fractæ, & pars ex toto vitiata, non patiuntur ſcindere, nedum abſcindere membrum hac ratione infectum. Maturares quidem mortem, ſed nihil interim juvares ægrum. Satiùs itaque, circumſpectè potiùs, mortem præſagire, & quâ licet prorogare, quam non potes conſervare, vitam.

CAPUT XLIX.

Atrophia brachii ſuctu ſanata.

TRia fuêre veteribus, juxta Oribaſium, coll. lib. VII. cap. XVI. cucurbitularum genera: vitrea, ænea, cornea. Quorum priora trahunt per ignem; poſterius citra illum, ſolo oris ſuctu. Quæ cornea cucurbitula, licet nobis fermè in deſuetudinem abierit, plurimi tamen etiamnum fit Indis, ſub torridâ Zonâ habitantibus.

Qui curaturi dolorem colicum, Juvenis mihi notiſſimi, infudere primùm ore clyſterem: mox applicuêre abdomini cucurbitulas corneas. Quarum ſpiritu, per exile foramen, ore (ut Celſi verbis id efferam) educto; occluſêre feſtinanter cavum id digito. Cùm ut cuti fir-

miter inhæresceret cucurbitula: tum ad eliciendum flatum intestinis molestum. Quem certè felicissimè, huic juveni, hac ratione, subduxêre barbari.

Quapropter domum reversus, donavit me tali cucurbitulâ. Cujus periculum equidem aliquando facturus, selegi mihi (uti etiam fecit Fabricius Hildanus, cent. I. obs. LXXX.) brachium ab atrophiâ consumptum. Cui imposui hasce cucurbitulas, loco picis, ac resinæ: quibus legimus, in simili necessitate, usum fuisse, antiquitatem etiam remotissimam.

Attrahunt autem hæ cucurbitulæ potenter; & abductâ aptissimè cute, elevant venas, & arterias, præ macie in se collapsas. Quibus iterùm adapertis, commeant denuò quocunque, sanguis, ac spiritus. Quorum indesinens affluxus, nisi cottidie subiret: in locum eorum, quæ continenter ex corpore, decedunt; non solùm non aleretur, sed emaceraretur necessariò, membrum tali vitio infectum. Cui maciei nihil profectò salutarius est, hacce corneâ cucurbitulâ. Præsertim si affigatur dextrè, juxta cursum venarum, arteriarumque illuc nutrimentum, ac vitam deferentium.

Nautæ Juniori, effluxêre, ex amplo brachii abscessu, tam frequens pus, & adeò copiosus liquor: ut subducto succo alimentali, & dissipato, plus æquo, calore vitali, conciderent venæ inanes: cessaret accretio: & tandem emacess-

cescerent brachium universum. Cui jam exarefacto, ubi imposuimus aliquoties cucurbitulam corneam: vidimus ipsius suctu, tantum caloris, ac sanguinis, ad cutis extrema attractum: ut exsuccum illud brachium, non modò aleretur iterum; sed adipisceretur denuò pristinum vigorem: imò tantum virium, ac roboris: ut potuerit deinceps quocunque iterùm navigare, & in mari, nullo non fungi officio.

CAPUT L.

Rotundum vulnus.

ELisabetha Nicola, domum reversa, arripuit, præ lassitudine, quodcunque obvium sedile. Ignara interim, illi incumbere asserem: habentem in se, longum, & acutum pinnaculum. In quod defatigatum ubi conjecisset corpus, læsit impensè nates: & inflixit musculo glutæo vulnus, ut rotundum, sic summè profundum.

Cujus videndi copiam, invitissima quùm faceret chirurgo: coaluit propediem vulnus: excitans, ob acre pus, intùs detentum, non tam dolorem, quàm suspicionem, luxatæ coxæ. Verùm eventus, stultorum Magister, docuit ipsam perspicuè, non coxam sedibus suis excidisse: sed vulnus præproperè occlusum. Eo enim rursus per chirurgum referato, &

factâ puri effluendi copiâ, ſubſedit ilicò dolor: evanuit luxationis opinio; & apparuit clariſſimè, plus damni dediſſe, præpoſteram verecundiam; quam vulnus ipſius natibus inflictum.

CAPUT LI.

Carcinoma femoris.

IDa, famula Regneri Neckii, amici noſtri, perculſa vehementiùs, ſenſit ex inopinato illo terrore, neſcio quem ſibi oriri dolorem, circa genu: cum tumore femoris, indies uſque eò invaleſcente: ut poſt annum ſeptimum videretur, plurium medicorum calculis, ſi non excedere, ſaltem ſuo pondere, accedere quàm proximè, ad illam ſtrumam, quam ibidem loci, olim vidit Antonius Benivenius, ponderantem ſexaginta libras, obſerv. XIV.

Quam molem hæc virgo, ſeptem ampliùs annos tulit tam animosè: ut nemo domeſticorum, nedum quiſquam extra familiam, animadverterit unquam, quicquam vitii, in ipſius inceſſu. Verùm erosà paullatim, ſummâ tumoris cute; intumeſcentibus ipſius venis; increſcente indies pruritu; & carne magis, ac magis liveſcente; nequiit ipſa malum ſuum diutiùs clam habere: ſed coacta id detegere, imploravit tandem pudibunda, ac mœrens, opem medicam.

Ex-

Expetens obnixè, tumorem hunc ſcalpello ſibi amputari. Qui tamen pervenerat jam tum eò incrementi, ac malignitatis: ut nemo id auderet. Quocirca, licet invitiſſima, circumferebat tamen quocunque locorum infenſiſſimum hunc hoſtem, incedens interea temporis per ampliſſimam noſtram urbem non minùs expeditè, ac ſi femori nihil omnino ponderis inhæſiſſet. Compeſcens interim malignum hocce carcinoma, ultra annum ſeptimum decimum, ſolo plumbi unguento. Cujus litu, nihil ſimili tumori utilius.

Diſſectus autem poſt obitum hic tumor ac bilanci impoſitus, ponderabat tantummodo præter omnem opinionem, ob fungoſam ſuam ſubſtantiam, libras ſedecim. Foris quidem glaber & æqualis, ſed intus ſteatomate, gypſeâ pituita, induratis calculis, dilatatis venis, ac ſinuoſis ſcrobiculis, vera levitatis cauſſa, impendio nimis repletus. Latitans extrinſecus ſub extimo femoris muſculo.

Aliquot annis pòſt oblata nobis fuit, ibidem loci, in alia quadam virgine, longè major excreſcentia, adæquans ambitu ſuo ſeſquiulnæ longitudinem, exorta, partim ex fiſſo, ob graviorem lapſum, femoris oſſe, partim vero ex venis, & arteriis uſque adeo dilatatis; ut tumorem prius commemoratum ludum ac jocum dixiſſet, præ ut hujus fuerit circumferentia.

CAPUT LII.

Febris quintana.

VAria ſunt Medicis, febrium genera; & multiformes periodorum formæ; Quarum aliæ occurrunt frequenter: aliæ rariſſimè. Quibus meritò attribuerim quintanam: paucis viſam; & tum quidem, vel paucioribus circuitibus: vel admodum tectè. Sicuti de ſe ipſo teſtatur Galenus lib. I. epid. comm. III. tex. II. ſed nobis obtulit ſe inuſitata hæc febris; tot acceſſionibus, & tam evidenti, totius, anni, curriculo: ut nihil unquam fuerit vel clariùs, vel magis diſtinctum.

Filiam Jacobi Mori, chirurgi quondam celebris, præcipitavit febris inordinata, in quintanam: accedentem cum horrore, ut exili; ſic calore admodùm conſpicuo. Durante, reciprocantium circuituum, ordine, ultra menſem decimum octavum. Attamen ſine evidenti corporis macie, aut manifeſtâ virium jacturâ.

Febri autem huic, adeò non profuêre medicamenta frigida, ac humida, cæteris febribus amica; ut etiam evidenter nocuerint. Sed juvere ipſam carduus benedictus; centaurium minus; chamædrys; fumaria; aliave vel ſummè amara, vel putredini potenter reſiſtentia. Sed inprimis aqua mulſa, quam vidimus plu-

plurimum potuisse, in lentâ, ac pervicaci hac febre.

CAPUT LIII.

Cibi abstinentia, quartanæ lethalis.

FEbris quartana, ut frequenter incipit cum æquinoctio autumnali; sic solvitur rarò, nisi sub initium Veris. Reliquo tempore, siquidem quiescat (quod tamen interdum fit) revertitur facillimè. Sive vitio alimenti, sive ob aëris inclementiam. In quâ interdùm hic morbus prolongatur in Æstatis medium, antequam ex toto desinat. Quem terminum excedens, remanet facilè per integram Hiemem: neque finitur, ante blandientis Veris accessum.

Febrem autem hanc statuit quidem Hippo-„ crates, longam; sed securam, ac facilem, lib. I. epid. & Celsus ipsius interpres asserit lib. III. „ cap. XV. quartanam neminem jugulare. Subintellige si viscera fuerint integra. Uti satis distinctè monet Galenus. comm. III. lib. I. epid. textu IV. illis enim vel inflammatis, vel aliter malè valentibus, enecat quartana quàm plurimos. Sive per aquam intercutem: sive ob omnimodam cibi, ac potus abstinentiam. Quæ duo perinde perniciosa sunt febri quartanæ.

Aquam vero intercutem, ut producunt inflammatum jecur, induratus lien, ac uberior

fri-

frigidæ potus. Sic ἀποσιτίαν, ſive morbidum cibi faſtidium, læſio ſuperioris orificii, ventriculi. Quo à febre vehementer offenſo, tollitur omnis indigentiæ ſenſus: ſive ipſa fames. Quâ ventriculo ſubductâ, nec expetit homo alimentum: nec fruitur oblata. Sed exſiccatum conſumit miſerrimus marcor. Quod mortis genus, equidem vidi frequenter quartanariis interveniſſe: ſed potiſſimùm ſenibus, & magis in productâ, quam incipiente febre. Uti etiam obſervatum, à Braſſavolâ, comm. in aph. XXXII. lib. II.

Janus Haſius, vir macer, ſed procerus, attritus aliquandiu à quartanâ brumali, devenit tandem eo infirmitatis: ut cogeretur, præ magnitudine febris, etiam vacuo tempore, in cubili decumbere: neque unquam ſub divo ambulare, quod tamen quartanarios mirificè reficit.

Ex quâ, exhauſti corporis, laſſitudine, incidit paullò pòſt, in omnimodam cibi abſtinentiam. Non tantùm, ſub tempus febris: ſed etiam diebus intermediis. In quibus tamen expedit, quartanarios modicum cibum ſumere. Quò ſuſtineant facilè, quod ſuſtinendum diu. Quantò enim tardiùs incedit morbus; tantò quoque pleniore victu, indiget æger. Ex aph. VII. lib. I. concidentibus itaque viribus, vidimus hanc abſtinentiam, non tantùm huic, ſed etiam aliis quartanariis fuiſſe exitialem.

CA-

CAPUT LIV.

Error naturæ compensatus.

IMpervestigabilis, industriæ naturæ, solertia quamvis occurrat ubique locorum: eminet tamen potissimum in illis corporibus: quæ quasi muneris sui oblita, vel hoc, vel illo frustravit membro. Quem errorem, suffusa deinde, quasi aliquâ verecundiâ, compensat iterùm munificâ liberalitate.

Mulier Britannica, nata brachiis, ac cruribus adeò distortis: ut videretur cuicunque operi inepta. Nacta fuit tamen ab officiasâ naturâ, eam dexteritatem: ut potuerit linguâ nere; & eâdem expeditè trajicere filum, per angustum acus foramen: & solo ipsius flexu, constringere arctissimum illud nodi genus, quod textorium vocant nostrates. Eâdem linguâ scribebat utique elegantissimè; & inter alia, nomen filii mei, Petri Tulpii, quod etiamnum penes me adservatur.

CAPUT LV.

Incredibile, corporis humani, incrementum.

PUer quinquennis delatus ex Geldriâ, & Amstelredami bilanci impositus, pendebat centum, & quinquaginta libras. Corpore quip-

quippe erat tam pingui, ac amplo: ut lumbi ipſius non cingerentur, niſi ſeſquiulnæ longitudine. At nates luxuriabant tam uberi carnis mole; ut viderentur quadruplices. In brachiis verò, ac manibus poſuerat tantum roboris exuberans ipſius natura: ut manum meam non minùs fortiter ferierit: ac ſi egiſſet vigeſimum ætatis ſuæ, annum.

CAPUT LVI.

Satyrus Indicus.

QUamvis extra forum medicum, attexam tamen huic telæ, Satyrum Indicum; noſtrâ memoriâ ex Angolâ delatum: & Frederico Henrico, Arauſionenſium Principi, dono datum. Erat autem hic Satyrus quadrupes: ſed ab humana ſpecie, quam præ ſe fert, vocatur Indis orang-outang: ſive homo ſylveſtris, uti Africanis quoias morrou. Exprimens longitudine puerum trimum; ut craſſitie ſexennem.

Corpore erat nec obeſo, nec gracili, ſed quadrato: habiliſſimo tamen, ac perniciſſimo. Artubus verò tam ſtrictis, & muſculis adeo vaſtis: ut quidvis & auderet, & poſſet. Anteriùs undique glaber: at ponè hirſutus, ac nigris crinibus obſitus. Facies mentiebatur hominem: ſed nares ſimæ, & aduncæ, rugoſam, & edentulam anum.

Aures verò nihil diſcrepare, ab humanâ for-

Homo sylvestris.
Orang – outang.
Tab. XIIII

formâ. Uti neque pectus; ornatum utrimque mammâ prætumidâ (erat enim ſexus fœminini) venter habebat umbilicum profundiorem; & artus, cum ſuperiores, tum inferiores, tam exactam cum homine ſimilitudinem: ut vix ovum ovo videris ſimilius.

Nec cubito defuit requiſita commiſſura: nec manibus digitorum ordo: nedum pollici figura humana: vel cruribus ſuræ: vel pedi calcis fulcrum. Quæ concinna, ac decens membrorum forma, in cauſsâ fuit, quod multoties incederet erectus: neque attolleret minùs gravatè, quàm transferret facilè, qualecunque, graviſſimi oneris, pondus.

Bibiturus prehendebat canthari anſam, manu alterâ; alteram verò vaſis fundo ſupponens, abſtergebat deinde madorem labiis relictum, non minùs adpoſite, ac ſi delicatiſſimum vidiſſes aulicum. Quam eandem dexteritatem obſervabat utique cubitum iturus. Inclinans quippe caput in pulvinar, & corpus ſtragulis convenienter operiens, velabat ſe haud aliter, ac ſi vel molliſſimus illic decubuiſſet homo.

Quin imò narravit aliquandò affini noſtro, Samueli Blomartio, Rex Sambacenſis, Satyros hoſce, præſertim mares, in Inſulâ Bornæo, tantam habere animi confidentiam, & tam validam mnſculorum compagem: ut non ſemel impetum fecerint, in viros armatos: nedum

dum in imbellem, fœminarem, puellarumve, ſexum.

Quarum interdum tam ardenti flagrant deſiderio: ut raptas non ſemel conſtuprarint. Summè quippe in Venerem ſunt proclivês, (quod ipſis, cum libidinoſis veterum Satyris commune) immò interdùm adeò protervi, ac ſalaces: ut mulieres Indicæ, propterea vitent, cane pejus & angue, ſaltus, ac luſtra, in quibus deliteſcunt impudica hæc animalia.

Quæ omnia ut veriſſimè referuntur de hocce Satyro: ſic ſanè nihil veriſimilius, quàm ad ejus imitationem, effictum fuiſſe Satyrum veterum. Quem lectoribus ſuis delineaturus Plinius, ſcribit expreſsè, animal eſſe quadrupes, „in ſubſolanis Indorum montibus, perniciſſi„mum; humanâ effigie, ſed pedibus caprinis; „toto corpore villoſum; Nihil habens mo„ris humani; gaudens ſylvarum latebris; & fu„giens hominum commercia. lib. VII. cap. III. vide Pauſaniam lib. I.

A quibus notis, licet aliquantiſper diſcrepet Satyrus beati Hieronymi: convenit tamen ut„cunque, cum figmentis Poëtarum. Erat, in„quit, homo naribus aduncis &, fronte cornubus „aſperâ; deſinentibus corporis extremis, in ca„prarum pedes. Quam eandem formam, expreſſuri dilucidiùs poëtæ, appellant Satyros ſuos, laſcivos, impudicos, biformes, bicornes, & interdùm, petulantia ſylvarum numina.

Quæ veterum epitheta, ſiquidem ad veritatis explores amuſſim, videbis ipſos non planè erraſſe. Reperitur quippe etiamnum laſcivum hocce animal, in ſubſolanis Indiæ montibus: uti quoque in Africâ intra Sierram Lionam, & promontorium montis, ubi forté illa loca, quæ Plinius lib. v. cap. v. aſſerit noctibus micare crebris ignibus Ægipanum, Satyrorumque laſciviâ. gaudet confragoſis receſſibus: fugit humana conſortiâ, neque audit immeritò ſalax, villoſum, quadrupes, ſpeciem humanam præferens: & preditum naribus aduncis.

Sed nec pes ipſius habet ungulas; nec frons caprarum cornua; nedum corpus ubique pilos; Sed duntaxat caput, humerus, ac dorſum. Reliqua ut ſunt glabra: ſic aures nequaquam acutæ, velut perperam finxit Horatius; verùm flexuoſæ, & ut verbo dicam, verè humanæ. In ſummâ, vel nullus eſt in rerum naturâ Satyrus: vel ſi quis eſt, erit procul dubio illud animal, quod in tabellâ; hic à nobis depictum.

Cujus deſcriptionem molitus fuit fortè Plinius. Sed quò minus id potuerit, obſtitêre fortaſſis Viro diligentiſſimo, hinc ingenioſa poëtarum figmenta, circæis illecebris ita fucata: ut neſcio quos non fallerent ſenſus. Illinc verò exoticæ gentes, tam longinquè diſſitæ: ut neceſſe fuerit, per aliena veſtigia ire: & potiùs,

tiùs facilè approbare, quàm curiosè inquirere, in naturam rei narratæ, & ab omnibus jam receptæ.

Cui fidem qui derogat, is facile incidit in calumniæ murices: & elevat authoritatem ſuæ hiſtoriæ, diſcrepantis à recepta opinione. Qualem injuriam olim ſibi illatam, necdum propemodùm concoxit Herodotus, ſcriptor alioqui non inconcinnus. Quo ad ejus itaque, in tantis tenebris fieri potuit, ſelegit quidem Plinius potiores obſervationes; ſategitque ſatyrum ſuum quam veriſſimè poſteritati relinquere. Sed ſerviendum fuit famæ: neque nimis liberè recedendum, ab inveteratâ ſententiâ: nedum commentitiis poëtarum fabulis. Quorum ſpiſſam caliginem, diſcutiet fortaſſis inclareſcens, Indici hujus Satyri exortus.

Cave ſis tamen hac voce intelligas promiſcua Panum, Ægipanum, Faunorum, ac Sylvanorum nomina: è quibus, licet πὰν, αἰγιπάν ac Faunus inter ſe invicem conveniant, diſcrepat tamen ab illis Sylvanus, & ab omnibus Satyrus. audi Virgilium Lib. 1. Georg.

Pan ovium cuſtos.—

& paulò pòſt:

Et teneram ab radice ferens Sylvane cupreſſum.

Lib. II. Georg.

— Deos qui novit agreſtes.

Panaque, Sylvanumque ſenem, Nymphaſque ſorores.

& lib. I. Metamorph.

--sunt rustica numina Fauni,
Et Nymphæ Satyrique, & monticolæ Sylvani.

& l. I. Fastorum.

Panes & in venerem Satyrorum prona juventus.

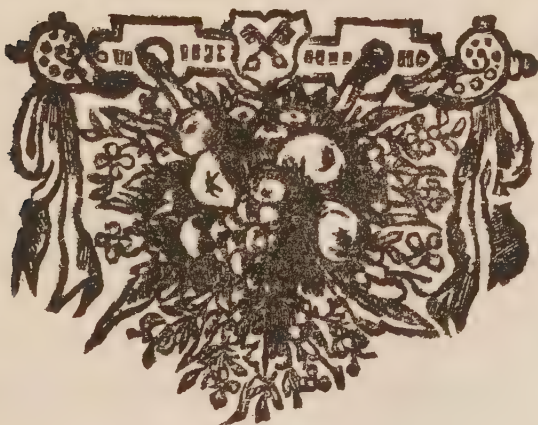
è quibus clarè liquet, Pana, qui idem cum Ægipane (uterque enim mediâ sui parte capræ similis est) distingui expresse à Sylvano (licet aliter visum Plutarcho) & ab illo reliquisque omnibus quem hîc oblatum venimus, Satyrum.

Quem similiter (siquidem in sacris conjecturæ locus) designant non uno loco Moses, & Esaias per voces Sagnir, & Segnirim, quibus non tam denotatur Dæmon, ut quidam interpretantur, quàm animal sylvestre, ac instar caprarum hirsutum, saltans non modò in sylvis, verùm quod sociis suis etiam acclamat. cui ipsi sacerdotes ac altaria dicitur constituisse Rex Hieroboamus. quod ipsum animal Moses Deut. cap. XXXII. vers. XVII. vocat cum Chaldæis Schedim, à terrore quem obviis incutit.

Quæ omnia quum viderint Interpretes Britanni, ad amussim convenire cum Satyro, exposuere fortassis haud malè apud Esaiam Prophetam Sagnir per vocem Satyri. Vide Levit. cap. XVII. vers. VII. II Chronic. cap. XV. vers. XV. Esaiæ cap. XIII. vers. XXI. & cap. XXXIV. vers. XIV.

Qui-

Quibus addo, idem forte animal deſcribi à
„Plutarcho in vita Syllæ: ubi inquit: Prope
„Dyrrachium eſt Apollonia, & in vicino
„Nymphæum. ſacer locus, qui ex virenti
„valle, & pratis, ignis venas diſperſas perpe-
„tuò eructat. Ibi ſtratum ſomno Satyrum
„(qualem Plaſtæ, ac Pictores adumbrant) fe-
„runt captum, adductum ad Syllam, percun-
„ctatos, multos interpretes quinam eſſet,
„quum vocem tandem edidiſſet, non quidem
„humanam, vel claram, ſed aſperam, &
„omnino ex hinnitu equi, ac hirci balatu
„confuſam, obſtupuiſſe Syllam, ac mon-
„ſtrum averſatum.

NICOLAI TULPII OBSERVATIONUM MEDICARUM LIBRI QUARTI

CAPUT I.

Cerebrum suppuratum.

Uero, octo annorum, ob effractum frontis os, haud procul à sutura coronali, adeò depressa fuit subjecta cerebri medulla: ut ademptâ libertate, destitueretur quasi omni motu, qui tamen paulò pòst iterum rediit; adapertâ per exemptum fragmentum viâ, per quam exitum ubi invenit lacerum cerebrum, extulit seipsum longè, latéque supra os fractum, extimamque calvariæ superficiem: idque incremento tam uberi; ut chirurgus necesse habuerit (quod tamen sine præsente vitæ interitu factum) tantum parti huic nobilissimæ, & ad vitam summè necessariæ adimere, quantum recipiendo fuisset, vacua ovi gallinacei testa.

Ex quâ præcisi cerebri dilaceratione protinus expullulare, ingens fungus, primùm quidem mollis, ac albus, at mox duriore callo, ac ci-

cinereâ cruſtâ obductus. quo luxuriante tumore, indies magis magiſque increſcente, ac in majorem molem elevato, neque ſpiritu vini, aut aliis remediis uſu comprobatis, vel tantulum imminuto, reſolvebantur tandem, die undecimo, nervi lateris oppoſiti. Manente adhuc firmo, ac illibato tam animi quàm corporis robore, licet biduo pòſt vivendi finem fecerit, ſub ſudore frigido, ac crebris nervorum diſtentionibus. conversâ jam tum in pus maximâ laceri cerebri parte. cujus corruptio eò majorem admirationem excitavit in Medicis, quò minorem viderant virium jacturam, biduo ante mortem. Quæ procul dubio morbo diutius reluctabantur, cum ob uberem humidi radicalis copiam; tnm ob ſolida increſcentis corporis fundamenta.

CAPUT II.

Epilepſia ex pollice pedis.

MOrbi comitialis cauſſam ſtatuunt Medici, vel in ipſo ſtabulari cerebro; vel aliunde eò deferri, ſive ex ipſis viſceribus, ſeu à partibus externis, planè eodem modo, quo ex ictu ſcorpionis, ac phalangii, vel à morſu viperæ, inſtar alicujus auræ, venenum perſentitur aſcendere, ac ſenſim ſeſe inſinuare, in principes noſtri corporis partes. uti luce clarius videre eſt apud Galenum Lib. III. Locor. affect. cap. VII.

Curtium Rogerium, uxore orbatum, ac mœstè viventem, quamvis primus morbi comitialis insultus invaserit, sine ullo vel levissimo ipsius præsagio; sensit tamen insequentes exacerbationes manifestam originem trahere, ex pollice pedis sinistri: indeque, ab ipso articulo, vagum, ac oberrantem elevari vaporem, primùm quidem genu, ac humero, deinde verò cervici, ipsique cerebro molestum: cum conspicua mentis labe, ac terribili nervorum contractione, reflexo capite versus dorsum, per eam convulsionis speciem. quam Græci ὀπισθότονον vocant.

Quo diro symptomate, non quidem continenter, sed interpolatis vicibus modò seriùs, modò ociùs fuit exagitatus: prout venenata hæc materia vel citiùs, vel tardiùs vapores suos emiserit. qui etiam non semper rectà in cerebrum feruntur, quin potius nonnunquam aliquandiu subsistunt, cum evidente doloris sensu, vel in genu, vel in humero, aut in cervicis aliquo musculo, antequam eorum offensam persentiat cerebrum; quo tamen tandem irritato, contrahebantur quidem omnes nervi, sed potissimùm illius partis, ex quâ malignus vapor speciatim in cerebrum fuisset delatus.

Quæ venenata fruges in herbâ quo opprimeretur, nihil non tentatum, cùm per cathartica, tum per convenientem sanguinis detractio-

ctionem, ſed potiſſimùm, per arctius vinculum, pollici ſupra articulum, tam arctè circumligatum: ut coërcitus halitus ne minimum quidem invenerit exitum, ad ſuperiora deinceps evolandi. non omiſſis interim, quin potius pro virili parte, dolenti articulo impoſitis cucurbitulis anguſti oris, ad eliciendum venenum illi penitiùs inſidens. Quo tamen minùs cedente, admotum aliquoties pollici fuit ferrum candens, & inuſtum ibidem loci ulcus, ad os uſque penetrans. cujus beneficio malum hoc potiſſimùm fuit devictum, uti etiam per reliqua manantia ulcera, quæ cruribus; ac brachiis fuere impoſita, quæ tam diu manſere aperta; donec poſt menſem tertium morbus ex toto deſineret, ægerque annos jam natus duodequadraginta, priſtinam recuperaverit ſanitatem, extra omnem recidivæ metum. Licet Hippocrati videatur hoc malum, id ætatis, homines ad mortem uſque comitari. at non omnes, inquit optimus aphoriſmorum interpres Philotheus lib. v. cap. VII.

In diſſipandis autem vaporibus, ac ſudore per cutis foramina eliciendo, præter Theriacam, lapidem bezordicum, radicem contrayervam, ac decoctum radicum chinæ, nihil ægro magis ex uſu fuit, quàm aqua arte chymicâ elicita ex tartaro & vitriolo, quam aurum potabile vocant. Cujus cottidianus uſus, primùm quidem ſudorem elicuit, ex illâ parte, in

quâ, id temporis, venenum delitesceret. At deinde ex capite, ac corpore universo. donec ex toto cessaret perniciosissimus hic morbus, docens suo exemplo optimè agi cum medicamentis chymicis, ubi in gravi morbo, dantur à providâ manu, universalibus auxiliis jam tum ritè administratis, quâ circumspectione destituta, videntur quidem magna, & quantivis pretii, in oculis vulgi, verùm nequaquam apud illos, qui rem non tam opinione, quàm veritate metiuntur.

CAPUT III.

Epilepsia, cum vocis suppressione.

ISbrando Colineo, adolescenti unde viginti annorum, ex pedis pollice, simillima quum elevaretur aura, contremuit intensè brachium, & præter periodicas, ac vehementes convulsiones, incidit non modò in resolutionem nervorum, quam paralysin vocant, sed in tantam etiam vocis suppressionem: ut coactus sit, scribendo mentem suam exprimere, quamdiu obsiderentur nervi recurrentes, voci formandæ à naturâ destinati.

E quibus tamen intricatis scopulis, felicissimè enavigavit, eodem magnete, quem jam propositum ivimus. sed præ cæteris, præter tenacius vinculum, quo ne tantulùm quidem pollex carere potuit, profuêre ipsi ferramen-

ta candentia, primùm quidem timidè, at mox audaciùs, uſque ad ipſum os pollici inuſta. ex conſilio Egberti Bodæi, Bonnii, ac Hartochveldii, qui juxtà mecum ipſi medicinam fecêre.

CAPUT IV.

Sanguis humanus epilepticis datus.

A Morbo comitiali ut meritò perterrentur ægri; ſic non injuriâ deteſtantur ſani, inuſitata quædam ipſius remedia. ſuadentibus aliis calvariam hominis viventis, aliis ejuſdem jecur, aut pulmonem; aliis contrà audaciore ore, calidum ſpirantemque ſanguinem (horreſco referens) hominis recens interempti. quaſi verò, ut cum Plinio loquar, lib. XXVIII. „ cap. I. ſanitas videri poſſit, feram ex homine „ fieri, & violare divina, humanaque jura.

Vide ſis ô Medice! quid aſtruatur à Moſe Geneſ. cap. IX. Lucâ Actor cap. XV. & tandem ab Imperatore Leone in Novell. conſtitut. LVIII. ubi lex flagris cædit, bonorum publicatione, ac perpetuo exilio multat, qui ſanguinem inteſtinis infarctum in cibum convertit, ſive vendat, ſive emat. quo certè delicto annon multò gravius eſt, recentem ſanguinem quaſi cum ipsâ animâ ſorbere, ſimul ac gladius viam erupturo cruori aperiens, crudeli ſupplicio, locum fecerit crudeliori Medici-

dicinæ, quam abominandam feritatem ecquis non exſecraretur, etiam in ſæviſſimis belluis?

Movit quidem prior ætas prodigioſum hoc auxilii genus, ſed vin' ſcire ejus judicium? au-
„ di Cornelium Celſum adſerentem, quoſdam,
„ jugulati gladiatoris calido ſanguine epoto, à
„ morbo comitiali ſe liberaſſe. apud quos, in-
„ quit, miſerum auxilium tolerabile fecit, mi-
„ ſerius malum. audi Aretæum Cappadocem
„ exclamantem lib. I. diut. morb. cap. IV. ô in-
„ gentem neceſſitatem quenqùam eò, redigi, ut
„ malum, malo piaculo depellat? unde tamen
„ ad ſanitatem utrum perventum, nemo potuit
„ mihi verè affirmare. quocirca non malè Scribonius Largus lib. I. cap. II. compoſ. medic.
„ Licet aliquibus profuerit, proſcribendum ta-
„ men ejuſcemodi remedium extra profeſſio-
„ nem medicam.

Lambertus Vitellius adoleſcens florentis ætatis, plurimum moleſtiarum perpeſſus, à frequentibus morbi comitialis inſultibus, decrevit tandem ultima experiri, ſecundùm il-
„ lud Celſi: quos ratio non reſtituit, illos adju-
„ vat interdum temeritas. confugitque quamvis invitiſſimus (ô durum neceſſitatis telum!) ad execrandum, ac deteſtabilem humani ſanguinis uſum. quo tremulâ manu, averſis oculis, pallidâ facie, ac horrente univerſo corpore in obluctantes fauces violenter infuſo, tantum abeſt

abeſt ut terribilis morbus inde imminueretur, ut potiùs plurimum incrementi ſumpſerit, habueritque multo pejus, quàm ante Thyeſteam hanc menſam. unde factum; ut præ augeſcentis mali vehementia, corruerit præceps in ignem, exuſto illic vehementer crure, & excitatâ tam ingenti grangræna; ut neceſſe fuerit, (quò cæterea femoris pars tuta foret) emortuum crus ſerrulâ præcidere. quo crudeli remedio quantumvis ritè ſatis adminiſtrato, occîdit tamen ipſum, poſtridie ejus diei, major morbi comitialis vehementia, quàm vires à recenti cruris amputatione attritæ fuêre ferendo.

In quod ipſum præſens vitæ periculum, licet nequaquam inciderit adulta quædam virgo, eundem jugulati juvenis ſanguinem, id temporis, itidem bibens. adeò tamen non recuperavit, horrendo hoc remedio, amiſſam valetudinem, ut potius in iiſdem, modò non & periculoſioribus permanſerit morbi comitialis ſcopulis. nolente quaſi Deo, ulteriore experimento confirmari, enorme, atque execrandum hocce piaculum, cujus ignominioſo uſu, diſpudet certè commaculari Medicinam, innocentiſſimam cæteroquin ſanitatis præſidem.

CAPUT V.

Beriberi Indorum.

JUſtus Auceps, juvenis peregrinandi cupidus, peragrato jam tum præcipuo Orientis tractu, ſubſtitit tandem in regione Choromandellâ, ubi Sol tanto interdum æſtuat ardore: ut indigenæ ejus vitandi cauſſa, cogantur maximam diei partem tranſigere in balneis frigidis. quem exurentem fervorem utique declinaturus hic juvenis, id negotii famulis ſuis dedit; ut ſe plumbo impoſitum, cottidie, idque ſub dio, ac aëre patente, frigidâ affatim perfunderent. quod certè irriguæ, ac intempeſtivæ lavationis genus, adeò non profuit; ut potiùs multùm nocuerit. at juvenile vitium eſt, animo non poſſe imperare. obſtipatâ itaque cute, & humoribus, ab inordinato frigore, impendio nimis, in nervos repercuſſis, contraxit illam paralyſis ſpeciem, quam India Beriberi, ſive ovem vocat. qui morbus ut minimum habet periculi, curatur tamen difficillimè. uti ſuo exemplo docuit hic adoleſcens, qui propterea, cum ipſo domum reverſus, nobis anſam dedit inquirendi in naturam hujus morbi.

Quem animadvertimus tantùm diſcrepare à perfectâ: quantùm conveniret cum imperfectâ paralyſi. corpus quippe erat quidem hebes,

bes, ac languidum, artuſque inertes, ac deſides, neutiquam tamen omni omnino motu deſtituti. & quamvis ægro minimè integrum fuerit, cibum capere, nedum deambulare, licuit tamen ipſi, in ſedili ſedere, obſcurum aliquem edere motum, imò in ſtupidis membris interdum perſentiſcere vagum, ac oberrantem illum titillationis ſenſum, qui ſolet præcedere ſpiritus animales in nervos influxuros, ac jam jam per exilia eorundem foraminula tranſitum quæſituros.

A quâ utique imperfectâ nervorum reſolutione, haud quaquam etiam diſpar fuit curandi ratio. convaleſcente ægro non minùs proſperè, remediis patriæ noſtræ familiaribus, ac ſi illis ipſis uſus fuiſſet, quæ morbo huic ſpeciatim præſcribit, qui Indiarum Præfecto à Medicinis fuit, Jacobus Bontius meth. medend. cap. I. ne quidem deficiente nobis, pretioſo illo terræ oleo, quod miniac Tennah Indis vocatur; & in Inſulâ Sumatrâ, cui præeſt Rex Achinenſis, adinſtar olei petræ, ex rupibus deſtillat. cujus Indici olei frequens periculum à nobis factum, tum in frigidis affectibus, nervis, ac muſculis penitiùs inſidentibus, tum etiam in ſuffocationibus uterinis; quibus non minùs opis adfert, quàm oleum, arte chymicâ, è ſuccino elicitum. evacuandis autem pituitoſis ſuccis (in quibus potiſſima hujus morbi cauſſa) operam inprimis navarunt, cum cathar-

thartica convenientia; tum lignum Guajacum, ſaſſaphras, ac radix china; & extrinſecus unguentum partim ex oleo terræ, partim verò ex oleis caſtorei, ceræ, nucis myriſticæ, cariophyllorum, piperis, ac ligni rhodii, quorum omnium legitimo uſu, non tam confirmatus, quàm in priſtinum valetudinis ſtatum integrè reſtitutus fuit.

CAPUT VI.

Vivo comburium.

SEd quî prætercam hîc, duo mihi relata, à teſtibus oculatis? extra quidem ſepta medica, ſcitu tamen non injucenda. quorum alterum de Pythagoricis agit Philoſophis, alterum verò de viduis, quæ etiam nunc hîc vivæ comburuntur, cum maritis ſine liberis defunctis, non quidem tam amore fidei conjugalis, quæ hîc tanti non fit, quàm metu illius contumeliæ, quæ illas manet: quæ inveteratæ huic conſuetudini vitam ſuam præferunt. conciſis enim ignominiosè crinibus ſervilem in modum habentur. deſpicatui tantùm non toti familiæ, verùm odio etiam omnibus. non ſecus ac triobolaria ſcorta, atque viliſſima populi proſtibula; in quæ etiam, præ nimiâ deſperatione, frequentiſſimè degenerant.

Quod ſi vero, vel ſpontè, vel crebris amicorum exhortationibus, animus devictus ad flam-

flammam inclinet, consentiatque, ob persolutum tributum, (nulli enim gratis id conceditur) Rustanus, sive sub cujus imperio illic vivunt, ejus loci præfectus, deducitur victima hæc prius ad flumen, cujus aquâ, pro more, abluta, deinde ad rogum, quasi ad nuptias it, distributisque inter familiares, monilibus, armillis, omnique mundo muliebri, præmissoque pomo quod manu gestat, prosilit ipsa in rogum, tantùm non læta, verùm etiam cupienti proxima, effusoque, quod capite gessit, oleo, excitat tantum flammæ ardorem; ut ne minimus quidem ipsius percipiatur ejulatus. quin potius dictum, ac factum, consumpta convertatur in pulverem, flumini deinceps inspergendum. quæ verò rogo propinqua, videatur cunctabunda, ac in limine defectura, hanc etiam invitam in flammam protrudunt amici. uti comperi animadversum, à mercatoribus nostratibus, ibidem præsentibus, in Virgine duodecim annorum, desponsatâ duntaxat Adolescenti immaturâ morte sublato.

At enim verò, quæ hîc loci facilè admittitur pyra, eandem alibi vicissim summè detestantur aliæ mulieres. quibus propterea (ne bolus ille è faucibus sibi eripiatur) maritorum sepulchris impositis, spiritum elidi, vitamque adimi curat, humani generis hostis, cum per glebas, à tripudiantium pedibus pedetentim

aſperſas, tum per pulverem decidenten ex ſacculo, capitibus ipſarum imminente. quem gutture terrâ propemodùm jam obruto ſcalpello choragus incidit, quo naribus, ac ore occluſis, ob interceptum ſpiritum, vitam cum morte commutent.

Præter quod Banianarum vivocomburium, hîc etiam paſſim videas Philoſophos Pythagoricos, quibus perſuaſum, animas hominum defunctorum migrare in animalia; quorum propterea nullum vel commedunt, vel occîdunt, redemptâ etiam interdum illorum vitâ, ab illis qui necem intentant. non neglectis interim, quin potius diligenti curâ, in publicis valetudinariis, enutritis illis, quæ aut ætas, aut morbus infirmavit. ſiquidem quæſiveris, in quod animal malent animam ſuam tranſire, reſponſum feres, vaccam cæteris præferendam, utpote non ſolùm liberè, ac leniter in herboſis paſcuis enutritam, verùm etiam minus obnoxiè, ac ſerviliter ab hominibus habitam, quàm cætera animalia. ut ut ſit, Philoſophi hi, reliquis Indis ut eruditione, ſic dignitate longè antecellunt; primaſque fermè obtinent in Regum, ac Principum aulis, è quibus equidem memini, mihi, præter elegantiſſimas epiſtolas auro ſignatas, oſtenſos etiam aliquando ipſorum libros, in oblongis arborum, arundinumve foliis, Arabico ſtylo, tam accuratè, ac ſcitè exaratos, ut vix quicquam conſpexerim

rim unquam ornatius. & hæc quidem hactenus extra oleas.

CAPUT VII.

Judici sincerè respondendum.

CORnelius Bethlemita ictus cantharo in fronte, ac ventre gladio leviter puncto, procidit temulentus in gradus; fissoque sinistro temporum osse, excessit tertio pòst die è vitâ. comprehensis interim, ac in custodiam traditis, qui ipsum indignis exceperant modis. confitente altero ventrem à se vulneratum, altero verò accusato de vi fronti illatâ.

Cujus inopinatæ mortis caussam, jussu Judicis, inquisituri Medici, invenêre nec ventris vulneri, quod ad interiora neutiquam penetrabat; nec frontis contusioni, mortem hanc imputandam. Verùm vitam ademptam fuisse, partim per inflammationem cerebri, ab effractò osse excitatam; partim verò, & quidem potissimum, ob Jecur, septum transversum, ac intestina, ut summè inflammata, à morbo rixam præcedente, sic undiquaque fœtidissimo pure perfusa, ex inveterato abscessu, per turbas hasce, id temporis, disrupto. quo lumine Judici prælato, absolutus fuit uterque reus cædis intentatæ.

Plurimi itaque interest, sententiam suam haud

haud leviter ferre, nedum, in re tam gravi, amicitiæ, aut hoſtilitati aliquid dare, quin potius ſoli veritati litare, quæ ut ſemper recta, ſic nunquam non juſta, ac Deo grata eſt. cave ſis ergò Medice, aliter loquaris, aliter ſentias. ſit tibi religio, nunquam judicem in fraudem illicere. Certus aliis vulnera, aliis curantis culpam, aliis propriam pertinaciam, lethalemve aliquem morbum clanculum alicubi in viſceribus latitantem, mortem acceleraſſe. quorum abditorum morborum cauſsâ, haud ſatis fuerit inquiſiviſſe in naturam vulneris, niſi ſimul perſcruteris corpus univerſum, ne inconſideratè adſeveres, quenquam ſubiiſſe ſpeciem ejus ut occiſi, quem ſors ſua peremit. neque enim minores Deo pœnas dabit, qui inſontem damnat, quàm qui ſontem abſolvit.

CAPUT VIII.

Cancri contagium.

„IN artibus (inquit Seneca) magis utilia, quàm „ſubtilia quærenda. cujus effati rationem utinam haberent illi, quibus epulis jucundius, quidvis in controverſiam trahere, ignari, multum altercando veritatem amitti, ſaltem magis inumbrari, quàm illuſtrari. quantum enim improvidis juvenum ſenſibus imponit verborum lenocinium, tantùm nauſeæ movet exer-

exercitatis, propositis duntaxat, quæ neque scienti prosunt, neque ignoranti nocent. è quorum numero quî exemeris, acriter disputantes? utrum cancer ulceratus sit eminus contagiosus. ô Medicos verè umbratiles! ecquid enim verisimilius? quàm tenue, ac fervidum, urentis cancri, virus, contagium suum non magis propè, quam longinque dispergere? quis exhalationi ipsius limitem præstituit? quis cancellos posuit, intra quos permaneret coërcitus, volatilis ille spiritus?

Adrianæ Lambertæ, provectæ ætatis, post devoratam aliquot annorum molestiam, ulceratum mammæ carcinoma, ad eum pervenit putredinis gradum: ut halitu suo inficeret famulam, continenter operam ipsi navantem; & quidem eò majore labe, quò diutiùs suppetias tulerit, ac familiariùs cum illa vixerit, è quibus conceptæ perniciei scintillis tandem exortum ingens incendium. quod ipsam non minus, quàm Dominam suam pessundedit. insidente utriusque pectori, ac alis, tam fœdo, ac inæquali ulcere, ut aliquandiu animi penderem, utra illarum graviori excarnificaretur sævitiâ.

Quid quod mihi ipsi, solus fœtentis hujuscemodi carcinomatis intuitus, præter insignem cordis defectum, aliquando guttur usque eò exulceravit, ut non mercurio præcipitato tantùm; verùm etiam forfice cottidie

opus fuerit, ad auferendas cruſtas à depaſcente veneno in faucibus excitatas. è quibus vel cœco apparet, ulceratum cancrum non ſolùm cominus, verùm etiam eminus contagium ſuum diſſeminare. ac proinde ſatius eſſe, fidem habere experimentis indubitatis; quàm incautæ Juventuti illudere, frivolis argutiis, atque excogitatis captiunculis. ne dicam ſubtiliter diſſerendo aditum intercludere, quò minus perſpicax mentis acies dirigatur, ad meliora, uſu abundè comprobata.

CAPUT IX.

Membrana Laryngis expectorata.

TEnuis humor à capite deſtillans, excitavit ſartori acerrimam tuſſim, ejicientem plurima craſſæ, albæ, ac glabræ alicujus membranæ fragmenta. in quorum naturam eò curioſius inquiſitum, quò majore eruperint copiâ. ſuſpicantibus aliis, à tunicâ coſtas ſuccingente, aliis verò, vel à pulmone, vel à tunicâ aſperam arteriam tegente illa originem traxiſſe. verùm enim verò, haud quaquam veritati videbatur conſonum, internam pectoris membranam potuiſſe exedi, ac fruſtulatim exſcreari, ſine acerbo doloris ſenſu, aut ſummâ ſpiritus difficultate, de quorum tamen neutro conqueſtus fuerat, Pulmonis verò involucrum, ut erat tenuius, quàm

quàm craſſis hiſce fragmentis ut compararetur, ita fuit parenchyma ipſius etiam mollius, quàm ut tam acrem deſtillationem tuliſſet, ſine cruore, aut ulcere. quibus quum deſtituerentur ſputa, reſtabat ſola aſpera arteria, quæ fragmenta hæc ſuppeditaſſet, ex internâ ſuâ tunicâ. quæ ſententia eò fuit veriſimilior, quò præter continuam tuſſim, majus fuit vocis impedimentum. exaſperatis impenſe è ferinâ, ac acri deſtillatione, inſtrumentis ipſius formationi deſtinatis. quam efferam delabentis humoris vim deinceps etiam ægerrimè refrænarunt vel maximè lenia eclegmata. quorum tamen continuô uſu, ſi non ex toto debellatum, plurimum ſaltem imminutum fuit moleſtum hoc vocis, fauciumque impedimentum.

At quis non miretur? quæ humoris hujus fuit ſævitia, pulmonem non contraxiſſe ulcus? neque ex adapertis venarum oris erupiſſe ſanguinis ſputum? nedum bronchia aliquam inde ſenſiſe offenſam? verùm omnem impetum ſubſtitiſſe in lubricâ, ac declivi hac aſperæ arteriæ tunicâ? quæ alioquin nullam deſtillationem impedit rectà ad pulmonem deſcendere. ſed cuicunque humori liberum concedit tranſitum.

CAPUT X.

Juvenis balans.

PRo ut variant multijugæ, ac diſſonæ diverſorum animalium voces, pro eo etiam diſcrepant inſtrumenta formandis ſingulorum vocibus deſtinata. ſic edit grunnitum ſuum porcus, per cavernulas gutturi impreſſas; & volucris (quæ epiglottide caret) concentum, per duriorem quandam cartilaginem; uti homo animal perfectiſſimum, articulatam vocem, cum per anguſtam laryngis rimam quæ γλωττὶς Græcis, ac lingula, Latinis vocatur; tum per pervium quendam complicatæ membranæ tubulum, quam modulandæ humanæ voci, in interiore aſperæ arteriæ receſſu, tam ſagaci induſtriâ effinxit, provida, ac omnium opportunitatum moderatrix natura: ut affabre factum hoc artificium, nunquam niſi cum ſummâ admiratione meminerim in theatro anatomico, à circumſtante coronâ conſpectum.

Quo abſolutiſſimo inſtrumento ſolus inſtructus homo, ſatagit interdum voce ſuâ imitari, vel exprimere quorumcunque animalium ſonos, idque ſucceſſu tam felici; ut diſcrimen non animadvertat, niſi acutiſſimus auditus. cui tamen facilè impoſuiſſet, non fictus, ſed genuinus ille balatus, quem juxta me-

mecum audiêre quàm plùrimi editum, à Juvene Hiberno, inter oves ab ineunte ætate, enutrito, quem propterea hîc operæ pretium fuerit, ſuis coloribus depingere.

Allatus Amſtelredamum, omniumque oculis expoſitus fuit Adoleſcens ſedecim annorum, qui in Hiberniâ, a parentibus fortè devius, inter oves ſylveſtres, ab incunabulis altus, induerat quaſi naturam ovillam. corpore pernici, perpete pede, vultu truci, carne durâ, cute exuſtâ, artubus ſtrictis, fronte ut obtusâ, ac depreſſâ, ſic occipitio convexo, ac tuberoſo, rudis, temerarius, imperterritus, & exors omnis humanitatis. cætera ſanus, & optimè valens. deſtitutus voce humanâ, balabat inſtar ovis, & averſatus cibum, potumque nobis uſitatum, manducabat ſolùm gramen, ac fœnum, & quidem eo delectu, quo curioſiſſimæ oves. obvolvendo identidem unumquodque, & æſtimando ſingula minutatim, ſeligebat, guſtabatque tandem modò hæc, modò illa, prout naribus ac palato judicarentur gratiora, ac magis convenientia.

Vixerat autem in montibus aſperis, ac locis feris, ipſus non minùs ferox, ac indomitus, delectatus ſpeluncis, aviis, ac inacceſſis ſalebris. aſſuetus jam ſub dio vivere, Hiememque, atque Æſtatem juxta pati, effugiens longiſſimè venatorum inſidias, in quorum

tamen caſſes tandem incidit. quamtumvis curſum dirigeret, per ſaxa inæqualia, ac præcipitia prærupta, ſeque intrepidè conjiceret in ſpinoſa virgulta, atque acutos murices. quibus intricatus, redactus fuit in venatoris poteſtatem. Præ ſe ferens, magis feræ, quàm hominis ſpeciem. quod ſylveſtre ingenium, etiamnum coërcitus, atque inter homines degens non niſi invitus, ac longo pòſt tempore exuit.

Guttur erat ipſi, amplum, ac latum, lingua palato quaſi annexa. præcordia, ob pronum inceſſum ſurſum retracta. & in naturali ventriculi, jocinoris, ac lienis loco, tam exiguà diſtentio; ut ſectio anatomica fortaſſis multa illic inveniſſet, à communi poſitu, ac figurâ haud parùm diſcrepantia. potiſſimùm circa interiora gutturis penetralia, ad exprimendum balatum, ovibus naturâ, ipſi verò ſolâ conſuetudine familiarem.

CAPUT XI.

Noxa, à nimiâ frigidæ collutione.

GRaves errores raró impunè feruntur, in morbis acutis, in quibus hunc inclemens aër, illum inordinatus cibus, alium verò intempeſtiva venus, immoderatus vini, aut cereviſiæ uſus, vel triſtior aliquis caſus oblatus, inopinatâ multarunt morte. in quorum numerum

rum quoque, quo referantur illi, qui os frigidâ impensius colluunt, inseram huic operi, quod sequitur exemplum.

Uxor Pauli Copii nequiens bibendo, febris ardentis restinguere incendium, colluit os suum frigida, primùm quidem parcè, ac ordinatè, mox verò adeò effusè ac frequenter: ut nullis monitis se pateretur deterreri, à gratissimo hoc algore. quo gavisa mulier animi impotens, consumpsit interdum paucis horis, non aliquot modò pocula, verum integras sæpenumerò urnas, perstrictis, adventitio hoc frigore, palati, gutturisque venis arteriisque, ac inspissatis vaporibus, suppressisque adeò spiritibus ad cerebrum viam adfectantibus; ut labasceret ipsi non tantùm mens, verùm contractis etiam nervis incideret tandem in inevitabilem mortem.

CAPUT XII.

Vermis narium.

ANcillæ Chirurgi acerbè, ac longè ex capite dolenti, neque ullis remediis adjutæ, tulit tandem suppetias vermis, è naribus prorumpens, longitudine medii digiti, ac formâ haud dispar illi vermiculo, quem figura tertia tabulæ septimæ ob oculos ponit. consule Herculem Saxoniam, lib. 1. cap. 11.

CA-

CAPUT XIII.

Cancer ossis.

CORnelius Celsus libro VIII. cap. x. asserit fracturæ ossium, præter inflammationem, ac distentionem nervorum interdum quoque cancrum intervenire. ecquid verò per cancrum ibidem loci intelligatur, variæ variorum sunt conjecturæ. neque minores sententiarum conflictus. verisimile tamen non est, verum hîc designari cancrum, nedum sphacelum perperam excogitatum. at si quis conjecturæ locus, videtur hæc vox adumbrare callosum illud tumoris genus, quod plerumque sequitur calamitosas ossium fracturas, vel immedicabilem illam eorundem mollitiem, quam imprimit ossi acida pituita, solidam ipsius substantiam planè corrrumpens. cujus perniciosissimi tumoris natura, quantumvis haud parum discrepet à genuino cancro, in eo tamen cum ipso convenit, quod uterque nullis cedat remediis, conspiretque perinde in peniciem ægrorum.

Vincentius Balduinus, Vir infractæ ætatis, vixit aliquandiu miserandum in modum, ob humeri os, intra annos quindecim, quater effractum. quod paulatim increscens, sive ex viscido contusi ossis succo, sive sanguine eò uberius affluente, in eam tandem devenit mo-

molem, ut nec pectus, nec ſcapula immodicum ipſius pondus fuerit amplius ferendo. excitatis non ſolùm maximis nervorum doloribus, verùm etiam ſummâ ſpiritus difficultate, ob luxurians pondus, thoracis motum continenter impediens, cum indefatigabili vigiliâ. quibus è ſalebris quo evaderet, uſus fuit conſilio variorum chirurgorum. quorum alii tumorem emollire, atque in pus convertere; alii contra luxuriem ipſius arctiore faſciâ coërcere; ac nonnulli vitiatum os ſerrulâ præcidere adnixi fuêre. ſed omnes ſucceſſu infelici. venæ enim ac arteriæ hujus tumòris latiores erant, quàm ut pollice humano potuiſſent obturari, ac proinde magis impedimento, quàm auxilio fuêre faſciæ. Mortemque adeò non diſtuliſſet, quàm maturaſſet amputatio improvide inſtituta.

Facto autem vivendi fine, docuit anatome, omnia, ſub cute, viſci craſſitiem, ac ſteatomatis induiſſe naturam. parumque diſcrepaſſe à materia veri cancri. cujus nomen fortaſſis propterea, huic oſſis vitio, haud malè impoſitum ab induſtrio hoc Auctore. ipſa verò oſſa erant non modò, à ſe invicem ſejugata, verùm quaſi malleo minutatim confracta. ac præ irriguo madore adeò tenera, flaccida, ac mollia: ut inſtar ceræ ſcalpello facillimè conciderentur.

Quam eandem alienationem oſſibus utique

que imprimit acida, ac maligna quædam pituita, per habitum corporis effusa. quam interdum quinquaginta vidimus occupasse loca, ac depascere tantùm non solida ossa; verùm etiam carnem, membranas, nervos, ligamenta, aut quicquid illi obvium. parum interim, aut nihil proficientibus remediis, quibus infensissimum hunc hostem sategimus domare, sive sponte ex latebris suis prodeuntem, sive à variolis in arenam hanc productum. Vide Fabricii Hildani centur. IV. observ. LXIX.

CAPUT XIV.

Sanguisugarum usus.

SAcro igni, mulieris melancholicæ, crus exedenti, optimè profuit Sanguisuga, eliciens ex proximis venis, fervidum, adustumque illum sanguinem qui perennem fomitem pervicaci ulceri, hactenus suppeditaverat. quo exucto facillimè cessit reliqua molestia, soli pani aquæ immacerato, non secus ac si placida Æsculapii manus imposita fuisset. Vide Celsum lib. v. cap. XXVIII.

CAPUT XV.

Oblivio à læso occipitio.

CUriosê, non tantùm inter Medicos, verùm etiam Philosophos disceptatur, utrum animæ facultates, distinctis sedibus, in cerebro disparentur, elegeritque imaginatio, partem ejus anteriorem, ceu molliorem; uti memoria posteriorem, quasi duriorem, ac retinendis spectris accommodatiorem. quâ controvesiâ aliis relictâ, proferam hîc duo duntaxat exempla, luce clariùs demonstrantia, læso occipitio potissimùm offendi nobilem reminiscendi vim.

Famulus Nicolai Lonii, iturus serâ vesperâ præproperè, ad tabellarium Antverpianum, per declivem bursæ fornicem, ob glaciem, id temporis, summè lubricum, procidit supinus in occipitium. unde ortâ omnium rerum oblivione, non meminit deinceps nominis sui, nedum domus è qua venisset, aut quo contenderet delaturus, quas manu etiamnum contineret literas. quem mentis stuporem brevi, eatenus quidem emendavit ars, ut iterum recordaretur longè præterita. at quæ casum hunc immediatè præcesserant, illorum memoria planè exciderat.

Quam eandem reminiscentiæ labem, cælebs quidam Mercator nobis similiter obtulit, qui

qui ignarus vulneris, quod nec opinanti, in occipitio contigerat, chirurgum obteſtabatur, ut indicaret ſibi vulneris ſui auctorem, locumve in quo id inflictum fuiſſet. quorum notitiam licet vel avidiſſimè expeteret, nequiit tamen vel minimum ejus invenire veſtigium. de quo occipitii vitio vide Antonii Benivenii obſerv. LXXIX.

CAPUT XVI.

Urina Leporina.

PLurima gravis auditus ſunt remedia, neque ſemper obtemperat uni. ſed ex deterſo ritè tympano, & infuſo liquore flatus diſcutiente, maximum plerumque percipitur emolumentum. & nihil utilius urinâ leporinâ, ſive ſeorſim, ſeu cum ſpiritu vini, auribus calidè inſtillatâ. cujus frequentior uſus multis opitulatus fuit, & quidem præcipuè, proxenetæ cuidam Amſtelredamenſi, qui eò ſurditatis jam devenerat; ut neceſſe foret, palimpſeſto, ſive chartæ deletili inſcribere, ſi quid illi verbis communicatum velles.

CAPUT XVII.

Aneuriſma premendo ſanatum.

SPonſus uxorem ducturus pupugit acutiſſimâ cultri acie, arteriam manus ſiniſtræ, in-

inter pollicem, ac indicem. cujus ſanguine ſubſultim proſiliente, per adſtringens emplaſtrum, in tempore, in hibito, coaluit ſtatim magis externa, quàm interna arteriæ tunica, quæ manſit hians, ac à ſe invicem ſejugata. elevatâ propterea, à vitali ſanguine, uſque eò externâ ipſius membranâ; ut degenerarit in verum aneuriſma cum pulſu perenni, ac dolore, in vicinis nervis, inſidente.

Pulſatilem hunc tumorem vix digito depreſſeras, quin ſanguis protinus regurgitaret ad venas, & aneuriſma videretur ex toto ſublatum. quod tamen actutum ſub adſpectum iterum venit, ubi vel minimum removerentur digiti. Non deerant chirurgi, qui arteriam hanc ſectam transverſim, ſatagebant ferro ignito adurere, ne ſanguis plus æque efflueret. ſed crudelior fuiſſet medicina, quàm morbi natura requireret. ac proinde periculum potiùs factum, per adſtringens emplaſtrum, à plumbi laminâ, arctioreque vinculo ita depreſſum: ut expulſo, ex tumore ſanguine, & conſtricto convenienter vulneris hiatu, faciliùs coiret, agglutinareturque, interior, laceræ arteriæ tunica. cujus coalitus etiam ſequutus fuit, ante menſem quintum; relicto duntaxat prope cicatricem exiguo nodulô, qui tamen tandem etiam evanuit, antequam ex toto deſineret aneuriſma. vide Fabricii Hildani cent. III. obſerv. XLIV.

CAPUT XVIII.

Morpio cuti adnatus.

QUatuor numerantur pediculorum genera, videlicet pediculus, lens, cyro, ac morpio. Pediculus ac lens, ut insident capiti; sic eruitur cyro, vel cyracium, ex cute, subter quam latet. sed morpio durior, compressior ac cæteris latior inhæret extimæ cuti tam firmiter: ut non nisi forfice inde abscindatur. veluti illi vidimus contigisse viro, cui morsu suo, pone aures, morpio aliquandiu summè fuerat molestus.

CAPUT XIX.

Surdus visu verba intelligens.

INtereram aliquando hilariori convivio, ubi casu incidimus in mentionem cujusdam surdi, cui peculiare dicebatur, ex motu labiorum, quemcunque intelligere sermonem, & promptè respondere ad quævis interrogata, sive cominùs, sive eminùs proposita. modò idoneus sub dio caperetur locus, neque labia (ad quæ unicè collineat) effugerent oculorum sensum. quem hominem equidem profectò vidi lubentissimè, tum hoc lubentiùs, quod copia facta sit, coram Francisco Vicquio, Arnoldo Tholingio, aliisque, explorandi ad veritatis

ritatis amussim, inauditæ hujus sagacitatis exemplum. prodiit itaque in scenam, ad diem dictam Simon Didericus, homo minimè vænalis, nedum præstigiator. Sed simplex, ac invitissimus ostendens, quam successu temporis, ex labiorum motu acquisivisset, qualiumcunque verborum notitiam. rogatusque quandiu caruisset audiendi hoc usu, respondit, se prolapsum ex edito Templi Purmerendani culmine, primùm quidem graviùs, deinde verò annis ab hinc viginti, culpâ cujusdam agyrtæ, nescio quid olei potentioris auribus instillantis, admodum nihil audivisse. præsertim si compelletur à tergo, atque idcirco contubernales suos, retrò conventuros, projectis lignis, lapidibusve, ipsum commonefacere, quo respiciendo intelligat quæ dicturi sint.

Verùm enim verò negat Cicero surdum varietates vocum, ac modos novisse. at ætas tua Marce Tulli, campum hunc fortè negligentius percoluit, quàm noster hic θεωρητικὸς, qui quovis lynceo perspicacior, tam acri judicio observat loquentium labra: ut vix ullus inibi concipiatur sermo, sive clarus, sive lenis, cujus proprietas ipsius scientiam fugiat. quid quod ipse alicubi adstruis, vultum esse tacitum mentis sermonem. quid igitur mirum, in labris seu parte illius maxime mobili, sermonis indicium fieri acutissimo huic speculatori. cui

nihil incognitum, nihil non exploratum. ubi constiteris, sive propè, sive longinquè, par ratio est. ne dixerim ipsum aliquando, in supremâ ædium contignatione, perinde intellexisse verba, quæ fiebant in platea, ac si ibidem loci coràm adfuisset. auditurus concionem templum cum cæteris ingreditur, ac domum reversus, non minùs accuratè singula uxori refert, ac si optimè omnia audivisset. quæque alii auribus ori propè admotis vix exaudiunt, illa ipsus etiam longissimè remotus, statim ut dicta sunt, perspicit pernicissimis suis oculis. uti evidens ejus rei periculum, coram omnibus, non semel à nobis factum.

Sessitat autem tota hæc scientia in solis labris, quæ proinde prout alius alio habet magis glabra, ac pilosa, tenuiora, vel crassiorâ, pro eo utique vel citiùs, vel tardiùs, capit ipsorum mentem. cum mulieribus verò: omni omninò impedimento circa labia destitutis, audivimus ipsum tam liberum ultro citroque habere sermonem, adeoque prolixè confabulari, ut jurasses nihil vitii ipsi circa auditum fuisse. Cui certè notitiæ meritò dubitandum, utrum ulla par excogitari possit. quippe hujus magnetis usu, quasi super hominem sese effert homo. ecquod enim erit deinceps vel ori frænum? vel linguæ repagulum? vel quis in posterum aurium usus? ubi solius oculi intuitus revelabit quemcunque sermonem mentis, inter-

interpretem? ecquis ſub Phalaride aliquo vivens auderet hiſcere? aut coram hoc Argo aliquid alicui in aurem dicere? ſtipulaberis quidem cum aliis jure jurando fidem ſilentii, ac inſuſurrabis illis clanculum, quod celato opus erit. at quam vocem, cedo, occultabis illi, qui contra morem aliorum hominum oculis audit; ut triſte lupus ſtabulis, ſic formidabile homini talis ſpeculator. qui nulli non præſcribit tacendi neceſſitatem. & coram quo, ſub tyrannide conſtitutis, muſſitanda potiùs qualiſcunque injuria, ac precariò vivendum, quàm ſubmiſſe loquendo, ſecuritati ſuæ ſatis conſultum crèdere.

CAPUT XX.

Palpitatio Cordis.

CORdis involucrum, pericardium vocatum, continet unum, aut alterum viſcidæ, ac rubicundæ alicujus aquæ cochlear, cum ad faciliorem motum viſceris nunquam quieſcentis; tum ne præ nimio æſtu, facilè exareſcat fons caloris, qui inſtar Solis, vitam impartitur corpori univerſo. aquâ autem hac, vel copiâ nimium exuberante, vel calore à naturali ſtatu decidente, exoritur protinus vehemens cordis palpitatio. cujus indefatigabili motu, ſatagit nobile hoc viſcus excutere, quod quacunque ratione ſibi moleſtum eſt. cujus

voti nisi reddatur compos, & se, & corpus perdit universum.

Stephanum Jonam juvenem vegeti corporis, defatigatum impensè ex pedestri itinere, corripuit inopinato quasi insultu, acutissimus lateris sinistri dolor. cum spiritu difficili, ac summâ cordis palpitatione, quorum symptomatum impetum quum nec sanguinis detractio, nec roborantia ulla infringerent medicamenta, actum fuit de ipsius salute. Succubuitque sub pondere viribus nimis gravi. Contractâ non tantùm febre hecticâ, verùm etiam hydrope abdomen usque eò extendente; ut necesse habuerit tandem sub sudore frigido, vitam cum morte commutare.

Quorum gravissimorum symptomatum ergò, ubi dissecaretur cadaver, invenimus cor flaccidum, ac justo majus, aquam verò pericardii, exuberantem ad quindecim cochlearia. quæ ipsius copia produxit procul dubio palpitationem cordis. Pulmo totus erat vitiatus, costisque accretus, venæ ubique tumidæ, omentum putredine infectum, uti venter cum cruribus aquâ citrinâ repletus. Cavendum itaque obnixè à nimiâ defatigatione, quæ tantum mali corpori dat.

CAPUT XXI.

Tussis sanata decocto raparum.

JUrisconsultus delectatus impendio nimis, acri limonum succo, eò processit dementiæ: ut cotidiè biberet sex plùs minùs uncias. excitatâ inde molestiore tusse, quàm ut ullis curationem reciperet remediis, præterquam solo raparum decocto, quod uti omnibus tussientibus ex usu est, ita quoque huic ægro plurimum opis attulit. enavigato feliciter intra mensis curriculum, periculoso hoc syrtium æquore, in quo facillimè submersus fuisset.

CAPUT XXII.

Calculus venæ thoracicæ.

CAlculum, quem nobis aliquando obtulit arteria aôrta, corpori inclusa, illum nunc demonstratum venit vena Thoracica foris obvia. cujus os, ab interno abscessu reseràtum, apertumque novum hunc hospitem non secus complexum fuit, ac scapulæ ille tumor, in quo, teste Joanne Schenkio lib. v. Ferrandiùs senior conspexit simillimum calculum, à sanguine firmiter concretum.

Jano Mulerio, integrum triennium, à suppurata pleuritide divexato, tandem exortus

 fuit,

fuit, circa extimam ulceris oram, prædurus tumor, continens in ſe, ſphæricum, ac inæqualem calculum, inſidentem arctè venæ thoracicæ externæ cujus magnitudo ut nuci avellanæ, ſic forma fuit ſimillima racemo uvarum corinthiacarum. quibus calculus hic rotundis, ſplendicantibus, ac atris ſuis acinis adeò fuit æqualis: ut vix ovum ovo videris ſimilius. exorto procul dubio nigro illo colore, ex aduſto venæ ſanguine; uti alba, qua inferiùs obducebatur, cruſta à candicante puris recremento.

Agedum chirurge, fatigant te interdum inveterata ulcera, ludiſque non raró operam in tumoribus duris, ignarus, loco puris, aliquando calculum inibi matureſcere. vis filum Ariadnæum? cujus ductu feliciter ex hoc labyrintho evades. ſequere quod propoſui exemplum, & conſidera attentè, num ſiliceus hic hoſpes clandeſtinè alicubi deliteſcat.

CAPUT XXIII.

Præpoſterus penicillorum uſus.

ORiana Moravilla ſplendidè enutrita, ac clanculùm extra natale ſolum ſeducta, à Martino Vinzcovio Polono (cui per id tempus filium fuerat enixa) vixit aliquandiu, cum novo hoc hoſpite hoſpitiis variis. ſummè illi ſemper obſequens, ac morigera in rebus omni-

omnibus. at ipſo non ſolùm obærato, verùm etiam imparato à pecunia in Poloniam cogitante, verita fuit, ne ſe indotatam peregrè deſertum, aliorumque ludibrio proſtitutum iret. quod periculum declinatura, maluit in tempore, ab ipſo diſcedere, eaque ratione ſecuritati ſuæ conſultum ire. cujus voti quò fieret compos, nil niſi libertatem jam ſpirans, nullum non movit lapidem partim blanditiis, ac ſuavi verborum lenocinio, partim verò aſſiduis querelis, donec impetraret veniam redeundi ad ſuos. quam tandem, ex ſententiâ, aſſequuta, non deſtitit, quin permoverit præterea juvenem cottidianarum ærumnarum, lamentorumque jam pertæſum; ut conſternatam erigeret, reſciſſis pactis clandeſtinò inter ipſos initis, quò ipſa priſtinæ libertati reſtituta, videretur non tam deſerta ab invito, quàm dimiſſa à volenti proximo. quâ tamen abeundi veniâ, precariò obtentâ, nec diu gaviſa, nec longê fruita fuit. victus enim amore juvenis, animique ſeſe angens, brevi iterum expetiit dimiſſam. eamque haud adeptus, deſiit quidem mollium querelarum, neque fuit illi ulterius moleſtus. verùm enimverò, poſita perſonâ amici, induit ſicarii. ac jam certus ſe ulciſci, duxit omnia pericula, præ amore ſuo, levia. arreptoque pugione, cædi ipſius deſtinato, proceſſit eò furoris; ut offensâ diſſimulatâ, introierit ad ipſam, & dato, acce-

ptoque mutuo oſculo, irruerit in inermem, ac imbellem juvenculam, cui res alias agenti, ac nihil ejuſcemodi cogitanti, inflixit identidem feriendo, ad ſex vulnera. quod profectò enorme, ac deteſtabile ſcelus, à præmeditato ſicario, intra privatos parietes, ſub ſpecie amicitiæ, poſt pacta ſolemniter reſciſſa, incautæ juvenculæ, ac nihil mali ſuſpicanti, nefariè, ac crudeliter intentatum, permovit Judicem, ut ipſum in carcerem conjectum, decreverit capite multandum. quo etiam triſti ſupplicii genere, luctuoſa cataſtrophe impoſita fuit mœſtiſſimæ huic tragœdiæ.

Sed omiſſo deteſtabili hoc flagitio, ingrediamur potiùs campum medicum, inſpecturi propiùs vulnera, quæ magis punctim, quàm cæſim fuêre inflicta. in quibus id peculiare fuit animadverſum, quod ægerrimè tulerint penicilla linea, pro more, interpoſita. quæ propterea etiam neceſſe fuit inde, etiam intempeſtâ nocte, eximere, niſi voluiſſes vulneratæ omnem impedire ſomnum. in quem tamen ſtatim procidit, ſimul ac illis remotis, extrinſecus duntaxat imponerentur lineamenta ſpiritu vini imbuta. quorum beneficio, ante duodecimum, pleraque omnia hæc vulnera obſervavimus non minùs feliciter carne repleta, quàm cute firmiter obducta, ipſamque ægram in priſtinum valetudinis ſtatum perfectè reſtitutam.

Quod

Quod experimentum, ex ſententiâ Felicis Wirtzii, cottidianus paſſim quùm adprobet uſus; ſubit ſanè mirari ſtolidam quorundam veſaniam, qui ne videantur nihil agere, nugas agunt: repletis enim recentibus vulneribus, maximâ penicillorum copiâ, adeò ea non conſolidant, neque promovent disjunctarum partium unionem, ut potiùs, quantum in manu ipſorum eſt, impedito, per interpoſita penicilla, mutuo contactu, remorentur ſummoperè neceſſarium coalitum. ſine quo tamen, quum non perſanentur vulnera, mirum certè haudquaquam eſt, ſi hac ratione, ab ipſis obligata, maneant non tantùm fœdè hiantia, verùm priore ſtatu longè etiam deteriora, juxta illud Naſonis, *Curando fieri quædam majora videmus* -- *Vulnera*.

CAPUT XXIV.

Pica plumbum appetens.

FIlia Conſulis Amſtelredamenſis, tantùm non delectata, verùm avidè, & ad ſatietatem uſque, fruita ceſpite ſulphureo, ac plumbi laminis minutatim conciſis, adinſtar alimenti vel maximè familiaris, incidit tandem in morbum, ut diutinum, ac moleſtum, ſic ſummè exitialem. cum linguâ aſperâ, animi deliquio, præcordiorum anguſtiâ, ventriculi dolore, liene obſtructo, alvo ſuppreſſâ, ute-

uteri ſuffocatione, pallido corporis habitu, aliiſque inſanabilium, & deſperatorum affe-ctuum indiciis. de quorum cauſſa quò diutius Medicum ſuum celaret virgo pudibunda, hoc plus nocuit ſuæ ſanitati. donec tandem, vi medicamentorum, ſub adſpectum caderet plumbum, ſcalpello conciſum, dentibuſque tam inæqualiter demorſum: ut cuilibet ipſius particulæ, bini, ternive inhærerent aculei. à quibus ut plurimum doloris percepêre inteſti-na; ſic nocuêre plurimum ventriculo, ac me-ſenterio, cum lutulentum, ceſpitis ſulphurei, cœnum; tum ceruſſa plumbo inſidens, quam Medici ſiccis venenis annumerant. indeque eſt, quod Galeno, Vitruvio, Columellæ, Mercuriali, aliiſque etiam diſpliceat aqua, quam plumbei tubuli adducunt. quam credunt adeò non convenire homini, ut etiam anima-libus ſit inutilis, ac pernicioſa. vis plumbi, ce-ruſſæque, quæ ſecundùm Dioſcoridem ace-to inde elicitur, ulterius periculum face-re? vide ſis artifices, qui plumbo ac ceruſſæ operam navant. omnes ſunt decolores, & tan-tis anguſtiis obſeſſi: ut præ irrequieto corpo-ris motu, ſummaque ſpiritus difficultate, vix unquam in cubili quieſcere, aut ad reficiendas vires, ſomnum capere liceat. in quem utique inextricabilem errorem ubi ſe implicitam a-nimadvertit miſera hæc virgo, ſuppudebat qui-dem ipſam aſſumptorum; & ubique præſtò

erant

erant Medici ſuppetias laturi, ſed jacta erat alea, & jam actum de ipſius ſalute, antequam potuit expelli, qui ipſam obſederat hoſtis.

CAPUT XXV.

Singultus duodecim dierum.

SIngultus frequens, ac præter conſuetudinem, longus, ut arguit jecur inflammatum, teſte Celſo lib. II. cap. VIII. ſic indicat, febre declinante, os ventriculi acri bile, ac aphthis obſideri. qui ſingultus, quantumvis minus perlculi, quàm terroris habeat, excurrit tamen non raro ad duodecimum, quem terminum ipſi ſignarunt Marcus Gatinaria prax. cap. XXXVI. & Hercules Saxonia lib. III. cap. IX.

Iſaacio Floriano, ſub finem febris continuæ, tantum negotii, non minus noctu, quàm interdiu faceſſivit indefatigabilis ſingultus, ut piguerit vel loqui, vel moveri, nedum bibere, aut cibum capere, inſidente acerrima bile, vero hujus agitationis fomite, penitius in inflammatis ventriculi tunicis, quam ut, vel ſupra, vel infra expelleretur ante diem duodecimum. in quo tamen, tanquam in præfinito termino, vidimus malum hoc tædii pleniſſimum, non tantùm hunc, verùm etiam alios ægros derelictum iviſſe.

CA-

CAPUT XXVI.

Improvidus colocynthidis usus.

VIr inops ſtimulaturus ſibi ventrem ſuppreſſum, bibit ex cujuſdam conſilio decoctum trium pomorum colocynthidis, quæ acrimoniâ ſua, deterſo priùs inteſtinorum muco, tam ingentia excitarunt tormina: ut adapertis, exilium venarum, oſculis, ob vehemens ſanguinis profluvium, brevi vitam cum morte commutaſſet, niſi epoto multo oleo, eodemque infra copioſiùs infuſo, dictum ac factum, refrænaſſet efferam illam erodentis medicamenti vim, eaque ratione evitaſſet, quod vitæ intentabatur, periculum.

CAPUT XXVII.

Iſchuria undecimo ſanata.

ISchuria, ſive omnimoda urinæ ſuppreſſio, licet interdum excurrat ad duodevigeſimum, occîdit tamen non raró octavo, excurrente nihilominus curationis termino, ad diem duodecimum. at illum prætegreſſa, quamvis videatur dolor imminui, ac urina denuò profluere, peſſundat tamen ægrum. non quòd noceat lotium iterum redditum, ſed quia intempeſtivus hic ipſius reditus, indicium facit, naturali renum calore extincto, eorum-

que

que carne jam emortuâ, urinam demum, non tam excerni à victrice naturâ, quàm devictæ insensibiliter effluere, quod quasi digito demonstrat, ægrum sub sudore frigido moriturum, ac cum nervorum distentione, ob serum, effero impetu, in cerebrum regurgitans, à lethali sopore oppressum iri.

Uxor Mercatoris Norinbergensis imprægnata, ac nihil omninò lotii reddens, primùm quidem timidè, sed mox audaciùs, admisit remedia urinam moventia, verita ne illis, utero intempestivè reserato, prolaberetur in abortum. quem etiam, excretâ satis ingenti molâ, nequaquam visa fuit evasisse: quantumvis præter suam, medicorumque spem manserit nihilominus prægnans, pepereritque deinceps felicissimè filiam, ut sanissimam, sic matri longè superstitem. quem profectò inopinatum eventum ecquis non miraretur, in muliere prægnante? quæ præter sectam tali, venam, nuda insedit balneo, & cui innoxiè potui data fuêre, non solùm fabarum, ononidis, succini, ac prunellæ salia; verùm etiam canthariides, aliaque potentissima remedia urinæ provocandæ destinata. quorum usu licet non fœtum, excrevit tamen die undecimo, tum calculum, tum lotium, recuperandæ sanitati summè necessarium, quam etiam, id temporis integrè adepta fuit.

Cave sis tamen quisquis es, gnarus, sciensque

que hanc viam ingrediaris, neu ſubjice prægnantes tam periculoſæ aleæ. ut molæ partus impoſuit, hujus ægrotantis, Medicis, ſine famæ jacturâ; ſecundùm illud Senecæ in Her-
„cul. act. III. Haud eſt nocens, quicunque
„non ſponte eſt nocens; ſic vide ſis, ne cum majore ignominiâ te decipiat inconſiderata temeritas, promovendo non modò abortum, verùm ipſam interdum mortem.

CAPUT XXVIII.

Calculus per lumbos excretus.

JUriſconſultus natus patre calculoſo, eidemque cruciatui, à puero obnoxius, vixit aliquandiu miſerè, & tum quidem hoc miſerius, quod calculus à rene, per lumbos expulſus reliquerit ibidem ulcus calloſum, profluens perpetim urinâ, ac pure, & quidem fluxu tam perenni, ac diutino: ut nec tempore, nec remediis, nedum aquis Spadanis aut thermis Aquiſgranenſibus ullam perſentiſceret opem. quin potiùs, occluſo per lumbos exitu, ac derivato deorſum ſordidiſſimo pure, inciderit tandem in febrem acutiſſimam quæ ipſum miſerandum in modum occidit.

Cui fortuitæ calculorum per lumbos eruptioni, fortè innixa eſt ſectio illa, quâ Rouſſetus ſatagit, per ſcalpellum, calculos ex renibus elicere. ſed rectè, an perperam, viderint illi, quibus

quibus notus eſt cùm ipſorum renum, tum calculorum inibi concreſcentium ſitus. qui ut non ſemper ſunt uniuſmodi, ſic diſcrepant interdum evidenter, formâ, loco, numero, ac magnitudine: diſperſiſque radicibus per renum carnem, inſident nonnulli penitius ipſorum ſubſtantiæ; quàm ut ſine omnimodâ ipſius dilaceratione inde extraherentur: quid quod, diſſectis tubulis, ad papillares proceſſus, ſive glandulas ſerum provehentibus, neceſſariò conſequatur, perenne illud, quod Juriſconſultum hunc peſſundedit, ulcus, quod non minùs moleſtum arbitror, quàm ipſum calculum, in renibus permanentem, ne quid jam dixerim de lumborum nervis, vicinis venis, ac largâ peritonæi inciſione, quorum omnium anceps eventus facilè plus damni quàm emolumenti afflictis daret.

CAPUT XXIX.

Seroſa lumborum diſtentio.

UXorem Senatoris Marini ſæpe numerò malè habuit, ſeroſa lumborum diſtentio, orta ex tenui deſtillatione, à capite, per dorſi longitudinem, verſus lienis regionem confertim deſcendente, quo loci biduum, triduumve plerumque ſubſiſtens, inveniebat tandem viam exonerandi ſe à renibus per tenuem, crudamque urinam affatim emictam.

Quam lumborum diſtentionem, à Medicis hactenus præteritam equidem etiam in aliis, memini me non rarò animadvertiſſe, quibus vel per dragmam radicis gialappæ, vel per quindecim grana diagridii, ac cremoris tartari, dolorificam hanc diſtentionem brevi vidimus ſublatam. adapertis procul dubio, capillaribus oſculis, venæ ſine pari, quæ uti pus ex thorace, & ſecundùm aphoriſmum Hippocratis LIV. lib. VII. pituìtam expurgatum it, ex cavo illo loco, qui inter diaphragma, ac ventriculum reperitur, ſic etiam ſeroſos hoſce humores à lumbis per veſicam expellit. At enimverò locum hunc, quem deſignat hic aphoriſmus, inveni quidem hactènus vacuum, nihilominus tamen amplum, ac ſatis convenientem recipiendis illis humoribus, quos ibidem coacervari, cum Hieronymo ab Aquapendente ſtatuit Anatomicorum cohors. quæ colluvies inibi collecta, ſive à capite, ac ventriculo, ſive à jecore, liene, ac inteſtino colo, quo minus deorſum pube tenus deſcendat, impedit manifeſtè omentum, membranâ ſuâ, receptaculum hoc, quaſi velamento, omni ex parte ambiens. relicto tamen hiatu, per quem ingrediatur commodè vena ſine pari. quæ attenuatam pituitam exſugit, & delatam per glandulas renibus impoſitas, cum urinâ deinceps expellit, uti hujus loci flatus diſſipantur, per inſenſibilem tranſpirationem,

niſi

nisi fortè crassiores à frigore redditi, excitent fluctuantes illos rugitus, quorum beneficio videas ἐγγαστριμύθους, adinstar Pythiarum, quasi ex ventre loqui.

CAPUT XXX.

Vulnus vesicæ sanatum.

„VEre adstruit Cornelius Celsus, Artem „medicam esse conjecturalem, ejusque „conjecturæ rationem talem; ut cùm sæpius „responderit, interdum tamen fallat nos. vis sciti hujus veritatem? vide, quod hîc proponitur, exemplum. in quo ne lynceis quidem oculis perspexisses ossis fragmentum, in vesicâ urinariâ delitescens. ut enim leporem non semper assequitur canis; sic neque attingit ubique Medicus, ad quem collineat, scopum. remorantibus illum sentibus, ac virgultis: hunc verò, cum imperivestigabili multijugarum caussarum varietate, tum densissimis veritatis, quæ non ubique obvia est, involucris.

Miles plumbeâ glande ictus doluit impense in imo ventre, ob effractum pubis os, vesicamque summè dilaceratam. cujus tamen vulnus, præter mentem aphorismi XVIII. lib. VI. ad cicatricem cum foret perductum, non minxit propterea liberius, sed reddidit nihilominis urinam cum summâ difficultate. quam credidit à calculo originem trahere. uti

etiam revera traxit. ſed præter tres quos in veſicâ habuit calculos, auxit haud parùm ipſius cruciatum, ingens fragmentum, à pubis oſſe illuc clanculum delatum. quod ab ipſo, Medicoque prætermiſſum, ſolius anatomes indicio, poſt mortem, in lucem prodiit. quocirca non immeritò miſeret artis noſtræ, quæ licet velit, nequit tamen veritatem ubique expiſcari, & ſemper id ſcire, quod ſciri plurimum intereſt.

CAPUT XXXI.

Æger ſibi calculum præcîdens.

JOannes Lethæus, Faber ferrarius, vir fidens, atque inauditæ audaciæ, (cui lithotomus bis calculum ademerat) adeò pertæſus fuit cotidianarum ærumnarum, ac ſectionis iteratæ: ut maluerit, tertiùm jam ab eodem carnifice excruciatus, quibuſcunque potiùs periculis objici, quàm denuò experiri lithotomi ſcalpellum. erecto itaque animo ad ſpem recuperandæ valetudinis, ac jam certus ſe ipſum ſecare, nullius interventu; ablegavit uxorem nihil ſequius cogitantem in forum piſcarium, & ſuſpenſo à fratre, qui ſolus operi interfuit, ſcroto, uti à ſiniſtrâ ſuâ calculo firmato, præcîdit animosè perinæum, cultro à ſe clanculum præparato, feriendoque identidem, tertium inflixit ictum antequam vulnus pervenerit

tab. xv
æger sibi calculum præcidens
unciarum quatuor

rit ad eam longitudinem, quam requireret calculi magnitudo. cujus eductionem tamen per angustum vulneris hiatnm quo animadvertit difficiliorem, eò impensiùs fategit illum immissis utrinque duobus digitis dilatare, iisdemque efficacius urgendo, in quo maximum hujus operis fuit momentum, calculum tandem cum maximo fragore, ac summâ vesicæ dilaceratione, latebris suis propellere. quod audax magis, quàm prudens incœptum ex animi sententiâ ubi successisset, procumbente jam humi, qui bellum ipsi intulisset hoste, accersivit chirurgum, quo consutis vulneris oris, ritè obligaretur quam sibi inflixisset, plaga. cujus caro etiam tam feliciter increvit: ut affulserit non exigua sanitatis spes, at offensa fuit major, quàm ut vesica tantoperè dilacerata solidaretur sine hiatu, sive ulcere perpetim manente.

Calculus autem hic ovo gallinaceo major, ac ponderans uncias quatuor, eò majorem movit admirationem, quo felicius prodierit solius manus adminiculo, sine requisitis instrumentis, idque ab ipso ægro, cui omne præsidium duntaxat fuit ab audacia, uti confidentia, à solâ impatientiâ: quâ certè inaccessâ erectioris spiritus fiduciâ, ut nulli cessit, sic etiam inferior nequaquam fuit illis, quorum constantiam speciosè commendant veterum monumenta. adeò inter-

terdum, quos ratio non reſtituit, adjuvat temeritas.

CAPUT XXXII.

Teſtis perperam exectus.

TUrgidum, ac prædurum adoleſcentis teſtem præciſuri chirurgi, noluêre illum amputare, niſi elicito prius pure, quod ſibi imaginabantur inibi contineri, at ſucceſſu, ſupra quam cuiquam credibile foret, infelici. adapertus enim ſcalpello teſtis, adeò pus, quod arbitrabantur excretum iri, non effudit, neque detumuit; ut potius plurimum intumuerit, profusâ tantâ ſanguinis copiâ; ut neceſſe fuerit ab incœpto deſiſtere; & inchoatum opus in ſequentem diem deferre. ante cujus adventum, jam inflammari teſtis, accendi febris, opprimi præcordia, ac tam acerbè dolere lumbi, latuſque inciſum: ut æger propè exanimatus, videretur verſari, in præſenti vitæ diſcrimine, niſi actutùm obviam iviſſet provida exectio, eximendo feſtinanter teſtem, involucris ſuis, quibus ſcroto adhæret denudatum. qui ut bilanci impoſitus ponderavit uncias ſedecim, ſic diſceſſu ſuo confeſtim ſublatum ivit periculoſiſſima hæcce ſymptomata.

Quibus mitigatis, ac vulnere, myrrhâ, aloe, melle vinoque ritè deterſo, ante duode-

cimum fuêre omnia integrè ſolidata, ac firmâ cicatrice obdncta. unde exemplum ſibi capient chirurgi, non identidem, neque interpolatis vicibus, ſed ſimul ac ſemel execandum, teſtem amputationi deſtinatum. in quo hujus curationis ſumma.

CAPUT XXXIII.

Pancreas ſuppuratum.

AT videte quæſo ulteriorem execti hujus Juvenis fortunam? quem quaſi natum ad miſeriam, ductâ jam formoſiſſimâ uxore, febris quartana, paucis pòſt annis, in eas, contra morem aliorum hominum, redegit anguſtias: ut nequiverit unquam in cubili quieſcere, nedum, urgente etiam vel maxima dormiendi neceſſitate, ſive nocte, ſive die ſomnum capere niſi vel pronus conſideret in ſedili, vel caput in lecto haberet ſublime. interdictâ ipſi, quaſi omni decumbendi copiâ. corpore enim vel minimum, ſive retrorſum, ſive in alterutrum latus inclinato, dici vix poteſt, quàm acerbos ilicò perſentiſceret dolores, cum in lumbis, tum in ventre, quorum cruciatibus, qualibet febris acceſſione tam miſerandum in modum excarnificatus fuit, ut oppreſſus miſeriis, ne dicam enectus, non invitus tandem è vita diſceſſerit, factâ Medicis copiâ inquirendi in naturam luctuoſorum ſympto-

ma-

matum, quorum effrænatis insultibus ne Hercules quidem par fuisset.

Invenit autem anatome jecur inflammatum, intestina vitellina, ventriculum verò atrâ bile perfusum, eandemque in turgidis omenti, ac multijugis lienis venis, quarum congeriem vas breve perperam vocant, adeò copiosam: ut coram omnibus, digito inde exprimeretur: in varicosis vasorum spermaticorum anfractibus, vesiculisque sub vesicâ positis, ob exectum alterutrum testem, plurimum stabulabatur seminis. sed potissimam admirationem movit Pancreas supra infraque ut extuberans, ac turgidum, sic intus sordido pure, ac viscida pituita, impendio nimis infarctum. cujus pondere depressis occlusisque venæ cavæ, ac arteriæ magnæ tunicis, visceri huic suppositis, ut emarcuit juvenile hoc corpus genio suo defraudatum, sic excitavit contumax ipsius obstructio summas illas præcordiorum angustias, quæ comitabantur quascunque febris accessiones. incalescente proculdubio putridâ hujus visceris proluvie, sive ab incendio febrili, sive à pulvinorum calore. cujus vapores deinde in ventrem, spinalem medullam, cerebrumque delatos, ecquis non videt excitasse dira illa symptomata, quibus corpus hoc cotidie fuit exagitatum.

At enim verò, quamvis inter Medicos necdum convenit, de vero Pancreatis usu, cer-

to tamen certius eſt, inibi locum invenire diutinos, ac inextricabiles morbos. veluti tabem dorſalem, febres productas, ſcirrhos, abſceſſus, ſteatomata, vomitum, inquietudines, vigilias, alioſque pernicioſiſſimos affectus. qui ex hoc fonte, quaſi ex Pandoræ pyxide, non infrequenter erumpunt, ad perniciem humani generis. teſtibus Fernelio morb. lib. VI. cap. VII. Joanne Riolano anthropog. lib. II. cap. XVI. & Fabricio Hildano cent. I. obſ. LXXI.

CAPUT XXXIV.

Coles gangrænâ obſeſſus.

CHirurgi curaturi colem gangræna obſeſſum, impoſuêre inciſæ cuti, præter myrrham, aloën, extractum abſinthii, ac ſpiritum vini, conveniens cataplaſma. quo tamen parùm, aut nihil proficiente, devênere tandem ad ferramenta candentia, quæ latè profundèque bis inuſta, adeò vitioſam hanc infregêre labem: ut coles, quem verebantur peſſum iturum, brevi ad priſtinum valetudinis ſtatum ſit reverſus. diſce iccirco quiſquis es, non ſemper blandâ, verùm interdum crudeli etiam medicinâ ægris ſuppetias ferre, & extremis morbis, exquiſitè extrema convenire remedia, ſecundum aphoriſmum.

CAPUT XXXV.

Calculus urethræ.

FIlio Rectoris Campensis succreverant, ab ineunte ætate, in medio urethræ ductu, plurimi calculi, qui illum paulatim distenderunt, adinstar pugni puerilis, adeo ut singuli distinctè manu palparentur; illato tamen ne minimo quidem impedimento urinæ exituræ. quem tumorem sextò demum ætatis annô, ablaturus chirurgus, aperuit scalpello colem, prope lineam intermediam, in musculis urethræ dilatationi dicatis, eductisque inde quinque & viginti calculis, instar maximorum pisorum, perduxit vulnus ad cicatricem, puerumque ad pristinam sanitatem, ante diem sextum, sine ullo alicujus fistulæ metu, nedum pervio hiatu, per quem invito efflueret vel minima urinæ guttula, usque in decimun, post sectionem, annum.

CAPUT XXXVI.

Coles sine urethrâ.

IN formando fœtu quantumvis haud immeritò admiremur impervestigabilem Dei omnipotentis sapientiam, occurrunt tamen non raro, in recens natis, haud levia errantis, ac deviæ naturæ vitia. quorum nonnulla li-

licet emendet Ars medica, reſpuunt tamen alia invicem omnem ipſius opem. ſic præciditur quidem facilè ſextus digitus, neque gravatè interdum aperitur tunica, colem, anum, ac muliebria, præter naturæ ordinem obturans. at quis quæſo corrigit, quod vel negligentiùs formavit, vel omiſit, aut in occulto alicubi abdidit Moderatrix rerum natura? quiſquis hîc manum ad movebis, laterem lavabis, neque proficies hilum.

Filio, numularii Britannici, cætera ſano, fuit jam inde uſque ab incunabulis coles impervius, ſine urethrâ, ullove ſeu lotii, ſive ſeminis ductu, cujus tamen lineamenta videbatur quaſi adumbrare incurvus aliquis ſinus, in colis cute ſubtus excavatus. fluente interim urinâ per exile aliquod foramen, quod in ſcroti rugis devia efformaverat natura. quod profectò ſpectaculum parentibus ſummè fuit triſte, ac miſerum. qui propterea nullum non movêre lapidem, quo pulchram quidem, ſed infœcundam prolem ſuam vindicatum irent ab inextricabili hoc errore. at ferendum fuit, quod nequiit immutari.

Quam eandem calamitatem, paucis poſt annis, denuo conſpeximus, in juniore quodam hermaphrodito, cui urina profluxit, non tam per colem, nimis teretem; quam per anguſtum aliquem ductum, qui delituit inter labia ſinus pudoris. tunicis undiquaque adeò ob-

obſeptus, atque coagmentatus, ut vix videretur pervius, & maturâ ætate, ulli uſui ipſi futurus.

Utroque autem infante infelicior fuit ille, qui non ita pridem in lucem prodiit, cum podice planè occluſo, ac cole ita formato; ut alvi fæces etiam per illum cotidie excernerentur. quam tamen abominandam deformitatem, nec incidendo, nec proterendo, dilaniandove licet vel obnixè adniterentur, corrigere potuere etiam ſagaciſſimi chirurgi, hærente penitius, inſanabilis mali, radice; quam ut humanâ exſtirparetur induſtriâ.

CAPUT XXXVII.

Mictus calculorum fractorum.

NIhil Medicis frequentius in ore, quàm medicamentum calculos frangens. at vide ſis arenoſos, ac molles duntaxat intelligas: ſilices quippe ut vix comminuunt mallei, ſic profectò multò minus acris aliquis humor, qui fortaſſis aptior foret exedendis, tenuibus veſicæ tunicis, quàm præduris lapidibus. at excogitabit fortè aliquis remedium, quod ſine aliarum partium jacturâ, ingenitâ proprietate, ſolos calculos diſſolutum ibit. cujuſmodi memini aliquando à locuplete mercatore, multis florenorum millibus obnixè quidem

quæ-

quæsitum, at hactenus à nullo mortalium inventum.

Thomas Fontanus, senex summé humanus, exantlatis aliquandiu acerbissimis urgentis urinæ cruciatibus, eminxit tandem plurimos calculos, colore varios, & formâ, moleque dispares. quorum alii in conspectum prodiêre glabri, ac politi, alii vicissim angulares vel sphærici. imò nonnulli, quasi serrulâ à se invicem præcisi. quod inusitatum spectaculum eò majorem movit admirationem, quò deinceps excreverit plures, effractorum calculorum, cortices. qui æquantes unguem humanum, seni, septenive singulis interdum prodiêre diebus,

Attonitis interim, & haud parum suspensis Medicis, quò referrent hanc calculos effringendi, ac poliendi vim. donec ægro, ob urinæ omnimodam suppressionem, ad meliorem vitam translato, anatome veritatem, quasi ex umbrâ, in claram lucem produxerit. fluctuabant enim in vesicæ fundo undecim calculi, quorum maximus fragili cortice tectus; quasi alter Actæon, à continuo inæqualium calculorum occursu, adeò fuit detritus, ut plurima inde dissilierint fragmenta, quæ deinde cum urinâ emingerentur. præter quem multijugum, lapidum, fragmentorumque acervum, familiæ ibidem ostendimus; tres calculos, satis insignes, qui vesicæ

ficæ tunicis adeò fuêre involuti, ut ne lynceis quidem oculis illos perſpexiſſes, niſi ſcalpellum involucra abſtuliſſet cujus beneficio duos etiam calculos animadvertimus in renibus latitantes.

Ecquid egiſſes Lithotome in hiſce ſyrtibus? obvios fortè calculos facilè eduxiſſes, at quî eruiſſes tunicis incluſos? vis ſignem tibi, quam deinceps ſequaris, cynoſuram? quæ ſupra hominem, Deo committe, & conſule non minus tuæ famæ, quam ægrorum ſaluti.

Verùm enim verò, quàm latus hîc patuit campus illis, qui nihil non remediis ſuis acceptum ferunt, ſive verè, ſive falsò, prædicaſſent quidem ſpeciosè commentitiam ſuam gloriam, ſed quàm turpiter deinde aliis ludibrio fuiſſent, veritate ab anatome, è latebris erutâ, næ illi in ſpeciem quidem apparuiſſent Medici, at revera nugivendi, ac ſycophantæ.

CAPUT XXXVIII.

Cancer veſicæ.

MEdici æquè loquuntur de externo, ac interno cancro, at quis eorum fecit unquam mentionem carcinomatis veſicæ urinariæ? cujus tamen nobis oblatum fuit dilucidius exemplum, quàm oblivionis velo, ut obli-

obliteraretur. non quo remedium quis expiſcetur malo inſanabili, quod curationem recipere nequit, verùm ut conſtet, non quodcunque veſicæ tormentum protinus vel calculo, vel ulceri, quin potius nonnunquam deſperato huic cancro acceptum ferendum.

Mercator Brabantinus, poſt exectum, in pueritiâ, calculum, nunquam deinceps lotium per colem, verùm ſemper per anum reddidit. relicto ibidem loci, à ſectione, hiatu non minus in anum, quam veſicam pervio. quâ inordinatâ urinæ excretione, cetera ſanus, ad quadrageſimum ætatis ubi perveniſſet annum, incœpere ipſum affligere lumborum dolor, urinæ acrimonia, perpetuus dejiciendi conatus, ac perennis pruritus in cole, è quo tamen, vix atque ne vix quidem vel minima deinceps prodiit guttula. quibus incommodis, præ verecundia, integrum decennium clam habitis, imploravit tandem opem medicam, & quidem ſeriò, ſed ſerò. ecquid enim ageres malo jam penitius inſidente, quàm ut poſſet radicitùs exſtirpari? urinam nunquam reddebat ſine inſigni doloris ſenſu; & quicquid ejus ab ano efflueret id aut arenulis, aut membranis calculoſis ſemper fuit permixtum. brachia continuò erant tremula, & vigiliæ indefatigabiles, cum febre lentâ, anorexiâ ventriculi, ac tam pertinaci alimentorum faſtidio: ut vel ſola eorundem mentio

ſæ-

ſæpenumerò nauſeam ipſi moverit. in quorum tamen omnium ſymptomatum concurſu, nihil ipſi ſuppetias tulit præter Laudanum opiatum; ex cujus duobus duntaxat granis, integrum interdum vixit triduum, ſine evidenti moleſtiâ. donec proſtratis jam viribus, ac corpore fame, doloreque quaſi enecto, ab ipſius uſu conſultum videretur abſtinere, in procinctu jam morte, quæ miſerrimæ ipſius vitæ finem imponeret.

Adaperto autem cadavere, vidimus dextrum latus renis expers. in ſiniſtro verò, eundem pure, ac ſteatomate infectum. at potiſſima ærumnoſi hujus mali cauſa fuit ſordidum, ac inæquale carcinoma, quod quoquoverſum ambiebat, meatum illum, qui digiti latitudine deſcendebat, à veſicâ urinariâ, in inteſtinum rectum, per quod annis plus minus decem, cum intolerabili doloris cruciatu lotium profluxerat, miſerrimo huic ægro. cujus fortunam ne deinceps & alii ſimiliter cogantur ſubire ægroti, obnixè rogatos volumus lithotomos, ut quantum in manu ipſorum fuerit, omnem impendant operam, quo in poſterum firmiter glutinentur vulnera ab ipſis præciſa.

CAPUT XXXIX.

Gangræna partium naturalium.

INnumera in fœminas cadere incommoda, menſtruis poſt partum, minus proſpere ſuccedentibus, vel tyroni notum. at cui cognitum, exploratumve? omnem expurgationis uterinæ impetum confertim propelli, in partes naturales, illaſque inde, non tantùm extrinſecus protuberare, verùm gangrænâ etiam obſideri. quorum infeliciſſimorum eventuum duo nobis oblata fuêre exempla, & utrumque puerperis æquè exitiale.

Matrona locuples difficillimè enixa, cui nihil poſt partum, ex naturæ lege, à vulvâ ſecederet, doluit impense circa naturalia, præ inſigni illorum tumore, quem tamen invitiſſima quum oſtenderet, ſategimus quidem cum per clyſteres, ac potiones; tum per fomenta ac olea opem adferre. ſed oleo ac operâ deperditis, maloque indies invaleſcente evicit tandem pudorem, factâ copiâ illius tumoris, quem neceſſitas non ſinebat ulteriùs celare.

At fluxus uterinus tam liberè, tantoque impetu jam tum, ſe effuderat, in declives haſce partes; ut eroſæ, ac diſtentæ ab acri, ac fervido hoc uteri excremento, jam induiſſent naturam gangrænæ; cum cute nigrâ, febre ardente,

dente, crebo animi deliquio, imi ventris dolore, ac summis præcordiorum angustiis. quorum gravissimorum symptomatum vehementiâ, adactus Chirurgus; aperuit non solùm scalpello locum, exemitque inde plurimum concreti ac grumosi sanguinis, seu veras infusorum menstruorum reliquias. verùm satagit quoque loca sincera defendere, & quod induruerat, in pus convertere. cujus voti propemodùm compos, conceperat certè non exiguam sanitatis spem.

Sed heu vanas hominum spes! & incerta conceptæ valetudinis argumenta! vix animos fecerat sperata victoria, quin protinus omnia in pejus ruere, atque ante duodevigesimum intervenire puerperæ inexspectatum vitæ exitium. secundùm illud Celsi: „ adeò in Medicinâ, ubi etiam perpetuum est, quod fieri debet, non tamen perpetuum est id, quod sequi convenit.

CAPUT XL.

Embryo frustulatim per alvum excretus.

MArgareta Cornelia nupta viro, & octo plus minus annis sterilis, nuliusque prægnationis sibi conscia, ubi prolapsa fuit in febrem, doluit acerbè in imo ventre, cum tumore, circa sinistra inguina; foris quidem duro, at intus pulsatili. quem vir experien-

tissimus, Franciscus Vicquius (cui posteritas exemplum acceptum feret) ratus cum utero communicare, partim potionibus, partim cataplasmate eò produxit maturitatis, ante diem sextum decimum: ut per se adapertus pus suum effuderit parcius quidem ab utero, verùm ab alvo deinde uberius. unde dolor usque eò remisit, ut affulserit non exigua sanitatis spes. modò ritè detergeretur immunda ulcerîs proluvies.

At paucis diebus pòst, invaluerê iterum dolor ac febris, quorum impetus quo infringèretur, datum fuit medicamentum alvum stimulans, cujus beneficio cum excernerentur plurima membranosa, putridis vermibus similia. decretum fuit eandem viam insistere, reliquamque illius saburræ colluviem exigere, cùm per decoctum detergens, ac catharticum. tum per pulverem oculorum cancri, hieræ picræ, ac radicis contrayervæ, sive drahenæ Caroli Clusii. quorum medicamentorum ope, erupere per alvum, pedes embryonis demortui, membraneo involucro inclusi. quos manu suâ educturus chirurgus. extraxit simul inde, quâ fuit diligentiâ, femora, nates, ventrem, imo quicquid fuit, infra lumbos, cum cute, carne, umbilico, ac evidente sexus fœminei discrimine.

Sequentibus deinde tribus costis, ac postridie, à medicamento purgante, præter plurima

rima purulenta, omnibus manus offiiculis, cum cute ac ligamentis adnexis, duabuſque coſtis haud diu pòſt, ſimiliter excretis. ſubſiſtente interim reliquo corpore, non quidem procul ab ano, attamen remotius, ac intricatius: quàm ut digitorum adminiculo, inde extraheretur. quocirca itum fuit ad clyſteres detergentes, & decocta alvum moventia. quæ, tertiâ qualibet horâ, exhibita, plurimas quidem putridas membranas, ſed nihil expulêre ſolidi. increſcentibus interim denuò imi ventris doloribus, & abdomine intra triduum, uſque eò iterum elevato, potiſſimum circa pubem, ac inguina dextra; ut non levis moveretur ſuſpicio, ægram parituram, uterumque excreturum, quod à vitiato embryone ibidem etiamnum reſideret. quem naturæ conatum cum cotidiè juvarent cum decocta, tum cataplaſmata, ac injectiones in uterum, ac alvum, uti & pulveres concinnati ex oculis cancri, ac radice contrayervâ, excrevit tandem præter plurima purulenta, coſtæ, brachii, ſcapularum, ſpinæ dorſi, occipitis, frontis, ac verticis oſſa, quorum excretione finitâ, ac jam ceſſantibus, quibus aliquandiu, excarnificata fuerat, torminibus, deſiêre non modò febris, ac dolor verùm etiam quicquid ipſi moleſtum fuiſſet. injecto nihilominus ſubinde in uterum, ad conciliandum ipſi robur, decocto, concin-

nato ex rosis, absinthio, cypresso; balaustiis, plantagine, mastice, ac olibano. donec defuncta ex toto periculis, ac ærumnis, quibus per tres menses fuerat afflicta, pristinam recuperaverit sanitatem. quæ certè quam grata fuerit ipsi, tam raro erit Medicis, historiam hanc lecturis.

CAPUT XLI.

Partus intestinum lacerans.

PArtus difficilis ut inducit deformem claudicationem, ob solutam vel ossium pubis inter se, vel ilei cum sacro commissuram: sic dilacerat non raro, sive sinum pudoris, sive anum, aut intestinum rectum; cùm propter perversum infantis exitum, tum ob nimiam ejusdem molem, aut culpam aliquam obstetricis.

Quod postremum vitium sicuti ægrè curatur, ita degenerat quoque facillimè, in callosum, ac manans ulcus, ob perennem, in locum declivem, sordidorum excrementorum decursum. cujus tamen infortunii quo evites calamitatem, videsis, maturè infundas, antequam inveteraverit ulcus, per anum, ac naturalia, frequentes adstringentes, ac detergentes clysteres. quorum assiduo usu, equidem aliquando vidi deformia hæc mala ex toto sanata. quæ tamen ubi semel pedem

fixêre, in lubricis, ac rugosis harum partium membranis, laterem lavabis, quisquis illis manum admoveris.

CAPUT XLII.

Secundæ post partum retentæ.

SEcundæ, sive ὕστερα Hippocratis lib. I. morb. mulier. sunt involucra membranea, quæ in vulvâ fuêre velamentum infantis. has expedit, è vestigio sequi præeuntem fœtum. tardius enim procedentes, arguunt aliquid monstri ali. pereuntibus inde quidem pluribus prægnantibus, at non omnibus, uti hactenus perperam creditum obstetricum nonnullis.

Uxor Joannis Lonii quantumvis partum feliciter ederet, plurimum tamen molestiarum semper perpessa fuit, à secundis suppressis. sive quod firmiùs adhærerent utero; sive ob nimis teretem, gracilemve infantis umbilicum. quo tamen aliquando satis valido, substitêre nihilominus, licet satis validè traherentur, à tribus obstetricibus, quas inveni in eodem cum puerperâ cubili. præsagientes ipsi certam vitæ desperationem, quum vix quæpiam mortem evaserit, cui, præter naturæ legem, hæc ex cretio fuerit impedita. quâ inconsideratâ improvidarum muliercularum prædictione, usque eò perculsus fuit pavidus

puerperæ animus: ut non ſecus ſudoribus diffflueret, ac ſi mors fuiſſet in procinctu.

Quem perplexum terrorem quo ereptum irem; monui rem quidem eſſe in difficili, & aleæ admodum ancipitis, nihilominus aliquibus tamen benè ceſſiſſe; iterumque fieri poſſe, quæ ſemel facta fuêre. modò erigeret animum labantem, admitteretque requiſita remedia. quorum beneficio etiam priſtinam ſanitatem feliciſſimè fuit adepta. conſtabat autem hæc medicandi ratio, præter clyſteres, ac detractionem ſanguinis ex venâ tali, cùm ex pulvere ſequente, tum ex decocto hic præſcripto.

℞. Boracis Veneti, ſuccini albi, ſingulorum ſcrupulum, croci, caſſiæ ligneæ, caſtorei ſingulorum grana decem.

Miſce f. Pulvis.

℞. Radic. graminis, pæoniæ, ſcorzoneræ, cichorei ſingularum unciam, herbarum acetoſæ, endiviæ, boraginis, meliſſæ, ſingularum manipulum, artemiſiæ, carduibenedicti ſingulorum manipulum medium, boracis Veneti dragmas tres, coque ex aquâ hordei ad libras duas. quibus adde ſyrupi artemiſiæ, ac limonum ſingulorum, uncias duas.

f. Potio.

qui-

quibus medicamentis non modò hanc ægram, verùm etiam & alias puerperas vidimus excrevisse plurima laceræ membranæ frusta, sanie ac sordibus, undique infecta. iisque ritè exoneratis, recuperasse amissam sanitatem, sine vel minimâ aut virium, aut valetudinis, jacturâ.

CAPUT XLIII.

Penicillum ligneum.

VIr obesus aquâ intercute ad desperationem Medicorum obsessus, expetiit obnixè, prominentem umbilicum scalpello sibi incidi, quo exitum inveniret aqua impendio nimis molesta. at illi operi antequam se accingerent Medici, livere jam tum cutis, perrodi peritonæum, ac locus sectioni destinatus, pèr se, tam latè hiare; ut facilè plus aquæ spontè effluxisset, quàm vel Medicis acceptum, vel ægro ex usu fuisset.

Cui incommodo obviam iturus Chirurgus, excogitavit penicillum ligneum, quo nihil potuit inveniri ejuscemodi vulneri convenientius. interpositum enim hiatu, obturabat illum integrè, adeò ut ne guttula quidem liquoris invito efflueret. quem tamen siquidem placuisset educere, erat penicillum hoc foris quidem convexum, atque obtusum, ne læderet vulneris oras, sed intus ex-

penicillúm ligneúm hydropicis útile
tab · XVI
A. penicillúm ·
B. operculúm ·
C. foramen ·
B
C
4

cavatum, & operculo tectum, quo remoto licebat pro arbitrio, ac voluntate Medicorum tantum aquæ ex abdomine emittere, quantum consultum videretur. protuberabat autem hoc penicillum, instar pinnæ, in medio tornatilis alicujus circuli, qui depressis fasceis linteis, tam arctè occludebat dissitas vulneris oras, ut adimeret omnem profluvii metum.

Quod ligneum instrumentum, dexterrimè tornatum, equidem profectò, eò lubentius æri curavi incidendum, quod in paracentesi, coërcendis Hydropicorum aquis, nihil illo accommodatius juxta mecum judicaverint Franciscus Vicquius, Arnoldus Tholingius, ac Gulielmus Canterus, Viri in artis operibus experientissimi. ut enim, invitis œnopolis, à musto facilè rumpuntur dolia, sic etiam effundit interdum turgidus venter plus aquæ, quàm ægri sine vitæ jactura sint ferendo. quem ipsius impetum siquidem satagis solis linamentis, aut impositâ manu duntaxat impedire, facilè pessum eunt ægri. cujus tristissimi eventus, non unum exemplum nobis notum. ac proinde sedulò chirurgis inculcandus necessarius lignei hujus penicilli usus. ubi cogitant de educendis hydropicorum aquis, ne videantur periisse culpâ curantis, quos occidit inevitabilis moriendi necessitas, ad quem scopum utique collimat tubulus ar-

gen-

genteus, inſtar catheteris, pervius, per quem aqua ſimiliter commodiſſime, ſive parce, ſive copioſe pro libitu educitur.

CAPUT XLIV.

Hydrops peritonæi.

JUgitta, uxor pictoris Flinchii, cui venter ab ineunte ætate fuerat durus, ac diſtentus ſenſit eundem, menſtruis minus convenienter fluentibus, cotidie magis magiſque elevari, paulatimque in eam excreſcere molem: ut contineret centum & decem aquæ libras, uti poſt ipſius obitum, omnium oculis expoſuit anatome, verus medicinæ oculus. quod tamen exuberans aquarum pondus, ſine magna corporis ac virium jactura, tam aptè, ſeptem plus minus annis, tulit mulier animoſa: ut potuerit perinde atque ſaniſſima, non quocunque tantùm deambulare, verùm etiam peregrè proficiſci, & quod mireris, aſcendere excelſam Clivenſium turrim.

Diſſecto verò cadavere, ab induſtrio Chirurgo Jobo Mekerano, coram Sumuele Coſtero, Gulielmo Piſone, ac Franciſcis Vicquio, Sylvio, & Scaga, apparuit omnem hanc aquarum congeriem delituiſſe inter duas peritonæi tunicas, quæ induerant craſſitiem digiti annularis. ſub quarum infima parte, conſpieciebantur pleraque omnia viſcera ut ſarta

ac tecta, sic etiam ab omni omnino incommodo ac detrimento integra, ac tuta. præter renem sinistrum, qui justo erat major. & cœcas uteri venas, sive tubas Fallopii, quas per peritonæum dispersas quantumvis oculus in dextro latere viderit conspicuè tumidas, ac protuberantes, intus tamen erant planè imperviæ, adeoque obturatæ: ut ne minimus quidem fistulæ flatus illas transiret. in quo fuit morbi hujus incertum. latitante in occulto illa via, per quam aqua profluxisset in peritonæi vacuum.

Quod profectò rarum, atque inauditum hydropis genus, quandoquidem non meminerim me legisse, in ullis Medicorum monumentis, sed solo duntaxat auditu intellexisse, à Viro præclaro Guilielmo Strateno, Principi Arausionensi à Medicinis, qui ibidem loci simillimum hydropem sectione deprehenderat in virgine, de cujus pudicitiâ perperam dubitabatur. operæ fortassis precium facturus videor, siquidem id ab oblivionis injuriâ asseruerim, non tam ob insolitum aquarum situm, quem tamen confido eruditis fore gratissimum, quàm ob summum quod ægroti inde percepturi sint emolumentum. quibus iccirco in hoc peritonæi hydrope, longè securius, expeditiusque παρακέντεσιν instituent Chirurgi, quàm in ullis, aliis ejusdem morbi speciebus. in quibus viscera naturalia à circum-

cumfluâ aquâ usque adeô plerumque vitiantur, ut illâ etiam subductâ, nihilominus moriantur ægri. cùm in hac peritonæi aqua, exta maneant illibata, ac planè seclusa ab irriguo, acrioris humoris, attactu. unde procul dubio venit, quòd mulieri huic manserit constans, ac infractus, valentis corporis, vigor. ad quem etiam necesse erit oculum convertere, quisquis deinde conabitur scalpello elicere, quàm peritonæum continebit, aquam.

CAPUT XLV.

Hydrops in cornubus uteri.

IN cornubus, ac tuba uteri, ut fœtum non semel animadvertit Joannes Riolanus, anthropographiæ libro II. cap. XXXIV. sic nobis contigit videre in eadem parte, aquam hydropicorum, utero interim ipso plane vacuo, ac nullo omnino humore imbuto, uti declaratum ibit, quod sequetur exemplum.

Cathalinæ Bonevalliæ, adversa valetudine, ob suppressa menstrua, aliquandiu usæ, induruit tandem abdomen, increscendo paulatim in eam molem: ut præ pondere aquarum, novem annis molestissimè vixerit, antequam aut laborum aut vitæ invenerit finem. quem tamen adepta, fecit medicis copiam inspiciundi miserrimum suum cadaver. in quo præter omentum putridum, jecur pallidum,

Hijdrops cornuum uteri.

tab. XVII

AA *Cornua uteri, aqua referta.*
O *uterus. + vesica, urinaria.*
dd *intestinum colon. b testis*

liënem parvum, ac inteſtinum colon loco motum, videre fuit utrumque uteri cornu continuiſſe novem circiter aquæ, puriſque libras, incluſas innumeris veſicis, quarum aliquas etiam oſtendebat extima uteri tunica, licet in vacuo ipſius ne minima quidem occurreret guttula. quàm eandem rerum faciem Joannes Riolanus etiam ſimiliter aſſerit obſervatam, in illis uteris, quorum cornua produxêre, quos commemoravit, fœtus.

CAPUT XLVI.

Tertiana quadruplex.

SIcuti raró occurrit febris quintana, ita quoque longiſſimè deſiderant nonnulli medici, atque adeò vix unquam vident, tertianam quadruplicem, cujus tamen evidens ſpecimen, juxta mecum aliquàndo conſpexit experientiſſimus Medicus Antonius vander Linden, in Henrico Hamelio Rerum Indicarum præfecto. in quem, poſt duplicem tertianam, quaſi concitato impetu, vidimus irruiſſe inuſitatam hancce febrem, intra bidui curriculum quatuor circuitibus in eundem ordinem revolutam. bis die incipiendo, bis die deſinendo, & quidem ſingulis acceſſionibus, tam cum rigore in principio, quàm cum ſudore circa finem. durante qualibet integritate, horas circiter ſex; quod

quod profectò intervallum brevius fuit, quàm ut ægrò licuerit, vel noctu dormire, vel interdiu convenienter cibum capere, nedum Medicis copiam facere, sive sanguinem detrahendi, sive materiam demendi, aliave, quæ ars requirit, peragendi. quâ de caussâ tardius quoque devictum fuit malum hoc tædii plenissimum, in quo licet minimum periculi, plus tamen fuit molestiarum, quàm quantum quis cogitasset.

CAPUT XLVII.

Febris syncopalis.

FEbrem syncopalem producit cum pituita cruda, tum bilis porracea, vellicante utroque humore, usque eo sensibile ventriculi orificium (quod vix latum unguem à cordis apice distat) ut vicinum illud viscus facilè in consensum trahatur; excitato animi deliquio, à virulentis, hujus febris, vaporibus: uti lule clarius videre fuit, in Gertrudâ Clouck, quam bilis porracea circa ventriculi ingressum plus æquo exuberans conjecit in febrem hanc syncopalem, cum nauseâ, anorexiâ, ac tam vehementi animi deliquio, qualibet exacerbatione ipsam invadente; ut videretur actutùm è vitâ discessura: nisi opem tulisset quod sequitur medicamentum.

℞. Succi azari ℥ ij s. oxymellis simplicis ℥ j. aquæ hordei ℥ ij. misce f. potio.

cujus beneficio ventriculus ejecit æruginoſam ac porraceam bilem, ſeu veram anguſtiſſimæ hujus febris cauſſam; eâque excretâ, ex morbo planè convaluit.

CAPUT XLVIII.

Calculus veſicæ cervicem deſerens.

JOanni Traſſato tantum negotii, in ſenectute, faceſſivit calculus veſicæ: ut non modò vix unquam mingeret, ſine acerbo urgentis urinæ cruciatu, verùm rariſſimè quoque deambularet, ſive ſub dio, ſive in porticu, ſine evidente doloris ſenſu, ob calculum veſicæ cervicem, miſerandum in modum excarnificantem. donec tandem, doloribus, ac punctionibus ceſſantibus, liberè denuo urinam reddiderit, adeptus non ſolùm copiam agendi iterum negotia, à quibus aliquandiu abſtinuerat, verùm etiam quocunque proficiſcendi, perinde atque ſaniſſimus.

Quam inopinatam rerum faciem, ut ſummè admirabatur æger, ſic non levem conjecturam movit Medicis, calculum ſtationem ſuam, ex quâ tam atrox intuliſſet bellum, ſeu remediis, ſive tempore deſeruiſſe. indeque turbas reſediſſe, pacemque corpori tandem conceſſam. à quâ tamen ſententiâ æger adeò fuit alienus; ut potiùs crediderit, ſe nihil unquam à calculo, verùm omnia ab indurato ali-

aliquo tumore, cujus pondus etiamnum circa anum perſentiſceret, perpeſſum fuiſſe. manſitque ipſi hæc opinio ad extremum vitæ halitum. Facto vivendi fine, per omnimodam urinæ ſuppreſſionem, ubi integrum quinquennium ſatis commodè habuiſſet. & productâ, ab anatome in lucem, veritate, quæ hactenus delituerat ſpiſſâ caligne ſepulta. cujus beneficio vidimus durum aliquem tumorem, prope veſicæ cervicem ſitum, in cauſsà fuiſſe, quò minus profluxerit ipſi lotium, ſive ſpontè, ſive meatu quoque per catheterem reſerato, idque ex veſicâ, aquâ, id temporis, maximè repletâ. quod inuſitatum tumoris genus, inſtar carunculæ tunicâ incluſæ, ante veſicæ exitum propendens, uti huic ægro exitio fuit, ſic etiam clanculum aliorum vitis fortaſſis inſidias ſtruxit, ignorantibus Medicis, quo referrent exitialem, ſuppreſſæ urinæ, cauſſam. ea enim fuit tumoris forma, ut elevata à cathetere, illum tamen ita complecteretur, ut nihilominus impediretur urinæ effluxus. in quo haud leviter admirari licuit imperveſtigabilem Dei ſapientiam, cui nunquam deſunt miniſtri, quibus animam ex hoc ergaſtulo ad meliorem evocet vitam.

Sed quid dicemus de calculis, qui primum maximum, deinde verò nullum excitarunt cruciatum? erant hi duo, & quidem ſatis ingentes, in principio, attritu ſuo veſicæ cer-

 vi-

vici molesti, mox verò pondere suo adeò extenderunt sequacem visicæ membranam: ut paulatim descenderint, ad quatuor transversos digitos, à priore statione; provoluti quasi in sacculum vesicæ adhærentem, in cujus receptaculo, etiam calculum suum dicitur conclusum habuisse Vir incomparabilis eruditionis Isacius Casaubonus. fuitque hæc loci mutatio, verissima caussa illius levaminis, quod æger percepit postremis vitæ annis, deficientibus Deo optimo maximo nunquam auxiliis, quibus etiam sine Medicorum ope, ab intricatissimis morbis vindicet miseram hominis vitam.

CAPUT XLIX.

Præpostera pulsus exploratio.

CONsul Amstelredamensis, leviter ægrotans, admovit continenter manum carpo, quasi exploraturus arteriæ motum, ejusque indicio deventurus in naturam sui morbi; at ignarus proprietatum pulsantis arteriæ, adeò non fuit voti sui compos: ut potiùs summè, inordinato hoc attactu, interturbaverit naturalem arteriæ concentum, inducta ipsi evidente pulsus intermissione. quam ubi animadvertit Medicus, suspicatus fuit nescio quid monstri intus ali. sed compertâ postmodùm rei veritate, deterruit ægrum ab in-

con-

considerata hac arteriæ exploratione, quæ facilè plus damni, quàm emolumenti adfert. excitato vel panico aliquo terrore, vel imaginariâ ejuſcemodi mœſtitiâ, ex qua facillimè ægroti in febrem hecticam præcipitarentur. quibus monitis conſul fidem habens, ſuſtulit prudenter manum de carpo, reſtituendo, hac ratione, non ſolùm pulſui priſtinam harmoniam, verùm etiam corpori ſanitatem penè ademptam.

Quam etiam ſibi haud parum labefactatum eunt illi Medici, qui ægrotantes, idem jus in propriam arteriam ſibi eſſe credunt, quo ſani utuntur in aliorum carpis. ignari ægram manum facilè titubare, ne dicam errare, inductoque mœrore imaginario, haud parum dejicere animum, quem in morbis, magis expedit eſſe alacrem ac erectum, quàm proſtratum ac mœſtum, ſecundùm illud Celſi: „convenit ægros ſecuros agere, ut corpore „tantùm, non etiam animo laborent, & ſi „quæ ſint quæ ipſorum animos exaſperatura „ſint, optimum eſt, ea dum ægrotant, ipſo„rum notitiæ ſubtrahere.

CAPUT L.

Mors à luxato pede.

QUantumvis populus rarò Chirurgis committat curam luxatorum oſſium, artis

tamen non exiguæ eſt, operam illam ſalutariter corpori impendere. ecquid enim quæſo mirum? ſiquidem is, cui omne præſidium ab audaciâ, vel non ſatis exactè noverit poſitum figuramque cujuſcunque commiſſuræ? læſerit facile tumultuario ſuo opere, tendines, nervos, venas ac arterias nullibi quàm circa articulos frequentiores. quibus tamen improvidè dilaceratis, neceſſe erit actutum inſequi dolores, inflammationes ac ulcera, quæ non modò carnem, ligamenta, & oſſa, verùm & ipſam depaſcuntur vitam.

Vir temerarius, magnus tamen in oculis vulgi, repoſiturus Adriano Omnimundo, luxatum tali os, adeò non attigit ſcopum illum; ut potius, fœdum in modum, contorſerit ipſius articulum, excitatis convulſionibus, febre, delirio, imò ulceribus tam frequentibus, ac ſenſus adeò exquiſiti: ut præ intolerabili dolorum cruciatu, coactus fuerit, ante diem vigeſimum, diem ſuum obire. quem terminum etiam calcis oſſi, ob ſummum cum univerſo corpore conſenſum, deſignavit olim locuples auctor Hippocrates lib. de artic. 12. hiſtor. XLVIII, lib. v. epid.

Acri iccirco, ſi ullibi, in hoc ſaltem tali articulo, circumſpectione opus erit. neque fortaſſis minore diligentiâ, in manibus, ac pedibus, in quorum mæandris, ac diverticulis facilè videas plures à retento acri pure, obori-

oboriri abſceſſus, quàm vel natura humana ferendo, vel chirurgorum induſtria fuerit curando.

CAPUT LI.

Pes ſpontè à cropore ſejugatus.

COnſuli Amſtelredamenſi ſeptuagenario, conſultum à Medicis, ut curaret ſerrulâ ſibi præcîdi, quæ in curiæ gradibus, minutatim effregerat, circa tali articulum, ſuræ tibiæque oſſa. utpote quæ nullâ aliâ ope poſſent juvari, miſerum quidem id, ſed unicum eſſe auxilium, ac proinde dubiam ſpem certæ deſperationi præferendam. quibus monitis adeò non paruit homo imperio aſſuetus, ut potiùs ſibi indulgendo, miſerè perierit. excarnificato non modò corpore à doloribus, verùm etiam tendinibus, ac nervis, ob diutinam moram, ac acri pure adeò perroſis: ut pes vitiatus prius, per ſe, ſedibus ſuis exciderit, quàm è vitâ exceſſerit ipſe æger, ſuo arbitrio relictus.

CAPUT LII.

Variolæ epidemicæ.

VAriolæ, ac morbili (quos vix quiſquam mortalium in perpetuum evadit) raro cernuntur uniuſmodi; nedum faciunt ſem-

per, ibidem loci, idem ſui indicium: ſed quod ſemel invaſêre membrum, illi, deinceps, in omnibus propemodum corporibus, imprimuntur plerumque, prima illorum rudimenta. ſeligentes modo quidem faciem, mentum, jugulum, aut pectus, modò verò manum, aliamve aliquam corporis partem, prout, id temporis, prima hujus eruptionis germina, huic illive membro circa initium, impoſuit ſagax, ac omnium opportunitatum moderatrix natura.

Prodeunt autem hæ puſtulæ fermè in conſpectum, tertiô, quartôve febris die, primùm quidem rubræ, exiles, ac teretes, deinde verò turgidæ, quæ octavo demum die, diſſipato jam rubore ipſas ambiente: ubi maturuêre, ex toto albicant, & deperdito ſplendore, brevi corrugantur, inductæ obſcuriore cruſtâ, quâ utique ſeriùs, ac ociùs decidente, revertitur tandem corpus ad priſtinum colorem, decoremque, niſi profundior ſuppuratio reliquerit in cute, indelebilem aliquam deformitatem, cujus ergò, multi perpetim hunc morbum timent; qui tamen auferendo pernicioſam peſſimorum humorum colluviem, ſanitati ſemper adeò non nocet, ut interdum etiam plurimum illi proſit.

Ipſæ verò puſtulæ haud parum inter ſe diſcrepant, nunc mites, rubræ, rotundæ, & expertes omni periculo, mox iterum lividæ, depreſſæ,

pressæ, ac spiritu aquâve distentæ, ne quid interim dixerim de nigris, purpureisve illis maculis, quæ vel prope, vel in ipsis interdum apparent pustulis, cum manifesto vitæ periculo. quas easdem pustulas interdum videre est adeò sævas, ac feroces, ut nulli parcant ætati, senibus juxta ac pueris infestæ. & quos non occidunt, illos saltem destituunt voce, visu, auditu, incessu, aliorumve aliquorum membrorum usu.

Qualem efferi hujus morbi rabiem, equidem memini aliquando, tanto impetu in patriam nostram irruisse: ut præter maximam, quam ederet stragem, ludum dixisses jocumque, cæterorum morborum incommoda, præ ut quæ dedit indomitum ipsius contagium. quod non tantùm infecit quemcunque obvium, verùm etiam interdum quoque corpora, à morbillis adhuc rubentia. idque cum febre ardente, ulceribus malignis, ac tam perenni, acrioris puris, cursu: ut exesis venis, ac sanguine carnibusque, imò ipsis ossibus vitiatis, consumptisque, membra redderentur non tantùm exucca, rigida, ac incurva, verùm etiam omni omnino motu distituta, convalescentibus autem, ac jam recreandi causâ in publicum denuo prodeuntibns evênit sæpenumerò, (quod etiam pestilentiæ familiare) ut nec opinantibus, interveniret sive ulcus in adnatâ oculi tunicâ, sive caligo

in pupillâ, aut aliud aliquod immedicabile glaucoma.

Febri incipienti aderant, præter pulſus celeritatem, inquietudo, lancinans lumborum dolor, facies rubra, vomitus, aphonia, nervorum diſtentio, delirium, animi deliquium, & interdum morbus comitialis, ac nares ſanguine ſtillantes. quorum profluvium plerumque inſequebantur prima hujus eruptionis indicia, ſive in facie, ſive in manus dorſo. alvus cita, ut circa morbi initium minimum habuit periculi, ſic plurimos occîdit ſub ejuſdem finem. cui periculo ſategimus, pro virili, obviam ire, quæ ſequuntur, remediis.

℞. Herbarum plantaginis, verbaſci, ſingularum manipulum, florum roſarum rubrarum pugillum, ſeminum pſyllii, cydoniorum, ſingulorum dragmam mediam, coquantur ex lacte ad uncias ſex, & additis vitelli ovi dimidio, ſyrupi è roſis ſiccis, unciâ cum dimidiâ, cum olei roſacei dragmis duabus; miſceantur & fiat clyſter.

℞. Radicis ſcorſoneræ, hordei mundi ſingulorum unciam mediam, ſcabioſæ, veronicæ, ſingularum manipulum medium, ſeminum melonum, ac cucumerum, ſingulorum dragmas duas, gummi laccæ, tragacanthi, ſingulorum ſcrupulum medium, coquantur ex aquâ hordei

dei ad libram, addendo colaturæ ſyrupi granatorum acidorum, & rob berberis ſingulorum unciam mediam;

Miſce, fiat potio.

Ne autem augeretur incendium febrile, per ſe ſatis magnum, abſtinendum fuit ab antidotis calidis, & in ipſorum locum ſubſtituenda cornua cervina ac monocerotis marini. crocus britannicus, lapis porcinus, radix drahena, ſive contrayerva, lapis bezoar, tam orientalis quàm occidentalis, cum ſyrupo è Carduo benedicto, aliiſque malignitati reſiſtentibus, eandemque per cutis ſpîracula exigentibus, ſine evidenti caloris exceſſu.

Quorum agmen meritò ducit lapis porcinus, ſive malacenſis, quem Jacobus Bontius lib. 1. Med. Ind. aſſerit in hyſtrice, ac apro inveniri, qui quantum formâ, ac colore bezoarticô inferior eſt, tantum uſu eundem exſuperat. quicquid enim emolumenti pulvis bezoarticus ſemel duntaxat, id ipſum lapis porcinus plus centies corpori impertitur. quoties enim liquori alicui per horam ſolummodò immaceratur, toties eandem vim illi communicatum it. idque cum tam exiguo ponderis decremento: ut vix animadvertas ipſum minui à frequenti uſu. liquor autem ipſius licet aliquantulùm amaricet, ingratus tamen nequaquam eſt, daturque facillimè potui, delicatis corporibus, ac teneræ puerorum æta-

ti.

ti. convenitque maximoperè, (præter febres putridas, palpitationes cordis, flatus, alvi fluxus, choleram & lumbricos) febri malignæ, morbo comitiali, ac variolis, cum ob sudorem quem elicit, tum quod malignitati adprimè adversetur. idque fortassis meliore cum eventu, quàm ullum aliud, isti operi speciatim dedicatum.

Non repudiatô interim lapide bezoarticô, cui in simili casu plurimum etiam tribuendum, præsertim si non sit adulteratus, nihil enim frequentius hoc fuco, qui tamen quo detegatur, injiciendus erit lapis in ignem, quo dissolvatur illud gluten, cujus lentore pulveres, ex quibus coagmentatur, videntur concrevisse quasi in solidum corpus.

Sed quid dicemus de radice drahenâ, sive contrayervâ Caroli Clusii? cujus pulvis dragmæ pondere exhibitus, sudorem insigniter movet, neque minus fortassis opis adfert morbis malignis, ac febribus putridis, quàm incertus lapis bezoar, qui ut ob pretii magnitudinem locupletibus gratus, sic hæc radix pauperibus, utpote minimè cara, summè utils.

At enim verò, epidemicæ huic eruptioni, equidem profectô nihil vidi fuisse perniciosius, externo frigore, sive aëris, sive aquæ egelidæ. quâ conclavium pavimenta à mulierculis improvidè detersa, excitabant pro-

ti-

tinus insignes convulsiones, ne dicam terribiles, morbi comitialis, insultus, cum algido extremorum frigore. cui rerum desperationi, nisi opem actutùm tulisset theriaca antiqua; multi profectò amisissent, quâ etiamnum prosperrimè fruuntur, dulcissimam lucis usuram.

Decedentibus interim non paucis ex hac vitâ, cum ob febres, vires continuò atterentes, tum ob erosa pulmonum, jocinoris, ac lienis viscera, quibus addere oportet fœda, partium extremarum, ulcera. quòrum tetro halitu inficiebantur non magis ægri, quàm qui illorum curam gererent. in quorum facie, labiis, ac linguâ, vidisses pessima illa ulcera, quasi infallibilia instantis pestilentiæ præsagia, quæ etiam anno insequente, tanto impetu per patriam nostram oppidatim grassata est; & potissimum quidem Harlemi, atque Lugduni Batavorum; ut multa hominum millia trucidaverit.

CAPUT LIII.

Improvida sanguinis detractio.

ADolescens infractæ ætatis, pertæsus febris quartanæ, ac prodigus suæ salutis, coëgit in Insulâ Cypro, invitum Chirurgum, plus sanguinis sibi detrahere, quàm vel morbo conveniret, vel vires ipsius forent

rent ferendo. quo temerario auxilii genere tantum abeſt ut quartana vel tantulum ſit imminuta: ut potiùs plurimùm increverit. exhauſtiſque vitæ fontibus, privaverit corpus omni ſuo colore, decoreque, relictis illi duntaxat præcordiis inflatis, cruribus turgidis, ſtomacho infirmo, ac tam pertinaci ciborum faſtidio: ut vel cœco apparuiſſet quàm atrox bellum ſibi intuliſſet juvenis animi impotens.

Quam corporis ipſius ægritudinem licet paulatim viderentur ademiſſe remedia, manſit tamen perpetuò viribus adeò effœtis; ut etiam ex leviſſimis morbis, incideret continuo, in graviſſima ſymptomata. veluti ex pedis inflammatione, in gangrænam, & ex paralyſi, non modò in ſtuporem mentis, verùm etiam in ipſam mortem.

Noli itaque, quiſquis es, quartanam, quæ neminem jugulat, temerè irritare. non feres id impune, ſed reddes illam facile deteriorem. & præcipitabis te in exitium. in quod non ſemel vidi delapſos, qui intempeſtivis remediis interturbaſſent naturalem, innoxiæ hujus febris, ordinem.

CAPUT LIV.

Noxa ex libris medicis.

QUod gladius in manu furiosi, id liber medicus est artis imperitis, qui tam facilè legunt, quod nolint, quàm quod velint. imperitia quippe malus thesaurus. quâ imbutus videris capere, quæ te capiunt. concipisque ex malè intellectis, præjudicatam opinionem, quæ ubi peperit pervicaciam, actum est de homine imperito, quem deinceps ne ingeniosissimus quidem mortalium ab sententiâ suâ facilè dimoverit.

Bartholomæus Æthiops, delicatè, ac molliter educatus, noluit fractum luxatumque fibulæ os, à chirurgo dexterrimè in talum iterum repositum, convenienter, præ animi impotentia, ut moris est, deligari, atque in canalem deponi, veritus nescio quem doloris cruciatum, cujus tamen iccirco nequaquam fuit expers. ferulâ enim fracturæ negligentius circumpositâ, fluctuabat non modò os lacerum, verum permansit quoque, ob tardum, inæqualemque ipsius coalitum, totus articulus adeò deformis, ac distortus, ut ipsi deinceps nunquam licuerit incedere sine scipione, nedum acerbissimo doloris sensu.

Quo indies magis ac magis invalescente, ivit tandem solatium quæsitum ex libris Medi-

di-

dicis Ambrosii Parei. quibus perperam intellectis, accommodavit suræ suæ, infortunia, quæ auctor ille adstruit sequi fracturam ossis femoris, ignarus morborum similitudines, facilè imponere etiam optimis Medicis, nedum artis medicæ rudibus, ac planè imperitis.

Quæ certè inconsiderata lectio tantum perterruit imparatum hunc ægrum: ut animo se angens, consideret certo certius fibulæ suæ eventuras, quas legerat Pareum femoris fracturæ attribuere calamitates. quæ indefessa, irrequietæ mentis, cogitatio ipsum tandem præcipitavit primùm quidem in delirium melancholicum, deinde verò in verum furorem, insidente imaginario hoc infortunio penitius cerebro, quam ut ullis machinis inde denuò evelleretur. adeò suos quisque patimur manes, labimurque sæpenumerò inscii in inextricabilem errorem.

Inter alios autem, deviæ mentis, lapsus, credebat, extinctis jam oculorum facibus, se nihil ulterius cernere, quod imaginarium glaucoma furtim ipsi quo eriperem, duxi ipsum aliquando ad ædium fores, dissimulaturus me non videre lineas horologii è directo illis oppositas. quam visus mei imbecillitatem ubi visus sibi fuit animadvertere, indicavit mihi horam, uti ego illi vicissim, quam oblitus erat, falsam suam cœcitatem. cujus ima-

imaginariam calignem ſtratagemate hoc actutùm vidimus ſublatam. ſecundùm illud Celſi: „aſſentiendum ſæpiùs quàm repugnandum „melancholicis, & paulatim, non evidenter, „ab his quæ ſtultè dicuntur, ad meliora mens ipſorum abducenda.

CAPUT LV.

Digiti racemoſi.

VIrginibus, ob ſuppreſſa menſtrua, uti malè cedunt carbonum, picis, cretæ, calcis, lapidum, aliarumve rerum inuſitatarum edulia, ſic nocent invicem prægnantibus fœtuique denegata, cui cuimodi fuerint, quæ præ malaciâ expetuntur alimenta.

Mulier gravida decerptura ex palmite racemum, ægrè tulit, quam patiebatur repulſam. diſceſſitque tantùm non mœſta ac animi ſe angens, ſed quaſi deſperanti proxima. unde factum, ut conformatrix uteri vis irritata, effinxerit embryonis digitos, præter naturæ ordinem, non tam ex articulis, quàm ex acinis, uviſque à tereti pediculo pendentibus, planè adinſtar illius racemi, quem ipſi denegaverat hortulanus. adeò nihil tam leve eſt, quod interdum non faciat magnæ rei momentum.

Heu vanas hominum ſpes! & incertum noſtri conceptus eventum! adeone, ob unius

uvæ repulſam deformari hominem, qui omnium animalium exſuperat formas? quid ſuperbimus miſeri? & quam incertam concipimus ſæpiùs futuræ ſobolis certitudinem? Varius profectò, ac mutabilis admodùm eſt mulierum ſexus, penes hunc tamen voluit imperveſtigabilis Dei omnipotentis providentia conſiſtere ſanitatem maximorum Regum, ac formam illarum manuum, quæ ſceptris ac potentiâ ſuâ territant orbem univerſum.

CAPUT LVI.

Unguis in tertio digitorum articulo.

UNgues in digitorum apicibus, ſemel deperditos, iterum renaſci novum non eſt, ſed rarò id conſpicitur fieri, in ſecundo aut tertio articulo, prioribus amputatis. in quibus tamen, non ſemel eoſdem vidimus non ſecus progerminare debitamque acquirere formam, ac ſi in digitorum conſiſterent apicibus, deponente nunquam ſolicitudinem ſuam officiosâ naturâ.

CAPUT LVII.

Oleum ſulphuris arthriticis utile.

PHilippo Leyo arthriticis doloribus ſæpius obſeſſo, nihil prius fuit oleo ſulphuris partibus dolentibus illito. quo tamen remedio, evi-

evitatâ obnixè ſanâ cute; adeò non nocuit articulis obſeſſis; ut potius plurimum illis profuerit. relicto duntaxat in extimâ cute, flavo aliquo colore, quem deinde deterſum ibat, per ſanguinolentam carnis ſalitæ muriam. quam poſt olei litum, partibus circumpoſuit. idque tam frequenter; ut nullum ulterius ſit dubium, quin cutis id remedii genus ſit ferendo ſine ullâ vel minimà corporis offensâ.

CAPUT LVIII.

Curatio obſtipi capitis.

PRout varia ſunt muſculorum paria, quæ ſimul agendo, caput vel in hanc, vel in illam ordinatè deflectunt partem. Pro eo utique occurrit non unum deformitatis genus, ubi illi ipſi muſculi, non conjunctim, ſed ſeparatim moti, caput diſtorquent in alterutrum humerum: ob induratum, corrugatumque illius lateris muſculum. cujus obliqui ſitus cauſſa potiſſimum conſiſtit in muſculis maſtoïdeis, ac ſcalenis, quorum illi latiore, hi verò tereti tendine accreſcunt claviculæ oſſi, prope commiſſuram illius cum jugulo, ac oſſe ſterno, quorum profectò muſculorum rigidam, ac calloſam duritiem niſi diutinis fomentis, aut inſtrumentis ferreis ad naturalem poſitum, figuramque reduxeris, unicum re-

medium eſt, confugere ad ſcalpellum. quo tamen etiam, non niſi acri circumſpectione utendum.

Filio Conſulis Mittelburgenſis, annorum duodecim, ab ineunte ætate, obſtipo capite, inclinabat cervix in humerum ſiniſtrum. ob aſtrictum, curvatumque alterum muſculorum, ſecundi illius paris, quod cervicem cum capite antrorſum flectit. quâ deformi immobilis, ac tranſverſi capitis figurâ, nullis auxiliis deinde ad naturalem ſtatum reductâ; conſultum viſum fuit Gulielmo Strateno, Principis Arauſionenſis Medico, ac Franciſco Vicquio, qui mecum adoleſcentulo Medicinam fecêre, ut tranſverſim præcideretur tenaciſſimum illud vinculum, quod caput tantoperè in humerum contorqueret. quam operam Amſtelredami deinde dexterrimè navavit, qui etiam aliis in ſimili affectu opem feliciter tulerat, Iſacius Minnius. ob opera Chirurgica multis ſummè commendatus.

Factum autem fuit curationis initium à cruſtâ, per lixivium coctum, cuti inuſtâ. deinde verò directum ſcalpellum, ſupra claviculæ os, ab aure verſus jugulum. at tardiùs certè ob cruſtæ lentitudinem, ac timidiùs propter venarum, arteriarumque juguliarum viciniam, quàm natura tendinis, ac nervorum requireret. quibus iccirco magis punctim, quàm cæſim læſis, ſequabatur protinus vehemens cer-

vici

vicis, faciei, ac brachiorum convulſio, quæ tamen brevi iterum evanuit, adacto penitiùs ſcalpello, & præciſo animoſiùs, integro, qui in vitio erat, muſculo. cujus amputatio capiti actutùm reſtituit integrum erectioris figuræ uſum, ac libertate ſeſe quocunque locorum movendi. qua tamen ne abuteretur, circumpoſitæ capiti fuêre variæ faſciæ, quibus deinde, ob vulnus brevi conſolidatum, amotis, permanſit tamen aliquamdiu invetarata illa inclinatio in latus affectum, adeò difficile eſt longam corrigere conſuetudinem.

Quiſquis verò deinceps ancipiti, ac periculoſæ huic ſubjicieris aleæ, ne deſperes iterum fieri poſſe, quæ ſemel facta ſunt. ſed ſcito tria præcipuè vitanda, & primùm quidem; ne cruſtam cuti inuras, utpote quæ adeò non profuit dolori, ut priùs multum nocuerit cùm viſui, tum incidenti ſcalpello. deinde ne improvidè ſecando magis jugules, quàm cures ægrum. danda adhæc opera, ne identidem, ac interpolatis vicibus, ſed ſimul ac ſemel, attamen cautè, integrum muſculum præcidas. in quo potiſſimum hujus curationis momentum. quæ certè animadverſio ut Chirurgo ex famâ, ſic ægro non parùm ex uſu erit.

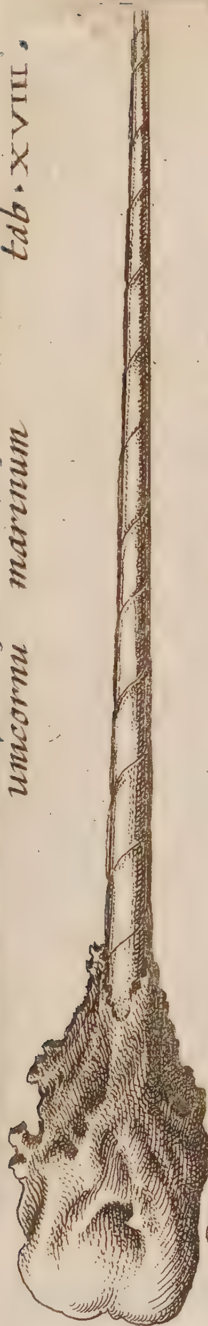
CAPUT LIX.

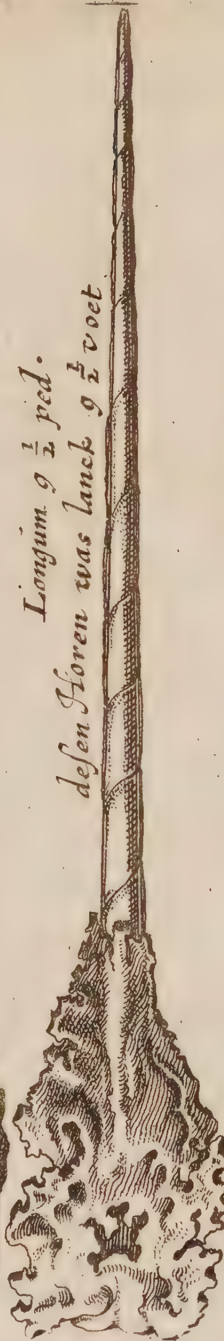
Unicornu marinum.

QUantumvis acriter diſceptetur, utrum etiamnum alicubi extet unicorne illud animal, cui Sacræ Literæ, præter indomitam ferociam, pretioſum attribuunt cornu, extra tamen omnem controverſiæ aleam eſt, pleraque omnia quæ à magnatibus aſſervantur cornua, adeò non eſſe feræ alicujus terreſtris, quin potius prodire ex belluâ marinâ, cujus cornu paſſim reperire eſt, cùm in mari Boreali, tum etiam in Iſlandiæ, Gronlandiæ, aliarumque vicinarum inſularum littoribus; ſive ſejugatum, à corpe, ſive cranii particulis etiam nunc inſidens. cujuſmodi certè cornua nobis oblata fuere quàm plurima, vel ex direptis Principum Germaniæ gazis, vel à nautis ceu opima maris ſpolia Amſtelredamum delata.

Inter quæ unum cæteris longè præſtabat, colore, ac formâ oculis gratum, capitique tam accuratè adhuc infixum: ut, ad rei memoriam, id æri lubens incidiſſem, niſi haud diu pòſt, oblatum fuiſſet integrum monſtrum, à chirurgo marino depictum, cujus caput cum unicornu ipſi inhærente, coram conſpeximus. cujus ſpeciem propterea malui ſpectatorum oculis repræſentare, ſed eâ fide, quâ illam in tabellâ delineavit Chirurgus, id temporis, navi huic à Medicinis.

Erat

unicornu marinum tab. XVIII.

Longum 9 ½ ped.
desen Horen was lanck 9 ½ voet

Longum 8 ½ ped.
desen Horen was lanck 8 ½ voet

Erat autem hic piſcis, (cujus cadaver anno cIↃ IↃ CXLVIII. IV. nonas Junias, inventum fuit in mari aquilonari, prope inſulam Majam) admodum obeſus, longus pedes duo de viginti, latus duodecim, capite cyprino, ſive carpioni ſimili. os latitabat infra cornu, quod protuberabat ex oſſibus maxillæ ſuperioribus, inter ſe dehiſcentibus, ibidem propemodum loci, ubi Priſtis dentatam emittit ſerram. non quidem exactè in maxillæ medio, ſed loco aliquatenus dextrorſum vergente. licet lævorſum in neutro, quod conſpexi, cranio ullum alterius cornu occurrerit veſtigium. corium autem erat fuſcum, & ſub illo plurimum lardi, è quo copioſum quidem igne mercatores elicuêre oleum, attamen præ odoris fœditate parum ipſis lucroſum. ſpina dorſi ut ex validis conſtabat vertebris, ſic deſinebat in caudam bifidam, adhærente utrique lateri pinnâ ſatis validâ. Cornu verò erat rectum, durum, ac album, ſtriiſque profundis, à latiore baſi, uſque ad acutum mucronem, tam æquabiliter ornatum: ut juraſſes te videre nitidum, ac niveum ebur, exquiſitiſſimâ arte expolitum. longitudinis erat novem pedum, ſeptem cum dimidio extra cranium protuberantibus, ſeſquipede verò eidem etiamnum inſidente, cujus exemptæ ſuperficies etiam reliquo corpore fuit aſperior, minuſque ſplendicans.

Figura hujus piſcis (quem Iſlandi Narhual, ſive

ſive cadaver balænæ indigitant) à Thorlac Scaloniæ Holæ in Iſlandia Epiſcopo, Legato Gallico la Tuilerie in Daniam tranſmiſſa, & Lutetiæ Pariſiorum poſtmodum typis in publicum edita, ad amuſſim cum noſtra convenit tabula, præterquam quod noſtro cadaveri, præ flacciditate in ſe concidenti, defuerint in cervice duo illa foramina per quæ cum cæteris balænis monſtrum hoc aquam emiſerat.

Sed quid dicam de Caio Plinio lib. XI. cap. XXXVIII. aſſerente, vera cornua ſolis quadrupedibus dari? at non vidiſti fortè Plini vel ſummam hujus unicornu elegantiam, nitoremque, vel ſolidos illos Roſmari, ſive elephantis Marini, (quem noſtrates Walruſſer vocant) dentes; qui ut pretio non cedunt elephantinis, ſic neque marinum hoc cornu, ullis terreſtrium animalium cornibus. quibus etiam virtute nequaquam inferius eſt. ſive in expellendis variolis. ac morbillis, ſive in domandis febribus malignis. quæ alexipharmaca vis, cum pulcherrimâ ipſius venuſtate conjuncta, permovit fortè Reges, ac Principes cornu hoc carè emere, neque minoris æſtimare, quàm gemmas ac lapides pretioſos, quorum admirabile atque excellens artificium adeò non hominibus quin etiam ipſi Deo dignum videtur quî ametur, atque in honore habeatur.

At negat Caſparus Bartholinus Vir limati judicii Arctoo huic unicornu ineſſe vim ſingula-

rem adverſus venena, quam tamen nos non ſemel in ipſo evidenter animadvertimus. ſed impoſuit fortè viro incluto, quod in canibus fecit periculum, ſive per arſenicum, ſive Mercurium ſublimatum, quibus duobus potiſſimum in ejuſcemodi tentamentis utimur. quæ ſicca, atque adurentia venena ut maximè temperat lene aliquod oleum, ſic adeò non refrænat nedum coërcet, quin potiùs exaſperat ſiccus non modò hujus unicornu, verùm etiam quorumcunque cornuum pulvis.

Sed dicat quis: anne igitur nigrum veri monocerotis cornu, à Plinio, Æliano, Solino, aliiſque prioris ætatis, memoriæ proditum, venenis tam expreſsè adverſatur, uti conſtans fama eſt, ac paſſim in ore omni populo? vis me veritati litare? nullus è priſcis auctoritate ſuâ id adſtruit, nedum cuiquam illius ævi, ejus unquam in mentem venit. quin potius quicquid illius alexipharmacæ virtutis eſt, id paſſim acceptum ferunt, non tam monocerotis cornu, (de cujus virtute altum ipſis ſilentium) quàm aſini ſylveſtris. cujus encomium perperam intellectum, procul dubio anſam dedit ſpiſſo illi errori, in quem quidem adeò non delapſi verùm planè immerſi neſcio quàm gloriosè prædicarunt antiquorum hoc cornu ſeu præſentiſſimum ad venena remedium. in quo futili commento equidem profectò non poſſum ulterius connivere, ſed diſpudet mundo tamdiu verba data, in

re-

remedio, à noſtri ſeculi hominibus, cogitatione potiùs, quàm uſu, aut eventis deprehenſo. uti videre eſt apud Hieronymum Mercurialem, Ambroſium Pareum, alioſque artis noſtræ Coryphæos.

Quo veriloquio antequam tamen orationi huic finem impoſuerim, operæ fuerit æquâ animorum bilance explorare impetum illum, quo Olaus Magnus lib. XXI. cap. X. affirmat ferox, ac fidens hoc monſtrum, in Boreali mari efferri in naves obvias. quo illas cornu ſuo, (quod tamen malè in fronte collocat) perfodiat. quam eandem vim etiam Xiphiæ piſci, ſive Gladio Plinii, legimus attributam, ab Ovidio, Oppiano, Paulo Jovio, aut nautis noſtratibus, à quibus fragmenta cornuum inventa fuêre in navium carinis, rubente undique mari à profuſo belluarum ſanguine. unde illud Poëtæ:

Ac durus Xiphias, ictu non mitior enſis.
---- à remige læſi
Cum ſint perfoſſi ſua membra tricuſpide telo
Sæpè repellentes, hoſtem mucrone carinam
Irati penetrant.

Cujus Xiphiæ ſpeciem memini me vidiſſe captum, ad quatuor millia paſſuum ab inſulâ Texaliâ, circa initium belli inteſtini Britannici, quaſi præſagium illius καταςροφῆς, quæ Regem, cum regno peſſundedit univerſo. exprimente hujus piſcis enſe, ad amuſſim, illam gladii ſpeciem quam noſtrates ceupedarm, indigitant.

CA-

CAPUT LX.

Herba Thée.

INdiæ orientali nihil familiarius eſt, potione decoctâ ex herbâ quam Chinenſes Thée, ac Japonii T'chia vocant. cujus notitiam ab illis, qui cum ſummo imperio illic præfuêre, mihi communicatam, equidem lubens poſteritati tradam. ſunt itaque huic herbæ ut folia oblonga, acuminata, & in ambitu crenata; ſic radices fibroſæ, ac in minimas particulas diſperſæ. creſcitque tantùm non in Chinâ, ac Japoniâ, verùm etiam in Chiam. at eo diſcrimine, quòd Chinenſis folia ſint ex nigro viridia, Japonenſis verò colore dilutiore, ac ſapore gratiore. unde quoque fit, quod Japonenſium T'chia longe pluris etiam æſtimetur: quàm Chinenſium Thée; veniatque non rarò una ipſius libra, centum argenti libris.

Quippe creditur hîc paſſim, nihil hac herbâ ſalubrius, cum ad vitam, in extremam ſenectutem, prorogandam; tum ad impedienda quæcunque ſanitatis incommoda. neque ipſam ſolùm corpora reddere vegeta, atque arcere calculi dolores, quibus hîc neminem dicunt obnoxium, verùm etiam tollere dolorem capitis, gravedinem, lippitudinem, deſtillationem, ſpiritus difficultatem ventriculi imbecillitatem, inteſtinorum tormina, laſſitudinem,

ac

ac ſomnum, quem tam evidenter compeſcit; ut ſorbitionem hujus decocti aſſumentes, videas interdum integras noctes lucubrando conſumere, ac ſine ullâ moleſtiâ evincere, inexpugnabilem cæteroquin dormiendi neceſſitatem. calefacit enim modicè, & adſtringendo ventriculi oſculum, refrænat, coërcetque uſque eò vaporum ad ſomnum conciliandum neceſſariorum adſcenſum: ut nihil impedimenti offeratur illis, qui ſcribendo aut meditando ſatagunt noctes tranſigere.

Videtur autem hæc planta non longè cognita fuiſſe Chinenſibus, neque admodum diu in uſu. deſunt enim ipſis avita, quibus eam deſignent, nomina; ſive hieroglyphici illi characteres (quales fermè ſunt omnes Chinenſium literæ) quibus exprimant ipſius naturam.

Differuntque etiam haud parum inter ſe diſcrepantes hæ nationes circa utendi rationem. permiſcentibus Japoniis pulverem hujus plantæ, in lapide ophitide contritum aquæ calidæ, Chinenſibus verò ipſam plantam cum paucis ſalis, ſaccharive granis, ex liquore aliquo decoquentibus. quod decoctum deinde calefactum officioſiſſimè propinant cum convivis invitatis, tum quibuſcunque honoris cauſsâ ipſos ſalutatum venientibus. idque ea animorum inclinatione, ut Principes etiam viri non detrectent, quin potiùs honori ducant, ſuis manibus hanc herbam vel amicis decoquere, vel alioquin

quin ei miſcendæ, temperandæve operam ſuam impendere. exſtructis propterea in palatiorum ſuorum interioribus, conclavibus, ac foculis ex pretioſiſſimis lapidibus, ligniſve. iſti operi ſpeciatim dicatis in quibus etiam curiosè aſſervantur ollæ, tripodes, infundibula, calices, cochlearia, aliaque perpolita hujus culinæ inſtrumenta, quæ aliquot aureorum millibus redempta, ac ſericis integumentis involuta intimis ſolummodò amicis oſtendunt, neque minori habent loco, quàm apud nos adamantes, gemmas, ac baccata ſummi pretii monilia. uti videre eſt apud Joannem Maffæum rerum indicarum lib. VI. & XII. & Ludovicum Almeydam ſelect. epiſt. lib. IV. & Petrum Jarricum tom. II. lib. II. cap. XVII. & Matthæum Ricium de Chriſtan. exped. apud Sinas lib. I. cap. VII. & Aloiſium Frois in relat. Japonic. & Jacobum Bontium dialog. VII. Medic. Ind. & Joannem Linſcotum cap. XXVI.

Omnibus placere difficile!

FINIS.

MONITA MEDICA.

I.

SAtius eſt Medicum officiis demereri, quam ſordide cum ipſo paſciſci.

II.

Vir pius æque gratuitam inopi, ac lucroſam locupleti facit medicinam.

III.

Expedit cautè potiùs imperare, quàm ſervili obſequio nihil non ægris indulgere.

IV.

Medicus ut pluris fit, cui plures fidunt, ſic contra deſpicatui habetur, cui parum ſolvitur.

V.

Fac ſis videant afflicti, propenſam animi tui inclinationem, & non eris laboris irritus.

VI.

Cave repudies medicum cui naturæ tuæ proprietas adprime nota.

VII.

Plurium medicorum auxilio morbus magis inter initia, quàm circa finem indiget.

VIII.

In incidenda vena junior chirurgus, ſenectute confecto præferendus.

IX

Artis peritus æque ſecure arteriam, quàm venam aperit.

X.

Cancer ulceratus juxta ac oculorum inflammatio contagioſus eſt.

XI.

Valentia medicamenta adeò non proſunt convaleſcentibus, ut etiam ſumme noceant.

XII.

Ex vino tenui in tempore dato, febricitanti robur, & ſudor.

XIII.

Unicum deſperati cancri remedium, culter.

XIV.

Eryſipelas proſerpendo ſenſim evaneſcit.

XV.

Crebrius micturienti ut paucus ſudor, ſic plurimum ſudanti invicem, parum profluit lotii.

XVI.

Tempeſtiva & exuberans ſaliva, optimum juxta, ac præſentiſſimum acutiſſimarum febrium auxilium.

XVII.

Ex frequenti Mercurii uſu, triſtis exhalatur Mephitis.

XVIII.

Sanguis è talo miſſus ſuccurrit non minùs vertigini, capitis, oculorum, pectoris ac jocinoris dolori, quàm affectibus uterinis.

XIX.

Singultus loquendo invaleſcit, & ut cum febre periculum augetur, ſic eâdem decreſcente, res in vado eſt.

XX.

Luridus livor, in contuſa effracti oſſis cute, indicat intus aliquid monſtri ali.

XXI.

Frequens aquæ mulſæ potus bilem impendio nimis auget.

XXII.

Calculoſis proſunt vina Moſellana, oleum olivarum, & butyrum recens.

XXIII.

Capitis ac pectoris morbi, multis ſæpenumero nec opinantibus exitio fuêre.

XXIV.

Antimonium præpoſterè in febre continua potui datum, inemendabile dat damnum.

XXV.

Medicus crebrò vomitum ciens, ægris non tantum horrori, quin & ſanitati maximè noxius eſt.

XXVI.

Sanguis in febre ſynocho actutum miſſus, morbum dictum ac factum jugulat.

XXVII.

Axillarum abſceſſus rarò ante menſis curriculum matureſcunt.

XXVIII.

Ex confirmato viſcerum infarctu, cachexia, atonia, & mors.

XXIX.

Sanguis in pulmone aut cerebro ubi ubi deliteſcens, inevitabiles vitæ ſtruit inſidias.

XXX.

Improvidus theriacæ uſus, febrem intermittentem ſæpenumero mutat in continuam.

XXXI.

Ne incidas in recidivam, vita ſalmonem exſuctum, aſellum minùs recentem, & quicquid durioris digeſtionis.

XXXII.

Nutrix ægritudinem ſuam facilè infanti communicat.

XXXIII.

Olera hyberna ut infirmis flatulenta, ſic nulli ætati ſalubria.

XXXIV.

Aurum ad lapidem Lydium, & lapis Bezoar ad ignem exploratur.

XXXV.

Ex prolapſu cartilaginis enſiformis marcor, ſeriùs aut ociùs.

XXXVI.

Uni adoleſcentiæ datum, ut à morbo corpus fiat procerius.

XXXVII.

A condito zinzibere interdum ſanguinis mictus.

XXXVIII.

Ne à ſanguine miſſo animo linquas, os frigidâ colluendum.

XXXIX.

Opium tenellæ ætati, atque anguſto pectori juxta pernicioſum.

XL.

Optima vivendi lex, propria cujuſque natura.

XLI.

Lingua ut inficitur ab radice, ſic detergetur primùm ab apice.

XLII.

Ex pinguedine oriuntur in quorundam cute, puſtulæ, eryſipelas, febris, quinimo interdum non minùs ſudor frigidus, quàm præſens vitæ periculum.

XLIII.

Lateris dolor rarò ſine recidiva finitur.

XLIV.

Ut pleuriticorum ſanguis ex inciſa vena uberius fluat, ſæpiùs tuſſiendum ægro.

XLV.

Acutus lateris dolor, requirit etiam in puerperis toties ſanguinem detrahi, quoties id extorſerit inevitabilis cruciatus.

XLVI.

Dolor lateris confeſtim in jecur delatus in præſentiſſimum præcipitat exitium.

XLVII.

Liberalis ſeptimi diei ſudor, perducit bilioſam pleuritidem, ad omnimodam ſalutem.

XLVIII.

Calculus tunicâ undiquaque obvolutus haud gravatè emingitur.

XLIX.

Eductio calculi per dilatationem veſicæ non ſemper mulieri ſalutaris.

L.

Calculus & articulorum dolor, morbis hæreditariis annumerandi.

LI.

Circumſpecti lithotomi eſt fluctuantes quidem calculos educere, ſed qui inter utramque tunicam deliteſcunt, prudenter relinquere.

LII.

Calculorum fragmenta prodiere quidem aliquando, ex mutuo eorundem attritu, ſed ex acri medicamento ecquis id vidit?

LIII.

Durante aſthmate aut quartanâ, ceſſat quidem articulorum dolor, ſed neutiquam in perpetuum.

LIV.

Dolor articulorum nullibi, quàm in cervice, ac lumbis gravior.

LV.

Ex febre intermittente non tam frequens juvenibus, quàm ſenectuti, atque infirmis mors.

LVI.

Urina nigra ut in febribus continuis infirmo præſagit mortem, ſic perducit in lienis obſtructionibus robuſtum ad proſperam valetudinem.

LVII.

Poſt febrem ardentem evadunt pauci, aut pilorum caſum, aut cutis excoriationem.

LVIII.

Hydrops quartanæ quidem gravis, at anorexia, & apepſia multò pejores.

LIX.

Surditas ex febre, paſſim cum ea evaneſcit.

LX.

Scorbuticis gingivarum ulceribus, niſi maturè unguento Ægyptiaco, oleo vitrioli, aut alumine uſto, obviam eatur, præpropere indureſcunt malæ, accenditur guttur, proſerpit putredo, ac demum conſumitur æger.

LXI.

Febris quartana quæ paſſim oritur circa ſolſtitium autumnale, deſinit plerumque intra initia veris.

LXII.

Sed prout hiems mitior, aſperior, aut productior, pro eo utique erit quartana minor, major, aut longior. in juvenibus plerumque ſanabilis, ut in ſenectute ſæpenumero lethalis.

LXIII.

Pertinaci morbo, ac conſtantibus viribus non malè interdum convenit exacta, ſive antimonii, ſive Mercurii, præparatio.

LXIV.

Juventus forte erit ferendo gangrænam poſt febrem, at provecta ætas quando?

LXV.

Sudor universalis, ante febris intermittentis accessum morbum ex toto solvit.

LXVI.

Febris intermittens cum mentis stupore, neutiquam periculi expers est.

LXVII.

Duæ tertianæ non simul, sed interpolatis terminantur diebus.

LXVIII.

Hemicrania laborantibus expedit silere.

LXIX.

Rhabarbarum adeò nulli nocet, ut etiam quocunque tempore, & cui cuimodi conveniat ætati.

LXX.

Corallia acri aceto præparata, cane pejus & angue, infirmis, ac teneneris pulmonibus vitanda.

LXXI.

Cave sis ex brachio paralytico, ob gangrænæ metum, sanguinem unquam inconsideratè detraxeris.

LXXII.

Qui mentis suæ aliquandiu fuit impos, sub finem vitæ sæpius ad se redit,

LXXIII.

Quartana ut inter initia cautè tractanda, ſic multò magis ſub finem.

LXXIV.

Arſenicum pectori inhærens, tantum abeſt ut peſti opituletur, ut etiam ob ſyncopen, & ulcuſcula inde orta, plurimum noceat.

Dei fruitio ſummum bonum.

ILLUSTRATIONES TEXTUUM

HIPPOCRATIS,

aliorumque auctorum in

TULPII

OBSERVATIONES,

cura ac labore

ABRAHAMI SALOMONIS VANDER VOORT,
M. D.

Pag. 1. obſ. 1. ἔσφλασις *Hippocratis.* lib. de vulner. cap. tex. 7. n. 4. & text. 8. n. 7.
p. 4. *Hippocrates de vulner. cap.* text. 16. n. 2.
p. 5. ſect. 7. aphor. 50. & in coac. præn. ſect. 2. n. 53. & 54.
p. 5. δυςηκὸς τὸ ὀςέον. Hippocr. in coac. præn. text. 2. n. 54.
p. 7. obſ. 3. *Corn. Celſ.* lib. v. cap. 26. pag. m. 283.
p. 10. *Juxta Actuarium* lib. 1. method medendi, cap. 16. pag. m. 47.
p. 11. *Corn. Celſus.* lib. 2. cap. 8. in fine.
p. 11. *Hippoc. in Coac.* text. 1. n. 97.
p. 13. obſ. 7. *Animadvertit Hippocrates*, aphor. 51. lib. vi.
p. 14. *Corn. Celſ.* lib. 3. cap. 27. pag. m. 178.
p. 15. obſ. 8. *Hippocr.* lib. 6. Epid. ſect. v. n. 1.
p. 17. obſ. 9. *Fernel.* Patholog. lib. v. cap. 3.
p. 18. *Hippocr.* lib. 1. *præd.* text. 9. n. 1.
p. 20. *Corn. Celſ.* lib. 4. cap. 9.
p. 34. obſ. 16. *Fel. platerus*, lib. 1. prax: cap. 3. & in lib. 1. obſerv. p. m. 85 & 86.

Pag.

Pag. 36. *C. Celsus*, lib. 3. cap. 18. pag. m. 151.
p. 36. *Fernelius*, lib. 2. de abd. rer. cauſ. cap. 9.
p. 39. obſ. 20. *Celſus*, lib. v. cap. 27: pag. m. 308.
p. 39. ibid. *Cæl. Aurelian.* lib. 3. de morb. acut. cap. 9. &c.
p. 44. obſ. 23. *Actuarius*, lib. 1. Meth. Med. cap. 16. pag. m. 44.
p. 53. *Caſpar. Bauhin.* in Anatomia, lib. 3. cap. 7. de cordis ventricul.
p. 56. *C. Celſus*, lib. 7. cap. 7. p. m. 431.
p. 56. ibid. *Vict. Trincavell.* lib. 3. cap. VI. de affectib. particul.
p. 56. ibid. *Fabr. Hildan.* lib. VI. obſ. 1.
p. 57. *C. Celſ.* lib. VI. cap. 6. pag. m. 355.
p. 57. ibid. *Aëtius*, Tetrab. 2. ſerm. 3. p. m. 340.
p. 58. obſ. 29. *C. Celſus*, lib. 7. cap. 7. p. m. 425.
p. 58. ibid. *Paul. Ægineta*, lib. 3. cap. 22. p. m. 275.
p. 58. ibid. *Ruf. Epheſius*, in libr. 1. de corp. Human. partium appellatione, cap. 4.
p. 61. *Hippocrates*, lib. 1. *præd.* text. XI. n. 2.
ibidem, *in coac. Hippocr.* text. 3. n. 330.
ibidem, *Hippocr. in Coac. Prænot.* text. 2. n. 194.
p. 68. obſ. 35. *Barthol. Euſtachium*, in libro de auditus organo, p. m. 162 & 163. Venetiis in 4to. Ao. 1563.
p. 71. obſ. 39. *Hippocr.* in coac. præn. text. 1. n. 53. & in lib. 3. Epid. ſect. 3. ægr. 3.
p. 77. *Aëtius*, tetrab. ſecund. ſerm. 2. cap. 31. 32.
ibid. *Capivaccuis*, lib. 1. cap. 53.
p. 78. obſ. 42. *Oribaſius*, collect. lib. 8. cap. 34.
ibidem, *Celſus*, lib. 3. cap. 19.
p. 78. obſ. 43. *Plinius*, Hiſtor. Natur. lib. 11. cap. 54.
p. 84. *Auctor Hippocr. lib. de corde*, text. V. n. 12.
p. 87. obſ. 47. *C. Celſum*, lib. v. cap. 28. pag. m. 318.
ibid. *Aphoriſm.* 38. lib. VI. in Hippocr.
p. 90. obſ. 8. *C. Celſus*, lib. 2. cap. 10. p. m. 81.
p. 93. *Hippocr. in progn.* text. 23. n. 3. 4 & 5.
p. 94. *Hippoc.* in coac. præn. text. 2. n. 194.
p. 95. Πνεῦμαθολερὸν *in Hippocr.* lib. 1. præd. text. 12. n. 3. & in coac. præn. text. 1. n. 76.
ibid. *Hippocr.* lib. 1. *præd.* text. v. n. 7. 8. & 9.
p. 98. obſ. 54. *Hippocr.* lib. 2. Epid. ſect. 2. n. 36.
p. 99. obſ. 55. *Fr. Verulam*, in Hiſtoria Vitæ & mortis, pag. m. 431.
p. 104. *Celſus*, lib. 3. cap. 18. pag. m. 180.

p. 105. obſ. 1. *Hippocrates*, lib. de arte text. 13. n. 16. & de loc. in homine text. 55. n. 7. ad 11.
ibid. *Celſus*, lib. 2. cap. XI. pag. 84.
p. 108. obſ. 5. *Hippocr.* in lib. VI. Epid. ſect. VII. n. 63.
p. 111. obſ. 8. *Celſus*, lib. 3. cap. 9. pag. 138. & lib. 2. cap. X. p. 79.
p. 114. obſ. 11. *Aretæus*, lib. 2. de acut. cap. 2.
p. 124, *Celſus*, lib. V. cap. 26. p. m. 295.
ibidem, *Hippocr. in coac. præn.* text. 3. n. 245.
p. 129. obſ. 21. *ex Hippocrate*, aphor. 22. ſect. 4.
ibidem, *C. Celſus*, lib. 2. cap. 6. p. m. 55.
p. 134. *Hippocrates*, lib. V. Epid. text. 12. n. 15.
ibidem, *Galenus*, de loc. affect. lib. 4. cap. 9.
ibidem, *Hollerius*, lib. 1. de morb. intern. p. m. 402.
ibidem, *Trincavellus*, lib. X. de affect. part. cap. VI.
p. 137. obſ. 26. *C. Celſus*, lib. V. cap. 26. pag. m. 283.
p. 142. *Reald. Columbus*, lib. XV. p. m. 488.
p. 145. obſ. 30. *Hippocrates*, lib. 2. præd. text. 42.
p. 155. *C. Celſus*, lib. 3. cap. 21. p. m. 164.
p. 158. obſ. 40. *Anton. Beniven.* obſ. 81. & dodonæus, obſ. 38.
ibidem, obſ. 41. *Celſus*, lib. 2. cap. 8. p. m. 74.
p. 170. *Paul. Ægineta*, lib. 3. cap. 45. p. m. 359.
ibidem, *Galenus*, lib. VI. de loc. affect. cap. 3.
ibidem, *Vict. Trincavellus*, lib. X. de aff. particul. cap. XI.
ibidem, *Alex. Trallian*, lib. 9. cap. 8.
ibidem, *Aretæus*, lib. 2. de morb. diuturn. cap. 2.
p. 171. obſ. 46. *Dioſcorides*, lib. 7. cap. 14.
ibidem, *Aëtius*, tetrab. 4. ſerm. 1. cap. 22.
p. 187. obſ. 4. *Joh. Beverovicius*, de calculo, cap. 29.
p. 189. *Caſp. Bauhin.*, *& Volch. Coiter.* in Anatomia.
p. 204. obſ. 17. *Celſus*, lib. 4. cap. 15.
p. 205. *Hercul. Saxonia* in prælect. pract. parte 2. cap. 20.
p. 218. obſ. 23. *C. Celſus*, lib. 4. cap. 4. p. m. 204.
p. 219, obſ. 24. *Hippocr.* lib. 2. de morb. text. 49. & libr. de Glandul. text. X.
ibidem, *Balduin. Ronſſeus*, in libr. de magnis Lien. pag. m. 83. &c.
p. 221. *Hippocr. de Glandul.* text. X.
p. 224. *Hippocrates*, lib. VI. Epid. S. V. n. 38.
ibid. *Hippocr. de aëre, locis & aquis*, text. 50.
ibid. *Hippocr.* de loc. in Hom. text. 19.
p. 226. obſ. 26. *Celſus*, lib. V. cap. 26. p. m. 283.

p. 228. *Celſus*, lib. 8. cap. 1. p. m. 503.
p. 233. *Aretæus* lib. 2. *de Acutis*, cap. XI.
p. 234. *Celſus*, lib. 2. cap. 6. p. m. 57.
ibidem, *Celſus*, in Præfatione, lib. 1. p. m. 20.
p. 236. obſ. 33. *Hippocr. in Coac. præn.* text. 3. n. 200 & 203.
p. 246. obſ. 37. *Hippocr.* lib. 1. de morb. mulier. text. 94 & 95.
ibidem, *Celſus*, lib. VI cap. 29.
p. 252. *Dioſcorides*, lib. V. cap. 133.
p. 256. *Ioann. Langius* in Epiſtol. 32. Medicin., lib. 1.
p. 261. obſ. 49. *Celſ.* lib. 2. cap. XI.
p. 267. obſ. 53. *Hippocr.* lib. 1. Epid. ſect. 3. n. 17.
ibidem, *Celſus*, lib. 3. cap. XV. p. m. 146.
p. 284. *Celſus*, lib. 3. cap. 33. p. m. 174.
ibidem, *Aretæus*, lib. 1. de Curat. diuturn. cap. 4. pag. m. 361.
ibidem, *Celſus*, lib. 3. cap. 9. p. m. 138.
p. 304. obſ. 15. *Anton. Beniven.* obſ. 47.
p. 311. obſ. 22. *Ioann. Schenck.* lib. V. obſ. 1. p. m. 661.
ibidem, *Ludovic. Ferrandus*, de nephrit. pag. 8.
p. 315. obſ. 23. *Felic. VVurtz*, lib. 1. cap. 7.
p. 316. *Galeno* de Medicam. comp. lib. 7.
ibidem, *Mercurial.* variar. lect. lib. 2. cap. 9.
p. 317. obſ. 25. *Celſ.* lib. 2. cap. 8. p. m. 62.
p. 323. obſ. 30. *Celſus*, lib. 2. cap. 6. p. m. 57.
p. 330. obſ. 34. *Aphor.* 6. lib. 1. in Hippocr.
p. 339. obſ. 39. *Celſ.* lib. 1. in Præfat. p. m. 17.
p. 343. obſ. 42. *Hippocr.* lib. 1. de morb. mul. text. 70.
p. 357. obſ. 49. *Celſ.* lib. 3. cap. 5. p. m. 127.
p. 363. *Iacob. Bontius de Medic. Indor.* lib. 1. cap. 46.
p. 369. obſ. 54. *Celſus*, lib. 3. cap. 18. p. m. 151.

FINIS.